

ФОЛКЛОР • ПОЕТИКА • КЊИЖЕВНА ПЕРИОДИКА
Зборник радова посвећен Миодрагу Матицком

Институт за књижевност и уметност
Посебно издање
Књига XXXIII

Уређивачки одбор
Др Весна Матовић
Др Станиша Тутњевић
Др Марко Недић

Рецензенти
Др Станиша Тутњевић
Др Слободанка Пековић

ФОЛКЛОР • ПОЕТИКА КЊИЖЕВНА ПЕРИОДИКА

ЗБОРНИК РАДОВА ПОСВЕЋЕН
МИОДРАГУ МАТИЦКОМ

Уредио
Др Станиша Тутњевих

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
БЕОГРАД 2010.

Ова књига резултат је рада на пројекту
„Улога и место периодике у историји новије српске књижевности”.

Штампање је омогућило
Министарство за науку и технолошки развој Србије

I

Станиша Тутњевић

РАЗНОВРСНОСТ СТВАРАЛАЧКОГ ОПУСА МИОДРАГА МАТИЦКОГ

Апстракт: У раду се даје преглед цјелокупног научног, књижевног и културног дјеловања Миодрага Матицког.

Кључне ријечи: Миодраг Матицки, наука о књижевности, усмена књижевност, алманаси и календари, поезија, роман, кратка прича, драма

На прагу седамдесете године живота (ко га лично познаје не би повјеровао!) Миодраг Матицки ће ускоро заокружити и четрдесет пет година активног дјеловања у српској науци, култури и књижевности. У том готово полувјековном временском периоду он је остварио тако обиман, разуђен и надасве разноврстан стваралачки опус какав ријетко срећемо у нашим приликама. Готово подједнак успјех постигао је у области науке о књижевности и у белетристици, а ништа мање обиман и значајан није ни онај широки спектар његових активности везан за редакторско-уредничке, руководне, организационе и друге послове у науци и култури. Примарно одређење, занимање и дужност Миодрага Матицког била је наука о књижевности; белетристика је, на другој страни, његова највећа љубав, а остале активности, којима уопште није приступао са мање ентузијазма, одговорности и страсти, плодотворно су попуњавале међупростор између те двије крајности.

Научна каријера М. Матицког имала је устаљен и стабилан развојни пут, почев од школовања и стицања академских звања до одређења за ужу научну област којој ће давати приоритет за читаво вријеме свога научног рада и развоја. Након што је 1963. године дипломирао на Филолошком факултету у Београду, уписао је постдипломске студије и 1965. године магистрирао са темом *Народна лирска поезија Војводине*, што значи да се у најранијој фази свога научног развоја одредио за проучавање усмене књижевности. Послије магистратуре Матицки се запослио у Институту за књижевност и уметност као асистент-магистар, гдје је 1972. године одбранио докторску дисертацију под насловом *Српскохрватска граничарска епика*.

У оквиру своје примарне научне оријентације на проучавање усмене књижевности и периодике Матицки је објавио пет ауторских књига: *Српскохрватска граничарска епика* (1974), *Епика устанка* (1982), *Поновице Типови односа усмене и писане књижевности* (1989), *Летопис српског народа. Три века алманаха и календара* (1997) и *Историја као предање* (1999), а у оквиру проучавања појава, писаца и дјела писане, ауторске књижевности двије: *О српској прози* (2000) и *Језик српског песништва* (2003). У међувремену, Матицки је у разним научним публикацијама, зборницима радова, приређеним књигама, изборима књижевне грађе, и сл. објавио више десетина научних радова од којих би се могла компоновати најмање још једна обимна и озбиљна књига.

I

УСМЕНА КЊИЖЕВНОСТ И ПЕРИОДИКА

1. Књиге из области усмене књижевности

Из области усмене књижевности Матицки је објавио четири књиге. Прва је његова докторска дисертација *Српскохрватска граничарска епика*. Значај овог научног пројекта није само у томе што се заснива на грађи која је до тада била мало кориштена и проучавана, него и у томе што се ради о проучавању једне доста запостављене фазе развоја усменог стваралаштва, насталог на једном географском простору, обично непосредно иза догађаја којима се бави, а неријетко и у оквиру повратног утицаја већ записаних и у те сврхе кориштених унапријед доступних усмених творевина или неких других текстова. Књига се бави епиком омеђеног простора на југу хабзбуршког Царства, познатог под именом Војна Крајина, чије су се границе у дугом периоду од три вијека (1530–1871) мијењале, али који је увијек представљао једну цјелину. (У дефинисању појма и почетака граничарске епике било је извјесних недоумица и примједба: Муниб Маглајлић, на примјер, сматра да је граничарска епика постојала и „изван појаса Војне границе”¹, а С. Матић износи другачије мишљење од Матицког „о правим почецима граничарске епике”².) Грађу, којом се аутор бавио, чине пјесме које су настајале непосредно послје важних догађаја и ратних операција дуж аустријско-турске границе или на другим ратиштима на којима су учествовали граничари. За ову прилику он је у свим нашим важнијим библиотечким и архивским фондовима пронашао 45 рукописних збирки и

¹ Муниб Маглајлић, „Миодраг Матицки: Српскохрватска граничарска епика”, *Народна умјетност*, 1974/75, књ. 11–12, стр. 579.

² С. Матић, „Миодраг Матицки: Српскохрватска граничарска епика”, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. XXII, св. 2, 1974, стр. 383.

штампаних зборника из којих је као узорак истраживања узео и користио око 150 пјесама. О значају те грађе свједочи и ауторов податак да је и сам Вук у своме сакупљачком раду користио неке рукописне пјесмарице, не износећи у јавност те своје писмене изворе. С обзиром на то да су углавном у питању пјесме спјеване и забиљежене одмах послје догађаја на које се односе, а у којима су учествовали они који су их спјевали, сасвим је разумљиво да су, будући да нису прошле онај познати и дуги пут усменог стваралаштва од уста до уста на коме би се глачале и добијале високостандардни облик епске пјесме, у највећем броју случајева биле дословно везане за инспиративни повод и као такве остале неизграђене, језички и стилски сиромашне и скромних умјетничких домета. „Матицки је савладао сву ту сувоћу и указао на вредност и значај тог материјала који илуструје једну од посљедњих етапа народног стваралаштва”³. Такав карактер ове епике потврђује се чињеницом да је она настала доста касно у периферним крајевима гдје није било снажне традиције народног стваралаштва и чистог, народног говора, да је стварана у околностима гдје је било више писмених људи који су могли бити посредници и при настајању и при биљежењу ове грађе, а што је све незамисливо када се ради о старијим циклусима епске поезије. Управо све ове познате претпоставке пружале су праву могућност за проучавање првог слоја „у настанку епске пјесме опћенито, чије испитивање може значајно припомоћи при утврђивању законитости живота епског пјесништва у цјелини”⁴. Због тога се у центру ауторовог интересовања нашао „сам процес настанка епске песме, од спонтаних хроника о историјским збивањима, аутентичним каталозима јунака, места и догађаја, до каснијих варијанти створених кроз даље уобличавање, сажимањем сировог поетског материјала, подвргавањем једном поступку, и уношењем општих епских места”⁵. Узимајући у обзир начин и вријеме настанка крајинске епике, када су пјевачима били доступни и неки штампани извори као што су пјесмарице, алманаси, календари, и слично, Матицки извлачи и закључак о повратном књишком утицају на то стваралаштво као једну од карактеристика по којима се оно разликује од ранијих епских творевина, насталих у сасвим другачијим околностима. У овој књизи Матицки је „дефинисао граничарску епiku, одредио њене битне карактеристике, старао се да је посматра у првом реду као литературу, што није тако чест обичај када се проучава наша народна поезија. Оно што је Матицки рекао о структури стиха, граничарске епике, елементима тужбалице у њој, итд., свакако да је резултат који треба посебно истаћи”⁶.

³ М. С. Лалевић, „Један ток наше епике”, *Политика*, 2.11.1974, стр. 14.

⁴ Маглајлић, исто, стр. 578.

⁵ Иван Шоп, „Генеза епске песме”, *Савременик*, 1974, 8–9, стр. 816.

⁶ Предраг Протић, „Миодраг Матицки: Српскохрватска граничарска епика”, *Књижевност*, XXX, књ. LX, св. 1, 1975, стр. 234.

Друга књига М. Матицког из ове области носи наслов *Епика устанка* (1982). Она се налази у слиједу оних истраживачких напора усмене народне традиције који напуштају „застарелу романтичарску тезу о народном колективном генију из кога настаје народна песма” и трагају за „индивидуалним доприносима појединих певача који се третирају као прави непатворени и даровити песници”⁷. Књига је подијељена на два тематска циклуса: „Вукови певачи” и „Еп о устанку”. Први нешто краћи дио књиге садржи текстове у којима се Матицки бави појединим пјевачима о Првом српском устанку (Старац Рашко, Старац Милија, Слепа Живана), њиховом сарадњом са Вуком Караџићем, њиховом улогом у коначном обликовању појединих пјесама и доприносом стварању универзалног облика усменог епског казивања, итд. Матицки сматра да се ради не само о великим пјевачима него и о великим пјесницима који у оквиру традиције усмене епике, користећи се утврђеним формулама, општим мјестима, стајаћим стиховима и епским понављањем, успијевају да се искажу и као индивидуални ствараоци са сопственом визијом догађаја о коме пјевају. Као такви они настављају постојећи епски пјевачки израз, али и сами на лицу мјеста дају сопствени допринос усавршавању епског усменог обрасца у тренутку највећег цветања усмене поезије. Носиви дио књиге је, ипак, на поезији устанка којом се Матицки бави у другом поглављу, гдје по природи ствари централно мјесто заузима крупна пјевачка фигура Филипа Вишњића. Лик и дјело овог пјевача аутор сагледава у контексту тзв. „хомерског питања” имајући на уму да Вишњић заправо у назнакама даје један цјеловит еп о устаничким догађајима и борбама. Вишњићев пресудан утицај на устаничку епику Матицки не види само у томе што је он аутор највећег броја пјесама (дванаест) у Вуковој збирци која се том темом бави, већ и у томе што је својим пјесмама, у тренутку док је устанак трајао, водио неку врсту актуелне устаничке хронике и утицао на остале пјеваче. Градећи свој пјевачки израз, сматра Матицки, Вишњић је градио и општи израз народних пјевача, хроничара српских буна; отуд су Вукове пјесме о устанку у Србији, на овај или на онај начин, заправо Вишњићеве. Сви радови у овој књизи „засновани су на чињеницама у грађи” и представљају „танане анализе постављених питања. С лакоћом познаваоца и способношћу да анализом установљава велике скривене вредности песничког казивања, Матицки их износи једноставно и прихватљиво. Његова су закључивања о неким питањима и оригинална, иако се о свему томе, углавном, већ доста писало од Вука до данас”⁸. Анализирајући поједине пјесме, Матицки је посебну пажњу посвећивао управо инди-

⁷ Николај Тимченко, „Творци народног епа”, *Багдала*, XXVI, бр. 301, 1984, стр. 27.

⁸ М. С. Л., „Епика устанка”, *Политика*, 27.11.1982, стр. 14.

видуалном стваралачком доприносу визији устанка што су га давали поједини пјевачи. „Са непомућеном радошћу читача Матицки приступа анализи језичних умјетнина ових пјесника, танкоћутно уочавајући и најосјетљивија треперења у пјесничком бићу давних творца у сачуваним траговима њиховог поетског озарења. У томе је садржана посебна одлика ове књиге која је чини занимљивом и за шири круг читалачке публике”⁹. Матицки је овдје „зналачки приступио сложеној проблематици устаничке епике и доприноса појединих певача како изразу усменог епског песништва, тако и грађењу поетске визије устанка. Резултати до којих је дошао занимљив су прилог проучавању усменог песништва и – нарочито када је реч о Филипу Вишњићу – значајан прилог осветљавању једног књижевног феномена који, ослобођен романтичарске патине, сугестивно зрачи лепотом песничке речи и епском мудрошћу”¹⁰. Књига *Епика устанка* „писана је на темељу дубоког и истанчаног познавања не само Карацићевог корпуса епских пјесама него и знатно шире; на темељу увида у јужнословенску епiku опћенито”¹¹.

Трећа књига из области усмене књижевности М. Матицког носи наслов *Поновнице. Типови односа усмене и писане књижевности* (1989). У њој је аутор сабрао радове настале у разним приликама и поводима који представљају резултат његовог вишегодишњег истраживачког рада на питањима сложеног, видљивог или мање уочљивог односа усмене и писане књижевности. Као ни друге његове књиге ни ова није „писана с изричитом намером да се једна идеја и један приступ конзистентно проведу од почетка до краја. У томе и јесте драг приликом њеног читања. Збирка студија и радова, она је широког интересовања, наиме, протеже се на свеукупну нашу поезију”¹². То, истовремено, значи да типологизацију односа усмене и писане књижевности, као ауторову почетну и примарну замисао, ипак треба схватити сасвим условно, будући да се неки појединачни радови тим питањем баве посредно или га готово и не дотичу. Књига се дијели на два тематска блока, а уводни рад у првом поглављу под насловом „Видови прожимања усмене и писане књижевности” директно или индиректно обједињава, усмјерава и под своје окриље ставља и остале текстове у њој. Ту се, у засебним одјелцима, говори о питањима територијалне подјеле, односа усмене и писане књижевности, повратног утицаја народне књижевности, улоге напјева у процесу преношења усмених

⁹ Муниб Маглајлић, „Епика даровитих појединаца”, *Ослобођење*, 40/1983, 12431, 12, од 2.02.

¹⁰ Иван Шоп, „Генеза устаничке епике”, *Улазница* (Зрењанин), 1983, октобар, бр. 89, стр. 37.

¹¹ Маглајлић, исто, стр. 12.

¹² М. Д. С., „Поновнице”, *Политика*, 31.03.1990.

творевина, значају пјесничке индивидуалности, и сл. У вези с тим Матицки сматра да је све мање оправдано усмено стваралаштво изучавати изоловано и само за себе, већ да га треба пратити упоредо и у односу са писаном књижевношћу у свим епохама, са дубоком свијешћу да се у нашој књижевности оба ова вида стваралаштва често сливају у цјеловит израз, те да су дјела са јаче израженим фолклорним коријеновима имала трајнију вриједност и шири одзив читалачке публике. Осим овог, у овом дијелу књиге ваља истаћи и радове „Марко Краљевић у предвуковској епској традицији”, „Епско понављање”, „Слепи певачи као редактори епских народних прича”, „Певачи приче”, „Косовска епопеја”, „Усмена хроника о устанку као основа историјске прозе”, „Вишњићеве песме о устанку и Његошев *Горски вијенац*”, „Коштана као прозни модел двадесетог века”. „Централни интерес књиге представља, међутим, истраживање косовске епопеје, која се тематски провлачи готово у свим огледима и у обе целине књиге. Док се у шест огледа разматрају класична питања епске традиције о боју на Косову 1389. г. (хомерско питање, легенда и певање, комади од пјесама и цјеловит еп – покушаји састављања, итд.), у другом делу књиге знатно се проширује ова проблематика читавим низом открића у изучавању повезаности и присутности косовског усменог предања у нашој старијој и у савременој писаној књижевности”¹³. У том другом дијелу тежиште је на писаној књижевности. Ту се Матицки, прво, бави Лукијаном Мушицким, Михајлом Витковићем и Стеваном Бошковићем, а потом и српским родољубивим пјесништвом („Преци и потомци”) које анализира на грађи од најранијих, средњовјековних записа све до савремених пјесничких текстова. Након интересантног поређења Стеријиног и Попиног пјесништва, у текстовима „Основе Јакшићевог песничког језика”, „Винаверов одурок од десетерца”, „Прамелодија у лирици Растка Петровића” и „Примордијални облици усменог стваралаштва у модерном српском песништву”, Матицки трага за једним специфичним искуством српске поезије заснованим на фолклорним коријенима. Књига *Поновнице* „на најбољи начин указује на потребу да се паралелно истражују народна и уметничка књижевност”¹⁴ и као таква представља „значајан прилог проучавању односа усмене и писане књижевности, који у новије вријеме привлачи све већу пажњу истраживача. Своје замашно искуство у бављењу усменом књижевношћу Матицки је у овом случају примијенио на бројна дјела и појаве у српској усменој и писаној књижевности, али је аутор на више мјеста указао и на шири, југословенски контекст. Ова ширина и

¹³ Славица Гароња, „Нова издања из народне књижевности. Миодраг Матицки: Поновнице. Типови односа усмене и писмене књижевности”, *Књижевна историја*, XXII, 83–84, 1990, стр. 122.

¹⁴ Жарко Рошуљ, „Миодраг Матицки: Поновнице. Типови односа усмене и писане књижевности”, *Књижевна критика*, 1990, 3–4, стр. 221.

отвореност, уз студиозност и знанствену скрупулозност, посебне су одлике најновије књиге Миодрага Матицког¹⁵.

Четврта књига М. Матицког, која се односи на усмену књижевност, је *Историја као предање* (1999) и њоме он наставља своја истраживања започета у књизи *Епика устанка*, с тим што се овдје концентрише на „разматрања о епским хроникама, о усменој историји, о прерастању историјских личности у епске”¹⁶. Књига је компонована у четири цјелине. Прва цјелина, која носи наслов „Историја као предање”, представља уводно разматрање које се даље разрађује и примјењује у наредна три тематска поглавља: „Епска песма”, „Мит и историја” и „Ка историјском роману”. Уводни дио књиге садржи три нова, раније необјављена текста, у којима се отвара питање међусобног односа и прожимања историјских свједочења и спознаја о неким догађајима са „верзијом” истих догађаја коју налазимо у усменом, епском стваралаштву и сродним текстовима умјетничке природе. У првом тексту, скромно насловљеном као „Уводне напомене”, сажето се даје преглед досадашњих проучавања историје и књижевности са назнаком сопствених увида и спознаја о том питању и упућивањем на опште, теоријске аспекте овог широко и трајно отвореног поља научног истраживања, што се потом показује и провјерава и у наредна два текста: у првом се аутор бави питањем предања и историјске прозе Вука Караџића, а у другом питањима са неизвјесним одговором и исходом која се намећу у оквиру разговора о теми под насловом „Епска вертикала и мит”. Након овог уводног дијела књиге слиједе три „радна”, тематски уоквирена поглавља. У првом, Матицки се претежно бави историјском подлогом епике о Првом српском устанку, али и неким другим питањима односа историје и епике. У вези с тим он разматра питање историчности Вуковог схватања у одабиру епских народних пјесама, феноменом слијепих пјевача као редактора епских народних пјесама, народном пјесмом у усменој верзији историје Првог српског устанка, косовским и устаничким језгром епа као генератором српске традиције, Вишњићевим епом, преокупацијом Стојана Новаковића народном пјесмом, Његошевим *Огледалом српским*, итд. У наредни тематски оквир Матицки смјешта радове у којима се бави односом мита и историје. Студије у овом поглављу аутор је „тако сложио да прате односе у оквиру тријаде: мит – историја – усмено народно стваралаштво (најчешће усмена епска народна песма) од најранијих времена, од Св. Саве, преко старе песме о погибији војводе Момчила из тифтера манастира Грабовца, словарa Ко-

¹⁵ Муниб Маглајлић, „Миодраг Матицки. Поновнице. Типови односа усмене и писане књижевности”, *Књижевност и језик*, XXXVII, 1990, 3, стр. 280.

¹⁶ Нада Милошевић-Ђорђевић, „Историја као предање”, *Књижевна историја*, XXX, 1999, 109, стр. 349.

совске битке, митских слојева мохолске песме о Краљевићу Марку до Карађорђа, његових војвода и лирских песама о Првом устанку¹⁷. У трећи, односно посљедњи тематски уоквирен одјељак ове књиге улазе радови који се претежно односе на питање историјског романа које само по себи иманентно садржи и отвара темељни проблем односа историјске спознаје и литерарног текста. Између осталог, ту се аутор бави хроником устанка, разматрањем житија устаника према спјеву *Сербијанка* Симе Милутиновића Сарајлије, описом боја на Мишару који је Сарајлија дао у спису о животу војводе Луке Лазаревића, аутобиографским елементима у Сарајлијиној прози, мемоарима проте Матије Ненадовића, епским моделима у прози Стефана Митрова Љубише, итд. „Студије које чине књигу *Историја као предање* настајале су у дужем временском раздобљу, међутим, приликом њиховог укомпоновања у књигу, аутор је очигледно вршио значајне измене прилагођавајући текстове потребама књиге, односно властитој замисли. Каткад су интервенције мале, готово незнатне, али некад су велике, темељне, радикалне. Уопште узевши, врлина књиге др Миодрaга Матицког *Историја као предање*, јесте у чињеници што је брижљиво осмишљена, начињена од пробраних студија које су, како би рекли музичари, угођене тако да природно проистичу једна из друге, стремећи очигледном и јединственом циљу¹⁸. У овој књизи, у којој је сабрао своја дугогодишња истраживања усмене, претежно епске књижевности, Матицки „темељито и аргументовано, користи бројне чињенице које су резултат његових дугогодишњих трагања по библиотекама и архивама широм наше земље и иностранства¹⁹. Овим својим дјелом Матицки „заправо доказује како се вишеслојевитост митова и предања укршта са историјским виђењем једног догађаја у различитим временима”, идући према закључку да је „усмена историја често близу истини колико и она 'чиста' историја²⁰. У једном интервјуу поводом ове своје књиге Матицки даје рационално објашњење како и зашто је историјска предаја стекла тако велики значај и углед у стварању колективне свијести српског народа: „Будући да није био у могућности да вековима негује историографију, наш народ има веома развијену традицију усмене историје, моћ да памти суштину најважнијих збивања која су се тичала његове судбине у песми и прози, па саму основу његове духовности чини усмена верзија историје. За разлику од епских песама које је Вук Караџић, држећи се принципа хронологије, срећно сложио у песмовану историју српског народа, казивање колективног памћења и историјских збивања, имало је значајну

¹⁷ Ненад Љубинковић, „Историја – усмена епска народна хроника – предање”, *Задужбина*, XII, бр. 50, март 2000, стр. 12.

¹⁸ Исто, стр. 12.

¹⁹ Д. Тадић, „Матицки и Тадић”, *Борба*, 22. март, 2000, стр. 7.

²⁰ А. Ц., „Вишеслојност мита”, *Политика*, 27. фебруар, 2000, стр. 22.

улогу изворника у писаним историјама”²¹. „Најубедљивије делове књиге, дакако, представљају студије засноване на архивској, необјављеној или објављеној грађи”²², којом се открива утицај који је усмена традиција одиграла не само као идејно полазиште за стварање мемоарске литературе и за историјску прозу као заматак историјског романа, него и као образац за његово обликовање”²³.

2. Приређивачке активности из усмене књижевности

Значајан, нажалост мало видљив и уважаван дио своје истраживачке енергије Матицки је утрошио и на приређивачке послове у области усмене књижевности. Неки од тих послова по трајности и дугорочној употребљивости могу се мјерити не само са његовим студијама из ове области, него их у понечему и понекада и превазилазе. Међу тим пословима посебно треба истаћи три књиге у оквиру *Библиотеке усмене књижевности* Матице српске и Института за књижевност и уметност, у чијем покретању и уређивању је Матицки од самог почетка имао једну од кључних улога. Прве двије, *Епске народне песме у Летопису Матице српске* (1983) и *Народне песме у Вили* (1985) приредио је Матицки сам, а трећу, *Народне песме у српској периодици до 1864*, (2007), и четврту, *Народне песме у Српско-далматинском магазину* (2010), која из штампе излази истовремено кад и овај текст, па је не можемо детаљније анализирати, заједно са Милорадом Радевићем. Значај овог посла је у томе што се из расуте и недоступне периодике у посебним зборницима, по научним критеријумима и са цјелокупном критичком апаратуром и потребним индексима и регистрима, објављују поједине врсте народних умотворина, које тако постају много доступније заинтересованој научној јавности и широј читалачкој публици. Тим поступком се обавља онај најтежи, истраживачки посао којим се разрјешавају многе дилеме у вези са настанком, записивањем, варијантношћу и другим питањима која се јављају у вези са сваком пјесмом посебно.

У зборнику *Епске народне песме у Летопису Матице српске* објављено је 46 епских пјесама претходно публикованих у *Летопису* већ од његове друге године излажења, 1826, па све до седамдесетих година XIX вијека, када се битно мијења уређивачка политика часописа и из њега

²¹ Анђелка Цвијић, „Моћ колективног памћења”, *Политика*, 26. 03. 2000.

²² Тој врсти грађе припада и ауторово откриће пјесме о војводи Момчилу у тефтеру манастира Грабовца из прве половине 18. вијека.

²³ Нада Милошевић-Ђорђевић, исто, стр. 351.

почињу да изостају записи усмених народних творевина које преузимају други листови и часописи. Увод и потребна објашњења у вези са овим замашним подухватом Матицки је дао у кратком предговору имајући на уму да је о народним пјесмама у *Летопису* претходно већ писао Владан Недић²⁴. Овај посао аутор је обавио „солидно и зналачки: пред нама је компактна и прегледна *збирка* епских пјесама, на темељу које се може добити потпунија слика о епском пјевању на простору сјеверно од Саве и Дунава”²⁵, чиме је објављен „само део неисцрпног богатства из области народног епског песништва, које је до сада било расуто и несистематизовано по многобројним свескама *Летописа Матице српске*, а самим тиме и неприступачно већем броју читалаца”²⁶.

Зборник *Народне песме у Вили* представља наредни природни корак у овом обимном и значајном научном пројекту којим се у пуној мјери освјетљава ситуација у вези са скупљањем и објављивањем народних умотворина послје Вука. Док су све народне умотворине у *Летопису* објављене док је Вук још био жив, празнину која је послје њега настала умногоме на адекватан начин попуњава управо часопис *Вила* (1865–1868) Стојана Новаковића, први београдски лист штампан Вуковим писмом и правописом. Говорећи о значају *Виле* и њене мисије у сакупљању и презентовању народног блага Матицки каже да је с тим листом завршен период пасивног праћења Вуковог дјела, чак и у начину прикупљања и презентовања етнографске грађе, и да је започет процес планског попуњавања празнине коју Вук није успио испунити, или је није био ни свјестан, било да је ријеч о крајевима у којима до тада није сакупљана усмена грађа, било да су у питању специфичне форме на које су Вук и његови савременици само указали или их сасвим изгубили из вида. С обзиром на све то, приређивање и објављивање зборника народних пјесама у *Вили* у данашње вријеме, по свим научним критеријумима и захтјевима, добија посебан значај, јер нас упознаје са недоступном и непознатом грађом, насталом у једном од кључних периода сакупљања и објављивања народних умотворина. Обимна и исцрпна студија од педесетак страна под насловом „Усмена књижевност у *Вили* Стојана Новаковића” коју Матицки објављује као предговор овог зборника, ту битну тачку наше фолклористике критички освјетљава са свих аспеката у оквиру два поглавља: у првом се говори о односу према фолклору у то вријеме и назначује мјесто Стојана Новаковића и његовог листа у свему томе, а у другом се детаљно

²⁴ Владан Недић, „Народне песме у Летопису Матице српске”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 1976, 5, стр. 229–235.

²⁵ Муниб Маглајлић, „Миодраг Матицки: Епске народне песме у Летопису Матице српске”, *Годишњак Института за језик и књижевност у Сарајеву*, књ. XIV, 1985, стр. 343.

²⁶ Д. Т., „Епске народне песме у Летопису”, *Политика*, 19.05.1984, стр. 12.

из свих углова анализирају народне пјесме објављене у томе часопису. „У овој студији разматра се целокупан однос часописа према фолклору (објављивање приказа новоизашлих збирки, коментари превода), а песме се коментаришу посебно. То, уз уобичајену научну апаратуру (напомене уз песме, регистри сакупљача, почетних стихова, имена људи и народа у песмама, географских имена у песмама, речник мање познатих речи), чини књигу узорном у сваком погледу”²⁷. Посматрано у цјелини, „књига *Народне песме у Вили* није само зборник поезије значајан за упознавање традиције са подручја која Вук није доспео да истражи. То је заиста и веома успела антологија. Матицки је збирку сачинио према принципима модерне фолклористике, па је она пример како се обиље ове врсте грађе расуте по различитим рукописима и публикацијама може учинити доступнијим. А то је неопходно. Јер ће се само на овај начин песничко биће наше традиције сагледати у целини, а без тога ће нам знања о самима себи обавезно остати фрагментарна”²⁸.

Зборник *Народне песме у српској периодици до 1864. године* коју је Матицки приредио у саауторству са Милорадом Радевићем, заузима упражњено мјесто у већ добро разрађеној *Библиотеци усмене књижевности* у којој је у међувремену изашло једанаест наслова. Ова књига требало је да буде прва по реду у овој *Библиотеци*, али се у том није успјело. То значи да овдје нису пјесме објављене у цјелокупној периодици која је излазила до Вукове смрти, како би се могло закључити из наслова: пјесме из неких листова и часописа већ раније су објављене у посебним зборницима ове *Библиотеке*, а *Српско-далматински магазин* ће се ускоро појавити у посебној књизи. Пјесме објављене у овом зборнику, дакле, „значајно допуњавају корпус народних песама који је у међувремену сабран у посебним књигама и учињен доступним” (стр. 23). Овдје су сабране први пут штампане народне пјесме у листовима, часописима, забавницима, годишњацима и календарима који су излазили истовремено док се тим послом још увијек бавио и Вук и оне „убедљиво показују супериорност Вуковог сакупљачког дела, али и *Летописа Матице српске* у којем је, у овом истом периоду, објављено ништа мање народних песама него у овој књизи” (стр. 64). Обиман предговор (стр. 7–64) написао је Миодраг Матицки који је исцрпно објаснио околности сакупљања и објављивања народних умотворина у разноврсним публикацијама периодичног карактера које су излазиле до Вукове смрти, и објаснио принципе приређивања

²⁷ Марија Клеут, „Миодраг Матицки: Народне песме у Вили”, *Народна умјетност* (Загреб), 1988, 25, стр. 245.

²⁸ Зоја Карановић, „Миодраг Матицки: Народне песме у Вили”, *Поља*, год. XXXIII, 1987, бр. 341, стр. 324.

овог зборника у којима се пјесме из тих гласила данас на једном мјесту поново објављују.

У овој прилици не треба сметнути с ума ни оне мање уочљиве напоре М. Матицког који се тичу приређивања или антологијског одбира грађе из усмене књижевности за које је такођер била потребна завидна научна акрибија.

Још далеке 1967. године у издању Клуба писаца Вршац изашла је омања књига од седамдесетак страница под насловом *Од сна до запада* чији карактер ишчитавамо из подналова који гласи *Лирске песме банатске војне границе из збирке Владана Арсенијевића*. Ту је, наиме, Матицки из расуте рукописне заоставштине Владана Арсенијевића, која се налазила у Етнографској збирци Историјског архива САНУ, идентификовао, издвојио и научно приредио лирске народне пјесме банатске војне границе. Књига је опскрбљена инструктивним предговором у коме се говори о мало познатом феномену банатске граничарске поезије, критичким коментарима и биљешкама о појединачним пјесмама из збирке, те исцрпном биографијом Владана Арсенијевића. Двадесетак година касније, на сличан начин, приредио је Матицки и књигу *Живот Срба граничара* Николе Беговића (1986) у којој је, што се и из наслова види, заступљена разноврсна грађа која се односи на граничарску популацију. Наредне године (1987) Матицки је приредио и фототипско издање збирке *Бачванске песме* Стевана Бошковића из 1862. године, коју је издала Народна библиотека Србије, а тој врсти посла вратио се и двадесетак година касније када је успио да објави ликовно и технички веома лијепо и атрактивно фототипско издање култног Вуковог календара *Даница (Даница забавник Вука Стеф. Караџића, I – V, 2005–2007)*. Десетак година раније (1995) Матицки је приредио књигу Стојана Новаковића *Косово. Српске народне песме о Боју на Косову (епски распоред)*, која је први пут објављена 1871. године и доживјела више издања (ово је приређено према издању из 1906). Овај приређивачки посао укључује и посебну опширну студију М. Матицког под насловом *Косовска епопеја*, која је подијељена у два засебна дијела: „Однос Вука Караџића према певањима о косовској бици” и „Косовска епопеја Стојана Новаковића”. Године 2001. приредио је М. Матицки, у сарадњи са Владимиром Ђуричићем, и књигу *Вук Стефановић Караџић: Неготинска крајина*, у којој је сакупљена сва Вукова грађа која се тиче Неготинске крајине почев од географско-статистичких чињеница и списа о језику, животу и обичајима тамошњег народа, преко народних пјесама из Вукових збирки са тог терена и записа о Првом српском устанку који се тичу Неготинске крајине, до Вукове преписке која се односи на тај крај и списка пренумераната из Неготина на Вукове књиге.

На крају, 2008. године приредио је Матицки и збирку *Севдалинке. Бисер-песме за певање* Јанка М. Веселиновића, за коју је написао предговор под насловом „Севдалинка Јанка Веселиновића”, у коме је израдио поетски рјечник севдалинки (именице, глаголи, придјеви – епитети) и неку врсту регистра мотива и ситуација које се срећу у овој врсти пјесама.

Што се тиче антологијских избора народних умотворина прво треба споменути један избор тужбалица објављен 1979. године под насловом *Двори самотвори* са исцрпним предговором, изворима одакле је грађа која се објављује преузета и опширним списком литературе о овом жанру. Потом слиједе двије веома лијепо ликовно опремљене антологије за ширу читалачку публику, објављене 2003. године: једно је *Антологија српске народне лирике*, а друго *Антологија српских народних приповедака* којој је аутор дао поетично име *Златна јабука и 99 пауница* – и за једну и за другу није била потребна детаљна научна апаратура, па су, у складу са намјеном, опскрбљене кратким предговором и рјечником мање познатих ријечи.

Иако без посебних научних претензија, своја акумулирана научна знања настала првенствено проучавањем усмене књижевности, примијенио је Матицки и приликом рада на антологијским изборима текстова за књиге које имају више општи културни и едукативни значај. Ту посебно треба истаћи двије лијепо и привлачно опремљене књиге за шири круг читалаца, прва је *Светосавска читанка* (2003), а друга *Читанка Првог српског устанка* (2004).

3. Периодика

Већ од самог почетка Матицки се определијелио за усмену књижевност као своју ужу научну дисциплину и у томе смјеру се даље углавном и развијао. Чак и у случајевима када се бавио другим књижевним питањима и темама, у широком распону од Доситеја до најновијих, савремених писаца, он је најчешће налазио начина да знања и искуства стечена у проучавању усмене књижевности примијени и у тумачењу писане књижевности, посебно када се ради о откривању најскривенијих, дубљих подстицаја за настанак и структурирање књижевног текста. Како су га истраживачки задаци о усменој књижевности првенствено упућивали на листове и часописе из старијих периода, као најзначајнији извор фолклористичке грађе, проучавање периодике постепено постаје његова друга, паралелна ужа научна специјализација која се продуктивно преплиће и допуњава са његовом примарном научном оријентацијом на усмену књижевност. Тај вид његовог научног рада посебно долази до изражаја у дугом временском периоду од 1987. до 2005. године, када је у Институту за

књижевност и уметност у Београду био руководиолац пројекта за историју српске књижевне периодике.

Први, импресиван резултат његовог рада на проучавању периодике представља *Библиографија српских алманаха и календара I* (1986). Значај и сложеност овог посла потврђује се чињеницом да је тај специфични, дифузни жанровски облик периодике у нашим приликама задуго био по страни од интереса науке о књижевности, између осталог и због тога што алманаси и календари, најчешће намијењени одређеним циљевима у ограниченом временском периоду, нису у довољној мјери сакупљани и чувани у библиотекама и архивима, па се до њих касније веома тешко могло долазити. Виталност овог жанра потврђује се и чињеницом да он заправо, с једне стране, представља почетне рудиментарне назнаке периодике, али да се, с друге стране, на разне начине одржао и касније, све до најновијих дана. У питању је огромна разноврсна и шаролика грађа, најчешће скривена и недоступна у библиотекама, архивима, приватним збиркама и културним центрима гдје су Срби некада у већој мјери били насељени, или су се ту школовали и културно дјеловали. Стога је рад на овој *Библиографији* имао првенствено истраживачки карактер, тим прије што се аутор подузео да евиденцију појединих алманаха и календара не врши на основу посредних извора, него је настојао да сваку појединачну публикацију ове врсте обради „на виђено”, што му је пружало могућност да је представи и опише и знатно потпуније него што су то захтијевали уобичајени библиографски стандарди. *Библиографија* обухвата све алманаше, календаре, забавнике и мјесецослове, који су у временском распону више од два и по вијека настали на дисперзивном српском простору или су били првенствено намијењени српском живљу. Аутор „разграничава појам забавника, алманаха и календара од других облика гојдишњих и пригодних повремених публикација као што су годишњаци, споменице, забавници, извештаји гимназија...”²⁹. Ова књига знатно је допринијела „да се последњих година открију многи до тада непознати календари (Михаљевићеви, Змајеви...), а садржи и „још једну изузетну вредност – тачне и детаљне податке о илустрацијама и текстовима из алманаха, календара, забавника, који данас једини још сведоче о делу српске културе и културе на српском тлу, која је заувек нестала у временима злим, попут ових којима сведочимо”³⁰. Један од приказивача ове *Библиографије* изразио је жељу „да ускоро изиђе и остали део овога прегледа, све до последњег

²⁹ Милица Баковић, „Библиографија српских алманаха и календара”, *Српски народни календар за просту 1999. годину* (Чачак), 1998, стр. 186.

³⁰ Ненад Љубинковић, „Сведоци добра, сведоци зла – оживљена баштина”, *Задужбина*, 1992, V, бр. 19, стр. 10.

слова”³¹. Нажалост, у нашим условима организације капиталних научних истраживања и објављивања резултата такве врсте научног посла, та нада је изневјерена, па је судбина првог тома ове *Библиографије* постала готово трагична. Наиме, у овом тому је објављен попис алманаха и календара само до почетног слова К, а друга књига није изашла ни до данашњег дана! На релацији између САНУ, која је преузела објављивање ове *Библиографије*, и Института за књижевност и уметност у оквиру чијих пројеката је она рађена, дошло је до сметњи и замора, изгубио се подстицај за завршетак и објављивање друге књиге што значи да се резултати читавог овог истраживања могу користити само половично³².

На срећу, тај велики хендикеп Миодраг Матицки је десетак година касније у значајној мјери надокнадио на други начин – књигом *Летопис српског народа Три века алманаха и календара* (1997). То, наравно, није могла бити цјеловита историја овог жанра периодике, већ су као основа за књигу послужили раније објављени ауторови радови из ове области који су овдје нешто дорађени, међусобно повезани и са дописаним дијеловима у знатној мјери задовољавају потребу још ненаписане, систематизоване и методолошки једнообразно засноване историје овог жанра периодике. Прве, јасне обресе такве историје Матицки је овдје успјешно дао. Тако, на примјер, у тексту под насловом „Историјски преглед алманаха и календара”, у првом поглављу књиге, он даје књижевноисторијски осврт на ову врсту периодике и указује на сличности и разлике између мјесецослова, забавника, алманаха, годишњака и календара, те оцјењује садржаје, програме и улогу ових гласила у временском распону од готово три вијека, све до најновијег времена. И у другим радовима из првог поглавља Матицки из различитих углова расвјетљава начелне и опште ствари о овој врсти периодике. У тим радовима говори се о узајамним везама алманаха и календара, о погледима Павла Јосифа Шафарика на српске алманаше и календаре, о босанским и црногорским календарима, о алманасима и календарима као претходници часописа, о програмима алманаха и календара у свјетлу научне и критичке мисли, о усменој књижевности у алманасима и календарима, и сл. Истовремено, у наредним поглављима књиге, „појединачним обрадама најзначајнијих наслова реконструисана је историја ове специфичне српске периодике, у којој је одиста, из године у годину,

³¹ Д. Б. (Божидар Ковачевић), „Наши календари”, *Весник*, год. XXXIX, 1987, бр. 761, стр. 58.

³² Извјесно охрабрење представља најновија информација да ће у тај посао бити укључен Станиша Војиновић и да ће он бити обновљен и коначно завршен.

бележен летопис српског народа”³³. Тако се, на примјер, у другом поглављу говори о будимским алманасима и календарима, у трећем су алманаси и календари у Србији у првој половини XIX вијека, у четвртном су календари Војводства Србије, у петом су Банатски алманаси и календари. Потом се, у шестом поглављу, говори о Јовану Јовановићу Змају као уреднику и сараднику алманаха и календара, у седмом је обрађен *Вардар* (1851–1997), календар Старе Србије, а у осмом се даје преглед овог жанра у Хрватској у периоду од 1851. до 1997. године. Посљедње поглавље аутор је насловио као „Епилог” и ту се говори о некој врсти обнове овог часописног жанра у новом времену, од 1993. до 1997. године. Ту су заступљени *Календар Просвјета* Републике Српске, календар *Ваљевац* за 1994. годину, те календарска активност Вукове задужбине, остварена путем *Вуковог годишњака* и календара *Даница* (овдје се објављују предговори *Даница* за 1994, 1995. и 1996, као и дио предговора за 1997. годину). Посебан значај имају регистри на крају књиге у којима се одвојено даје списак алманаха и календара, списак листова и часописа и индекс личних имена. „У целини посматрано, књига Миодрага Матицког *Српски алманаси и календари* представља осмишљено јединство поузданих синтеза и нових анализа. Много шта је у овој књизи изречено први пут, много шта је од алманаха и календара откривено, померене су граничне године живота многих календара, изнађена непозната годишта. Крајње су занимљива и теоријска размишљања о природи календара и алманаха, њихово теоријско одређивање и омеђивање. Посебно се чине новим и плодотворним размишљања о месту и улози календара и алманаха у развоју српске књижевности и, нарочито, у развијању и обликовању литерарног укуса читалачке публике”³⁴. У овој књизи су први пут обрађена сва календарска издања са читавог српског националног простора. „На тај начин др Матицки је остварио велику синтезу ове специфичне периодике којом се, у раздобљу од готово три века, бележи летопис српског народа”³⁵. Треба истаћи да у вриједности ове књиге „спада и њен изглед. Богатством илустрација, вањском опремом Добрила Николића, разбијеношћу текста на мања поглавља, овисно о њиховом настанку и композицији цјелине дјела, она заиста сличи на неки луксузни календар. Ријеч је на крају овог вијека о календару српских календара, круни њиховог досадашњег опстојања...”³⁶.

³³ „Уводна реч”, Миодраг Матицки: *Летопис српског народа Три века алманаха и календара*, Београд, 1997, стр. 7.

³⁴ Ненад Љубинковић, „Миодраг Матицки: Српски алманаси и календари”, *Књижевност и језик*, год. XLV, 1997, 4, стр. 76.

³⁵ Жарко Рошуљ, „Историја српских годишњака”, *Демократија*, 7–8.02.1998, стр. 4.

³⁶ Чедомир Вишњић, „Календар српских календара”, *Идентитет* (Загреб), 1998, бр. 14, стр. 43.

Иако у свему није до краја и на адекватан начин стигао да представи богату и интересантну грађу која се односи на алманахе и календаре, својом *Библиографијом алманаха и календара I* и књигом *Летопис српског народа Три века алманаха и календара*, Миодраг Матицки се представио као неоспорно најбољи познавалац ове књижевне материје у српској науци о књижевности од почетака до данас, и његов допринос проучавању ове грађе тешко може бити превазиђен у дугом временском периоду.

II ПИСАНА КЊИЖЕВНОСТ

1. Наука о књижевности

Свестраност и разубуђеност научних интересовања М. Матицког у значајној мјери прелази подручје усмене књижевности, као његове уже научне области не само у радовима у којима говори о односу усмене и писане књижевности, него и у радовима у којима се бави првенствено књижевним појавама, феноменима, писцима и дјелима ауторског карактера, што очито кореспондира и са његовим белетристичким опусом о коме ће више ријечи бити касније. Као производ такве његове научне оријентације настале су књиге *О српској прози* (2000) и *Језик српског песништва* (2003).

Књига *О српској прози* је пета ауторска књига М. Матицког и она представља збир радова различитог карактера и обима, насталих у периоду од близу три деценије, у које вријеме се аутор, зависно од повода, потребе и личног афинитета, повремено бавио питањима, писцима и дјелима српске прозе у широком временском распону од средине XVIII вијека до најновијег времена. „У осврту на два века српске прозе трудио сам се да, пре свега, уочим шта се у тематско мотивском контексту, у начину приповедања, збивало ново, што има снагу да српско приповедање унапреди”³⁷, каже Матицки. Таквим приповиједањем Матицки оправдано сматра прозу у алманасима и календарима, о којој пише у овој књизи, на исти начин као што пише и о Доситејевим кратким причама, о прозним остварењима Симе Милутиновића Сарајлије, Вука Караџића, Јакова Игњатовића, Бранислава Нушића, Милоша Црњанског, Дејана Медаковића, Меше Селимовића, Антонија Исаковића, Светлане Велмар Јанковић, као и о романима или питањима романа поводом других савремених писаца. „Писао сам о савременим романима, али само када би се и ако би се код мене ’примили’. Књижевна критика никада није била моје животно опре-

³⁷ З. Р., „Српска проза”, *Политика*, 26.01.2001, стр. 18.

дељење. Отуда ову књигу не 'држе' имена великих и помодних писаца, велики наслови. Она јесте управо оно што стоји у наслову – Миодраг Матицки о српској прози³⁸, каже у вези с тим сам аутор. „Борећи се за нов, аутентичан и висок систем вредности, 'држећи до себе', Матицки се књигом *О српској прози*, засигурно, осведочио као припадник нове генерације читаоцима поузданих водича кроз историју српске књижевности³⁹. По мишљењу критике то је „књига између чијих корица ће свако пронаћи понешто за себе, писана једноставним, популарним језиком и стилем, али и руком искусног познаваоца материје, једна од оних за којом се већ поодавно осећала потреба”⁴⁰.

Наредна, шеста књига М. Матицког, *Језик српског песништва*, представља збир текстова у којима се Матицки дуги низ година бавио разним питањима српске поезије и неким пјесничким именима која су оставила значајан траг у српској поезији у великом временском распону од Лукијана Мушицког до Васка Попе и Бранка Миљковића. Сам аутор у предговору књиге, на примјеру родољубиве лирике, указује на неке битне знакове српског пјесништва којима се у језику исказује дубока одређеност поезије народном судбином: пратећи поетске знаке, слике и симболе, каже он, „могуће је издвојити повезане групе појмова које, идући из епохе у епоху, од песника до песника, опстају као посебан поетски круг. Прва група појмова која живи вековима у поезији била би 'крв', 'сузе', 'роса'. Друга, пак, нешто шира, има значења као што су 'кости', 'прах', 'сени', 'гроб', 'поље’”. Иако је од повода до повода и од случаја до случаја говорио о разним, у неком тренутку или по нечему актуелном или интересантном пјеснику или пјесничком питању, у цјелини гледано највећи дио књиге је, мање или више видљиво, одређен ужом, фолклористичком научном усмјереношћу аутора коме се у сваком тренутку намеће сложено и изазовно питање продуктивног односа усмене, народне и умјетничке, ауторске поезије. „Своје анализе Матицки не заснива и не води на унапред одабраном теоријском концепту или књижевноисторијској пројекцији, нити му је први циљ да изучавање оконча на свеобухватан начин било уопштавањима, било статистичким квантификацијама, већ се бави превасходно појединачним примерима чијом конкретношћу и очигледношћу најубедљивије показује и суштину и разгранатост веза наше народне поезије и најзначајнијих домета наших песника”⁴¹. Иако подсјећа да и у народној

³⁸ СКС, „О српској прози”, *Борба*, 24.01.2001.

³⁹ Тихомир Петровић, *Књижевни записи 2*, Удружење писаца, Лесковац, 2003, стр. 53.

⁴⁰ Максимилијан Мушицки, „Студиозан преглед”, *Свет књиге – Борба*, 22.02.2001.

⁴¹ Стојан Ђорђић, „Поетске аналогije”, *Политика – Култура уметност наука*, 22.11.2003, стр. В5.

поезији постоје извјесни трагови умјетничке књижевности ранијих епоха (средњи вијек, ренесанса, барок), у својим истраживањима Матицки се првенствено оријентише на примјере гдје народна поезија служи као предложак индивидуалном, умјетничком пјесничком чину или „када и једној и другој претходе још старији подстицаји из митологије и култова”⁴². Везу народне и умјетничке поезије Матицки уочава у два битна таласа фолклоризације. У првом таласу који је дошао са појавом Вука доминира романтичарско, епигонско и маниристичко опонашање народне поезије, када се у епском десетерцу или лирском осмерцу пјева „на народну” и узалудно покушава достићи узор изворног и непатвореног народног стваралаштва. Матицки се, међутим, више бави другим таласом фолклоризације који подразумеива сложенија и слојевитија, скривена и мало уочљива прожимања усменог и писаног пјесништва које срећемо у наредним књижевним епохама (позни романтизам, модерна, књижевна авангарда) „када песници не преузимају и не опонашају народни стих, већ у народној књижевности налазе тему, мотив, подтекст (...) односно митолошку основу или ритмичку и мелодијску интонацију, или само полазе од сличних, рекло би се исконских подстицаја за песничко стварање”⁴³. Примјере таквих, слојевитих и дубљих, на први поглед тешко уочљивих веза, Матицки уочава у поезији Бранка Радичевића, Јована Јовановића Змаја, Ђуре Јакшића, Лазе Костића, Момчила Настасијевића, Растка Петровића, Десанке Максимовић, Васка Попе, итд.

Значајну научну енергију и труд захтијевао је и рад на приређивању научних издања српских писаца и дјела која се изравно не односе на усмену књижевност и периодику, двије уже научне области којима се Матицки бавио. Ту посебно ваља истаћи, скрупулозно и по свим начелима критичког издања, приређене збирке *Даворје* (1993) и *Даворје. Књига друга* (2002) Јована Стерије Поповића и друге књиге *Сабраних дела Доситеја Обрадовића* под насловом *Басне. Истина и прелест. Пут у један дан* (2007), те, дјела *Милован Видаковић* Павла Поповића (2000), које с обзиром на пуну акрибичност Павла Поповића који је многе пропратне научне коментаре за то своје дјело и сам урадио, нису захтијевале труд потребан за приређивање Стерије и Доситеја.

2. Белетристика

Уобичајено је да се на белетристички опус Миодрага Матицког гледа као на успутни и споредни вид испољавања његове стваралачке лично-

⁴² Ђорђић, исто.

⁴³ Ђорђић, исто.

сти. Међутим, његова трајна преокупација књижевним стваралаштвом, његови досадашњи резултати на том плану и, посебно, његов најновији успјешан продор у простор кратке приче, упозоравају на то да белетристички опус овог аутора не треба третирати у подређеном положају у односу на његов научни опус, нити је пожељно Матицком као научнику давати предност над Матицким као писцем.

Матицки као писац огледао се практично у свим књижевним жанровима, од поезије, приче и романа, а није одолио ни искушењу драмске форме. Једна од основних карактеристика свих његових књижевних дјела односи се на изразиту пишчеву способност кореспондирања са тренутно актуелним књижевним трендовима и поступцима. Матицки има изразити дар опонашања у најбољем смислу те ријечи, било да се ради о сликама свакодневне или историјске стварности, било да су у питању визије засноване на елементима фантастике, било да су у питању књижевни поступци и технике. Сваким својим дјелом он је у пуном смислу био у дослуху са тренутно активним књижевним захтјевима, и у тематском и у поетичком погледу, не успијевајући увијек да се ослободи ни овисности од њих. Та потреба да се увијек и у свему буде актуелан могла би бити и један од разлога што Матицки није успио да се усредсреди на један књижевни жанр и јединствен облик књижевног изражавања којим би, можда, више дошле до изражаја његове књижевне могућности.

Свој белетристички опус Матицки је, као и многи, започео поезијом. У повеликом размаку од петнаест година објавио је двије збирке поезије: *Кроз прстен јабуку* (1964) и *Кирвај* (1979), али тај размак није битније утицао на промјену његовог пјесничког израза. Прву збирку заправо чини један кохерентан циклус који је претходно био награђен на конкурс Клуба писаца Вршац који је ову малу збирку од седам пјесама и објавио. Већ и сам наслов прве збирке у односу на другу сугерише извјесну литерарну инспирацију и пјесникову амбицију да слиједи и докучи нека општа и универзална књижевна искуства и значења. То потврђују и наслови већине пјесама из прве збирке („Месец на излету”, „Медитација крај реке”, „Паралажа ноћи”, „Заборави”, „Успаванка”), међу којима посебно треба скренути пажњу на наслов пјесме „Кроз прстен јабуку” по коме је збирка и добила име: он упућује на извјесну врсту интертекстуалне повезаности пјесничког чина оствареног у овој пјесми и усмене књижевности којом се већ тада Матицки почео бавити⁴⁴ и која ће касније постати његова трајна научна преокупација, у оквиру које посебно мје-

⁴⁴ Када је 1964. године објавио ову своју збирку поезије Матицки је био студент трећег степена на Филолошком факултету у Београду, гдје је већ следеће године магистрирао са темом *Народна лирска поезија Војводине*.

сто заузима и аспект односа усмене и писане књижевности. Пјесмом „Паланачка јесен” пјесник прави премост од ове према другој збирци (28 пјесама) која је и насловом, али и на тематско-садржајном плану, готово у цјелини посвећена локалном банатском миљеу у чијем је епицентру град Вршац са својим најважнијим топонимима, што се изравно потврђује и насловима већине пјесама: „Атар”, „Артерски бунар у Маргити”, „Добош”, „Овчар”, „Гостинска соба”, „Моја варош”, „Вршачке планете”, „Вашариште”, „Szentendre”, „Белегиш”, „Кирвај”, „На Темишварском путу”, итд. Такви наслови одговарају и садржају пјесама у којима пјесник, с извјесном дозом носталгије, оживљава живописне слике свакодневног живота свога завичаја. У погледу пјесничког израза Матицки је у пуном дослуху са тадашњом савременом југословенском поезијом, која постепено почиње да израђа из непрозирне модернистичке херметичности и да се продуктивно ослања на провјерена искуства пјесничке традиције и богатог националног духовног наслеђа. У том погледу Матицки је очито најближи своме Вршчанину и каснијем великом пријатељу, Васку Попи, али његове пјесничке слике нису, попут Попиних, до краја сведене и редуциране, него су метафорички богатије и разуђеније. Стихови: *а нагараваљени момци // прескачу црвене хармонике* из пјесме „Кирвај”, с једне стране подсећају на дисциплиновану, огољену, феноменолошки прецизну пјесничку слику – метафору Васка Попе, али на другој страни упућују и на отворену, неукротиву, динамичну, шимићевску експресионистичку визију у којој се ритам, звук и боја сједињују у јединствену сугестивну слику момачке игре на сеоској свечаности.

Из данашње перспективе гледано ове двије, већ умногоме заборављене, збирке поезије М. Матицког, са почетка његове књижевне каријере, неодолјиво подсећају на двије његове последње збирке приповједака (*Вучјак Аделе Аргени* и *Десети за молитву*) у којима Матицки, као да се враћа својим пјесничким почецима, уочљиво пушта на вољу необузданој имажинацији и фантастици, стварајући лебдеће поетске слике које се непримјетно одвајају од стварности и продужавају да егзистирају изван и изнад ње. Тај континуитет на неки начин потврђује и чињеница да Матицки још увијек, и данас, не може да одоли форми пјесничког говора којом је започео књижевну каријеру. То потврђује недавно објављени циклус пјесама у панчевачком часопису *Свеске* под насловом *Сабрана дела*⁴⁵ у коме се налази седам пјесама, насталих у великом временском распону од 1979. до 1999. године.

У подручју белетристике Матицки се најпотпуније и најуспјешније исказао романом. Написао је пет романа. У првом роману (*Трећи коњ*,

⁴⁵ Миодраг Матицки, *Сабрана дела*, Свеске, број 92, јуни 2009, стр. 5–8.

1979) аутор се на својствен начин одужио мотиву исељавања наших радника у иностранство и завичајном сеоском животу и амбијенту, док је са другим (*Глува лађа*, 1987) почео, а трећим (*Људи песак*, 1992) наставио да осваја нови тематски простор претходно откривен и расвијетљен у сопственим књижевноисторијским истраживањима: није тешко претпоставити да је у оба случаја у питању проза с историјским реминисценцијама, с тим што се код овог аутора ради о једном сасвим мало познатом и сеобама у супротном смјеру већ испражњеном закутку историјских досега његовог народа. У четвртном роману (*Иду Немци*, 1994) писац се бави судбином прогнаних домаћих банатских Нијемаца по завршетку Другог свјетског рата, док се у петом, по редосљеду објављивања, *Предности гипса* (2008), чија се радња одвија у амбијенту и атмосфери Ровиња осамдесетих година прошлога вијека, говори о граничним подручјима могућности и смисла људског живота на измаку зрелог, средовјечног људског доба.

Трећи коњ, кратки роман од стотињак страница, прича је о животу једног сељака и историја једне банатске породице у дугом периоду од прије Другог свјетског рата до савремених животних догађаја и збивања. Радња романа започиње инверзијом, а у начину причања писац се служи локалним, јужнобанатским језичким идиомом у коме је похрањено свеколико људско искуство и знање о животу и свијету људи овог краја. Исписујући биографију паора Милана Молера, он говори о ситуацијама и догађајима из прошлости, о напорном и мучном, али на неки начин ипак идиличном сељачком животу прије Другог свјетског рата, о љубави према коњима од којих два служе за рад, а трећи за понос и параду (према томе „трећем” роман је и добио наслов), о сеоским свадбама и свему ономе што карактерише душу равничарског банатског села. „Стиче се утисак да је књига Миодрага Матицког написана у једном даху; у роману готово да нема излишних детаља, све је у њему функционално и подређено динамици драмског казивања”⁴⁶. Помињући у једном тексту из тога времена, објављеном у *Књижевним новинама*, овај роман у контексту савременог српског романа, Бошко Новаковић каже да је Матицки суптилан психолог и оштровид посматрач неизбјежног сукоба традиције и модерног у мишљењу, потребама и наравима, те да својом језичком искричавошћу успјешно води игру чији ритам слиједи „повијање на ветру судбине”. Све у свему, сматра се да „роман *Трећи коњ* представља успешно огледање Матицког у прозном казивању. Место овога романа може се потражити у контексту традиционално писа-

⁴⁶ Д. Т., „Трећи коњ”, *Политика*, 9.02.1980, стр. 14.

не војвођанске литературе, која истражује особености живља и поднебља панонске равнице⁴⁷.

Недавно објављени роман *Предности гипса* само је привидно, по редосљеду објављивања, последњи роман овог аутора. По времену настанка и времену када је требао бити објављен то је заправо његов други роман. Он је, наиме, написан у Ровињу 1985, а из штампе је требало да изађе 1987. године⁴⁸, исте године када се појавио и роман *Глува лађа*. И тиме што се бави савременим животом тога доба, а и према литерарним средствима и методом како је остварен, он спада у прву, почетну фазу романсијерског развоја овог аутора који ће се, потом, са више искуства и амбиција окренути дубљим, историјским темама трагајући у даљој и ближој прошлости за одговорима на општа питања и универзалне људске дилеме које нас муче у садашњости. Роман *Предности гипса* је роман о животу у Ровињу, згуснутом у три-четири мјесеца љетног периода у коме се на једном мјесту сусрећу, мијешају и поистовећују мјештани, туристички гости и пацијенти чувене ортопедске болнице, интензивно проживљавајући лептирски живот кратке туристичке сезоне с јасно предвидљивим крајем. Сви они, локални, домаћи људи, сваковрсна, шарена туристичка чељад, живописни, обogaљени болнички пацијенти, кафеџије, рибари, умјетници, политичари, љекари, свако на свој начин, учествују у том јединственом и непоновљивом вашару људске таштине с тужним лицем пролазности. Сви они с великим еланом и животним апетитом, за картарошким столом и у његовој сјенци, покушавају да испуне и разбуде равнодушни људски простор око себе, постепено уочавајући да само корачају у мјесту, а да вријеме испод њих неумитно измиче и одлази. То је „роман о онима који су већ прошли животни зенит, пред неминовним питањем смисла живота, пред нерешивим проблемом превладавања даљег животног трајања; то је роман у којем се говори о разноликим механизмима одбране од те празнине, механизмима који нажалост само привремено могу помоћи и само привремено потхрањивати илузије о некадашњој снази и моћи појединца“⁴⁹. Роман је компонован тако да појединачна поглавља представљају посебне самоодрживе цјелине које се истовремено повезују и у јединствену структуру. „Пишући и стварајући једну у сушти-

⁴⁷ Р. Путник, „Са сетом о завичају“, *Дневник Култура – наука – уметност*, год. II, 1980, бр. 7, стр. VIII; 31.01.

⁴⁸ Аутор је, чак, са издавачком кућом *Нова књига* 16. фебруара 1987. године био склопио и уговор, али су догађаји који су уследили у тадашњој Југославији, иначе наслућени у роману, „вероватно (су) били разлог што је ова књига изузета из издавачког плана и остала необјављена више од две деценије“ („Повратак роману“, Миодраг Матицки: *Предности гипса*, Филип Вишњић, Београд, 2008, стр. 5).

⁴⁹ Марко Недић, „Рецензије из 1986. године (уместо поговора), Миодраг Матицки: *Предности гипса*, Филип Вишњић, Београд, 2008, стр. 252.

ни мозаичку структуру, Матицки игра на изненађења у развијању радње, прича на прескок, фабулу прекида на врхунцу, ликове неочекивано извлачи и без праве мотивације, на први поглед напушта, 'жртвује', придаје им већу важност па запоставља, као да жели да истакне *смисао* који игра стиче целином, а не овим или оним дељењем, расплетом, комбинацијом, 'адутотом'⁵⁰.

Својим трећим, невеликим романом *Глува лађа* (уколико прихватимо да је *Предности гипса* његов стварно други роман, неовисно о томе што је тек недавно објављен) Матицки је започео продуктивни тематски излет у прошлост. То је роман сеоба, трајне константе српског опстанка на простору Балкана у последњих неколико вијекова. Радња романа хронолошки се одвија у прве двије деценије XIX вијека а просторно је смјештена на релацији Будим, Пешта, Сент Андреја на сјеверу и устаничка Србија, на југу. Главни лик романа је јектичави штампар, писац и бакрорезац Георгије Михаљевић; он истовремено има и главну нараторску функцију у роману коју с успјехом врши у форми свога љетописачког записа. Језик романа је истовремено и језик тога његовог љетописа, реченичком, инверзивном конструкцијом и лексиком прилагођен архаичном језику с почетка XIX вијека, предвуковски језик с аромом и наслагама црквенословенског. Тиме је постигнута пуна аутентичност љетописа као нараторске форме, а укупна слика свијета у роману одмакнута у неко друго, далеко вријеме, постала рељефнија и убједљивија. Поред њега романом промичу и чувени адвокат и књижевник будимски Михајло Витковић, отуђени и разочарани пензионисани поручник аустријске војске, Никола Стаматовић, митрополит Стратимировић, старјешина манастира Грабовца Макарије, Карађорђе, мађарски пјесник Венедикт Вирага и други. Роман *Глува лађа* је „сказ о добу настанулом после велике сеобе, о временима када су досељеници покушавали да у новонастањену земљу пусте корење и да у њу засаде знак свога идентитета – винову лозу”⁵¹. У том симболичном гесту као на сочиву сабира се цјелокупна драма њиховог „примања” у новој средини, у новој, другачијој култури и цивилизацији, драма посртања и усправљања на путу прилагођавања и очувања свога изворног идентитета, драма тешког опстанка и немогућег повратка. У тој драми, опет, једни се још увијек са ентузијазмом и заносом хране опорим соковима из старог коријења, а други већ убрзавају свој раст на слатком и отужном напитку личног напредовања и материјалне добити. „Брид оштрице између два свијета: патријархалног, са јаким коријенима у косовском миту и старој слави, и новог, настајућег, коме су каријера и капитал

⁵⁰ Александар Петров, исто, 250.

⁵¹ Ненад Љубинковић, „Роман о сеобама”, *Политика*, 13.08.1988, стр. 18.

вреднији од славе 'национа', књижевно је понајбоље обликован сегмент овог романа"⁵². Наслов романа *Глува лађа* персонификује заспалу, уморну и немоћну Сент-Андреју у којој главни лик романа пише летописни запис „о злоћудним знацима биолошког, материјалног и друштвеног пада свога национа, испољеним у новим сеобама (сад правцем југа), болештинама, филоксери и, посебно калкулантском и трговачком односу према збивањима у Србији, у којима се пре види прилика за профит неголи подстрек на национално јединство и солидарност”⁵³. Роман *Глува лађа* у своје вријеме био је веома добро примљен (о њему су, између осталих, писали и: Миодраг Петровић, Жарко Рошуљ, Чедомир Мирковић, Бошко Томашевић, Ђорђе Ј. Јањић, Дејан Тадић, Предраг Степановић, Мирјана Анђелковић, и други), јер је, осим значајних умјетничких домета, снажно кореспондирао и са нарастајућом плимом задуго потиснутог националног идентитета чији коријени су проналажени у кључним збивањима и догађајима националне историје. Овакав успјех романа био је крунисан преводом Зорана Константиновића на њемачки⁵⁴ и добрим одзивом читалачке публике и критике⁵⁵.

У роману *Луди песак*, у коме Матицки такођер прави излет у историју, писац се бави судбином старих српских породица и институција које су некад горјеле ватром националног заноса у Будиму, Сентандреји и другим насеобинама тог простора које су временом изгубиле свој значај и постале оазе једне културе што их живи („луди”) пустињски пијесак туђинства све више нагриза, стјешњује и смањује. У *Глувој лађи* тај тада још живи, али помало заборављени свијет почиње убрзаније да пулсира пробуђен одјецима Карађорђевог буне; у *Лудом песку* он је узнемирен упао у метеж револуционарних збивања из 1848. године. Мада је *Глува лађа* у литерарном смислу исто тако сасвим изграђен роман, тек *Лудим песком* Матицки објављује своје значајне романсијерске могућности које се очитују, на примјер, у способности вишесмјерног и вишеслојног структурирања материјала. Историјски догађаји и личности свој нови облик и право значење у *Глувој лађи* исказују у форми мозаичког распореда појединачних прича хармонизираних у глобалној структури романа, док се у *Лудом песку*, измијешани и испремјештани у хронолошком, значењском и просторном смислу, указују у облику компликованијег и сложе-

⁵² Бошко Ломовић, „Алузија на оовремена неспокојства”, *Летопис Матице српске*, децембар 1988, стр. 860.

⁵³ Славко Гордић, Двадесет и три бекства у слободу”, *Летопис Матице српске*, јун 1988, стр. 974.

⁵⁴ Das stumme Schiff, Edition Löwenzahn, Innsbruck, 1994.

⁵⁵ Између осталих, о роману је у новинама *Neue Zürcher Zeitung* (9.11.1994) повољно писао и познати швајцарски критичар Карл-Маркус Гаус (Н. Т., „Кад Немци хвале”, *Вечерње новости*, 20.02.1995, стр. 18).

нијег структурног рјешења. Као наративни субјект који нам саопштава своју причу овдје се појављује Петар Сентандрејац, али он је, заједно са осталим актерима романа, истовремено и објект нарације самог писца; он говори сад у своје, сад у пишчево име, а час је у тој истој улози и сам писац. Романом *Људи песак* Матицки је, као и већина других писаца историјске прозе, бар дјелимично морао платити данак који захтијева штиво ове врсте. Ма колико их спутавао и стално држао под контролом закона који важе само за умјетничко дјело, историјске чињенице с времена на вријеме ипак се отимају и из структуре романа пробијају на начин да испуњавају већ отприје познат хоризонт очекивања национално маркираног читаоца. Завршно поглавље романа (*Словенски мари*), та фино поезитизована апликација библијског мотива о потопу, вјероватно због тога се и може схватити као да опслужује унапријед очекиван начин умјетничке интерпретације историјских чињеница о сеобама у супротном смјеру: Петар Сентандрејац, добровољац из Будима који је дошао као испомоћ у Војводину, ту и остаје трајно, пуштајући коријење на ивици пјешчаре, заустављајући тиме, симболично, њено даље ширење. На другој, пак, страни та метафора о разријеђеном националном простору који се подстакнут нагоном самоодржања повлачи, прикупља и хомогенизује, свој прави смисао добија тек када се човјек нађе затечен као оаза усред агресивне егзистенцијалне пустиње што надире и осваја са свих страна. Када „се већ осећа делом песка” који му се „увукао у душу, тако да се осећа сахрањеним изнутра”. Није готово ни потребно сугерисати да је у епицентру романа пустош која је у душе људи свом снагом нахрупила из неконтролисане ратне збрке, у којој су се те „револуционарне” 1848. године, послје које се указао нови лик Европе, нашли читави народи једни против других, једни с другима и сви сами против себе. Читава ова књига грије неким невидљивим жаром антиратног расположења који се не генерише из брижљиво одабраних узнемирујућих призора са ратне сцене; то је топлота што се ослобађа из лежишта ратом тек помјерених ствари. Та извјесна отуђеност која зрачи из свега што се одједном нашло на другом, непознатом мјесту, изван свог изворног смисла и сврхе, па сада чезне за својим првобитним положајем, шири се и, као топлота тек испражњеног птичијег гнијезда, прожима читав овај роман, непримјетно покрећући све његове мотивацијске склопове. То је она топлота дома што управља сваким гестом и кораком главног јунака романа који се у гостинској соби свог стрица Георгија Михаљевића из далеке Сентандреје управо и осјећао „као птиче усред малог глатког гнезда”. То је више од вијека сакупљана топлота црвоточних греда жуте стричеве куће које се предају пламену сиротињских ложишта, истовремено када и преморене непечене опеке поново постају оно што су и биле – земља.

Роман *Иду Немци* М. Матицког ипак је, чини се, изазвао највећу пажњу читалачке публике и критике – као такав доживио је и друго издање (2003). Тема романа је егзодус банатских Нијемаца по завршетку Другог свјетског рата који су, попут својих сународника и у другим земљама источне и југоисточне Европе, доживјели колективну одмазду за посљедице које је произвела њихова матична држава, фашистичка Њемачка. Сплетена у неразмрсиво клупко злочина и казне, кривице и освете, узрока и посљедица, отпора према злочину или активног/пасивног учешћа у њему⁵⁶, ова тема, тешко савладива и са дотадашње полувјековне дистанце, у вријеме када је роман настајао неподношљиво се била нагнула над опасном провалијом савјести коју је било врло ризично искушавати. У вријеме када је Матицки одлучио да се њоме позабави она је била добила још једну нову, судбоносну димензију: баш тада је Њемачка међу првима повлачила једностране, пресудне потезе који су водили распаду Југославије, трагичном чину који је водио у страшно крвопролиће, свакако и због тога што је тај чин видљиво био праћен нацистичком и фашистичком иконографијом и симболиком и одређен снажним, неотклоњивим утиском реваншизма и освете за историјски пораз у Другом свјетском рату који се овако на неки начин „продужава” у повољнијим условима. Та двострука перспектива ове теме наговјештава се и у наслову романа – синтагма „иду Немци” подразумијева, заправо, двосмјерни ток догађаја: одлазак односно егзодус Нијемаца из Баната по завршетку Другог свјетског рата и повратак Нијемаца на српски животни простор деведесетих година прошлог вијека с мисијом коју није било тешко поистоветити са оном која је и довела до њиховог трагичног одласка, а која је ускоро створила и нове, библијски дуге избјегличке колоне Срба из Хрватске у Војводину и Србију. Све то морало се наћи у најужој вези и са тачком гледишта аутора и са хоризонтом очекивања читалаца. Јер, људска страдања о којима је у роману ријеч, ипак су и онда и сада, била условљена идеолошким разлозима. То аутор, наравно, није могао да пренебрегне, што се морало одразити и на структурну устројеност романа, односно на (не)уравнотеженост појединих његових слојева. Овај изузетно ризичан стваралачки романсијерски подухват М. Матицког је дао прави резултат: његова значења он је у већој мјери успио да пренесе са идеолошког на људски план, на коме све што се са човјеком и око њега збива и дешава добија универзално значење. С времена на вријеме, ме-

⁵⁶ У вези с тим, роман је у критици примљен веома добронамјерно и коректно. Недобронамјерним и некоректним тешко би било схватити и једини, доста резервисан приказ Теодора Ковача у *Јеврејском билтену* (Билтен Савеза јеврејских општина Југославије – Јеврејски билтен (1994–1996) стр. 18–19. у коме се, не без аргументације, будући да роман умногоме има и документарни карактер, о банатским Нијемцима говори са становишта истријебљене јеврејске људске заједнице.

ђутим, аутор је био принуђен да прави поравнање и „равнотежу” између грехова, кривица и освета из прошлости са онима што су ненајављено, својевољно и без довољно пишчеве контроле из амбијента у коме је роман настајао изравно продирали и заузимали своје понекад и неоправдано мјесто у његовој структури. То је у вези са, како се у једном приказу романа каже, пишчевом „потребом да се експлицитно, као пророк и судија, ’изјасни’ о времену и средини у којима ствара”⁵⁷. Главни лик романа је новинар једних бечких новина, Ервин Фриш, Нијемац рођен у Банату, који је у Аустрију доспио у колони поражене њемачке војске и народа, гдје је одрастао као усвојено дијете, ишчупано из сопственог коријена и лишено свога правог идентитета. Иако формално долази у Банат да би писао о траговима, судбини и преосталим Нијемцима из Другог свјетског рата, унутрашња потреба и мисија тога његовог путовања првенствено је мотивисана управо потрагом за тим својим коријенима и за тим својим поцијепаним идентитетом. Око њега у ток романа се уплићу Румун Аурел Гуцу, дописник новосадског *Дневника*, који под окриљем свога новинарског посла обавља и неке обавјештајне задатке, протин син Мима, дописник *Политике*, градски свезнадар професор Марек, и многи други. Судбину избјеглих и изгнаних банатских Нијемаца Матицки „поштено и са јасним хуманим ставом ставља у средиште своје књижевне пажње” остваривши „дело чији хроничарски квалитети и стандардно написана прича могу привући широк круг читалаца”⁵⁸. Аутор овог романа „се не опредељује ни за једну страну, не заступа ничију перспективу, не оправдава ничије грехе, већ првенствено књижевним средствима и стваралачким опредељењем за драматичност живота као основну и примарну тему књижевности властитим наративним средствима сведочи о појединачним и колективним драмама у којима се налазе и кроз које су пролазили и дужни и недужни појединци, и дужни и недужни колективи”⁵⁹.

Белетристички опус Миодрага Матицког започео је поезијом, наставио се романом и потом се продужио приповијетком. „Велики је изазов писати причу, каже Матицки. Буде, не буде, испадне не испадне, прерано сте је написали или сте окаснили да је забележите, то је стварно велики изазов. Ја сам целога књижевног века писао приче али их дуго нисам објављивао”⁶⁰. До сада је Матицки објавио пет збирки приповједачке прозе: *Свакодневно хватање веверице* (1998), *Уз музику коју*

⁵⁷ Јован Пејчић, „Тамо”, *Књижевна реч*, год. XXIII, 1955, бр. 460, стр. 23; 10.05.

⁵⁸ Васа Павковић, „Трагом прошлости”, *Политика*, 18.02.1995.

⁵⁹ Марко Недић, „Семантичке паралеле у роману Миодрага Матицког”, *Летопис Матице српске*, год. 172, књ. 457, св. 4, стр. 590.

⁶⁰ „Границе приповедања. Са Миодрагом Матицким разговарао Гојко Божовић”, *Књижевни магазин*, год. VII, 2007, бр. 70, стр. 20.

волите (2000), Вучјак Аделе Аргени (2004), Десети за молитву (2006) и Сеновите приче (2008). Првом збирком приповједака *Свакодневно хватање веверице* Матицки није направио само жанровски искорак у односу на свој досадашњи књижевни рад, него се истовремено искушао и у различитим видовима наративних форми и процедура. Књига је заправо компонована од доста хетерогене грађе: у њој су истовремено заступљене и веће, „класичне” приповједачке форме, али и мањи мемоарски и дневнички текстови, крокији, цртице и записи о феномену свакодневних ствари и збивања, сада и увијек, овдје и свуда, понекад и са датумима и локацијама на које се односе. Није тешко уочити да се кроз читаву збирку провлачи једна скривена линија осјећања, која јој даје извјесну дискретну арому, арому по којој ову прозу препознајемо као неку врсту амаркорд прозе – прозе скривеног сјећања које нас обузима на различитим нивоима и у различитим перспективама. На једном нивоу то су сјетне евокације на родни крај и Вршац као град своје младости, за који су везана узбуђења одрастања, људског зрења и препознавања неких битних животних истина. У другој перспективи су слојеви сјећања на нека далека путовања и горке спознаје о старењу емоција и усуду поријекла, док се под посебним углом појављују свјежи и свакодневни догађаји који писца пресрећу на путу од куће до посла, на научним скуповима, у салама за састанке и другдје, који се, међутим, и када су најобичније дневне феноменолошке чињенице, појављују у перспективи сјећања. Цјелокупна наша реалност, укључујући и онај њен најсвјежији слој садржан у узнемирујућим знаковима тек минулог рата, оглашава се у овој прози као узбудљива и драматична стварност ретроспективног осјећања свијета. Свијет М. Матицког је живот наше свакодневице, његове приче често имају и аутобиографски предложак, али то је истовремено и фиктиван свијет са границе и изнад границе реалности. Али у случају овог писца није ствар у „могућности или немогућности збивања, већ у начину причања”. Највећи број његових прича заправо „имају дах неког старинског календара, али су испричане модерним језичким и приповедачким поступком”⁶¹. Књига садржи педесетак прозних текстова распоређених у четири циклуса: „Лирско-евокативна атмосфера првог циклуса књиге *Свакодневно хватање веверице*, симболичне слике стварности другог циклуса, онеобичавање обичног и очекиваног у трећем циклусу и алегоријско-фантастична пројекција актуелног времена у четвртм, као и повремено комбиновање поменутих поступака и њихових значења у свим циклусима, а највише у трећем и четвртм, знатно су допринели да се ова збирка прича Миодрага Матицког по својој књижевној вредности и значењу с разлогом нађе међу три или

⁶¹ Милутин Лујо Данојлић, „Хоризонт бицикла”, *Књижевне новине*, 15.VIII.1999.

четири најбоље приповедачке књиге објављене код нас протекле године”⁶².

Друга омања књига од педесетак страна, *Уз музику коју волите*, само се условно може сматрати збирком приповједака, јер садржи стотинак кратких записа обима од четири-пет до десет-петнаест реченица, насталих у оквиру једне емисије на радију у којој је аутор континуирано учествовао од јануара до пред крај марта 1999. године. То су кратке, језгровите опаске са готово обавезном универзалном или помало парадоксалном поентом које се тичу културног живота, умјетничког стварања и других свакодневних збивања која пролазе кроз сензибилни филтер једне свестрано профилиране интелектуалне радозналости. „Књига *Уз музику коју волите* по форми асоцира на кратке, у свету већ познате, ’једноминутне приче’ које је изузетно тешко осмислити и реализовати, због нужне згуснутости, али је у том факту и фундаментална драж и врсноћ оваквог типа литерарног штива”⁶³.

Трећа и четврта књига приповједака М. Матицког, *Вучјак Аделе Аргени* и *Десети за молитву*, већ и по томе што су једна за другом у размаку од двије године обје објављене у едицији *Минут* код реномираног издавача *Стубови културе*, указују да се ради о посебном виду кратке приповедачке форме у коју аутор покушава сажети много шира значења. Када је у питању збирка *Вучјак Аделе Аргени* „Матицки је зналац у посматрању, сладокусац у одбиру детаља који, као слике и симболи, казују прецизно и потпуно више него речи. Код њега је све у унутрашњем монологу са самим собом и читалац мора ставити у игру све што има да би чуо и оно неказано, видљиво и невидљиво (нарочито то), јер иако је и оно казано и описано мајсторски богато, у тим текстовима увек има још дубине, још више загонетности (као у древним пророчанствима), још више мудрости, ако сте на њу спремни”⁶⁴. Јаке емоције које се „углавном налазе иза великих и малих успомена, у збирци *Вучјак Аделе Аргени*, сасвим су рафиниране. Оне су обазриво дозиране и као такве нису баналне. Тој сјајној мери којом је измерено свих шеснаест прича, треба додати језичку прецизност и уредност која краси прозу овог аутора, што га чини победником у још једној борби са увек опасним сећањима”⁶⁵. На другој страни

⁶² Марко Недић, „Варошке приче Миодрага Матицког”, *Свеске* (Панчево), 1999, бр. 47, стр. 157.

⁶³ Дејан Тадић, „Језгровите слике”, *Борба* (додатак *Свет књиге*), 22.06.2000.

⁶⁴ Мирјана Н. Радованов-Матарић, „Вучјак Аделе Аргени”, *Американски Србобран*, 2.11.2005, стр. 23.

⁶⁵ Мића Вујичић, „Мољци не могу да поједу успомене”, *Данас*, 19–20.03.2005, стр. XII.

„збирком прича *Десети за молитву* (која, додуше, почиње монодрамом *Сапутник: Доситејев четврти век*) у издању *Стубова културе* Миодраг Матицки потврђује своје посебно место у савременој српској прози. Однегована реченица, вешто спроведена идеја у свакој од прича, познати савременици кроз чије се поруке преплићу прошлост и садашњост, показују још једном да је Матицки приповедач ретке тоpline, у чијој се прози заиста ужива”⁶⁶. Обје ове збирке припадају истој фази приповједачког развоја, карактеристичној по осјетљивијем присуству постмодернистичких апликација на провјерену и стандардну миметичку матрицу наративне стратегије овог писца. Њих препознајемо не само по повременим фантастичним сликама магичног реализма које се продужују и додатно обликују, издижу и лебде изнад стварности у којој су првобитно настале, него можда још и више, по приповједачком поступку у коме паралелно трају и међусобно се преплићу и испомажу само стварање приче и пишчева свијест односно исповијест о начину како прича настаје. Ту, заправо, постоји једна ауторова, тешко примјетљива замка која представља посебну драж његовог приповједачког умијећа. Наиме, уобичајено је тумачење по коме приче М. Матицког имају доста аутобиографског и документарног. То се огледа у препознатљивом, сеоском и варошком, пишчевом завичајном банатском амбијенту, заплуснутом мистеријом „митског Дунава”, а потврђује се и тиме што су многе његове приче писане у првом лицу, што значи да је и сам писац често и један од главних ликова приче. Ликови његових прича су и његова мајка, брат, комшије, и читаоцу и писцу често познати сељани и варошани и уопште људи које је писац познавао, случајно срео или извукао из дубине историје, писци Ђорђе Марковић Кодер и Васко Попа, на примјер. Догађаји о којима пише, уз све то, или су се стварно догодили или су постојали у причи неког од његових саговорника. Међутим, ту се не ради о томе о чему се приповиједа, што би упућивало на неку врсту миметичког прозног модела, него о томе како се приповиједа. Иза тога, у ствари, стоји читава једна чврста, развијена наративна стратегија којом се документарно и аутобиографско релативизира и преноси на план бајковитог и фантастичног. Осврћући се на збирку *Десети за молитву*, Матицки и сам каже: „Овом последњом књигом, осећам то, прекорачио сам важан приповедни праг. Тиче се позиције приповедача, из ког угла се наратор оглашава, како се слике преламају итд. Мислим да је озбиљно прекорачен и праг оностраности по начину како ова и она стварност комуницирају”⁶⁷. У питању је, дакле, један аутопоетички, а не аутобиографско-документарни слој приче, који подразумева

⁶⁶ А. Цвијић, „Сенке Љубави”, *Политика*, 5.12.2007, стр. 19.

⁶⁷ „Границе приповедања. Са Миодрагом Матицким разговарао Гојко Божовић”, исто, стр. 20.

ва свијест о стварању којом се бришу обриси стварности и помоћу које све постаје извјесно и могуће. „Када је реч о приповедању, каже Матицки на другом мјесту, годинама сам у искораку у простор тамног вилајета, у доње пределе митског Дунава, у свет где времена, прошло, садашње и будуће не постоје, где су другачији звуци, звуци глувоће и васионског шума. У таквом простору природно могу да шетам са Стеријом под руку, од САНУ до почетка панчевачког пута када Стерија пожели да се по ко зна који пут у Вршац врати”⁶⁸.

У задњој збирци *Сеновите приче*, са предговором Марка Недића, писац се определио да „по тематској (а, делимично, и изражајној сродности), обједини и сједини *старе* (раније објављене) или *нове* (сада први пут у књизи објављене) приче”⁶⁹. Та збирка и неке најновије приче које је недавно објавио у листовима и часописима, свједоче о изразитијој експанзији овог жанра у књижевном опусу М. Матицког у најновије вријеме од кога бисмо могли очекивати нова и значајнија остварења.

Белетристички опус М. Матицког допуњава се и двјема његовим књигама за дјецу: *Пљускофон. Роман за мали распуст* (1995, 2008) и *Немири Меде Желимира* (2006). Прву књигу, намијењену дјечијем узрасту који се опрашта од последњег, четвртог разреда основне школе и улази у нову фазу одрастања, писац је на неки начин ауторизовао са својом кћерком Милицом која се у овом роману појављује и као актер приповиједања, а бајковити свијет чаробне шуме у којој се сусрећу различите животиње из друге књиге измислио је у сарадњи са својом унуком Ларом. У *Пљускофону* је кроз шеснаест шaljивих и радосних епизода испричана прича о „шашавом” другарству једног разреда у коме провијава сјета због скорог растанка, послјије кога ће све то непримјетно да се пресели само у сјећање. Ово је заправо једна „весела и раздрагана књига” у којој „нема ниједне испричане догодовштине са тужном конотацијом”⁷⁰ и у којој је начин грађења хумора „доста сличан са језиком и врстом хумора добрих цртаних филмова са, понекад, надреалистичким поступком у сликању ситуација”⁷¹. Други роман за дјецу, *Немири Желимира Меде*, састављен је од деветнаест прича у којима се писац, његова унука Лара и Медо Желимир, „највећи створ” у њиховој измишљеној шуми, упознају са појединим животињама, њиховим изгледом, особинама, начином живота и мјесту у природи. На

⁶⁸ З. Р., „Са Стеријом под руку”, *Политика*, 27.11.2008, стр. 16.

⁶⁹ Драгомир Брајковић, „Порицање пролазности”, *Књижевне новине*, год. LXI, 2009, бр. 1164, стр. 15.

⁷⁰ Радмила Гикић-Петровић, „Весела, раздрагана књига”, *Детињство*, год. XXII, 1996, бр. 1, стр. 70.

⁷¹ Милутин Лујо Данојлић, „Сетно сећање”, *Борба*, год. IV, 22.02.1996.

том свом путошћу они сусрећу сове, бумбаре, вјеверице, срне, јежеве, лисице, вукове, мишеве, славује, а потом и домаће животиње које живе на селу. Ово је књига о дјечијем упознавању свијета око себе, хармонији природе и животиња које у њој живе, о дјечијој љубави према животињама, неоптерећеној примислима и рачунима старијих.

На крају, не треба заборавити ни драмске покушаје Миодрага Матицког. У драмски израз прво су преточене неке његове приче за потребе емитавања на радију, а потом је за исте сврхе написао и два оригинална драмска текста, који су касније и објављени. Први је *Сапутник: Доситејев четврти век* (2004)⁷², и третира се као монодрама⁷³, а други је драма *Господар Вељко и господар Вук* (2008)⁷⁴. Из њихових наслова лако се уочава чиме се баве.

III ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

Широки распон активности Миодрага Матицког везан за редакторско-уредничке, руководне, организационе и друге послове у науци и култури, о коме овдје, нажалост, не може бити говора у мјери колико ти послови заслужују, у највећој мјери се односе на његов рад у Институту за књижевност и уметност у Београду, Матици српској у Новом Саду и Вуковој задужбини.

У Институту за књижевност и уметност Матицки је провео читав свој радни вијек – преко четрдесет година, од 1966. до 2007. године. Почео је као асистент-магистар, потом је, након што је докторирао 1973. године, именован у звање научног сарадника, да би 1978. добио звање вишег научног сарадника, а 1984. научног саветника. У почетку је био сарадник на пројекту *Библиографски приручник за историју југословенских књижевности*, а од 1987. до 2005. године руководи научноистраживачким пројектом *Историја српске књижевне периодике*. Године 1977. изабран је и за директора Института и на том положају остао готово тридесет година, све до 2006. године, водећи ову научну установу кроз сва искушења и дајући свој допринос свим фазама њеног развоја, све до најновијег времена. За његовог мандата Институт је, осим многих других

⁷² *Даница*, српски народни илустровани календар за 2005, Београд, 2004, 280–297.

⁷³ Као таква заступљена је у антологији Радомира Путника *Позоришне и ТВ монодраме*. Земун, 2006, 137–151.

⁷⁴ 1804. Часопис Задужбинског друштва „Први српски устанак”, Орашац, IV, 2008, бр. 7 (јули), 22–31.

важних статусних питања, ријешио и питање свога коначног, адекватног просторног смјештаја у Дому Вукове задужбине.

Као уредник едиције Института *Студије и расправе* уредио је четрдесет књига и истовремено приредио једанаест тематских зборника радова: *Историјски роман* (1996), *Из књижевности: поетика – критика – историја*, зборник радова посвећен Предрагу Палавестри (1997), *Књига за народ* (1998), *Српски роман и рат* (1999), *Књижевна топографија Панчева* (2002), *Зборник у част акад. Мирославу Пантићу* (2003), *Књижевност на језицима мањина у Подунављу* (2004), *Слика другог у балканским и средњоевропским књижевностима* (2006), *Признање професору Слободану Ж. Марковићу* (2007), *Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке Горе и Срема* (2007) и *Актуелност Вукових порука* (2009).

Од 2003. године одговорни је уредник *Књижевне историје*, часописа за науку о књижевности Института за књижевност и уметност, гдје је и раније био члан редакције.

Као истакнути научни радник, књижевник и директор Института за књижевност и уметност, Матицки је на личном и на институционалном плану успио да оствари важну сарадњу са многим научним и културним установама, а посебно значајни резултати настали су у сарадњи са Матицом српском. У оквиру те сарадње Матицки је покренуо и до данас уређује научне едиције: *Историја српске књижевне периодике* (монографске обраде појединих стожерних књижевних часописа, групе часописа и библиографије појединих часописа) и *Библиотека усмене књижевности* (научна издања часописних и рукописних збирки народних умотворина – сабрана усмена дела српског народа). Истовремено, он је вишегодишњи члан Књижевног одељења и Управног одбора Матице српске, а у периоду 1983–1987 био је и члан редакције *Летописа Матице српске*.

Ангажман Миодрaга Матицког у Вуковој задужбини је релативно новијег датума, али је укупни развој и значај ове тренутно највеће и најзначајније културне задужбине српског народа, већ дуго незамислив и неодвојив од његовог имена. Пуних дванаест година, од 1996. до 2008. године он је вршио функцију предсједника Управног одбора, а од 2008. је постао председник Скупштине Вукове задужбине. Од многобројних послова које је на том мјесту обавио посебно треба истаћи годишњак *Даница* Вукове задужбине чији је покретач и главни уредник Матицки⁷⁵ био од 1994. до 2008. године. До сада је изашло шеснаест бројева, а у припреми је и седамнаести. Веома укусно ликовно и графички опремљен, са краћим прихватљиво и лако писаним, али озбиљним текстовима, календар *Даница* убрзано је стицао поштоваоце широм свијета, и то у толиком

⁷⁵ У редакцији су, осим Матицког, спочетка још били Нада Милошевић-Ђорђевић и Миле Недељковић, који је касније престао бити члан редакције.

броју да се данас може сматрати најчитанијом српском књигом. „Српски народни илустровани календар 'Даница' много је више од обичног и уобичајеног календара. Текстови у 'Даници', чак и они који се у колоквијалној уређивачкој терминологији називају пригодним, нису текстови за једнократну употребу”. Они су трајна вредност. Посматрани и ишчитавани у низу и следу, они несумњиво обликују праву народну читанку⁷⁶.

Осим овог, Матицки је био веома активан и у другим научним и културним институцијама и пословима. Био је члан Одбора за историју књижевности и члан је Одбора за народну књижевност САНУ, од 1980. до 1985. године био је главни и одговорни уредник Књижевне општине Вршац, члан је Удружења књижевника Србије, Удружења фолклориста Србије и Друштва за јужнословенску митологију, био је члан редакције научног часописа *Књижевност и језик* (1976–1980) и *Ковчежића Вуковог и Доситејевог музеја* (у више наврата), од 1998. члан је Управног одбора Андрићеве задужбине, а од 2005. до 2008. био је члан Управног одбора Задужбине „Доситеј Обрадовић”. Од 2006. потпредседник је Националног савета за науку и технички развој Републике Србије, итд.

Овдје, наравно, треба нагласити да све ово још увијек ни приближно није коначан биланс и крај свестране научне, књижевне и културне активности Миодрага Матицког. И данас, након четрдесет пет година активног научног, књижевног и културног дјеловања, Матицки, с несмањеним ентузијазмом и с пуном интелектуалном и стваралачком снагом, наставља започете и започиње нове књижевно-научне пројекте и послове за које не треба сумњати да ће с успјехом бити окончани.

Обим и разноврсност досадашњег стваралачког опуса Миодрага Матицког, таквих је размјера да га није лако једним погледом ни обухватити, а камоли цјеловитије представити и критички процијенити. Матицки је стваралац раскошног талента и изузетне радне енергије, радознао да све види, свуда стигне и окуша се у многим стварима. Знатижељан и нестрпљив дух он је, понекад, и прије него што је у нечему дошао до краја, хитао према новим изазовима, па је много шта, природно, остајало недоречено и недосегнуто. Он је као лептир или пчела јурио од цвијета до цвијета, на брзину узимајући оно што је било на дохват руке и одлазећи даље, не стижући до дна испити чашу нектара на чијем дну је понекад остајао најдрагоцјенији густ талог. У тој превеликој жељи да се одазове свим изазовима и да прати све иновације и актуелне трендове, како у науци о књижевности тако и у свим жанровима књижевног стваралаштва

⁷⁶ Мирјана Дрндарски, „Седам година обновљеног српског народног илустрованог календара 'Данице' (1994–2000)”, *Расковник*, год. XXV, 1999, бр. 95–98, стр. 159.

у којима се окушао, он је све то успијевао више да слиједи и асимилира него што је активно, критички и стваралачки у томе могао да учествује изнутра. Стога је природно да у свему није могао бити подједнако успјешан. Ипак, по ономе шта је и како на свим плановима до сада урадио, Миодраг Матицки се може сматрати једном од најуочљивијих фигура савремене српске научне, књижевне и културне сцене.

Stanisa Tutnjjevic

THE DIVERSITY OF THE CREATIVE OPUS OF MIODRAG MATICKI

Summary

Over a period of forty-five years of active work, Miodrag Maticki has created such a voluminous, ramified and above all diverse opus, the likes of which we rarely encounter under the circumstances in this country. He has been almost equally successful in the spheres of literary studies and *belles lettres*, and the broad range of his activities connected with editorial, managerial, organisational and other duties in science and culture has been no less voluminous and important. Miodrag Maticki's primary choice, vocation and duty has been the study of literature; on the other hand, the sphere of *belles lettres* has been his greatest love, and the other activities, which he has never undertaken with less enthusiasm, responsibility and passion, have fruitfully filled the space in-between.

Васо Милинчевић

МИОДРАГ МАТИЦКИ: ЛЕТОПИС СРПСКОГ НАРОДА (ТРИ ВЕКА АЛМАНАХА И КАЛЕНДАРА)

Институт за књижевност и уметност;
Библиотека Матице српске, 1997.

Апстракт: У раду се говори о књизи *Летопис српског народа Три века алманаха и календара* Миодрага Матицког. Ова студиозно и скрупулозно писана монографија, с обиљем нових научних открића и инвентивних тумачења, представља драгоцен допринос проучавању историје и природе српске књижевне периодике. У њој је дат досад најпотпунији, свестран приказ свеколиких српских календара и алманаха у распону од 270 година њихове културне и просветитељске мисије у српском народу. Писана у традицији добре енциклопедијске прозе, ова студија монографског карактера представља и занимљиво научно штиво и несумњиво ће имати и широк круг читалаца и корисника различитог профила.

Кључне речи: Миодраг Матицки, алманаси, календари, месецослови

Као и свако вредно дело, и ова Општенародна српска читанка настала је дуго, дуже од једне деценије. Објављивањем исцрпне *Библиографије српских алманаха и часописа* 1986. године Миодрага Матицког, веома упечатљиво је скренута пажња како широј културној јавности, тако и књижевним историчарима и културолозима на импресиван корпус српске „календарске књижевности”, стваране готово три века наше новије историје. Због своје широке распрострањености, просветитељско-поучних и родољубивих садржаја, календари и алманаси имали су изванредно значајну улогу у просвећивању најширих слојева српског народа крајем 18. и током 19. и 20. века. Они су, по тачној констатацији Матицког, постали својеврсна општеобразовна и национална читанка, „периодика најближа народу”, посебно у време драматичних и преломних тренутака народне историје.

Стога је природно и драгоцено за нашу културну историју што се Миодраг Матицки, као свестран познавалац историје ове врсте периодике и аутор бројних истраживачких радова о њој, одлучио да на основу раније објављених и нових текстова сачини целовиту монографију о овој

Видосава Голубовић

ФАКТ И ФОЛКЛОР Миодраг Матицки. *Историја као предање*

Апстракт: У раду се говори о књизи *Историја као предање* Миодрага Матицког. Констатује се да ова књига представља вредан допринос истраживању традиционалне културе, нарочито оне која је појашњена на материјалу усмене епике, предања, хронике. Ови облици усмене традиције чине полазну основу за разоткривање историјске фактографије, али и динамичних међужанровских веза са мемоарима, путописима, жанровима историјске прозе, чиме су створене претпоставке које су у стању да укажу на зачетке прозног стваралаштва код Срба.

Кључне речи: Миодраг Матицки, историја, предање, жанрови, проза

Настанак, трајање и преплитање историјске фактографије и фолклора, односно усмене књижевности, веома је сложено, јер укључује више момената, почев од степена уверљивости ове узајамности посматране у разуђеној дијахронији мишљења (Иларион Руварац, Стојан Новаковић), преко избора грађе, начина тумачења до аргументација и утемељености приступа.

Миодраг Матицки разрешио је ту дилему тиме што је у зборнику текстова објављених у књизи под називом *Историја као предање* пошао од претпоставке да би вишевековно одсуство неговања националне историографије могло надоместити народно памћење у облику фолклорне, усмене верзије историје, схваћене у најширем смислу историје као предања. Према аутору, фолклорни материјал који би био тако функционално употребљен, остајао је раније често изван научних интересовања, или је био сведен на склоност истраживача ка опису механизма жанровског обликовања историјске фактографије у анегдоти.

Позната је чињеница да у српској фолклористици међу облицима усмене прозе није била уобичајена подела на категорију приповедака и категорију предања. Свестан те чињенице, Матицки је у уводу издвојио предање из те приповедне схеме и сместио га у само њему својствени приповедни жанр, ослањајући се на искуства класификације усмене традиције код Вука Караџића. Али ни Вук није ситуирао жанр предања међу

Љиљана Пешикан-Љуштановић

МИОДРАГ МАТИЦКИ КАО АУТОР БИБЛИОТЕКЕ УСМЕНЕ КЊИЖЕВНОСТИ*

Апстракт: У оквиру Библиотеке усмене књижевности Миодраг Матицки је, као аутор или коаутор, приредио и написао четири књиге, а за још једну написао је предговор. Овај рад испитује како се у овим књигама и текстовима рефлектују ауторово сагледавање српске усмене књижевности, приоритета у њеном изучавању и публиковању и његови поетички и естетички судови.

Кључне речи: Миодраг Матицки, Библиотека усмене књижевности, Стојан Новаковић, Вук Стефановић Караџић, варијанте, публиковање усмене књижевности, књижевна периодика 19. века

Основни разлог да се из обимног и слојевитог рада Миодрага Матицког на изучавању усмене књижевности¹ издвоје управо четири књиге, које је он (сам или у сарадњи с М. Радевићем) приредио и објавио (или уредио и опремио предговором) у оквиру Библиотеке усмене књижевности², било је убеђење да се управо у овим књигама огледају и парадигматично сажимају неке од основних одлика његовог укупног научног рада на овом пољу. При том, мој текст неће обухватити изузетно значајну улогу Миодрага Матицког у покретању ове библиотеке³, као ни његов

* Истраживања на којима је заснован овај рад одвијала су се у оквиру пројекта *Синхронијско и дијахронијско изучавање врста у српској књижевности* (број 148009А), који се, под руководством проф. др Марије Клеут, уз финансијску подршку Министарства науке РС спроводи на Одсеку за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду.

¹ И најселективнија библиографија његових радова из ове области морала би садржати бар осамдесетак наслова, како оних који су забављени искључиво феноменима усмене књижевности тако и оних у којима се испитују импулси и присуство усмене књижевности у делима српских писаца 19. и 20. века.

² Матицки, 1983 (према: Матицки и др., 2003); Матицки, 1985; Радевић – Матицки, 2007; Радевић – Матицки, 2010. Миодраг Матицки је, такође, аутор предговора у књизи: Радевић, 1999.

³ У *Уводној речи* књиге *Народне умотворине у Летопису Матице српске*, Матицки наводи да је, „подстакнут Лазарем Чурчићем” покренуо, 1975, „иницијативу да се у посебним књигама саберу народне умотворине објављене у *Летопису Матице српске*”, те да је, „уз подршку колега са Института за књижевност и уметност, о томе послао допис Књижевном одељењу Матице српске, 15. октобра 1975” (Матицки и др., 2003, 5), а 27. марта 1976. сачинио и пријаву научноистраживачког пројекта, која је предвиђала основне елементе структуре будуће „беле библиотеке”: „уводну студију и коментаре у којима

Марко Недић

МИОДРАГ МАТИЦКИ О СРПСКОЈ ПРОЗИ И ПОЕЗИЈИ

Апстракт: У раду су представљени критички ставови Миодрага Матицког, познатог књижевног историчара и прозног писца, о српској прози и поезији од друге половине 18. до краја 20. века и о утицају усмене књижевности на писану. Ти ставови изложени су у два његовим књигама – *О српској прози* (2000) и *Језик српског песништва* (2003). Наглашен је утицај епских песама Вукових збирки на рађање историографске и историјске прозе, као и краћих прозних форми – басни, бајки, пословица, шаљивих прича, анегдота, изрека – на конституисање имажинативне прозе и прозе реализма. У радовима о прози и поезији 20. века такође је испитиван утицај народне књижевности на књижевна остварења појединих писаца (Растка Петровића, Момчила Настасијевића, Десанке Максимовић, Иве Андрића, Меше Селимовића, Васка Попе и других). Посебно су представљени доприноси српских песника и прозних писаца 20. века успостављању природних континуитета српске књижевности.

Кључне речи: Књижевни историчар и писац, 18. и 19. век у српској књижевности, утицај усмене поезије на писану књижевност, утицај краћих прозних форми на развој прозе, заснивање аутентичне српске прозе у 19. веку, наговештаји реалистичке поетике, индивидуални доприноси песника и прозних писаца 20. века успостављању континуитета српске књижевности

Нашој научној, културној и књижевној јавности доктор Миодраг Матицки донедавно је највише био познат као добар познавалац и тумач народне књижевности и књижевности 18. и 19. века, посебно као поуздан истраживач најважнијих облика појављивања периодичних књижевних публикација – часописа, календара, алманаха. Као дугогодишњи директор Института за књижевност и уметност у Београду, био је уредник великог броја научних зборника, покретач институтских библиотека, главни уредник часописа *Књижевна историја*. Такође је и приређивач књига наших познатих писаца, обновитељ и уредник календара *Даница*, који издаје Вукова задужбина у Београду, чији је он председник. Последњих година, међутим, Миодраг Матицки, поред непосусталог бављења темама и појавама српске књижевне прошлости, све више се потврђује и као веома успешан прозни писац. У тој области објавио је неколико

Светозар Кољевић

ОД ПРОГОНСТВА ДО ИЗБЕГЛИШТВА – О РОМАНУ *ИДУ НЕМЦИ* МИОДРАГА МАТИЦКОГ

Апстракт: У раду се анализира роман Миодрага Матицког *Иду Немци*. Смисао и поруке романа сагледавају се у контексту опште теме сеоба и избеглиштва, у конкретном случају у контексту прогона банатских Немаца из Југославије 1945. године и најновијем протеривању Срба из Хрватске у грађанском рату с почетка деведесетих година прошлог века.

Кључне речи: Миодраг Матицки, роман, Немци, сеобе, избеглиштво, Немци

Историја српског народа била је – можда још изразитије него код многих других народа – огромним делом у знаку сеоба, прогона и избеглиштва: од доласка на Балкан и краја Средњег века преко масовног повлачења у разним правцима пред турском најездом, Велике сеобе крајем седамнаестог века под Арсенијем Чарнојевићем до предустаничких и устаничких времена, Првог и Другог светског рата и, најзад, до данашњих дана. Исконска тема прогонства, избеглиштва и жала за изгубљеним завичајем – који се никад не може понети у избеглиштво, а од кога се никад не може побећи – потресно живи, рецимо, у песми Филипа Вишњића „Бој на Салашу” у слици стоке коју Турци гоне:

„Бука стоји Мачванских волова,
Не познају својијех чобана,
Види стока ће ће путовати,
Паке жали свога завичаја [...]”¹

Дакако, у потки ове слике лежи једна од оних вечних тема, која се провлачи на разне начине у књижевности, још од античких времена у којима се прогонство сматрало најтежом после смртне казне, од Овидијевих „писам” из туђине (*Epistulae ex Ponto*) до – данашњих дана. Међу понајвећим обрадама те теме у српској књижевности посебно су значајна дела Милоша Црњанског, од његових записа о негдашњим српским ста-

¹ „Бој на Салашу”, Вук Стеф. Карацић, *Српске народне пјесме*, Књига четврта, Просвета, Београд, 1976, стр. 137 (стихови 264–267).

Весна Цидилко

СУДБИНА НЕМАЦА У ВОЈВОДИНИ КАО ТЕМА НОВИЈЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Апстракт: У раду се говори о судбини припадника немачке мањине који после слома Хитлерове Немачке или непосредно пре њега нису напустили тадашњу Југославију као теми новије српске књижевности, али и проблематици која је доспела и доспева и у фокус јавног мњења, доводећи до контроверзних реакција данашњег српског друштва и његове политичке и интелектуалне компоненте.

Кључне речи: банатске Швабе, немачка мањина у Војводини данас, погром, колективна кривица, историографија, табуизација јавног и политичког дискурса

1.

Једна од табуизованих тема у јавном и политичком дискурсу, и следствено томе такође у књижевном животу, по завршетку Другог светског рата, деценијама је била и судбина банатских Немаца који су остали у Југославији. Већина њих ју је средином педесетих година напустила, иселивши се у тадашњу Савезну Републику Немачку, Аустрију, Сједињене Америчке Државе или у неку другу земљу.

О томе се јавно мало говорило и писало, а још мање о чињеници да су припадници немачке мањине, мушкарци, жене, деца, старе особе, без обзира на године, непосредно по завршетку ратних дејстава сакупљани и отпремани у новостворене логоре, упућивани на принудни рад или депортовани, такође на принудни рад, у Совјетски Савез. У свим видовима јавног дискурса етаблирана је јединствена и искључива слика о војвођанским Немцима као колаборационистима и нацистима, која није познавала ни дозвољавала постојање чињенице да су неки од „банатских Шваба” недужни и неумешани у злочине почињене током рата, нити да су они после 1944. жртве репресалија и неправде. Сразмерно томе је изграђена и колпортирана и одговарајућа слика ратних догађања и немачких ликова у романима и приповеткама како српске, тако и других југословенских

Драшко Пеђен

ДАТУМИ РАТНИ, ПОДНЕБЉА СЕВЕРНА Варијација на тему историјског и неисторијског времена у прози Миодрага Матицког

Апстракт: У раду се говори о прози Миодрага Матицког са аспекта историјског и неисторијског времена.

Кључне речи: Миодраг Матицки, проза, историјско и неисторијско време

Извесна скрајнутост белетристике Миодрага Матицког у односу на колективну пажњу такозваних актуелних збивања у нашој књижевној републици, свакако је последица одвише лежерне навике ћутања о ауторима који су полиграфи, који свој десетобој остварују непрекидно, у једино могућој сарадњи са врстом властитог талента. Када се још има на уму да, у нашој намргођеној и поједностављеној књижевној збиљи, не би баш било места ни за Умберта Ека, ученог професора који пише и романе, онда се утисак о суровом у бити отклону од вишезначних аутора какви су они типа Миодрага Матицког, јавља као последња опомена савести и морала, не једино критичарског. Но, са друкчијег становишта, тај пропуст претходне јавности веома провоцира, припрема откриће, најављује слободу нових промишљања о нашој савременој прози чијем корпусу књиге прозе и поезије овог знаменитог нашег књижевног историчара поносно и природно припадају.

Стендал је, на самом почетку своје *Опатице из Кастра*, код нас објављене 1949. у преводу Тина Ујевића, записао и ово и овако:

„Прво, дакле, што човјек треба да учини, кад хоће да упозна повијест Италије, то је, да нипошто не чита опћенито признате писце; нигдје се није могло боље упознати значење лажи, и нигдје је нису боље плаћали.”

Све мислећ на општа места и уводничарску, скучену, на котурнама извештачену прозу наших извиканих аутора, усуђујем се да приметим да сам, сада и овде, у ваљаној предности: препознавање никад није неблаговремено.

Валентина Питулић

АРХЕТИПСКО ЗНАЧЕЊЕ КЊИЖЕВНОГ СТВАРАЛАШТВА МИОДРАГА МАТИЦКОГ

Апстракт: У раду ћемо се бавити појединим архетиповима које уочавамо у прозном стваралаштву Миодрага Матицког имајући у виду, пре свега, архетип јунака, архетип жене (мајке и љубавнице), као и архетип Спасиоца.

Кључне речи: архетип, мајка, жена, љубав, јунак, рат, Бог

Разлог примене архетипске критике потврђује став Нортоба Фраја који сматра да је она неопходна из разлога што „откривамо да се те примитивне формуле поново појављују у највећим класицима – у ствари, чини се да су велики класици склони њима се обраћати”.¹

Јунг ближе одређује архетип² идентификујући овај појам са „праисконском сликом”, сматрајући да његове ставове непрекидно критикују људи који немају довољно знања о психологији снова и митологији.

Архетипска критика је своје упориште пронашла у учењу Карла Густава Јунга, а касније су је следили и англоамерички критичари (Л. Фидлер, Ф. Вилрајт, М. Бодкин, Н. Фрај...). У својим делима писци неретко прибегавају обрасцима који вековима живе у усменој традицији транспонујући их у свој уметнички текст и преобликујући их на специфичан начин. Служећи се језиком симбола³ отварају могућност за дубље тумаче-

¹ Нортон Фрај, *Анатомија критике*, Напријед, Загреб, 1979, стр. 28.

² „Архетип је тежња да се створе такве представе мотива – представе које се у великој мери могу разликовати у детаљима, а да при томе не изгубе свој основни облик. Постоји, на пример, много представа мотива о несложној браћи, али сам мотив остаје исти. Моји критичари су погрешно тврдили да се ја бавим наслеђеним представама, и на основу тога су одбацили идеју архетипа као пуко празноверје. Ипак им је промакла чињеница да бисмо архетипове, да су они представе које произлазе из наше свести (или их она стиче), сигурно разумели, и не бисмо се збуњивали нити чудили сваки пут када се појаве у нашој свести. Они су, заправо, нагонски *тренд* који је означен исто као нагон код птица да граде гнезда, или код мравца да стварају организоване колоније.” (Карл Јунг, *Човек и његови симболи*, Народна књига, Алфа, Београд, 1966, стр. 73).

³ Оно што ми зовемо симболом јесте назив, име, или чак и слика која може бити добро позната у свакодневном животу, али која поред свог уобичајеног и очигледног значења ипак има и специфична обележја. Реч или слика су симболичне када садрже нешто више од очигледног и непосредног значења. Оне имају један шири „несвесни” аспект који није никада тачно одређен нити сасвим разјашњен. И нико се не може надати да

Милан Радуловић

ЈЕДАН МОДЕРАН ИСТОРИЈСКИ РОМАН

Апстракт: У раду је интерпретиран роман Миодрага Матицког *Глува лађа*, објављен 1987. године. Посебна пажња посвећена је односу између историјских садржаја романа и пишчеве актуелне идејне тенденције уткане у дело.

Кључне речи: роман, историја, нација, епоха, православље, књижевни језик и стил

Роман *Глува лађа* Миодрага Матицког (објављен 1987. године) садржи национално-историјске, животно-реалистичне и поетско-философске слојеве, поруке и значења, стваралачки сједињене у литерарну грађевину једноставних фабуларних линија и складних пропорција у композицији.

Тематски *Глува лађа* припада жанру историјског романа, са патриотском тенденцијом суптилно утканом у ткиво текста. На идејном плану ово дело је Bildungsroman – прича о духовном зрењу и животним искушењима младог, радозналост, осетљивог и наивног јунака. Обликовном техником и стилским поступцима ово је један узоран поетско-реалистички роман.

Ситуације, слике и појаве из реалног живота у роману су објасњене духом и сензибилитетом главног јунака, оживљене његовим дахом и на тај начин су индивидуализоване и поетизоване, а истовремено је душевни живот главног лика, који је уједно и казивач романескне приче, дочаран као израз ширих, објективних друштвених и историјских околности и као манифестација универзалних, архетипских животних ситуација и невидљивих духовних законитости које управљају и воде човеков живот.

Тематски слој романа *Глува лађа* дочарава нам живот српске интелигенције, грађанства и свештеномонаштва у Угарској, у Сент-Андреји, Будиму, Пешти и околини крајем 18. и почетком 19. столећа. У неколико поглавља приповеда се и о Првом српском устанку, о устаницима, Карађорђу, о друштвеним и духовним струјањима у устаничкој Србији. И поред тога што „путешествије” главног јунака по Србији представља само један, и то мањи део у целини романескне приче, на тематском плану ово је приповест о Првом српском устанку јер се у већини поглавља евоцира

Милена Стојановић

ПОГЛЕД КРОЗ РАЗБИЈЕНИ КАЛЕИДОСКОП (поетски свет Миодрага Матицког)

*Разбили су ми калеидоскоп,
Калина.*

(Миодраг Матицки)

Поезија је најлепши атом света.
(Исидора Секулић)

Апстракт: Поезија као начин доживљавања света, али и као „начин писања” дубоко је уткана у књижевну структуру романа и приповедака Миодрага Матицког, као и у научно-истраживачке методе које користи у свом научном раду. У раду се анализирају две песничке књиге Миодрага Матицког, *Кроз прстен јабуку* и *Кирвај*, и указује на основне стилско-поетичке одлике његове поезије.

Кључне речи: поезија, емоције, стих, непосредност изражавања, љубавна поезија

Миодраг Матицки се већ више деценија предано бави истраживањем српске усмене књижевности. Посебан акценат у његовом раду је на периодици која на специфичан начин одражава дух тренутка, као и друштвено-историјски и књижевно-поетички контекст у коме се јавља конкретан књижевни текст. Међутим, Матицки није само књижевни истраживач већ и оригинални стваралац, тако да је поетички оправдано, ако не и пожељно (можда чак једино исправно), његов научни опус посматрати у садејству са белетристичким књигама.

Када је реч о белетристичким књигама Миодрага Матицког, у први план се истичу романи и књиге приповедака. Међутим, већ наслови ових књига (*Трећи коњ*, *Глува лађа*, *Људи песак*, *Иду Немци*, *Свакодневно хватање веверице*, *Уз музику коју волите*, *Вучјак Аделе Аргени*, *Десети за молитву*, *Немири меда Желимира*, *Пљускофон*) указују на чињеницу да је

Драган Лакићевић

МИОДРАГ МАТИЦКИ ЗА ДЕЦУ

Апстракт: У раду се анализирају две књиге прозе за децу Миодрага Матицког: *Немири Меде Желимира* и *Пљускофон*.

Кључне речи: Миодраг Матицки, књижевност за децу, *Немири Меде Желимира*, *Пљускофон*

Општи образац приповедања за децу, познат из бајки, утврђен у усменом казивању – јесте схватање деце као унучади. Читаоци-потомци на једној, а казивач-писац на другој страни – јесте традиционални однос према најмлађој публици, којој се прича или пише. Амблем тог односа налази се у славној Змајевој песми о деди и унуку.

Деца (слушаоци или читаоци) одабрани су да буду унучад, да би се садржај приче или песме према њима односио присније и слободније него што се приповеда сопственој деци. У причи која се казује унуку може слободније да се машта и игра, украшава и експериментире. Мала дистанца је за уметност приче велика.

Казивач или приповедач, као деда или као бака, удаљенији су од стварности а поготово од времена у којем дете живи – слуша или чита причу. Памћење деде сеже у прошлост даље него сведочење родитеља, а дубина прошлости је илузија вредности, гаранција истине, поготово оних вредности које потврђује време.

Причи је потребно да између приповедача и публике постоји сродство. Отуд и манир имена *Чике*: Чика Јова (Змај), Чика Љуба (Ненадовић), Чика Андра (Франичевић), Чика Брана (Цветковић)... Сродство подразумева љубав и поверење: за своју крв, за децу своје деце приповеда се искреније и лепше, с више жара и труда, казује се најбоље и најлепше... За децу своје деце труд приче (а труд подразумева и облик) има посебну сложеност и интензивност – и кад се казује пресудна истина и кад се гради уметничка лаж.

Отуд у толикој уметности света – деда или бака казују приче својим унуцима. Раде то и родитељи, али је први образац знатно претежнији.

Предраг Палавестра

ИЗ ИСТОРИЈЕ ИНСТИТУТА ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Апстракт: У раду се износе ауторова сећања на стање и развој Института за књижевност и уметност у време када је он био на челу ове научне установе и даје анализа рада Института из времена након што је његов директор постао Миодраг Матицки.

Кључне речи: Директор, Миодраг Матицки, Институт за књижевност и уметност у Београду

Када сам, крајем 1968. године, дошао на рад у Институт за књижевност и уметност у Београду, тамо сам, као асистента-магистра, затекао каснијег директора Миодрага Матицког. Он је у Институт дошао годину-две раније, после завршених студија на Филолошком факултету, где је брзо стекао звање магистра књижевности. У јесен те године, мене је у уредништву *Савременика* посетила Иванка Удовички, такође асистент Института, коју дотад нисам познавао. У име својих колега-самоуправљача, понудила ми је да прихватим дужност директора, јер Институт дуже време није имао свог руководиоца, па се, притиснут финансијским невољама и законским обавезама, налазио пред гашењем и укидањем. Изненађен таквом понудом, коју ни најмање нисам очекивао, распитао сам се и сазнао да у Институту тињају неки нерешени лични сукоби, које би требало смирити како би се Институт спасао од гашења и пропадања.

Сазнао сам да у Институту нема ниједног доктора наука, спремног да преузме одговорност и спречи осипање. Професор Војислав Ђурић, први директор и оснивач Института, ранијег Центра за теорију књижевности и уметности на Филолошком факултету, отишао је из Института са великим треском, увређено залупивши вратима. У Институту се, као и на универзитету, неговао презир према дневној и новинској критици, из чега сам закључио да Институту заиста откуцавају последњи часови, чим су се за помоћ обратили једном критичару. Са професором Ђурићем, или убрзо за њим, Институт су напустили и његови ближи сарадници, универзитетски професори Иво Таргаља, Никша Стипчевић, Нана Богдановић, Радослав Јосимовић, Стојан Суботин, сарадници и асистенти Бранимир

Бранко Летић

ЕПСКО ЖИТИЈЕ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Апстракт: У раду се указује на сродности средњовековне писане књижевности и епске биографије Марка Краљевића: оне су препознатљиве најпре по присутним „топосима” средњовековних житија у концепцији његовог епског лика (аскетске црте, чување закона и норми патријархалног живота), а онда и у бројним библијским аналогијама и цитатима.

Кључне речи: житије, аскеза, библијске аналогије и цитати, општа миста, „пренос моштију”, „беатификација”

1.

ПИСАНА И УСМЕНА ТРАДИЦИЈА

а) „епска вертикала”¹ проучавања

У досадашњим проучавањима неупоредиве популарности епског Краљевића Марка, посебно исцрпним на релацији историја-епика², фолклор-епика³ и епика и драмска књижевност⁴, некако по страни је остало изучавање чвршћих веза старе српске писане књижевности са епском традицијом о овом националном јунаку⁵. Додуше, разлог томе би могла

¹ Горњи поднаслов је преузет од књижевног историчара Миодрага Матицког чијем научном лику овим прилогом одајем дужно поштовање.

² Zvonimir Kostić, *Lik Marka Kraljevića u srpskoj junačkoj pesmi*, PRINCIP, Beograd, 2002. Докторска дисертација одбрањена на Филозофском факултету у Новом Саду 2002. У прилогу је исцрпна библиографија радова о овом питању.

³ Иван Златковић, *Епска биографија Марка Краљевића*, Рад-КПЗ Србије – Институт за књижевност и уметност, Београд, 2006. Магистарски рад о епској биографији Марка Краљевића на „тематско-мотивској основи”. Уп. зборнике: *Жанрови српске књижевности (порекло и поетика облика)*, бр. 2, Нови Сад, 2005; *Српско усмено стваралаштво*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2008.

⁴ Бранко Брђанин, *Марко Краљевић и српска драма*, Завод за издавање уџбеника и наставних средстава, Српско Сарајево, 2003. Магистарски рад одбрањен на Филозофском факултету у Бањалуци.

⁵ Овде се не мисли толико на нотирање појединих мотива заједничких епској песми о Марку Краљевићу и писаним текстовима у средњем веку (Халански је нпр. указао на истоветност изгледа Марковог у песми „М.К. и Муса Кесеџија” и Акира у приповеци „Премудри Акир”), него на *типолошку* сродност међу њима.

Ненад Љубинковић

ТРАНСФОРМАЦИЈЕ УСМЕНОГ (СРПСКОГ) ЕПСКОГ ИСКАЗА И ГУСЛАЊА НА СРПСКИМ И БАЛКАНСКИМ ПРОСТОРИМА НА РАЗМЕЋИ МИЛЕНИЈУМА

Апстракт: Гуслање, гусларска песма, усмена епска песма доживљава-ли су велике трансформације у двадесетом веку, потом на размеђи миленију-ма. Отписани од стране стручњака као заостаци прошлости који нестају са балканске духовне сцене од друге половине деветнаестог века, доживели су у ратним и трагичним временима чудесно оживљавање и нову популарност. И поред постојања других медија (штампе у Првом светском рату, штампе и радија у Другом, штампе, радија и телевизије у недавном грађанском на просторима бивше Југославије) народ је ишчекивао и тражио праву истину у јеки гусала, у гусларској песми у којој су је некада тражили и препознавали њихови преци. Процес урбанизације села, рурализације града, уз инсистира-ње на процесу европеизације утичу на стварање новог отпора према гуслама и гуслању код значајног дела житеља Балкана.

Кључне речи: усмено стваралаштво, епска песма, гусларска песма, гу-сле, епска песма и политика, епска песма и историја. Усмена епска песма и медији, гусларска песма-архаичан медиј

1.

Област Балкана уопште, а посебно средишњи простор Балкана који територијално заузимају Србија и Црна Гора – одликује се наглашеном, па и превлађујућом склоношћу ка тзв. усменој култури. Усменост није само уобичајени начин комуницирања и слања порука. Усмена култура подразумева постојање архаичне свести становника балканских простора, посебан начин мишљења, особен систем етичких и естетских вредности. Путем усменог преношења живи „народна филозофија”, „народна историја”, „народно законодавство”, кодекс жељеног и за заједницу прихватљивог понашања у различитим приликама, кодекс моралних и естетских вредности. У оквирима усмене културе, усменог комуницирања, епска гусларска песма заузима посебно место. Епска гусларска песма током векова, све до данашњих дана, обављала је улогу данашњих медија. На особен начин она прати и коментарише текућа збивања у ужој обла-

Нада Милошевић-Ђорђевић

ОВЧАР ЈЕ ТУГА ГОЛЕМА

Апстракт: У раду се скреће пажња на углавном неистражено песничко лирско стваралаштво у коме се, за разлику од идеалистичке представе пастирског живота из песама у Вуковим збиркама, живот сточара у односу на живот ратара показује у суморном светлу. Тиме се и у дубинским слојевима лирске песме налази потврда за историјске податке о социјалној структури српског средњовековног друштва у коме су ратари били у бољем положају од сточара.

Кључне речи: лирска поезија, сточари, пастирски живот, ратари

Вук Караџић је, као што је познато, у свом предговору Лајпцишком издању 1824. пишући о старости епске и лирске поезије изнео своје уверење о великој старини српских народних лирских песама: „... међу женскимa може бити да и има и од илјаде година...” (Вук 1824, Сабрана дела IV, 569). Није могао за то да пружи и непосредне доказе, јер у његово време, као ни до данас толико стари записи нису пронађени. Вукову претпоставку су, у међувремену, потврдили помени о певању песама чији су нам текстови непознати, а чију садржину можемо само нагађати на основу шкртих обавештења оних који су постојање песама помињали, или путем раслојавања сачуваних, али знатно каснијих записа. А већина српских лирских народних песама забележена је у распону од средине петнаестог до краја деветнаестог века, махом у амбијенту задружне сеоске, земљорадничке средине. Патријархална задружна сеоска заједница, међутим, није у средњем веку била темељ привредног и народног живота. У средњовековној Србији „о постојању неког ’аграрног комунизма’ нису пронађени докази... али су сеоске општине или заједнице постојале...с различитим правима и обавезама.” (Благојевић, 2007, 20–21). При том су „у области сеоског привређивања и утеривања дажбина били снажни подстицаји да се становници села повезују и удружују”, посебно изражени „у области колективног јемства и одговорности села” (Ћирковић, 1997, 344).

Поједини уговори, манастирске повеље, чланови законика, прописи, у оквиру високоразвијеног правног поретка средњовековне српске

Милослав Шутић

ПЕСНИЧКА СЛИКА И РЕТОРИЧКА АКТИВНОСТ (Прилог тумачењу српске народне поезије)

Апстракт: У овом раду испитује се однос између песничке слике и реторичке активности. Полази се од реторике, која, према Аристотелу, поред беседништва укључује и поезију. Образлаже се *реторичка активност* као нови термин, који подразумева појачану језичку динамику, убрзано низање говорних и језичких јединица усмерено на изазивање што упечатљивијег утиска код слушаоца, односно читаоца. Песничка слика је у основи супротна реторичкој активности јер је везана за чулне предмете, и својом пластичношћу зауставља језичко кретање. Али, према захтевима *ретардације*, реторичка активност, као кретање епске радње, мора да сарађује са статичном песничком сликом, јер се једино тако може остварити неопходна *архитектоника* књижевног дела. Узајамни однос песничке слике и реторичке активности показује се на примеру песме „Опет то али друкчије”, под бројем 56. у четвртој Вуковој књизи *Српских народних пјесама*.

Кључне речи: реторика, песничка слика, реторичка активност, „нулти степен писма”, усмена књижевност, композиција епске песме, архитектоника књижевног дела, мит, религија, фолклор, снови

Синтагма „реторичка активност”, коју смо употребили у наслову овог истраживања, захтева неколико додатних објашњења. Очигледно је да место основног предмета у овој синтагми припада *реторици*, из антике добро познатој дисциплини која је истовремено била надлежна и за теорију и за праксу („технику”) *говорења*, као облика човековог усменог изражавања, односно *беседништва*, као општег појма који обухвата и систематизује три основна елемента: говорника (беседника), говор (беседу) и слушаоце, примаоце тога говора. Од почетка везана за *усмено* изражавање, реторика је имала у виду убедљивост, или како Аристотел каже, „уверљивост” тога изражавања. „Нека реторика буде способност теоријског изналагања уверљивог у сваком датом случају” – тако гласи дефиниција ове дисциплине у његовој *Реторици* (Нови Сад, 1997, стр. 17, прев. М. Вишић). Наведени атрибути: „убедљивост” или „уверљивост” (говорења) само су један од неколико парадокса који су реторику дуго времена пратили. Наиме, ови атрибути више се односе на форму него на садржину говорења, односно, више подразумевају *како* се нешто говори него

Снежана Самарџија

ЈОШ ЈЕДНОМ О ОБЛАКУ РАДОСАВУ

Апстракт: Изучавања српске усмене епике усмеравања су кроз два, на-око опречна тока. Један је тежио ка откривању веза између „јуначких пјесама” и националне историје, док су другачија интересовања разгртала дубинске слојеве на којима почива епска стилизација. Значајни резултати оба истраживачка захвата „попуњавали” су знања о националној прошлости, култури и околностима трајања усменог стваралаштва. Сложеност традиције допуштала је уочавање различитих елемената, мада се никада неће моћи са сигурношћу утврдити „правила” склапања, ширења или гашења појединих епских биографија. Међу њима необичан статус има и Облак Радосав, довољно популаран да се не заборави, али и условљен епским и повесним епохама. Овај лик подстицао је пажњу проучавалаца, упркос релативно малом кругу песама и тешкоћама доказивања претпоставки.*

Кључне речи: Облак Радосав, велики челник Радич, историјски и митски елементи епске биографије

Динамични односи историје и епике огледају се готово у свакој стилизованој, широј или ужој епској биографији. И када мотивски комплекс обухвата читаво „житије” и при издвајању тек најдоминантнијег сегмента (мегдан; смрт), судбина ликова оцртава старије и млађе, разнородне наслаге, преплетене у фолклорном фонду на различите начине. Веома често могуће је уочити или бар наслутити историјску, митску и епску вертикалу¹ чији преплети спајају судбине конкретних личности са старијим етапама културе. Ти процеси пресликавања древних „јуначких скаски”, како би рекао Руварац (Руварац; Сувајџић, 2007), могли су добити посебан замах у условима стварања и трајања традиције српског народа. На

* Студија је укључена у програм пројекта *Српско усмено стваралаштво* (Институт за књижевност и уметност у Београду, бр. ON 148023 – D), који финансира Министарство науке Републике Србије.

¹ „У епској вертикали све почиње од светих ратника и змајева, па се наставља јуначима и историјским личностима који су остварили велике подвиге као заштитници народа и борци против непријатеља, најчешће са митским одликама полубога: војвода Момчило, Марко Краљевић, Милош Обилић, змајевити јунаци из деспотских времена, изабрани ускоци и хајдуци, Карађорђе и његове војводе из Устанка, јунаци из народног покрета 1848. и 1849. године (Михаило Микл Јовановић, Стеван Шупљикац), све до четири војводе из балканских ратова и Првог светског рата. О свима њима народ приповеда, они чине и ‘обдржавају’ памћење народне усмене историје.” Матицки, 1999, стр. 27–28.

Злата Бојовић

ПАРЕМИОГРАФСКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

Апстракт: У раду се разматра однос између српских пословица које су ушле у велику збирку *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích* (1851) познатог чешког слависте Франтишека Ладислава Челаковског, пријатеља Вука Караџића, и разних варијаната пословица на другим словенским језицима. Поред указивања на типична обележја која сведоче о својеврсној универзалности, ограниченој словенском компонентом или не, пажња се скреће претежно на паралелизме који су стварносним појединостима наизглед паремији одузимали општи карактер. У основи, у најбољим пословицама ти паралелизми су показивали да животност као израз националног, културолошког, историјског и географског обележја, које је често условљавало варијантност, није одузимала вредност примарном, аксиоматском значењу паремије.

Кључне речи: паремија, словенске пословице, српске пословице, В. С. Караџић, Ф. Л. Челаковски

У време када је у великом романтичарском заносу занимање за народну књижевност добијало у Европи широке размере и у словенском и у несловенском свету, посебно су се у томе у раним деценијама XIX века издвајали чешки слависти. По природи интересовања и осећања које је наметала епоха сви су се они веома брзо нашли у великом кругу поклоника народног језика и књижевности Словена, односно народне књижевности, историје и традиције и сви су прионули на вредно увођење тог словенског блага у књиге које ће га чувати и показати свету етичке и уметничке вредности, као и вредности словенских језика на којима је та књижевност постојала и који је преносио из генерације у генерацију народну историју. Природно је што је у том свету све оно што је предузимао и радио у исто време Вук Караџић имало одјека и што је он веома брзо стекао пријатеље и сараднике међу најбољима, међу словенским и међу немачким славистима. Чешке слависте, међу којима су били његови пријатељи и са којима је потом годинама сарађивао на разне начине, који су одмах по објављивању препевали песме из његових збирки и дочекивали их са одушевљењем, као и његов речник, Јозеф Добровски, Вацлав Ханка, Јозеф Јунгман, Вук Караџић је високо ценио. По њему, њихова предност је била у томе што су били слависти у пуном смислу тога појма,

Бошко Сувајџић

СЛОВЕНСКА АНТИТЕЗА: ФОРМУЛА И ЖАНР

Апстракт: Словенска антитеза комплексном структуром и функцијама представља окосницу различитих жанрова. Посебно се често среће у баладама о смрти јунака. Повезује се са сродним формулама. Довољно еластична да у оквиру фигуре помири супротности мита и метафоре, словенска антитеза је истовремено моћно песничко средство које из запретаних дубина традиције апсорбује архаична значења.

Кључне речи: Миодраг Матицки, словенска антитеза, формула, жанр

Словенска антитеза се у теоријама књижевности и ужим специјалистичким студијама проучава превасходно као сложени стилски облик који почива на механизму негативног поређења: „Врста негативног паралелизма. Честа уводна формула наше народне поезије. Као вид усмено-књижевног поступка може имати значаја за структуру и развитак сижеа целе песме. Названа 'словенском', налази се и у поезији других народа.” (Милошевић-Ђорђевић, 228).

Као вид компарације, или „*prispodobе*”, која настаје линеарним умрежавањем семантичког поља („*jedna misao raširuje se dodavanjem druge misli, koja je s prvom u nečem srodna*”), још у класичном приручнику Луке Зиме она се третира као особита реторичка фигура. Назив је први употребио Ватрослав Јагић (вид. Фајгел, *Словенска антитеза*, 123) у чланку „*Jihoslované*” у чешком научном речнику (knj. IV, 1865): „*Jagić (u češkom rječniku naučn. D. IV., str. 356) veli: Osobito su krasni u junačkih pjesmah uvodi počinjući se uzklikom – ili pitanjem:*

Или грми, ил' се земља тресе?
или *prispodobom*:
Dva su bora naporedo rasla,
Među njima tankovrha jela;

Posljednja dva načina uvoda, naime pitanje i *prispodoba*, jesu omiljene vrste *antitese slovenske*, t. j. *antitese negativne*, koja ima ovu logičku formulu: A – non A – B (ili izostavivši non A samo A – B);” (Zima, *Figure* 85).

УДК 821.163.41.09-13:398
821.163.2.09-13:398
821.163.3.09-13:398

Габријела Шуберт

ЕПСКИ ЦРНИ АРАПИН И ЖЕНЕ

Апстракт: У раду се анализира мотив Црног Арапина у српској, црногорској, македонској и бугарској епској поезији. Покушава се одговорити на питање да ли је он само деспот и развратник или је отеловљење зла, те која је мотивација улоге жене као жртве у песми о Црном Арапину.

Кључне речи: Црни Арапин, Марко Краљевић, песма *Марко Краљевић и Арапин*, деспот, развратник, отеловљење зла, мотив жртве жене

Увод

Црни Арапин је један од ликова који се често појављују у епским песмама Срба, Црногораца, Македонаца и Бугара¹, најчешће као зао муслимански противник хришћанских јунака, првенствено Марка Краљевића и доброг, болесног јунака Дојчина (*Болен Дојчин*, *Болан Дојчин*). Црни Арапин се у свим овим песмама појављује као насилник и разбојник, као што су и Муса Кесеџија или Ђемо Брђанин. Својим понашањем он руши поредак Султанове империје и тиме даје повод јунаку Марку Краљевићу да поврати ред и поредак. Његова најупадљивија одлика је то да за сваку ноћ тражи једну лепу жену; има, чак, смелости да изађе и пред султана и захтева од њега да му своју ћерку да за жену. Да ли је Црни Арапин само обичан деспот и развратник или је и нешто више од тога: отеловљење зла?

Овде се детаљније о том питању расправља на основу познате песме *Марко Краљевић и Арапин*, која се налази у Вуковој збирци српских епских песама под бројем 65. и коју је некад певао надалеко познати епски певач Тешан Подруговић. При томе треба имати на уму да ова песма има

¹ Само у зборнику српских песама, Црног Арапина тематизују између осталог песме: *Марко Краљевић и Арапин*, Вук II, 65; *Марко Краљевић и Мина од Костура*, Вук II, 62; *Марко Краљевић и кћи краља арапскога*, Вук II, 63; *Марко Краљевић укида свадбарину*, Вук II, 68; *Болани Дојчин*, Вук II, 77; *Јакишићима двори похарани*, Вук II, 96.

Кринка Видаковић Петров

МОТИВ БИРАЊА НЕВЕСТЕ У УСМЕНОЈ ПОЕЗИЈИ ХИСПАНСКОГ КРУГА

Апстракт: Мотив бирања невесте јавља се у усменој поезији многих европских народа, од Исландјана на северу, преко Срба на југу, до Руса на истоку. У овом раду ограничили смо се на грађу из Шпаније и два додатна подручја хиспанског културног круга: шпанске Јевреје (Сефарде) на истоку (Балкану и Мароку) и Латинску Америку на западу.

Кључне речи: усмена поезија – шпанска, сефардска, хиспаноамеричка, дечија, родни аспект, игра – дечија, мотив бирања невесте – у усменој поезији, романса, шпанска балада, ненаративна

Поћи ћемо из Београда, где је почев од XVI века постојала сефардска заједница смештена на дунавској обали која се звала Јалија (по турској речи *јали* – обала). Један од најистакнутијих чланова ове заједнице у модерно време био је Хајим С. Давичо (1854–1916) – правник, дипломата, писац и преводилац – који је 1893. објавио књигу под насловом *Са Јалије*.¹ Ова збирка прича написана на српском језику садржи врло занимљиво сведочанство о томе како се у овој заједници живело „пре пола века”, као и драгоцене податке о народним обичајима и фолклору Сефарда у Београду. У причи „Перла” аутор, између осталог, описује пометњу у сефардској четврти коју је 1836. изазвао пролазак првог пароброда Дунавом, а још пре тога, деловање у Београду следбеника лажног месије Шабетаја Цвија².

¹ Хајим С. Давичо рођен је у Београду 1854. у врло познатој сефардској породици. Његов предак Хајим Давид, који је променио презиме у Давичо, био је лични пријатељ и сарадник Милоша Обреновића, а отац Самуило био је у два наврата председник сефардске општине у Београду. Завршивши права, Хајим С. Давичо се запослио у министарству спољних послова Краљевине Србије. Као дипломата је радио у Будимпешти и у Трсту, потом као привредни представник Србије у Минхену, а умро је у Женеви 1916. Бавио се књижевним радом, преводњем, позоришном критиком и прикупљањем сефардског фолклора. Први је сефардски књижевник са подручја бивше Југославије који је писао на српском језику. Његова збирка прича *Са Јалије* објављена је 1893. Јалија је био назив старе јеврејске четврти која се налазила на обали Дунава.

² Шабетај Цви, рођен 1626. у Смирни, у породици Јевреја романиота, умро је око 1676, сахрањен је у Улцињу. Усвојивши кабалистичко учење прогласио се месијом и проповедао ослобођење и искупљење јеврејског народа. Неко време је боравио у Цариграду, Солуну, Атини, Јерусалиму и Каиру. Његови следбеници су ширили овај месијански покрет по Леванту, мада су га многи рабини осудили као лажног месију. Турске власти су

Лидија Делић

„СЕКУЛА СЕ У ЗМИЈУ ПРЕТВОРИО”
– Симболички слојеви и епска дијахронија –

Апстракт: У раду се пореде песме о смрти Бановић Секуле из Вукових збирки и ранијих бележења (Богшићев зборник, *Ерлангенски рукопис*). Указује се на постојање различитих традицијских линија и њихово стапање у песмама које је објавио Вук, на историјска упоришта певања о поменутом јунаку, као и на древну симболику и митско-епске обрасце који су утицали на структурирање одговарајућег сужејног модела („Секула се у змију претворио”).

Кључне речи: Бановић Секула, Сибињанин Јанко, метаморфоза јунака, усмена епика, иницијација, шаманизам, Косово поље, историјски предло-
жак, културни слојеви, традицијске линије, митска симболика

Међу раним бележењима и записима које је сакупио Вук Стефановић Караџић нашле су се три песме о сукобу Секуле и турског цара у облику змије и сокола: једна бугарштина (*Богшић*, бр. 19) и две десетерачке варијанте објављене у другој књизи бечког издања *Српских народних пјесама* под бројевима 85 и 86.¹ Њима се, на специфичан начин, придружује и песма бр. 157 *Ерлангенског рукописа*, јер се добрим делом поклапа с варијантама које је објавио Вук. Иако не садржи мотив метаморфозе јунака у змију, поменута песма опева Секулину погибију на Косову, и то у изразито архаичном кључу, што баца драгоцено светло на симболичка значења и митска исходишта одговарајућег сужејног модела.²

У основи назначеног круга песама налази се, како је већ речено, мотив борбе змије и сокола. У десетерачким варијантама (*СНП*, II, бр. 85, 86) Секула и султан мењају обличја, док у запису с почетка XVIII века

¹ Поменуте песме Вук је већ био објавио у оквиру *Српских народних пјесама* (*СНП*, IV, бр. 25; *СНП*, II, бр. 38). Датом кругу варијаната прикључује се невелики број каснијих записа (уп.: В. Krstić, *Indeks motiva narodnih pesama balkanskih Slovena*, str. 602; Д. Перић, *Песма „Секула се у змију претворио” као епски сажетак о шаманској борби чаробњака (реторика жанра)*, стр. 47–55).

² Приређивач друге књиге *Српских народних пјесама*, Р. Пешић, наводи песму бр. 157 *Ерлангенског рукописа* као варијанту песме бр. 85 (уп.: *СНП*, II, стр. 605); с извесном резервом, и Б. Крстић (В. Krstić, *Indeks motiva narodnih pesama balkanskih Slovena*, str. 602).

Данијела Петковић

ВИТЕШКЕ ИГРЕ И НАДМЕТАЊА У ЈУНАЧКИМ ПЕСМАМА

(У старијим записима, Вуковим збиркама и
„Пјеванији црногорској и херцеговачкој”)

Апстракт: У раду се испитује систем витешких надметања, класификују различити видови огледања и такмичарске дисциплине, истражују њихови епски модуси, појављивање по законитостима епске стилизације, као и функционисање мотива игре и надметања на структурној равни, од споја наративних целина, преко елемента заплета, до нивоа композиционе схеме и сижејног модела.

Кључне речи: витешка надметања, такмичарске дисциплине, везни елемент, заплет, композициона схема, сижејни модел

Истражујући основне црте јунака епске поезије, немачки слависта Максимилијан Браун одредио га је као уметника борбе који дела у складу са чашћу и поносом и непрестано надзире сам себе, обавезујући се свешћу о свом јунаштву.¹ Мегдан је у епској поезији основни и најраширенији вид херојске потврде, али постоје и други облици провере сопствених вредности. Међусобна такмичења и огледања у витешким играма постоје само у песмама старијих и средњих времена (одсудна времена националних устанака искључују доколицу, игру, забаву), као својеврсни испит чојства и јунаштва, прилика да се потврди или ревалоризује статус сваког јунака у одређеном социјуму и прецизно фиксира његово место на хијерархијској лествици.

1. Вишебој

Најпознатије витешке утакмице срећу се у песмама старијих времена о женидбама јунака – сижејни модели: женидба с препрекама пре

¹ М. Браун, *Српскохрватска народна песма*, Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина, Матица српска, Нови Сад, 2004, стр. 10.

Бранко Златковић

ДАХИЈА АГАНЛИЈА У ТРАДИЦИЈСКОМ ПАМЋЕЊУ

Апстракт: Премда се у нашој историографији зулумћарска влада београдских дахија узима као непосредан узрок избијању Првога српскога устанка, занимљиво је да се у нашој традицији не наводи довољно извора који потпуније сведоче о самим дахијама. Својеврсни изузетак представља дахија Аганлија Хусеин који је, чини се, оставио најдубљег трага у сећању својих савременика и њихових потомака. На основу разноврсних усмених и мемоарских казивања, хроничарских спева, епских песама, историографских бележака, у раду се формира особена Аганлијина биографија која, у односу на уврежене и стереотипне представе, у многоме другачије осветљава предустаничко време и дахијску управу у њему.

Кључне речи: Аганлија, јаничари, дахије, Први српски устанак, казивање, предање, анегдота, биографија, историографија

Одмах по закључењу Свиштовског мира (4. август 1791) са Аустријом, Порта је амнестирао Србе за учешће у ратовима на страни Аустрије и забранила је повратак јаничарима у Београдски пашалук. Избегли јаничари, који су још испред турско-аустријског рата по Србији чинили свакојаке зулуме, сада се окупе у Видину око Османа Пасван-Оглуа (у народу прозваног Пасванџија или Пасмација),¹ одакле стану угрожавати Београдски пашалук и суседне турске провинције. Како се, и упркос султановим напорима да се сасвим ослободи одметника, јаничари успешно одрже, султан најпосле призна Пасванџију за пашу видинског, а избеглим јаничарима дозволи да се врате у Београдски пашалук, што они и учине током 1799. године. Јаничари су се најпре примирили, али не задуго, јер су већ 1801. убили Хаџи Мустафа-пашу, београдског везира, који је штитио Србе од јаничарског безакоња, те је остао упамћен у народној традицији под именом *Српска мајка* и *Добар отац*. После пашине смрти наследи га стари Хасан-паша, који је тада за београдског везира дошао из Никопоља. Но, он је био само формални носилац вла-

¹ Вук Стеф. Караџић, *Прва година српскога војевања на даје, Даница за 1828, Сабрана дела Вука Караџића*, прир. Милорад Павић, књ. VIII, Просвета, Београд, 1969, 323.

Смиљана Ђорђевић

ОД БИОГРАФИЈЕ ДО ФОЛКЛОРА – ПОРОДИЧНО ПРЕДАЊЕ*

Апстракт: У раду је представљен део материјала снимљеног у току теренског истраживања у Невесињу и околини 2007. године. Породично предање, које је предмет анализе, посматрано је из угла антропологије фолклора, односно утврђене су његове композиционе и тематско-мотивске карактеристике, показана блискост традиционалном фолклорном приповедном фонду, те посебно разматрано обликовање различитих слојева темпоралности. Указано је на улогу и значај оваквих наратива у формирању породичног идентитета и могућност посматрања приповедања оваквих садржаја као начина наративне интеграције у породицу.

Кључне речи: породично предање, породични фолклор, усмена историја, приповедање, теренска истраживања, Невесиње

1. Усмена историја у фолклористичком интервјуу

Текст који следи заснован је на анализи дела материјала добијеног у току теренског истраживања у Невесињу и околини, које је спроведено септембра 2007. године. Моја интересовања била су усмерена преваходно на истраживање традиције гуслања, међутим, разговори са информаторима снимани су у целини, те је, поред поменуте области, прикупљена и грађа која обухвата приче из домена усмене историје, аутобиографске наративе, „класични” фолклор (углавном здравице, анегдоте, предања), погодна за различите анализе.

Породично предање које је предмет разматрања у овом прилогу забележено је од М. (1947, Шипово, живи у Невесињу). Са информатором је, будући да поседује изузетне нараторске квалитете, разговарано у више наврата, па снимљени материјал, хетерогене структуре, обухвата неколи-

* Овај рад резултат је рада на пројекту *Српско усмено стваралаштво* који се реализује у Институту за књижевност и уметност, а који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије под бројем 148023.

Марија Клеут

ЗБИРКА НАРОДНИХ ПЕСАМА ГЕОРГИЈА СТЕФАНОВИЋА КОЈАНОВОГ

Апстракт: У раду се говори о сакупљачком раду Георгија Стефановића Којанова који, обједињен на једном мјесту, представља једну обимну и интересантну збирку.

Кључне речи: народне песме, атрибуција збирке, лирске песме, лирско-епске песме, епске песме, варијанте, певачи, казивачи, фолклорна зона

Георгије Стефановић Којанов један је од заборављених сакупљача народних песама. Резултати његовог сакупљачког рада, који нису ни мали ни без интереса за изучавање српског усменог песништва, објављени су, али на начин који не пружа увид у целину збирке. Године 1845–1848. и 1850. у *Летопису Матице српске* публиковано је 19 песама које је саопштио Стефановић Којанов, а доцније их је објавио Миодраг Матицки у књизи *Епске народне песме у Летопису Матице српске* (ЕЛМС).¹ Поред овога, део од свог сакупљеног материјала Георгије Стефановић Којанов послао је Вуку Караџићу, једну велику збирку од 91 песме, а затим још три песме. У бечком издању *Српских народних пјесама* није се нашло ништа од послатих прилога. Један део из Караџићеве заоставштине публикован је у тзв. државном издању (СНП V, СНП VI), а остатак у књигама које су приредили Живомир Младеновић и Владан Недић (СНП_р I, СНП_р II, СНП_р III). Када се сведе рачун, долази се до податка да је у шест књига, и у њима не на једном месту, но уклопљено у жанровски систем целине, публикована 121 песма које је сакупио овај заборављени посленик.² Ради се, дакле, о збирци која већ својим обимом заслужује пажњу.

¹ О овом делу збирке писали су Владан Недић (Недић 1976) и Миодраг Матицки (ЕЛМС, 5–9). Обративши главну пажњу на улогу *Летописа* у штампању и очувању народних песама, ни један ни други аутор нису се бавили збирком Стефановића Којановог као целином иако су скренули пажњу на њу.

² Списак публикованих песама из колекције Стефановића Којановог, који следи, показује да је већ начином објављивања онемогућено уочавање целине: СНП V, бр. 183, 212, 214, 319, 529, 543; СНП VI, бр. 3, 14, 15, 17, 22; СНП_р I, бр. 9, 31, 69, 99, 100, 105, 140, 142, 147, 154, 164, 180, 183, 185, 201, 212, 218, 220, 234, 242, 257, 262, 265, 271, 272, 275,

Станиша Војиновић

ЈЕДНА СТАРА ПЕСМАРИЦА У ПРЕПИСУ РИСТЕ ОДАВИЋА

Апстракт: У раду се говори о препису једне рукописне песмарице из прве половине XIX века, која се налази у рукописној заоставштини Ристе Одавића у Архиву Србије под насловом *Још једна стара песмарица*. Истовремено се доносе и текстови који се налазе у тој збирци.

Кључне речи: Ристо Одавић, рукописна песмарица

Истраживање рукописних песмарица српске грађанске лирике започело је са Илијом Огњановићем, браћом Иларионом и Димитријем Руварцем, а достигло врхунац доприносом Тихомира Остојића и Владимира Ђоровића. Прелаз између ових првих значајних истраживања и оних која ће покренути Боривоје Маринковић, чине радови Младена Лесковца. Боривоје Маринковић је ударио темељ значајних истраживања грађанске лирике и рукописних песмарица која су остала актуелна до данас. Међу данашњим истраживачима истичу се: Мирјана Д. Стефановић, Марија Клеут, Зоја Карановић, Миодраг Матицки и др. Та генерација успела је да открије нове рукописне песмарице, да заокружи корпус грађанске лирике по хронолошким слојевима како су настајали, да изучи версификацију и тематско-мотивско богатство ових махом адеспотних поетских творевина које су се по правилу певале. Ова су истраживања у пуној мери заступљена у зборнику радова *Српско грађанско песништво*¹ који су приредили Томислав Бекић, Сава Дамјанов, Зоја Карановић, Марија Клеут, Јелка Ређеп и Мирјана Д. Стефановић.

Није много познато, скоро да се може рећи да је непознато, да се већ на почетку 20. века интересовао за рукописне песмарице и да их је проучавао и користио и Риста Ј. Одавић, неко време управник Архива Србије. То интересовање везано је за његов часопис *Нову искру*, у коме је радо доносио старе рукописе наших писаца, народних песама, као и оних које припадају грађанској лирици. Био је скроман истраживач, али упоран, а

¹ *Српско грађанско песништво*, Нови Сад, Матица српска и Институт за југословенску књижевност и општу књижевност Филозофског факултета, 1988, стр. 441.

УДК 050.488(497.11)''18/19'' ; 050.488(430)''18/19''
821.163.41.09''18/19'' ; 821.112.2.09''18/19''

Весна Матовић

СРПСКА И НЕМАЧКА ПЕРИОДИКА МОДЕРНЕ – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Апстракт: Осећање европског духовног заједништва и културног јединства у специфичном виду прожело је српски и немачки књижевни и уметнички живот почетком 20. века. Међутим, свака од ових култура и литература је имала своје специфичности као последицу историјског развоја, традицијског наслеђа, друштвених и социјалних околности у којима су формиране и националних и друштвених циљева које је свака од њих постављала. Отуда су међу њима постојале и разлике. Књижевна периодика је, чини се, по мисији и функцији коју има, била најпогоднији медиј да се типолошке, тематско-формалне или функционалне сличности уоче, али и да се назначе разлике. Анализом су обухваћени српски и немачки часописи од краја 19. века до оних након Првог светског рата. Обухваћене су различите групе и типови часописа: традиционалистички, „неутрални”, „напредни” (натуралистички, симболистички), књижевно-уметнички (сецесионистички), авангардни.

Кључне речи: српска и немачка књижевна периодика, епоха модерне, компаратистика, симболизам, сецесија, авангарда

У првом броју *Српског књижевног гласника* у чланку програмског карактера „Књижевни листови” Богдан Поповић је књижевну критику и преводну књижевност назначио као кључне жанрове у развоју националне књижевности. Задатак критике био је да прати, вреднује и усмерава актуелну књижевну продукцију и да васпитава укус читалачке публике, а одабрани преводи из страних књижевности требало је да буду узор који би српски писци следили проширујући знање и усавршавајући стваралачку вештину и укус. Извесно, у оба случаја реч је била о тежиштима у уређивачкој политици стожерног националног књижевног часописа, заправо о његовој основној мисији регулатора књижевног живота и то у периоду који је означио смену културних модела и поетичких парадигми. Штавише, пројектована функција „надзора” и моделовања савремене књижевне праксе непосредније се испољава у Поповићевом инсистирању на избору писаца и дела из страних књижевности:

„Када би неко методично и са научном потпуношћу проучио наше данашње књижевне прилике и потребе, он би, сумње нема, морао доћи до

Жарко Рошуљ

САТИРИЧНА ШТАМПА О КРАЉУ МИЛАНУ

Апстракт: У раду се сагледава лик Милана Обреновића IV онаквим каквим га представља српска сатирична штампа. Кнез/краљ/рас-краљ Обреновић IV био је главни јунак опозиционих сатиричних листова који су излазили 1868–1901.

Кључне речи: карикатура, кнез, краљ, рас-краљ, сатира, цензура, штампа

О краљу Милану доста се писало: осим научника и књижевника, њиме се бавила колико озбиљна толико и сатирична штампа. Писању сатиричне штампе о краљу Милану посвећујем следеће странице.

Често смо склони да о истим питањима имамо потпуно различита мишљења. У томе ни однос према историографији није изузетак. За ову прилику навешћу два потпуно различита мишљења о важном питању да ли Срби треба да пишу своју историју? Прво је записао Стерија и оно гласи: „Под Карађорђем кад су хотели (Срби) историју писати, Доситеј је био противног мњенија, говорећи: Истину писати срамота је за нас, а лагати није лепо; зато нека пишу страни, пак ће се све руге приписати бар њиовом пристрастију.”¹ Друго је из времена владе Карађорђевог сина кнеза Александра Карађорђевића. Друштво српске словесности упутило је тада јавни позив да се прикупљају подаци из наше историје овим речима: „Историја једног народа сведок је његовог суштествовања. Ако историје немамо, онда неће доцније нико моћи рећи да је Срба на свету било; али ако пропустимо да ми сами нашу историју израдимо него је туђину оставимо и од њега чекамо да нам је спише, онда нам је жалостна мајка.”² Овакав однос према историографији толико различит у само две генерације можда најбоље показује да су Срби у деветнаестом веку, кад је реч о културном и просветном напретку, корачали корацима од седам миља. Ако су очеви који су се борили уз Карађорђа и Милоша били већи-

¹ Јован Стерија Поповић, *Забавни календар Винка Лозића. Милобруке. Афоризми. Записке*, Приредио др Душан Иванић, 2003, 173.

² *Србске новине*, 19. јули 1851, страна 316. („Јавни позив Друштва Србске Словесности да се прикупљају подаци из наше народне историје” – потписао је секретар ДСС Ђорђе Ценић.)

Светлана Шеатовић-Димитријевић

ОТПОРИ И ИЛУЗИЈЕ ЈЕДНЕ КЊИЖЕВНЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

Апстракт: У раду се анализира концепција и деловање часописа *Књижевна недеља* насупрот владајућем *СКГ*. Овај мали часопис, који је изашао у само 22 броја, био је одраз бунтовничке и младалачке енергије Симе Пандуровића и Владислава Петковића Диса. Зато се структура часописа и идеје сагледавају као одраз једне књижевне генерације и поетичких ставова тих песника.

Кључне речи: часопис, српска модерна, поетика, Сима Пандуровић, Владислав Петковић Дис

Почетак 20. века је у српској књижевности обележен појавом неколико важних песничких остварења, значајних песника и прозних писаца, који су, порицањем претходне реалистичко-натуралистичке стилске формације и делимично романтизма, своја поетичка начела усмерили у правцу нове и модерне књижевности.

Највећи проблем у српској модерни¹ представља различитост и некохерентност овог периода, без јединственог естетичког програма, непрецизне периодизације и термилошких дублета, појмова модерна, модернизам, естетицизам, декаденство. Модерна је у европским земљама имала, такође, различита имена, па није сасвим случајно што је и једна мала култура, која је, почетком века тек на путу модернизације и прикључивања европским токовима, имала цео низ термилошких заблуда, неслагања међу историчарима књижевности и проучаваоцима овог неконзистентног књижевно-историјског периода. За Богдана Поповића у *Антологији новије српске лирике* „треће доба” започиње 1900. године и ту се налазе песме Милана Ћурчина, Симе Пандуровића, Данице Мар-

¹ Видети: Весна Матовић, *Српска модерна. Културни обрасци и књижевне идеје*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2007. У тексту „Удео часописа српске модерне у стварању националног културног обрасца” Весна Матовић указује и на специфичну улогу часописа у српској модерни и њихов значај за формирање националног културног обрасца. Дакле, поред поетичке, временске и термилошке сложености ове стилске формације, у новијим студијама налазимо и анализе које отварају и културолошко национални аспект модерне.

Ана Ћосић-Букић

ПИСМО САРАДНИЦИМА – ПРОГРАМ ЗАБРАЊЕНОГ ЧАСОПИСА *ЈАВНОСТ* (1980)

Апстракт: У раду се настоји да се из архива уредника и покретача реконструише историјат часописа *Јавност*, који је у јесен 1980. године забрањен пре него што је штампан његов први број, као и да се укаже на његов значај. Овај часопис и догађаји око њега имали су одјек у јавности који преображен траје и данас, иако нису познати у потпуности и истинито ни његов садржај, ни мотивације покретача. Уредници овог часописа били су Добрица Ћосић и Љубомир Тадић, а чланови редакције Лазар Трифуновић, Светозар Стојановић, Небојша Попов, Душан Бошковић, Војислав Стојановић, Зоран Гавриловић и Зоран Ћинђић.

Кључне речи: *Јавност*, Добрица Ћосић, Љубомир Тадић, програм часописа, писмо сарадницима, историја српске периодике, демократија, критика

У историји целокупне српске периодике посебно место и значај заузимају забрањени часописи и листови који су најчешће после првог броја или поводом неког чланка престали да излазе. Ове публикације су посебно у тренутку забране привлачиле интерес савремене јавности и о њима су у периодици остали трагови најчешће у текстовима чији су аутори подржавали и аргументовали њихову забрану. Из оваквих „реаговања” само се може наслућивати могући смисао текстова који су изазвали забрану. Забрањени листови и часописи представљају интригантну поље истраживања које свакако захтева сагледавање и тумачење и ширег историјског, друштвеног, политичког и културног контекста епохе, дакле, општих прилика у којима је часопис, лист или чланак изазвао забрану.

У таквој групи периодичних публикација је часопис назван *Јавност*, забрањен новембра 1980. године. Целовит наслов часописа – *Јавност – часопис за дијалог о будућности*, указује да је његов програм био замишљен широко, али превасходно усмерен на друштвена и културна питања и са изразитим реформистичким циљем. У његовој тематски поливалентној идејној платформи, књижевност је била равноправна са свим другим областима културе у најширем значењу; одговорни уредник *Јавности* био је књижевник Добрица Ћосић, главни уредник Љубомир

Robert Hodel

ION UND DIE LITERATURWISSENSCHAFT HEUTE (ESSAY)

1. Im Platonschen Dialog *Ion*¹ bringt Sokrates seinen Gesprächspartner in die argumentative Zwangslage, seine Kunst der Rezitation und Auslegung mit dem Maßstab des Fachwissens messen zu lassen. Einmal in dieses Fahrwasser geraten, muss Ion zugeben, dass ein Wagenlenker besser als er zu beurteilen vermag, ob Homer sachgerecht über das Rosselenken spricht. In analoger Weise gibt er die Zuständigkeit für Homers Rede über einen Heiltrunk an die Mediziner ab, die Rede von den gierigen Fischen an die Fischer, die Passagen über Prophezeiungen an die Seher usw., bis sich der gesamte Homer in lauter Teile aufgelöst hat, für die der Rhapsode Ion nicht mehr zuständig ist. Selbst den geschickt herausgearbeiteten Rest, den er unter dem Damoklesschwert des Fachwissens für seine Kunst noch retten möchte, nämlich die Kenntnis darüber, „was einem Manne geziemt² zu sprechen, und was einer Frau und was einem Sklaven und was einem Freien und was einem Gehorchenden und was einem Gebietenden“ (540b), macht Sokrates zunichte, indem er den Gebietenden bald als Steuermann konkretisiert, der bei einem Sturm Befehle erteilt, bald als Arzt, der den Kranken anweist.

Dabei wäre es, möchte man meinen, für Ion nur ein kleiner Schritt bis zur Behauptung gewesen, dass ein Steuermann zwar die gebietende Rede in seinem Metier besser beurteilen könne, nicht aber die Rede über die Heil-, Fischer- oder Seherkunst. Und damit wäre Sokrates unter Zugzwang geraten, einen Menschen zu benennen, der „angemessener“ als Homer über so viele Gegenstände zu schreiben versteht und kompetenter als ein Rhapsode über die „Angemessenheit“ so vieler beschriebener Gegenstände zu urteilen vermag. Dass Ion dieses Argument nicht vorbringt, mag umso mehr überraschen, als

¹ Platon. *Ion*. Griechisch/Deutsch. Stuttgart 1997.

² Platon verwendet hier den Begriff „*prépei*“ (*Ha prepei andri eipein*), der grundsätzlich zwei Deutungen ermöglicht, eine normative: der Dichter und mit ihm der Rhapsode weiß, was ein Mann sprechen soll, was „sich gehört“, und eine deskriptive: er weiß, was „wahrscheinlich ist“, was ein Mann spricht. Die zweite Bedeutung ist im gegebenen Kontext deshalb vorzuziehen, weil nicht eine moralische Instanz als Richter gefragt ist, sondern ein Fachmann.

Игор Перишић

ОПРАВДАЊЕ КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКОГ ПРИСТУПА ПРОБЛЕМУ СМЕХА

Апстракт: У раду се расправља о томе колико се смех – као феномен, који као предмет проучавања припада пре свега доменима физиологије, психологије или антропологије – може као сфера интересовања поставити и у оквир интердисциплинарно схваћене теорије књижевности. При том, најважнија тема овог текста јесте преглед начелних потешкоћа које су мислиоци од антике до данас исказивали када су приступали овом проблему са позиција филозофије, естетике и теорије књижевности.

Кључне речи: смех, теорије смеха, књижевна теорија

Запажајући недостатак озбиљних студија о смеху и извесну вредносну потцењеност овог феномена у историји проучавања књижевности и културе у Србији, указује се потреба да се на већем простору изнесе на видело, представи и објасни колико смех као и психолошко-физиолошка, али и филозофско-естетичка, антрополошка, културолошка, социолошка или књижевнотеоријска категорија у интеракцији са производима културе, међу којима је књижевност онај који нас највише занима, потпомаже у формирању целовитије слике једне од традиција недвосмислено постојећих, али недовољно јасно појмовно мапираних. О смеху је, уз ретке изузетке, у српској традицији писано спорадично, а кад је то и чињено углавном је то било из перспективе теорије жанрова или у склопу монографија о великим српским комичким писцима попут Стерије, Сремца, Нушића. А теоријско писање о смеху по себи ограничено је само на речнике књижевних термина или школске теорије књижевности, тако да смех као да још није заслужио милост теорије писане на српском језику, и писане пре свега из перспективе књижевности. Наравно, да је то и последица чињенице да је смех – у контексту горепобројаних хуманистичких дисциплина – можда у најмањој мери предмет теорије књижевности или књижевне теорије. Она се, како се већ да наслутити, показује преслабом да се ухвати у коштац са тим проблемом уколико није интердисциплинарно удружена и уколико помало не 'краде' од сваке од тих дисциплина. Због свог експлицитног признања о (не)овлашћеном уласку на туђи посед, он-

Драгана Грбић

АЛЕГОРИЈА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 18. ВЕКА

Апстракт: Алгоритичност израза је доминантно стилско обележје већине аутора српске књижевности 18. века. Основна намера овог рада је да пратећи природу саме стилске фигуре, кроз термилошке одреднице, покушаје дефинисања од стране појединих аутора, као и кроз анализу контекста као кључног елемента на основу којег се алгоријско значење и остварује, укаже на значај алгорије за разумевање поетике ове епохе.

Кључне речи: алгорија, контекст, дидактика, просвећеност, барок, реторика

„Књижевни векови нису само пространи хронолошки оквири унутар којих се смешта све оно што се догодило или створило у току стотину година једне литературе. За сваки од њих подразумева се да има извесна уметничка обележја различита како од претходног тако и од наредног века, тако да је могуће, као што показују многе историје књижевности, да се оне са више или мање успеха опишу и извуку напред, као неки општи књижевни оквир столећа, после којег долази преглед конкретних књижевних појава, груписаних према водећим писцима или у оквирима жанрова.”¹

Тврдња Ангуса Флечера² да свако књижевно дело с обзиром на своју имагинативну природу на изванстан начин поседује и алгоријски карактер, иако можда јесте поједностављена и уопштена, за нашу књижевност 18. века не звучи претерано. Уколико бисмо издвојили водеће писце српске књижевности 18. века – Гаврила Стефановића Венцловића, Захарију Орфелина, Јована Рајића и Доситеја Обрадовића, као једно од главних обележја њиховог књижевног стваралаштва свакако би се издвојила алгорија. И не само код водећих писаца, него готово код сваког значајнијег аутора 18. века, бар у појединим делима, читалац се сусреће са алгори-

¹ Јован Деретић, *Поетика српске књижевности*, Филип Вишњић, Београд, 1997, 18–19.

² Angus Fletcher, *Allegory The Theory of a Symbolic Mode*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1967.

Тања Поповић

КЊИЖЕВНА ГРАЂА И КЊИЖЕВНА ИСТОРИЈА

Апстракт: У раду се износе нека размишљања везана за проблеме дијакронијског изучавања књижевног текста, а посебно за начине истраживања књижевне грађе. Поред представљања и сукобљавања претпоставки неких двадесетовековних теорија које су се бавиле истим питањима, овде се разматрају и проучавају резултати њиховог истраживања. Из тога проистиче и даља анализа књижевних салона, књижевних друштава, албума, споменара, алманаха, као и неких карактеристичних периодичких издања из литерарне традиције XIX века. Сами књижевни облици (жанрови, дискурси) посматрају се и као засебни ентитети, али и као конституенти већих целина.

Кључне речи: књижевни салон, књижевно друштво, албум, споменар, алманах, часопис, књижевна еволуција, књижевна чињеница, формализам, нови историзам

Изучавање књижевне прошлости неостварљиво је без познавања историјских и литерарних извора. Та подразумевана претпоставка, са своје стране, подстиче више дилема око избора грађе: шта се од познатог материјала може узети у обзир, а шта не; који су подаци остали непознати, затурени, необрађени; шта све има везе са испитиваном књижевном појавом и, уосталом, шта за нас данас представља *књижевну појаву*, или да се послужимо термином једне теоријске школе с почетка XX века – *књижевну чињеницу*?¹ Ове недоумице, пак, намећу читав низ нових проблема, проистеклих како из теоријских питања везаних за разумевање књижевне историје тако и из практичних зачкољица везаних за непосредан истраживачки рад. Морамо приметити да само испитивање књижевне прошлости схваћене као једне повезане, јединствене целине, одређене временом, обичајима и језиком у којима настаје, нема дугу традицију. Хердеров (*Zeitgeiste, Volksgeiste*) и касније Дилтајев историјски релативизам (*Geistesgeschichte*), као и позитивистичка вера у друштвену и економску детерминисаност књижевности, без обзира на огромне утицаје, брзо доживљавају и значајна оспоравања. Тако су неке постструктуралистичке теорије данас склоне да у оваквом, практично деветнаестовековном

¹ Термин Јурија Тињанова *литературный факт*, уједно је и наслов његове студије први пут објављене 1924; о питањима која су тамо покренута касније ће бити више речи.

Мирјана Д. Стефановић

ПРОСВЕТИТЕЉСТВО – ДИСКУРС ЕПОХЕ И ПРОЈЕКАТ АВАНГАРДЕ (Облик једне изостале дебате)

Апстракт: У раду се показује како је исправније тумачење просветитељства данашњем истраживачу понудила авангардна критичка и стваралачка пракса.

Кључне речи: просветитељство, авангарда, Доситеј Обрадовић, Растко Петровић, Станислав Винавер

У чињеници да се данас толико бркају појмови просветитељства и просвећености, да се, потом, у мишљењу и књижевном стваралаштву XVIII столећа види само дидактичност као једина, или пак, блаже, доминантна, сврховитост, а да се, уз то, не уочавају везивне компоненте међу идејама и скепсама унутар великог простора нове српске књижевности (XVIII – XX век), налази се и основно полазиште овог прилога. Можда је за почетак корисно, преко потребно, навести макар и оно што је и за Доситеја било свакако ван спора: неукинута засада и противвредности мишљења и живота, духа и реалитета. У томе би било дозвољено да се крије и његов читав смисао и то иза формуле типа о просветитељству које се у свим облицима састоји из тачних и јасних појмова о нашим битним потребама: „А сврх свега, света наука, божји дар, небесни свет, наука и књиге премудрих и просвештених људи, учених људи, истини благодетеља човеческога рода, дале су ми способ проћи и достигнути до најпотајенијих заплетака срца мојега; просветиле су ме и дале су ми више познанства него што бих могао придобити искуством хиљадугодишњега живљења на земљи. Ово ћу, дакле, колико мучнију толико потребнију материју као на нишану имати у свем мојем писању”.¹

Овај мислилац сваковрсних могућности и мајстор хипотетичког конјунктива знао је, наравно, да снажни почеци таквог облика размишљања о аналитичком и дефиниционом проблему леже и у временима каснијим

¹ Д. Обрадовић, *Писмо Харалампију. Живот и прикљученија. Сабрана дела Д. Обрадовића. Књига 1* (прир. М. Д. Стефановић), Београд, 2007, 26.

Бојан Јовић

ПЕСНИЧКА ЗБИРКА
(Одређење и кратак књижевнотеоријски и
књижевноисторијски опис)

Апстракт: У раду се скреће пажња на проблематику анализе облика и значења песничких збирки како у уско поетичком смислу тако и тумачењу песничког опуса, као и у праћењу књижевноисторијског развоја (српске) поезије и њених компаративних аспеката.

Кључне речи: поезија, песничка збирка, макроструктура, облик и смисао, Бодлер, Витмен, Дучић, Ракић, Д. Марковић

Увод

Приликом проучавања песничких облика у науци о књижевности се по правилу среће једна необзнањена али ипак јасно приметна граница, врста предметне међе преко које се истраживачи ретко одлучују да пређу. Показује се, наиме, да се у разматрањима поезије као највиша структура издвојена за предмет поетичких изучавања јавља циклус песама; песнички ентитети вишег нивоа организације, попут збирке песама, и потом и целокупног дела – опуса некога песника, представљају пре изузетак наметнут конкретним истраживачким ситуацијама и потребама него правило. Описано стање пре свега важи за теорију књижевности, књижевну генологију односно поетику у ужем смислу; истраживачка ситуација унеколико је повољнија када је реч о књижевној критици или пак о историји књижевности.

У кратком тексту који следи покушаћемо да оцртамо основне претпоставке одговора на питање о разлозима такве праксе, као и да назначимо могуће аспекте теоријско-методолошког прибора потребног за аналитичко приступање поетским облицима вишег реда. При томе ће се поћи од запажања изречених у вези са посебном проблематиком лирског

Душан Иванић

ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ¹

Апстракт: Аутор у раду даје преглед основних области дјеловања В. Ђорђевића у српској књижевности и књижевној култури (проза, драма, периодика, мемоарско-аутобиографска проза). Активан чинилац у настајању српског реализма и различитих видова тенденциозне књижевности, касније се остварио као уредник *Отаџбине*, аутор обимних документарно-књижевних дјела, те историјског романа и романа с кључем (који би се могао одредити и као дворски роман).

Кључне ријечи: Владан Ђорђевић, проза, драма, периодика, мемоарско-аутобиографска проза

Владан Ђорђевић (1844 – 1930) својим дјелом и дјеловањем стапа неколико засебних, неподударних и неповезаних струка и области. У неким од њих је незаобилазан или је њихов утемељитељ. У другим није заузео строги центар, али је утицао на обликовање тога центра. То се у највећој мјери тиче статуса који има у српској књижевности: разуђеност Ђорђевићеве документарне и фикционалне прозе не дозвољава да се даде предност једном од ових дијелова, док књижевна критика или преводилаштво немају одлучујући значај ни у хијерархији књижевних вриједности ни у његовом дјеловању. Несумњиво је, међутим, да се Ђорђевић у једним областима потврдио као покретач, крчилац путева и усмјеривач кретања, а у другима остваривао видну улогу посредника и настављача. Његово име је ипак потиснуто у стандардним историјама српске књижевности већ од Скерлића. Појављује се претежно у вези са часописом *Отаџбина*, иако је, као метонимија целокупног дјела, то име неупоредиво значајније него што су то генерације савременика и потомака видјеле и признале.² Судбина Ђор-

¹ Редакција текста који је првобитно као реферат саопштен на симпозијуму посвећеном Владану Ђорђевићу у организацији САНУ, Одељење медицинских наука, 2005.

² Рођен у Београду, 21. септембра 1844, крштен је као Ипократ и прва дјела (1858) објавио под тим именом, а потом се преименовао у Владана. У Београду је почео грчку основну школу, српску наставио у Сарајеву, а гимназију у Београду. Послан као владин питамац у Беч (1863), гдје је завршио медицину (1868); 1869. промовисан је за доктора медицине, па доктора хирургије и магистра бабичлука. Извјесно вријеме радио на универзитетској хируршкој клиници, потом учествовао у њемачко-француском рату, а 1871.

Славица Гароња Радованац

КЊИЖЕВНО ДЕЛО МИЛКЕ ЖИЦИНЕ – ИЗМЕЂУ ФИКЦИОНАЛНОГ И АУТОБИОГРАФСКОГ

Апстракт: У раду се анализира проза *Село моје* Милке Жицине. У питању је модернистички интонирана проза у којој је на аутобиографској подлози изграђен аутентичан фикционалан свет. Проза *Село моје* има наглашен лирски контекст, са елементима песме у прози (ритмичко понављање и варирање одређених мотива), док је сама наративна дата у смени пародије и лирске меланхолије. По својим особеностима, ова проза припада фикционалном, уметничком, а врло мало (и само по наслову) мемоарском књижевном тексту.

Кључне речи: Милка Жицина, модерна проза, аутобиографска подлога, фикционалан свет, песма у прози

Милка Жицина (1902, Првча код Нове Градишке – 1984, Београд), своје скромно место у историји српске књижевности заузела је као писац романа социјалне тематике између два светска рата (*Кајин пут*, 1934; *Девојка за све*, 1940). То место, у крајње редукованом облику, дато јој је у *Историји српске књижевности* Јована Деретића (1983; 2004), где се само наводи да је Милка Жицина „најзначајнију новину у прозном стварању донела... са своја два пролетерска романа... од којих други спада међу наше боље међуратне романе”¹.

Обновљен интерес за књижевно стваралаштво Милке Жицине јавља се са промењеним историјским околностима код нас, односно, распадом Југославије (1991–1995), а с обзиром на завичајно порекло списатељице, рођене у Западној Славонији². У том смислу први целовитији портрет списатељице даје Душан Иванић, који у својој студији *Књижевност Срп-*

¹ Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, 2. изд., Београд, 1987, стр. 277.

² Довољно је, међутим, погледати и *Преглед књижевног рада Срба у Хрватској* (1987), Станка Кораћа, прву књигу те врсте у ондашњој Хрватској и Југославији, где је Милка Жицина опширније представљена, али са такође уопштеним судовима, ослоњеним на већ цитирану Деретићеву *Историју српске књижевности*, док се у *Књижевној хрестоматији* (1978) истог аутора, некој врсти зборника најзначајнијих имена и текстова српских писаца из Хрватске, име Милке Жицине и не спомиње, нити се доноси (у одломку) иједан њен текст. (Станко Кораћ, *Преглед књижевног рада Срба у Хрватској*, СКД Просвјета, Загреб, 1987, стр. 285).

Александар Петров

НЕПОЗНАТИ У СРБИЈИ ДУЧИЋ (*Плаве легенде*, трећи део, и текст „Црна годишњица”)

Апстракт: У раду се први пут објављују у Србији до сада непознате Дучићеве песме у прози које, како се показује, представљају трећи део *Плавих легенди*. Те песме су први пут биле штампане на насловној страни ускршњег броја *Американског Србобрана* 1942, заједно са још два текста, црквеном посланицом и непотписаним политичким чланком „Црна годишњица”. Дучић је, како се анализом утврђује, аутор и тога текста, а спроводи се и упоредна анализа два жанровски различита песникова текста. У доказивању ауторства „Црне годишњице” користи се и Дучићева преписка, а томе у прилог иде и рецепција Дучићевих политичких неистомисљеника и отворених политичких непријатеља, за које није било сумње да је Дучић, осим што је писао и објављивао песме, желео и да, макар као непотписани аутор, утиче на националне и политичке ставове српске емиграције у Америци и на деловање југословенске владе у Енглеској. Дучић је тада био први и дуго времена једини који је у српским интелектуалним круговима указивао на крах југословенске идеје, а самим тим и државе, као што је образлагао штетност њеног даљег опстанка на будућност српског народа.

Кључне речи: Дучићеве песме у прози, песнички концепти злочина и спасења, новински и часописни контекст, југословенска идеја и држава

Дучић је у ускршњем броју *Американског Србобрана*, 3. априла 1942. године, на првој страници објавио пет песама. Насловом „Песме у прози (трећи део)” песник је недвосмислено указао да оне припадају до тада непознатом трећем делу *Плавих легенди*. У Дучићевим књигама, штампаним после Другог светског рата, као ни у периодици у Србији, нису биле прештамповане те песме, нити су ми познате било какве референце на њих у литератури на српском језику. Песме тог трећег дела *Плавих легенди* поново су биле објављене у *Американском Србобрану* 1. септембра 2000. године, на 3. страни у *Књижевном додатку* (уредник А. Петров), посвећеном преносу Дучићевих земних остатака у домовину. Песме су се, међутим, појавиле на енглеском језику, у преводу Васе Михаиловића.

Занимљив је био и контекст у којем су песме трећег дела *Плавих легенди* први пут биле објављене. На насловној страни са редакцијским над-

Станислава Бараћ

ГРБАВИ И ШАНТАВИ ГРОЗНО ЛАЖУ Типолошка сродност као нит континуитета

Апстракт: У раду се по типолошкој сродности доводе у везу приповетка Јована Грчића Миленка „У гостионици код 'Полузвезде'..." (1868/9) и Настасијевићева приповетка „Лагарије по ноћи” (1927), при чему се у оваквом упоредном контексту, уз компаративни контекст руске орнаменталне прозе, дате приповетке сагледавају као једна од линија континуитета у развоју српске прозе. Приповетке повезује специфична употреба наративне форме сказа, али и досад, у проучавању ове форме, занемаривани јунак сказа; уз то, повезује их и лирска употреба језика.

Кључне речи: сказ, јунак сказа, приповетка, историја књижевности, Јован Грчић Миленко, Момчило Настасијевић, Гогољ, руска орнаментална проза, гротеска, типолошка сродност

„Сад, браћо, морате сулудо веровати,
иначе моје казивање остаће без смисла.”

(М. Настасијевић, „Лагарије по ноћи”)

1.

Приповетке „У гостионици код 'Полузвезде' на имендан шантавог торбара: *приповетка из народног живота*, Сремска ружа” (1868/9) Јована Грчића Миленка и „Лагарије по ноћи” (1927) Момчила Настасијевића могуће је поредити захваљујући двома типолошким сродностима: једно је тип јунака, издвојен и у наслову овог рада, а друго тип основне наративне структуре. Наиме, у обе приповетке јавља се фигура обележеног јунака, лажљивца-казивача фантастичних прича. Јунаци су обележени телесном маном. Пошто се уводе техником сказа, ови се ликови могу назвати и јунацима сказа или „лудима сказа”, како је ову појаву дефинисао један од проучавалаца дате форме, Мирослав Дрозда. (Дрозда, 1979: 52) Казивање јунака налази се унутар оквирне приче надређеног приповедача, који се такође препознаје као казивач (део је приказаног света и ствара илузију приповедања *овде* и *сада*; а његова синтакса и лексика су сасвим

Марија Грујић

МИТ О БАНАЛНОМ И РОДНА КАРАКТЕРИЗАЦИЈА У *РОМАНУ О ЛОНДОНУ* МИЛОША ЦРЊАНСКОГ

Апстракт: Рад анализира однос проблема идентитета и мотива самоубиства главног јунака у *Роману о Лондону* Милоша Црњанског. Анализа обухвата питања измене и размене културних матрица које се одвијају и на плану индивидуалне конструкције идентитета и на плану великих историјских збивања. Ауторка показује како Црњански, описујући свет посматран кроз перспективу главног јунака, настоји овим романом да сажето експлицира дух савремене епохе, оне која се назире још у наполеоновским ратовима, а устоличује коначно у добу које настаје након Другог светског рата. Та нова епоха је, из перспективе Рјепнина, главног јунака романа, изражена новим хијерархијама у родној карактеризацији разноврсних односа друштвене моћи, а мотив сексуалности, као главна парадигма људског нагона за прокреацијом, јесте коначно обелодањени конститутивни принцип оријентације модерног човека. Према анализи у овом раду, јунак Црњанског својим самоубиством симболично одбија да учествује у рекреацији баналног као основног принципа материјалног и метафизичког опстанка, а његова имигрантска судбина само је парадигма за трагику савремене људске судбине уопште, која је у сваком контексту подложна губитку и потреби за прилагођавањем.

Кључне речи: идентитет, родна улога, модернитет, стратегија репрезентације

Јунак *Романа о Лондону*, кнез Рјепнин, непрестано узвикује: Русије нема! („Росији нет’!“) Међутим, парадоксално, његово изгнанство, које траје готово тридесет година, условљено је управо тиме што Русија, као нека неумитна сила, постоји, како у реалном, тако и у трансценденталном смислу. У тренутку када приступимо читању романа, Рјепнина-јунака и затичемо у изгнанству, зато што га је Русија, као нека гвоздена воља историје, послала у свет. Рјепнин је јунак без земље и истовремено јунак „од многих земаља”, то јест човек без идентитета, или у исто време, човек са мноштвом идентитета. *Роман о Лондону* је роман о човеку који истовремено може да буде много ствари – да говори много језика, живи од много занимања и дискутује о многим темама, а да у исто време не може да заузме, ниједну од тих позиција, да је присвоји као своју, да јој да свој аутентични печат и претвори је у субјективитет. На крају романа он

Петар Пијановић

ПРОЗА МИОДРАГА БУЛАТОВИЋА

Апстракт: Аутор разматра опус Миодрага Булатовића, покушавајући да га ситуира у контекст поетике оспоравања, које су настајале у светској књижевности, и српске књижевне традиције, везане, пре свега, за књижевне токове између два светска рата. Дијахрони контекст допуњен је синхроним увидом у токове српске прозе стваране у другој половини 20. века. Такав увид омогућава аутору да покаже како Булатовић, којега води дух оспоравања и стваралачки изазов да мења и иновира, модернизује српску прозу средином прошлога столећа. То осведочава тематски план његовог дела и нова слика света, нови сензибилитет приповедача, експресиван језик и књижевни поступак. По томе Миодраг Булатовић доноси значајне тематске, обликовне и језичке новине, померајући лук српске прозе из соцреалистичког ка модерном приповедачком искуству.

Кључне речи: Миодраг Булатовић, поетике оспоравања, књижевна традиција, социјалистички реализам, књижевне иновације, модернизација прозе

Свој први текст под насловом „Моја мајка” Миодраг Булатовић¹ је објавио 1950. у првом броју часописа „Наша стварност”, који је излазио у Крагујевцу. Прва Булатовићева књига – збирка приповедака *Ђаволи долазе* објављена је 1955. године. Три године касније штампана је његова збирка циклусне прозе, чији је наслов *Вук и звоно* (1958). Кратки роман *Црвени петао лети према небу*, након објављивања у часопису „Књижевност” (1958/59), излази као књига (1959). Следи романескни диптих који чине романи *Херој на магарицу* (1964 – „Савременик”; 1967, прво српско издање; коначна верзија 1981) и *Рат је био бољи* (1967/8/9 – „Савременик”; 1977. у облику књиге). Булатовићева драма *Годо је дошао* прво је објављена у часопису „Савременик” (1965/66), а онда, са другим драмским делима овога писца, у двотомној књизи *Годо је дошао и друге драме* (1994). Опус овог писца чине још романи *Људи са четири прста*

¹ Миодраг Булатовић (Оклади код Бијелог Поља, 1930 – Игало, 1991), српски приповедач, романсијер и драмски писац. Гимназију је похађао у Бијелом Пољу, Беранам и Крушевцу. Уписао је Филозофски факултет у Београду 1949. године. У Београду је провео највећи део живота. Повремено је живео у Љубљани и у западноевропским земљама. Био је угледан и активни члан Удружења књижевника Србије. У периоду од 1984. до 1986. године обављао је дужност председника Удружења. При крају живота политички се ангажовао и постао народни посланик.

Јован Делић

ДРАМАТИЧНО ТРАЖЕЊЕ ПЈЕСМЕ – Четири аутопоетичке пјесме Љубомира Симовића –

Апстракт: У раду се анализирају четири аутопоетичке пјесме Љубомира Симовића – „Тражење речи”, „Запис”, „Видик у слутњи” и „Упоришна тачка” – и указује се на Симовићев идеал пјесме која би била отворена за цјелокупно људско искуство. Истовремено се указује на иманентну унутрашњу драматичност Симовићевог пјесништва.

Кључне ријечи: аутопоетичка пјесма, тјелесно, материјално, поређење, чулност, драматично, молитвено, метафизичко, предачко искуство, видљиво, невидљиво

Најбоље аутопоетичке пјесме пјесници најчешће пјевају у доба своје пуне пјесничке зрелости. Симовићу се већ у његовој раној пјесничкој фази посрећила пјесма „Тражење речи”, при чему је *реч* овдје синегдоха за пјесму и пјеснички језик. У шест катрена пјесник опјева свој пјесничко-језички идеал, а он је такав да покушава да превазиђе и превлада ограничења ријечи; да исказе живо и жестоко осјећање пријесног живота и сву разноврсност и сложеност стварности. Тражи се ријеч „снажна и сирова”, па се онда набрајају и асоцијативно ређају поређења:

Ко дрво као извор ко ђубриште што кисне

(...)

Што греје као светлост, што као камен притисне.

Тражена ријеч се у устима осјећа „као залогај меса”; у присном контакту „ко крвав пољубац у ухо”, па „ко пољубац у срце само”. Али она окружује пјесника и „ко сунце пуна небеса”; њој се даје своја изнутрица, не само срце – та традиционална пјесничка играчка – већ и желудац. Она је и у нама и ван нас; она „дажди или гори или цвета”; плови полако као брод претоварен „рудама и плодовима лета”; она испарава, усисава у себе и остаје као траг на тијелу „од ловранских зора”; из ње пјеснички субјект испливава и „до скелета опран”, „ко из мора”. У ту тражену ријеч би се – као у башту, њиву, окућницу – могло посадити дрво или засијати жито; по њој „рибе плове”, као што плове по Симовићевој поезији више

Љубомир Зуковић

О ПОЕЗИЈИ ЂОРЂА СЛАДОЈА

Апстракт: У уводу рада говори се о једној, нажалост, врло раширеној појави у савременој српској поезији. Она готово да доводи у питање смисао и суштину појмова поезија и песма кад је о тој појави реч. Ради се о томе да многи који данас пишу и објављују стихове своје мисли и осећања изражавају до те мере непрозирно да се код савремених читалаца готово сасвим изгубио интерес за савремену српску поезију. Ђорђо Сладоја је један од ретких савремених српских песника који, најпре, уме, а потом и сме, да буде јасан и разговетан у свом песничком изразу. Он се на прави начин, што ће рећи стваралачки, а не дословно и епигонски, ослонио на духовну традицију свога народа, на усмену народну поезију, пре свега. То се у подједнакој мери односи на језички израз и на песничку грађу. То је, уз остало, збиркама песама о којима је овде реч, дало изразито родољубиви карактер.

Кључне речи: Савремена српска поезија, Ђорђо Сладоје, збирке песама: *Далеко је Хиландар, Огледалце српско, Мала васкрсења; песме: Дивља грађна, Дружина остала, Са Мишара, Краљева исповест, Трка*

Кад год сам у прилици да слушах како неко некога најављује као песника, или се сам он таквим звањем представља, у мени се и нехотице јави питање: ко је то, и на основу чега је утврђено да је дотична особа одиста песник? А, ипак би требало да јесте ако га озбиљан најављивач пред озбиљним светом тако назива. И потом, ако је то одиста утврђена чињеница, односно несумњиво својство одређене особе, може ли се онда, макар приближно, назначити у којој је мери он то што се тако изричито, и уз властити пристанак, јавно тврди? И коначно, колико се и по чему таква особа разликује од такозваног обичног света, то јест од оних које ни у једној прилици нећемо назвати песницима? Наравно, ако такви људи уопште и постоје? Зато би се, можда, са много више разлога могло поставити сасвим обрнуто питање, то јест: да ли уопште постоји човек који се, у извесним тренуцима, не огласи и као песник, али су такви тренуци код оних које с разлогом држимо за песнике знатно чешћи, а и дуже трају?

Што је још битније: кад неко такве своје склоности и способности постане свестан, кад почне не само да их непогрешиво препознаје него и да их прижељкује и изазива, он писањем песама почиње да се бави у облику заната. Наравно, као за сваку вештину, тако и за ову, постоји технич-

Слободан Ж. Марковић

РОДОЉУБЉЕ У СРПСКОЈ ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ

Апстракт: У развоју српске књижевности за децу видна су три начина у три периода изражавања родољубља. Један вид родољубља јавља се у другој половини 18. и првој половини 19. века и почиње са поезијом Захарија Орфелина, други у 19. веку и изражавају га Јован Сундечић и Јован Јовановић Змај, а трећи у 20. веку и испољава се у песмама Бранка Ћопића, Десанке Максимовић, Драгана Лукића и Љубивоја Ршумовића. Патриотизам у поезији за децу претежно је повезан са карактером родољубља у народном стваралаштву.

Кључне речи: поезија за децу, родољубље, српство, борба, слобода, лепота, схватање, осећање, живот

У сложеној подели поезије према врстама тема, мотива и осећања тешко се издваја родољубива поезија за децу (са преовлађујућим елементима националног одређења и патриотских емоција). Суптилност и искуствена сложеност основних чинилаца који је одређују својим особинама и снагом надвлађују деčје животно искуство. У родољубивој поезији временска, односно историјска компонента у жанровском обликовању песме има значајну улогу. Изражајна и рецептивна снага ове врсте поезије зависе од више фактора, међу којима су социјална страна живота, општедруштвено и културно расположење – односно атмосфера и развијеност моћи симболичног и асоцијативног поимања света који поезија дочарава. У сваком случају, у сложености лирске слике треба осетити и видети преовлађујуће сазнање о националном, патриотску емоцију или расположење.

При разврставању поезије за децу и назначавану родољубивог круга првенствено се имају у виду добре песме за младе, чија је тема националног, поетска слика и патриотско осећање лепо обликовани, у којима су корени завичајности и родољубља произашли из дубине људског бића, из душе која се прелива и спаја са срцем и мишљу деце. Богат и развијен језик песме, редукован у складу са моћима деčје перцепције (што редукованији то са више набоја) у својој вербалној суштини је култивисан, са снагом ритма и мелодије који подстичу и носе емоције младог човека (у деčјем узрасту).

Давор Миличевић

ХАРОЛД ПИНТЕР
или
КРАЈ ЕВРОПСКЕ ДРАМСКЕ ТРАДИЦИЈЕ
(Прилог могућем новом читању
историје драме и позоришта)

Апстракт: Рад покушава да драме Харолда Пинтера, настале у периоду од 1958. до 1975, сагледа у најширем историјском контексту европског драмског и позоришног израза указујући на прогресију удаљавања читаоца/гледаоца од повлашћене позиције коју, када је ријеч о знању чињеница везаних за радњу и судбину карактера, има у односу на ликове на сцени.

Кључне ријечи: Харолд Пинтер – драмска иронија – комедија пријетњи – театар апсурда – античка драма – Шекспир – Ибзен – Чехов – Бекет

1.

Када се за писца овјенчаног вишедеценијском славом, потврђеном не тако давно највишим свјетским књижевним признањем, само који дан након његове смрти наговијести да оно што је стварао можда и неће успјети да га надживи, морамо да се запитамо над аршинима на којима почива оваква критичка процјена.

То што је сахрана драмских комада нобеловца Харолда Пинтера најављена у *Сандеј Тајмсу*¹, може за доконије познаваоце енглеског позоришног живота да носи обиљежје својеврсне критичке ироније којом се заокружује једна велика каријера: исти лист, прије пола вијека, једини је дао похвалан приказ Пинтеровог дебија на лондонској сцени, у бујици погрда пред чијом силином је *Рођендан*, касније чувена драма, скинут са репертоара *Хамерсмит* позоришта након непуних недељу дана извођења. За Пинтерову књижевну судбину у времену пред нама није од

¹ Текст Тима Вокера под насловом „Зашто Харолда Пинтера неће надживјети његови комади” (Why Harold Pinter will not be outlived by his plays), објављен је у *Сандеј Тајмсу* 27. децембра 2008, три дана након Пинтерове смрти. Наводи који слиједи из овог су текста.

Миодраг Стојановић

КЊИЖЕВНЕ УСПОМЕНЕ СА КРФА И СРПСКО-ГРЧКЕ УЗАЈАМНОСТИ

Апстракт: У раду се говори о српско-грчким књижевним везама и наводе примери од Доситеја, у другој половини XVIII, до Иве Андрића, у XX веку.

Кључне речи: Доситеј Обрадовић, Војислав В. Рашић, Иво Андрић, Рига од Фере, Јоргос Сеферис, Одисеј Елитис, Димитрије Кокос, Јован Дучић, Ирини Дендрину, Теодорос Велијанитис, Коста Пасајанис

У континуитету прожимања српске и грчке културе од византијских времена до наших дана књижевне координате увек изнова бивају занимљиве. Од светосавских и хиландарских текстова преко одјека Косовског боја у грчкој књижевности и просветитељски револуционарног деловања двојице савременика, Риге од Фере и Доситеја Обрадовића, до повлачења српског народа на Крф и његовог тамошњег битисања у годинама Првог светског рата, српско-грчке књижевне узајамности нису губиле на интензитету. Штавише, српска и грчка књижевна мисао у прошлом веку највишу коту достиже у стваралаштву тројице Нобеловаца – Иве Андрића, Јоргоса Сефериса и Одисеја Елитиса.

У другој половини XVIII века, када је Доситеј одлучио да пође на грчко поднебље, на науке у некој од грчких школа, неохеленска просвета се налазила у снажном процвату. Већ тада је било више школа основаних по целој грчкој територији од Цариграда и Смирне до Патмоса и Свете Горе. На Доситејеву одлуку да пође у Грчку, уместо у Кијевску духовну академију, утицало је сазнање када је, као учитељ у Плавну и Голубићу у Далмацији, чуо да „у Атонској Гори на гласу Евгеније учитељ предаје на јелинском језику науке”, како и сам каже у својој аутобиографији, првој такве врсте у новијој српској књижевности. У Сплиту се, каже потом, укрцао на једну „тартану” (малу лађу) пут Крфа. Грке сапутнике слушао је с великом пажњом, да би макар нешто разумео. „Никад довека, помислим у себи, не научих ја овог језика”, признаје тада Доситеј.

По лепом времену и добром ветру упловили су трећег дана у пристаниште на Крфу. Доситеј је неко време остао на обали предграђа које се,

Бојан Ђорђевић

ОДНОСИ ДУБРОВНИКА И ФРАНЦУСКЕ У XVI И XVII ВЕКУ*

Апстракт: У раду се даје преглед односа између Дубровника и Француске у време ренесансе и барока, како политичких и трговачких, тако и културних и књижевних. Указује се на разноврсност тих веза, али и на полагано појачавање француског утицаја који ће врхунац достићи тек у осамнаестом столећу.

Кључне речи: Дубровник, Француска, ренесанса, барок, политика, култура, књижевност

1.

Иако се контакти Дубровчана са Французима могу пратити још од почетака тринаестог столећа,¹ интензивне везе Дубровчана са Французима отпочеле су да се развијају нарочито од почетка шеснаестог века и остале су непрекинуте, пролазећи кроз разне мене, све до пада Републике. И последњи дани Дубровачке републике везани су за француску империју, те се може рећи да, ако су њени почеци нераздвојиви од Млетачке републике, а њено трајање било уско везано за Отоманско царство, онда се њен крај везује за успон и пад Наполеонове империје. Те везе између Дубровника и Француске бивале су свакојакe – политичке, трговачке и културне, при чему се међусобно нису увек прожимале, али ни искључивале.

Већ на прелазу из 15. у 16. век дубровачка је влада постала свесна сталнога јачања Француске и њенога израстања у моћну европску силу. Француска је, уз то, све више бивала један од кључних чинилаца у односу снага на Медитерану, за који је простор Дубровачка република била

* Рад је настао при Институту за књижевност и уметност, у оквиру пројекта „Упоредно проучавање српске књижевности (у европском контексту)”, који финансира Министарство науке Републике Србије.

¹ Већа група француских крсташа је, на свом повратку из освајања Константинопоља, прошла кроз Дубровник 1202. године. Видети: Mirko Deanović, *Anciens contacts entre la France et Raguse*, Institut français de Zagreb, Zagreb, 1950, 6.

Слободан Грубачић

ЦВЕТА ИЗ ВРШЦА –
FRANZ EHLINGS *FLORA VON WERSCHETZ*

Апстракт: Прилог о једној старој вршачкој легенди посвећен је научном и књижевном делу Миодрага Матицког и својеврстан је омаж његовим најупечатљивијим радовима из области књижевне историје. Бројне су и раскошне верзије ове трагичне приче посвећене судбини града Вршца у коме је одрастао наш заслужни јубилар, и у коме нас једна бизарна драма саткана од мотива Ромеа и Јулије, преко тематике ослобођења, толеранције и неминовности хармоничног суживота, уводи у вртлог великих ратова, у апсурде етничких сукоба и судбине такозваних малих људи, у једном времену које лик Грађанина у Гетеовом *Фаусту* означава као доба „заглушено ратном буком”, „тамо негде доле, у Турској”, где „народи бесомучно ратују” (861–864).

Сачуван у Библиотеци града Вршца, пожутели рукопис ове немачке драме о злосретној Цвети (*Flora von Werschetz*) задржао је на својим маргинама чак и имена вршачких глумаца који су тумачили главне ликове Хермана, Милоша, Беле и Романа. Одавно заборављени немачки писац Франц Елинг (*Ehling*) варира елементе легенде из Ајзингерове збирке прича о банатском граду (*Werschetzer Geschichte*), и при том намерно брише политичке етикете да би ове бунтовне представнике националних заједница оставио насамо, саме, изгубљене с изненадном турском окупацијом, али и с идејом слободе која се враћа као једина константа. Остављени су тако да тачка ослонца егзистенције буде само једна реч – слобода и ништа осим тога.

Франц Елинг умерено дозира просветитељске и романтичарске драмске митеме под снажним утицајем Фридриха Шилера. Аморове стреле повећаће неочекивано Цвету и турског команданта града: лепотица доживљава љубав према непријатељу као токсичну екстазу којој напослетку подлеже – и тако њена „издаја” води ка фаталном расплету.

Овај прилог представља пледоаје за виртуелну библиотеку непрочитаних књига. Он покушава да на симболичан начин – кроз откриће једног непознатог драмског рукописа – упозори на празнину у „културном сећању” и својом текстолошком анализом употпуни једно важно поглавље из историје позоришног живота у Банату, управо зато што је историјска стварност одударала од позоришне слике о хармоничном суживоту: у својој „инструкцији” генералу Мерсију (*Mersey*), принц Еуген Савојски је, 1. новембра 1716, изричито наложио да војну и цивилну управу преузму католици.

Станиша Војиновић

БИОБИБЛИОГРАФИЈА МИОДРАГА МАТИЦКОГ

Миодраг С. МАТИЦКИ, рођен у Великом Средишту код Вршца 1. 11. 1940. Дипломирао на Филолошком факултету у Београду 1963, магистрирао 1965. и докторирао 1972. године. Од 1966. године до 2007. радио у Институту за књижевност и уметност у Београду, најпре као асистент–магистар, од 1973. као научни сарадник, од 1978. као виши научни сарадник, а 1984. изабран је за научног саветника. Од 1977. до 2006. директор је Института за књижевност и уметност. У почетку сарадник је на пројекту „Биобиблиографски приручник за историју југословенских књижевности”, а од 1987. па до 2005. руководи научноистраживачким пројектом „Историја српске књижевне периодике”. Као уредник едиције Института „Студије и расправе” уредио је 40 књига. У сарадњи са Матицом српском покренуо је у Институту, и до данас уређује, научне едиције: „Историја српске књижевне периодике” (монографске обраде појединих стожерних књижевних часописа, групе часописа и библиографије појединих часописа) и „Библиотека усмене књижевности” (научна издања часописних и рукописних збирки народних умотворина – сабрана усмена дела српског народа), у којој је објавио и четири књиге: *Епске народне песме у „Летопису Матице српске”* (1983), *Народне песме у „Вили”* (1985), *Народне песме у српској периодици до 1864* (2007) и *Народне песме у „Српско-далматинском магазину”* (2010). Био је члан Одбора за историју књижевности и члан је Одбора за народну књижевност САНУ, вишегодишњи је члан Књижевног одељења и Управног одбора Матице српске, Удружења књижевника Србије, Удружења фолклориста и Друштва за јужнословенску митологију. Од 1996. до 2008. председник је Управног одбора, а од 2008. председник Скупштине Вукове задужбине. Од 1998. до 2010. године био је члан Управног одбора Андрићеве задужбине, а од 2005. до 2008. члан Управног одбора Задужбине „Доситеј Обрадовић”. Од 1980. до 1985. главни је и одговорни уредник Књижевне општине Вршац. Од 2006. потпредседник је Националног савета за науку и технички развој Републике Србије. Био је члан Редакције научног

часописа *Књижевност и језик* (1976–1980), *Летописа Матице српске* (1983–1987), *Ковчежића Вуковог и Доситејевог музеја* (у више наврата). Покретач је и главни и одговорни уредник годишњака *Даница Вукове задужбине* (1994–2010), а од 2003. одговорни је уредник *Књижевне историје*, часописа за науку о књижевности Института за књижевност и уметност. Објавио је 8 монографија (*Српскохрватска граничарска епика* – 1974; *Епика устанка* – 1982; *Библиографија српских алманаха и календара са великом уводном монографијом* – 1986; *Поновнице. Типови односа усмене и писане књижевности* – 1989; *Летопис српског народа. Три века алманаха и календара* – 1997; *Историја као предање* – 1999; *О српској прози* – 2000; *Језик српског песништва* – 2003), приредио 9 научних и критичких издања са пратећим студијама (*Од сна до запада. Лирске песме Банатске војне границе из збирке Владана Арсенијевића* – 1967; *Никола Беговић, Живот Срба граничара* – 1986; *Јован Стерија Поповић, Даворје* – 1993; *Стојан Новаковић, Косово. Српске народне песме о Боју на Косову (епски распоред)* – 1995; *Павле Поповић, Милован Видаковић* – 2000; *Вук Стеф. Караџић, Неготинска крајина* – 2001; *Јован Стерија Поповић, Даворје. Књига друга* – 2002; *Доситеј Обрадовић, Басне. Прелест севера. Пут у један дан* – 2007; *Јанко М. Веселиновић, Севдалинке. Народне бисер – песме за певање*, 2008) и приредио 2 фототипска издања (*Бачванске песме. Сакупио Стеван Бошковић* – 1987; *Даница забавник Вука Стеф. Караџића, I – V*, 2005–2007). Уредио је више зборника (тематских монографија): *Историјски роман* – 1996, *Из књижевности: поезика – критика – историја* (посвећен Предрагу Палавестри) – 1997, *Књига за народ* – 1998, *Српски роман и рат* – 1999, *Књижевна топографија Панчева* – 2002, *Зборник у част акад. Мирославу Пантићу* – 2003, *Књижевност на језицима мањина у Подунављу* – 2004, *Слика другог у балканским и средњоевропским књижевностима* – 2006, *Признање професору Слободану Ж. Марковићу* – 2007, *Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке Горе и Срема* – 2007, *Актуелност Вукових порука* – 2009. Објавио следеће антологије: *Двори самотвори. Тужбалице* – 1979; *Златна јабука и 99 пауница. Антологија српске народне приповетке* – 2003; *Антологија српске народне лирике* – 2003; *Светосавска читанка* – 2003; *Читанка Првог српског устанка* – 2004.

Од 1964. објављује песме, приповетке и романе.

Књиге песама: *Кроз прстен јабуку* (Библиотека Угао, Вршац, 1964); *Кирвај* (КОВ, Вршац, 1979).

Романи: *Трећи коњ* (КОВ, Вршац, 1979); *Глува лађа* (Дечје новине, Горњи Милановац, 1987; прештампан у будимпештанским „Народним новинама”, бр. 19–51 /мај–децембар/ 1989; преведен на немачки – *Das stumme Schiff*, Edition Lowenzahn, Innsbruck, 1994); *Луди песак* (Српска

књижевна задруга, Београд, 1992); *Иду Немци* (DBR International Publishing, Београд, 1994; Мали Немо, Панчево, 2003); *Пљускофон* (Матица српска, Нови Сад, 1995; Bookland, Београд, 2008); *Немири Меде Желимира*, Bookland, Београд, 2006); *Предности гипса*, Филип Вишњић, 2008.

Књиге приповедака: *Свакодневно хватање веверице* (Нолит, Београд, 1998); *Уз музику коју волите* (Мали Немо, Панчево, 2000); *Вучјак Аделе Аргени* (Стубови културе, Београд, 2004); *Десети за молитву* (Стубови културе, Београд, 2006); *Сеновите приче*, Српска књижевна задруга, 2008.

I. ПОСЕБНЕ КЊИГЕ

1. *Кроз прстен јабуку*. Вршац, Градска библиотека. 1964, 16 стр.
Збирка песама
2. *Од сна до запада. Лирске песме Банатске војне границе из збирке Владана Арсенијевића*. Вршац, Клуб писаца, 1967, 70 стр.
3. *Српскохрватска граничарска епика*. Београд, Институт за књижевност и уметност, 1974, 310 стр.
4. *Чардак ни на небу ни на земљи. Народна прозна казивања*. Приредио М. Матицки. Београд, Нолит–Просвета–Завод за уџбенике и наставна средства, 1978, 123 стр.
5. *Двори самотвори. Тужбалице*. Београд, Рад, 1979, 162 стр.
6. *Кирвај*. Вршац, КОВ, 1979, 47 стр.
Књига песама.
7. *Трећи коњ*. Вршац, КОВ, 1979, 101 стр.
Роман.
8. *Епика устанка*. Београд, 1982, 175 стр.
9. *Епске народне песме у Летопису Матице српске*. Нови Сад, Матица српска – Институт за књижевност и уметност, 1983, 179 стр. <Библиотека усмене књижевности, књ. 2>
10. *Народне песме у „Вили”*. Нови Сад, Матица српска – Београд, Институт за књижевност и уметност, 1985, 306 стр. <Библиотека усмене књижевности, књ. 3>
11. *Библиографија српских алманаха и календара*. Књ. I. Београд, САНУ, 1986, 1144 стр.
12. Никола Беговић, *Живот Срба граничара*. Приредио М. Матицки. Београд, 1986, 370 стр. Библиотека „Баштина”, књ. 19.
13. *Глува лађа*. Горњи Милановац, „Дечје новине”, 1987, 133 стр.
Роман.
14. *Бачванске песме*. Сакупио Стеван Бошковић, Фототипско издање. Приредио М. Матицки. Београд, 1987, 86+XI стр.

15. *Поновнице. Типови односа усмене и писане књижевности*. Нови Сад, 1989, 210 стр.
16. Филип Вишњић, *Кад се иђаше по земљи Србији*. Сабране песме. Приредио М. Матицки. Београд, 1991, 109 стр.
Друго издање: Београд 1994.
17. *Људи песак*. Београд, СКЗ, 1992, 142 стр.
Роман.
18. Јован Стерија Поповић, *Даворје*. Приредио М. Матицки. Вршац, КОВ, 1993, 190 стр. <Дела Јована Стерије Поповића, књ. I>
19. *Иду Немци*. Београд, DBR International Publishing, 1994, 281 стр.
Роман. Друго издање: Панчево, Немо, 2003, 233 стр.
20. *Das stumme Schiff*. Preveo na nemački Zoran Konstantinović. **Incsbruk**, Edition Löwenzahn, 1994, 154 стр.
Роман.
21. *Пљускофон*. Нови Сад, Матица српска, 1995, 142 стр.
Роман. (Са Милицом Матицки)
22. Стојан Новаковић, *Косово. Српске народне песме о Боју на Косову (епски распоред)*. Приредио М. Матицки. Београд, 1995, 138 стр.
<Посебна издања Вукове задужбине>
23. *Летопис српског народа. Три века алманаха и календара*. Београд–Нови Сад, Библиотека Матице српске – Институт за књижевност и уметност, 1997, 627 стр.
24. *Свакодневно хватање веверице*. Београд, Нолит, 1998, 236 стр.
Приповетке.
25. *Историја као предање*. Београд, Вуков сабор, 1999, 260 стр.
26. *О српској прози*. Београд, Просвета, 2000, 258 стр.
27. *Уз музику коју волите*. Панчево, Свеске, 2000, 50 стр.
Приповетке.
28. Павле Поповић, *Милован Видаковић*. Приредио М. Матицки. Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 330 стр. <Сабрана дела Павла Поповића, књ. I>
29. Вук Стеф. Карацић, *Неготинска крајина*. Приредили Владимир Ђуричић и М. Матицки. Неготин, Вукова задужбина–Установа „Мокрањчеви дани”, 2001, 169 стр.
30. *Књижевна топографија Панчева*. Главни и одговорни уредник М. Матицки. Панчево, Градска библиотека у Панчеву – Институт за књижевност и уметност, Панчево, 2001, 742 стр.
31. Јован Стерија Поповић, *Даворје. Књига друга*. Приредио М. Матицки. Вршац, КОВ, 2002, 108 стр. <Дела Јована Стерије Поповића>
32. *Светосавска читанка*. Приредио М. Матицки. Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2003, 226 стр.

33. *Језик српског песништва*. Нови Сад, Прометеј, 2003, 384 стр.
34. *Народне умотворине у Летопису Матице српске*. Приредио М. Матицки. Нови Сад, Институт за књижевност и уметност – Матица српска, 2003, 706 стр. <Библиотека усмене књижевности, књ. 11>
35. *Златна јабука и 99 пауница*. Антологија српских народних приповедака. Приредио М. Матицки. Београд, Портал, 2003, 216 стр.
36. *Антологија српске народне лирике*. Приредио М. Матицки. Београд, Портал, 2003, 312 стр.
37. *Зборник у почаст академику Мирославу Пантићу*. Уредио М. Матицки. Београд, Институт за књижевност и уметност и Филозофски факултет у Новом Саду, 2003, 320 стр.
38. *Књижевност на језицима мањина у Подунављу*, Институт за књижевност и уметност. Уредници: Миодраг Матицки, Весна Матовић и Слободанка Пековић. Београд, 2004, 328 стр.
39. *Вучјак Аделе Аргени*. Београд, Стубови културе, 2004, 139 стр.
Приповетке.
40. *Читанка Првог српског устанка*. Приредио М. Матицки. Београд, Чигоја штампа, 2004, 378 стр.
41. Вук Стеф. Карацић, *Даница. Забавник* за 1826. (I) Фототипско издање. Приредио М. Матицки. Београд, Вукова задужбина, 2005, 132+15 стр.
42. *Свој и туђ. Слика другог у балканским и средњоевропским књижевностима*, Институт за књижевност и уметност. Уредник М. Матицки. Београд, 2006, 389 стр.
43. *Немири Меде Желимира*. Београд, Bookland, 2006, 112 стр.
Роман.
44. *Десети за молитву*. Београд, Стубови културе, 2006, 173 стр.
Приповетке.
45. *Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке Горе и Срема*. Уредио М. Матицки. Београд, Институт за књижевност и уметност – Вукова задужбина, Београд, 2007, 756 стр.
46. Вук Карацић, *Даница. Забавник* за 1827–1829; 1834. II–V. Фототипско издање. Приредио М. Матицки. Београд, Вукова задужбина, 2007, II – 162+/12/; III – 248+/28/; IV – 65+/26/; V–130 стр.
47. *Признање професору Слободану Ж. Марковићу*. Зборник радова. Уредио М. Матицки. Београд, Институт за књижевност и уметност – Вукова задужбина – Задужбина „Десанка Максимовић”, 2007, 241 стр.
48. *Народне песме у српској периодици до 1864*. (са Милорадом Радевићем), Нови Сад – Београд, Институт за књижевност и уметност – Матица српска, Београд – Нови Сад, 2007, 477 стр.

49. Доситеј Обрадовић, *Басне. Истина и прелест. Пут у један дан*. Сабрана дела Доситеја Обрадовића, књ. II. Приредио М. Матицки. Београд, Задужбина „Доситеј Обрадовић”, 2007, 283 стр.
50. Јанко М. Веселиновић, *Севдалинке. Бисер–песме за певање*. Приредио и поговор написао: „Севдалинка Јанка Веселиновића”, Београд, Службени гласник, 2008, 76 стр.
51. *Сеновите приче*. Београд, СКЗ, 2008, 264 стр.
Приповетке.
52. *Предности гипса*. Београд, Филип Вишњић, 2008, 258 стр.
Роман.
53. *Актуелност Вукових порука*. Зборник радова Вукове задужбине. Уредио М. Матицки. Београд, 2009, 118 стр.
54. Доситеј Обрадовић, *Изабране басне*. За децу удесио М. Матицки. Задужбина „Доситеј Обрадовић”, Београд, 2009, 48 стр.
55. *Народне песме у Српско–далматинском магазину* (са Милорадом Радевићем), Матица српска и Институт за књижевност и уметност, Нови Сад – Београд, 2010, 330 стр.

II. ЧАСОПИСИ, ЛИСТОВИ, ПЕРИОДИЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ И ЗБОРНИЦИ

1964.

1. *Вук као књижевник – савест свог времена*, Дневник (Нови Сад), 1964, бр. (22. март), 14.
2. *Дечаку у походе*, Угао (Вршац), 1964 (октобар), 12–13.
Песма.

1965.

3. *Vojnički pozdrav Republici*, Narodni borac, XVIII, 1965, br. 486 (28. novembar), 1.
4. *Kviz – takmičenje doprinos obuci*, Narodni borac, XVIII, 1965.

1967.

5. *Необјављена збирка народних песама Тихомира Остојића*, Прилози за КЈИФ, 1967, књ. XXXVI, св. 1–2, 149–163.
6. *Кроз прстен јабуку: јабука као симбол и најчешћи лирски тренутак народне поезије*, Угао, (Вршац), I, 1967, бр. 3 (мај), 1–2.
7. *Песник и његова збирка* (Писмо Душана Васиљева), Угао (Вршац), I, 1967, бр. 4 (октобар), 6.

8. *Душан Васиљев – песник без збирке*, Дело, XIII, 1967, бр. 10 (октобар), 1144–1154.
9. *Добричин крст и Маргитина унка*, Народно стваралаштво, V, 1967, св. 22–24, 134–136.
10. *Народна књижевност – уметност речи*, Књижевне новине, 1967 (4. март), 3.
11. *Занемарен поетски век /приказ књиге: Боривоје Маринковић, Српска грађанска поезија XVIII и XIX века, „Просвета”, Београд, 1966/*, Књижевне новине, 1967, бр. (15. април).
12. *Прикази и белешке: Момчило Лазић, „Тин Ујевић као есејист”; Вук Филиповић, „Мотив божјака у делу Боре Станковића”; Др Драгољуб Недељковић, „Лукачев приступ реализму”; Мате Храсте, „О трећој варијанти хрватско-српског књижевног језика”; Критички рецепти из часописа „Поља”, Књижевност и језик, XIV, 1967, бр. 3–4, 174–177.*
13. *Дан из календара*, Угао (Вршац), I, 1967, бр. 4 (октобар), 3.
Песма.

1968.

14. *Балада о Дамјану*, Народно стваралаштво, VI, 1968, св. 28, 253–262.
15. *Како се стварао мит о нашем Хомеру. Прилог биографији Филипа Вишњића*, Политика, 9. јун 1968, 20.
16. *Глишићево дело – драма једног времена*, Просветни преглед, XXIV, 1968, бр. 9 (13. март), 6.
17. *О Јовану Дучићу*, Просветни преглед, XXIV, бр. 15–16 (24. април), 8.
18. *Хагиографија или мит о песнику*, Дело, XIV, 1968, бр. 5 (мај), 584–587.
19. *Алојз Градник „De profundis”*, Дело, XIV, Београд, 1968, бр. 2 (фебруар), 222–225.
Препев циклуса песама.

1969.

20. *Календари*, Књижевна историја, I, 1969, бр. 4, 715–743.
21. *Дучићева поетска симфонија*, Књижевност и језик, XVI, 1969, бр. 2, 140–154.
22. *Слепи певачи Луке Илића Ориовчанина*, Народно стваралаштво, VII, 1969, св. 29–32, 113–116.
23. *Један штампани извор рукописног зборника Вела Личеноског*, Прилози за КЈИФ, 1969, књ. XXXV, св. 1–2, 109–112.
24. *Летопис српског романтизма*, Политика, 26. октобар 1969, 16.
Приказ књиге Миодрага Поповића, *Историја српске књижевности, романтизам* („Нолит”, Београд, 1969).

25. *Пут ка синтези*, Савременик, XV, 1969, књ. XXIX, св. 1 (јануар), 386–388.
26. *Лирска народна прича*, Расковник, II, 1969, бр. 4, 76–80.

1970.

27. *Поетика епског народног песништва. Словенска антитеза*, Књижевна историја, III, 1970, бр. 9, 3–52.
28. *Дицице или бачванске песме*, Прилози за КЈИФ, 1970, књ. XXXVI, св. 1–2, 149–163.
29. *За историју књижевности*, Култура, 1970, 149–152.
30. *Две збирке српских народних приповедака из Баната*, Народно стваралаштво, 1970, бр. 33–34, 37–45.

1971.

31. *Dva rukopisna zbornika sa sredine devetnaestog veka*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena JAZU, Zagreb, 1971, knj. 45, 569–577.
32. *Нови подаци о Вуку*, Савременик, XVII, Београд, 1971, књ. XXIV, св. 11 (новембар), 418–420.

1972.

33. *Критеријум историчности Луке Илића Ориовчанина у прикупљању, проучавању и естетичком оцењивању епских народних песама*, Рад XVII конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије (скуп: Пореч, 1970), Загреб, 1972, 303–305.
34. *Граничарска епика у „Сеобама” Милоша Црњанског /у зборнику радова:/ Милош Црњански*. Београд, Институт за књижевност и уметност, 1972, 197–207.

1973.

35. *Порекло народног епа*, Политика, 23. јун 1973.
Приказ књиге: *Нови огледи о нашем народном епу* Светозара Матића (Нови Сад, 1972).

1974.

36. *Симболи у усменом песништву*, Народно стваралаштво, 1974, бр. 49–52, 67–75.
37. *Поетика епског народног песништва. Епско понављање*, Књижевна историја, VII, 1974, бр. 25, 49–90.

1975.

38. *Пристап усменом песничтву*, Књижевност и језик, XXII, 1975, бр. 1, 131–135.
39. *Вуков јуначки еп*, Политика, 25. јануар 1975, 14.
Приказ књиге: *Наш јуначки еп* Светозара Кољевића (Нолит, Београд, 1974).
40. *Ново Вуково дело*, Политика, 14. јун 1975, 12.
Приказ књиге: *Српске народне пјесме из необјављених рукописа Вука Стефановића Караџића* (САНУ, књ. I–V, Београд, 1973–1974).
41. *Успомен Владану Недићу*, Књижевне новине, 1975, бр. 497 (16. октобар), 2.
42. *Алманаси код Срба и Црногораца*, Прилози за КЈИФ, 1975, књ. XLI, св. 3–4, 227–235.
43. *Писмо Ане Караџић Вршачкој „читаоници”*, Ковчежић, књ. XIII, 1975, 154.
44. *Спомен Бранку Радичевићу*, Политика, 1975. Додатак: „У свету књиге”, I, бр. 3 (13. новембар), 5.
45. *Три песме*, Књижевност, XXX, 1975, књ. LX, св. 5 (мај), 493–494.
Песме: *Чезе, Артески бунар у Маргити и Розика*.

1976.

46. *Усмена књижевност у београдској „Вили” (1865–1868)*, Прилози за КЈИФ, 1975, књ. XLII, бр. 1–4, 376–395.
47. *Настанак косовског предања. Поводом књиге Миодрага Поповића „Видовдан и часни крст” у издању „Слова љубве”*, Београд, 1976, Политика, 1976. Додатак: „У свету књиге”, II, бр. 54 (11. новембар), 9.
48. *Петнаест година „Народног стваралаштва”*, Политика, 29. јул 1976.
49. *Пребивалишта*, Летопис Матице српске, 1976, књ. 418, св. 5 (новембар), 540–541.
Песме: *Szentendre, Белегии, Вршачко сазвежђе и Моја варош*.

1977.

50. *Предање о косовској бици у Вишињићевом устаничком епу*, Научни састанак слависта у Вукове дане 1976, књ. 6/2. Београд–Приштина–Тршић, 1977, 161–171.
51. *Народне песме из збирке Лазара Николића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик XXV/1. Нови Сад, 1977, 165–167.
52. *Анализа „Приче о боју косовском”*. (Јелка Ређеп, „Прича о боју косовском”, *Зрењанин*, 1976), Књижевне новине, 1977, бр. (1. фебруар), 4.
Приказ.

53. *Интересовање за романтизам /приказ „Међународног научног скупа о типологији романтизма” одржаног у САНУ/, Политика, 16. април 1977, 17.*

1978.

54. *Крвна освета у Вишњићевом устаничком епу*, Књижевна историја, X, 1978, бр. 40, 581–586.
55. *Вишњићеве песме као грађа Вуковог „Српског ријечника”*, Ковчежић, XVI, 1978, 46–52.
56. *Корени савремене поезије и прозе. (Томе Саздов, „Студије о македонској народној књижевности”)*, Политика, 1978, Додатак: „У свету књиге”, год. III, бр. 149 (14. септембар).
57. *Копно Саве Кличковића*, Градина, XIII, 1978, бр. 4–5 (април–мај), 177–179.
58. *Синтеза усмене и писане речи. Фолклорни корени савремене монодраме*, Књижевне новине, 1978, бр. 510 (11. новембар), 5.

1979.

59. *Марко Краљевић Старца Милије (песма „Сестра Леке капетана”)*, Књижевна историја, XI, 1979, бр. 44, 603–617.
60. *Фолклорни елементи у савременој монодрами*, Зборник на трудовите од V научна дискусија Охрид 28–31. августа 1978. Скопље, Универзитет Кирил и Метод, 1979, 153–159.
61. *Тужбалице /у књизи:/ Двори самотвори. Тужбалице*. Београд, Рад, 1979, 5–23.
62. *Проницање у тајне усмене речи. Место „Прилога проучавања народне поезије” у фолклористици*, Књижевне новине, 1979, бр. (8. децембар), 6.
63. *A Belgradi irodalmi es muvesyeti inteyet tiyenot eve*, Helikon (Novi Sad), XXV, 1979, br. 4, 533–534.
64. *Место усмене књижевности*, Политика, 15. децембар 1979.
65. *Анонимност савремене поезије*, Политика, 1979, Додатак „У свету књиге”, IV, бр. 167 (11. јануар), 2.
66. *Трећи коњ*, Књижевна реч, год. VII, 1979, бр. 114 (10. јануар), 10.
Одломак из истоименог романа.

1980.

67. *Прве појаве српских алманаха и календара*, Научни састанак слависта у Вукове дане 1978, књ. 8, Београд – Приштина – Тршић, 1980, 103–115.

68. *Прилози проучавању народне поезије (1934–1939)*, Научни саста-
нак слависта у Вукове дане 1979, књ. 9, Београд–Нови Сад–Тршић,
1980, 361–368.
69. *Вишњићев устанички еп*, Студије и грађа за историју књижевности,
Годишњак Института за књижевност и уметност II (Серија Б: Исто-
рија књижевности, 1), Београд, 1980, 45–111.
70. *Певачи, казивачи – песници*, Књижевност и језик, XXVII, 1980, бр.
2, 169–181; бр. 3, 296–312.
71. *Радосав Меденица: „Наша народна епика и њени творци”*, Цетиње,
1975, Зборник Матице српске за књижевност и језик XXVIII/2. Но-
ви Сад, 1980, 276–277.
Приказ.
72. *Усмена књижевност у историографији*, Градина, 1980, бр. 3 (март).
Прештампано:
Зора говора. Ка поетици усменог песништва. Ниш, 1980, 8–20.
73. *Необична српска презимена*, Расковник, год. VII, Београд, 1980, бр.
23 (април), 23–26.
74. *Задата књижевност. Настава књижевности: Лектура у школ-
ским програмима*, Политика, 21. јун 1980, 13.
75. *Где почиње живот. Драги Бугарчић, „Гост”, Нолит, Београд, 1979,*
Борба, 18. октобар 1980, 10.
Приказ.
76. *Радници – гости*, Дело, XXVI, 1980, бр. 11–12 (новембар–децем-
бар), 179–181.

1981.

77. *Просветитељске идеје Уједињене омладине српске*, Научни саста-
нак слависта у Вукове дане – 1980, књ. 10, Београд, 1981, 293–303.
78. *Српски устанак у усменим хроникама*, Књижевна историја, год.
XIV, Београд, 1981, бр. 54, 163–171.
79. *Стерија у српском песништву*, Вршачка кула. (Фестивалски билтен
„Стеријини дани '81”), 1981, бр. 2 (30. октобар), 9.
80. *Стваралаштво без граница. О народном стваралаштву и обичајима*,
Политика експрес, 1981, 31. децембар 1981. и 1. и 2. јануар 1982, 12.
Приредила Валерија Пор.
81. *Касапска кост*, Политика, 1. фебруар 1981.
Прича.
82. *Белић*, Летопис Матице српске, CLVII, 1981, књ. 428, св. 1–2 (јул–ав-
густ), 56–61.
Прича.
83. */Dve pesme/. Traducere de S. L., Lumina. 1981, br. 7–8, 622.*
1. Fintina arteziana din Marghit; 2. Belegiš.

84. *Стеријин град*, Летопис Матице српске, CLVII, 1981, књ. 428, св. 4 (октобар), 458.

Песма.

1982.

85. *Хомерско питање у нашој науци о књижевности*, Књижевна историја, XV, 1982, бр. 57–58, 199–228.
86. *Песма коса (Јован Стерија Поповић – Васко Попа)*, Научни саста-
нак слависта у Вукове дане – 1981, књ. 11, Београд, 1982, 107–117.
87. *Певач и песник Старац Милија*, Завичај, год. II, 1982, бр. 257 (фебру-
ар), 26–27.

Прештампано:

У књизи: *Књижевна култура. Читанка за други разред Педагошке
академије*. (Приредили: Бранко Поповић, Петар С. Пешут и Жарко Ру-
жић), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1982, 32–34.

88. *Анатемисано слово*. (Миодраг Поповић: „Јота”, „Рад – Вуков са-
бор, Београд 1981), Политика, 20. март 1982, 11.

Приказ.

89. *Сусрет песника. На размеђи традиције и савременог*, Дело, XXVIII,
1982, бр. 7 (јул), 1–12.
90. *Podizanje spomenika velikom piscu (priča starog varošanina)*, Delo,
XXVIII, 1982, br. 10 (oktobar), 171–176.

Прича.

91. *Глува кучка*, Политика, 14. март 1982, 10.

Прича.

1983.

92. *Основе Јакишићевог песничког израза*, Научни састанак слависта у Ву-
кове дане – 1982, књ. 12, Београд – Нови Сад – Тршић, 1983, 53–65.
93. *Још једна антологија бећарца*, Зборник Матице српске за књижев-
ност и језик XXXI/2. Нови Сад, 1983, 325–327.

Приказ.

94. *Језик српског песништва. Преци и потомци*, Савременик, XIX, 1983,
књ. LVIII, св. 7 (јул), 25–41.
95. *Предговор /у књизи: / Епске народне песме у Летопису Матице срп-
ске*. Нови Сад, Матица српска – Институт за књижевност и умет-
ност, 1983, 5–9.
96. *Круњача*, Летопис Матице српске, CLIX, 1983, књ. 431, св. 3 (март),
369–372.

Прича.

97. *Истеривање пацова*, Политика, 17. септембар 1983, 12.
Прича.
1984.
98. *Епска народна песма о војводи Момчилу и паши Асан-аги из Тефтера манастира Грабовца (1735–1737)*, Прилози за КЈИФ, књ. XLVI (1980), Београд, 1984, св. 1–4, 67–78.
99. *Мемоари проте Матије Ненадовића*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 13, Београд, 1984, 89–97.
100. *Историја у Вуковом делу*, Политика, 15. септембар 1984, 10.
Прештампано:
Историја у Вуковом делу, Народне новине (Ниш), LIII, 1984, бр. 39/623 (1. новембар), 4.
101. *Огледи о усменом песништву у Босни и Херцеговини*, (Муниб Маглајлић, *Од збиље до истине*, Бањалука, 1983), Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXII, Нови Сад, 1984, 332–333.
102. *Глишићева збирка народних песама и загонетки*. („Српске народне песме и загонетке”, скупео Милован Ђ. Глишић, припремио Милорад Радевић, Београд, 1984), Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXII, Нови Сад, 1984, св. 2, 333–334.
Приказ.
103. *Istorija u Vukovom delu*, Naše novine, god. 53, br. 39(623), 1. novembar 1984, 4.
104. *Дејан Тадић*, „Љубав Макарија Увалића”, „Графос”, Београд, 1984, Polja (Novi Sad), XXX, 1984, br. 310 (decembar), 509.
105. *Отвори за голубове*, Дневник, 19. јануар 1984, IV.
Прича.
106. *Бицикл*, Летопис Матице српске, 1984, књ. 433, св. 3 (септембар), 163–166.
Прича.
107. *Ушће*, Политика, 20. октобар 1984, 11.
Песма.
108. *Кирвај и Мала врата*, Научите пјесан, 2. XV фестивал југословенске поезије. Смедерево, 1984, 141–142.
Песме.
1985.
109. *Слепи певачи као редактори епских народних песама /у књизи:/ Зборник радова XXXII конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије*, Нови Сад, 1985, 205–208.
110. *Усмена књижевност у алманасима и календарима Вуковог доба*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 14, Београд, 1985, 145–153.

111. *Књижевноисторијски контекст спева Григора Прличева „Скендербеј”*, Књижевна историја, XVIII, 1985, бр. 69–70, 59–64.
112. *Филип Вишињић – певач и песник*, Венац, 1985, бр. 128–129 (јануар/фебруар), 52–53.
113. *Хомер наших одисеја*, Социјална мисао, Београд, 1985, књ. XLI, бр. 2, 53–56.
114. *Усмена књижевност у „Вили” Стојана Новаковића /у књизи:/ Народне песме у „Вили”*. Нови Сад, Матица српска – Београд, Институт за књижевност и уметност, 1985, 5–54.
115. *Бубњара*, Дневник, 1985, Културни додатак, III, бр. (11. април). Прича.

1986.

116. *Календари Георгија Михаљевића, Студије и грађа за историју књижевности*, Годишњак Института за књижевност и уметност, VIII, Београд, 1986, 155–178.
117. *Певачи прича*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 15, Београд, 1986, 157–164.
118. *„Књижевни север” и народна књижевност*, Руковет (Суботица), 1986, бр. 2, 153–165.
119. *Вуково дело – историја српског народа*, Знак, год. XV, Београд, 1986, бр. 20, 90–92.
120. *Књижевноисторијски контекст спева „Скендербеј” Григора Прличева*, /зборник:/ *Животот и делото на Григор С. Прличев*, Институт за књижевност Филозофског факултета Скопље, Скопље, 1986, 31–36.
121. *Пут ка историји светске књижевности (Зоран Константиновић, Увод у упоредно проучавање књижевности, Београд, 1984)*, Зборник Матице српске за књижевност и језик XXXIV/1, Нови Сад, 1986, 157–158.
Приказ.
122. *Приповедач Милета Јакшић /приказ књиге: Милета Јакшић, Нечиста кућа, приредила Светлана Велмар-Јанковић, „Баштина”, „Просвета”, Београд, 1985/*, Летопис Матице српске, Нови Сад, 1986, 306–308.
123. *Krunjača*, Narodne novine (Budimpešta), 1986, br. 20 (maj), 7.
Прича.
124. *Varoš na biciklu: Bicikl u varoši, Dvorska ulica, Časovo viline*, Savremeni, XXXII, 1986, br. 11 (novembar), 428–437.
Приче.

1987.

125. *Припеви као самосталне усмене лирске форме*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 16, Београд, 1987, 25–33.
126. *Old man Milija – the singer of songs and a poet*. Завичај – Homeland (Београд), XXXIV, 1987, бр. 319–326, 35–36.
127. *Усмена хроника о устанку као основа историјске прозе*. (Вук Караџић, Матеја Ненадовић, Јован Хаџић), *Зборник радова о Вуку Стефановићу Караџићу*, Сарајево, 1987, 561–568.
128. *Вертепите како особен вид граганска поезија*, Спектар (Скопље), 1987, бр. 9, 189–196.
129. *Стогодишњица етнографског дела Николе Беговића „Живот и обичаји Срба–граничара”*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXV/1, Нови Сад, 1987, 157–169.
/Штампано као поговор у књизи:/ Никола Беговић, *Живот Срба граничара*, Библиотека Баштина, Просвета, Београд, 1986, 341–362.
130. *Zbirke narodnih pesama iz Vojvodine objavljene za Vukova života*, Folklor u Vojvodini, sv. 1. Novi Sad, 1987, 18–25.
131. *Прва лира са равнице. Збирке народних песама из Војводине објављене Вуковим правописом још за Вукова живота*, Дневник, 1987, бр. (8. фебруара), 13.
132. *Елементи епа у народним пјесмама о српском устанку*, Овдје (Титовград), 1987, бр. 8 (август), 12–13.
133. *Видови прожимања усмене и писане књижевности*, Зборник Југословенског семинара за стране слависте 37. Нови Сад, 1987, 36–43.
134. *Поговор /у књизи /Бачванске песме*. Сакупио Стеван Бошковић, Фототипско издање. Београд, 1987, I–VIII.
135. *Филип Вишињић – певач и песник*, Врањански гласник, књ. XX. Врање, 1987, 183–188.
136. *Наш највећи расковничар. Стваралац и вријеме – Драгиша Витошевић (1935–1987)*, Ослобођење, 1987, бр. (12. август), 7.
137. *Континуитет усмене лирске традиције у Славонији*. (Славица Гароња, *Народне песме Славонске границе*, Београд, 1987), Књижевна реч, XVI, 1987, бр. (25. септембар), 9.
Приказ.
138. *Читанка народног хумора*, Политика, 5. децембар 1987, 14.
Приказ књиге: Миленко Мисаиловић, *Мудрост народног хумора*, I–II, Титово Ужице, 1987.
Прештампано:
Вести (Титово Ужице), 18. децембар 1987.
139. *Жижак*, Дневник, 1987. Културни додатак бр. 401 (27. септембар), 11.
Прозни запис.

1988.

140. *Вук у свом времену и данас. (Зборник радова о Вуку Стефановићу Караџићу, Сарајево, 1987)*, Расковник, XIII, 1987–1988, бр. 50 (децембар 1987–март 1988), 217–220.
141. *Историичност Вуковог схватања у одбиру епских народних песама*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 17, Београд, 1988, 85–93.
142. *Комични театар Бранислава Нушића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXVI/2, Нови Сад, 1988, 257–259.
143. *Примордијални облици усменог стваралаштва у модерном српском песништву (Растко Петровић – Васко Попа)*, Дело, XXXIV, 1988, бр. 9–10 (септембар–октобар), 311–320.
144. *Типови односа усмене и писане књижевности. (Слободан Марковић, Вук Караџић у књижевном трајању, Горњи Милановац, 1987)*, Прилози за КЈИФ, Београд, 1987–1988, св. 1–4, 220–223.
Приказ.
145. *Од певача до имитатора (Љубомир Зуковић, Вукови певачи из Црне Горе, Београд, 1988)*, Расковник, XIV, 1988, бр. 53–54 (октобар–децембар), 177–180.
Приказ.
146. *Око вароши*, Багдала (Крушевац), 1988, бр. 348 (март), 5–7.
Прича.
147. *Пук у девојачкој соби*, Летопис Матице српске, 1988, св. (септембар), 225–229.
Прича.

1989.

148. *Косовска епopeја*, Савременик, 1989, бр. 1–2 (јануар–фебруар), 92–133.
149. *Календар „Ружица” и месецослов „Ружични венац”*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXVII/2, Нови Сад, 1989, 211–217.
150. *Mitski slojevi moholske pesme o Marku Kraljeviću*, Folklor u Vojvodini (Novi Sad), 1989, sv. 3, 27–33.
151. *Спев Гаврила Ковачевића о косовској бици*, Кораци (Крагујевац), XXIV, 1989, св. 5–6, 298–302.
152. *Предавање сна од чарања до сажејног модела /у зборнику радова: Српска фантастика, САНУ, књ. XLIV, Одељење језика и књижевности, књ. 9, Београд, 1989, 199–206. Његошево „Огледало српско”, Научни састанак слависта у Вукове дане, 18/2, Београд, 1989, 175–180.*

153. *Прамелодија у лирици Растка Петровића* /зборник:/ *Књижевно дело Растка Петровића*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1989, 151–159.
154. *Лукијан Мушицки и Михајло Витковић о српском песништву* /у зборнику радова:/ *Манастир Шишатовац*, Београд, 1989, 125–129.
155. „Коштана” као прозни модел двадесетог века /у зборнику радова:/ *Типови приповедања у роману и приповеци на српскохрватском језику у првој половини XX века*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1989, 71–78.
156. *Вукова косовска епонеја*, Политика, 28. јун 1989, 8.
157. *Подстанари духа*. (Мирослав Аћимовић, *Грозница*, Београд, 1989), *Летопис Матице српске*, децембар 1989, 793–794.
Приказ.
158. *Не смео никада постати Вавилонија*, Политика експрес, 6. март 1989, 10.
Интервју водио Љ. Богдановић.
159. *Хроника народа*, Политика, 6. мај 1989, 15.
Приказ књиге: Антонија Исаковића, *Образ (старе и нове приповетке)*, „Дечје новине”, Горњи Милановац, 1988.
160. *Кисело дрво*, Народне новине (Ниш), 13–14. мај 1989, 11.
Прича.
- 1990.
161. *Јован Јовановић Змај као уредник и сарадник алманаха и календара*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXVIII/3, Нови Сад, 1990, 523–528.
162. *Усмени прозни облици у делу Јакова Игњатовића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXXVIII/1, Нови Сад, 1990, 99–103.
163. *Трагичност стваралаштва у дијаспори*, *Летопис Матице српске*, CLXVI, 1990, књ. 446, св. 7–8 (јул–август), 86–96.
164. *Календар „Ружица” и месецослов „Ружични венац”* /у зборнику радова:/ *Прилози за историју српске књижевне периодике*, Београд – Нови Сад, 1990, 39–45.
165. *Винаверов одурок од десетерца* /у зборнику радова:/ *Књижевно дело Станислава Винавера*, Београд, 1990, 209–214.
166. *Словар косовске битке. Косово поље*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 19/1, Београд, 1990, 175–183.
167. *Злата Бојовић, „Џиво Гундулић, краљ илирске поезије”*, *Научна књига, Београд, 1990*, Књижевност и језик, год. XXXVII, Београд, 1990, св. 2, 187–188.
Приказ.

168. *Стојан Новаковић и народна песма*, Књижевност и језик, год. XXXVII, Београд, 1990, бр. 4, 346–350.
169. *Срце „Скитије”*, Браничево, 1990, бр. 1–2, 52–56.
170. *Холограмска структура „Дервиша и смрти”* /зборник:/ *Књижевно дјело Меше Селимовића*, Институт за књижевност у Сарајеву, Сарајево, 1990, 169–173.
171. *Косово у памћењу и стваралаштву* /приказ зборника радова *Косово у памћењу и стваралаштву*, „Расковник”, Београд, 1989/, Политика, 17. фебруар 1990, 15.
172. *Др Сава Кличковић*, Политика, 23. фебруар 1990, 14.
Некролог.
173. *Косовски изворници* /приказ књиге: Владимир Цветановић, *Вуковим трагом на Косову, лирске народне песме, анегдоте и шале, народне пословице и изреке*, Вуков сабор, „Јединство” – Приштина, „Рад” – Београд, Београд, 1989/, Политика, 2. јун 1990, 18.
174. *У контексту светске књижевности. Кринка Видаковић – Петров, Огледи о усменој књижевности*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1990, Политика, 13. јул 1990, 20.
Приказ.
175. *Тајне језика. Трагичност књижевног стваралаштва у дијаспори*, Политика, 22. септембар 1990, 14.
176. *Књига о нашем Хомеру* /приказ књиге: Алберт Лорд, *Певач прича*, Библиотека XX век, Београд, 1990/, Политика, 27. октобар 1990, 12.
177. *Предисловије Георгија Михаљевића*, Црква, календар Српске православне црквене патријаршије за 1990, Београд, јануар 1990, 55–58.
Одломак из романа *Глува лађа*.
178. *Трећи светски рат*, Писац (Нови Сад), II, 1990, бр. 9–10 (10. октобар), 35–36.
Прича.

1991.

179. *Српске песме у мађарској песмарици из 1762. године*, Годишњак Института за књижевност и уметност, год. XV, Београд, 1991, 265–275.
180. *Тихомир Остојић и народна песма*, Свеске Матице српске, 20, Нови Сад, 1991, 28–34.
181. *Словар Косовске битке (Косово Поље)*, Стремљења, год. XXXI, Приштина, 1991, бр. 10–12 (октобар–децембар), 39–48.
182. *Настанак епског историјског романа. I Историјска проза о устанку*, Летопис Матице српске, год. 167, књ. 448, Нови Сад, 1991, св. 6 (децембар), 832–847.

183. *Филип Вишњић – певач и песник; Литература о Филипу Вишњићу /у књизи/ Филип Вишњић, Кад се иђаше по земљи Србији*. Сабране песме. Приредио М. Матицки. Београд, 1991.
184. *Златна јабука Васка Попе*, Задужбина, год. IV, Београд, 1991, бр. 13, 1. и 8.
185. *Фолклорна збирка Милице Стојадиновић Српкиње* (Др Марија Клеут, *Из колебе у дворове господске*, Матица српска – Институт за књижевност и уметност, Нови Сад – Београд, 1990), Задужбина, год. IV, Београд, 1991, бр. 13, 12.
Приказ.
186. *У контексту светске књижевности /приказ књиге: Кринка Видаковић–Петров, Огледи о усменој књижевности*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1990/, Политика, 13. јул 1991, 20.
187. *Зелено дрво поезије*, Политика, 6. јануар 1991, 18.
Белешка о Васку Попи.
188. *Бележникове приче*, Браничево (Пожаревац), XXXVIII, 1991, бр. 3–4 (јун–септембар), 71–91.
Приповетке: *Бележникова прича; Точак; Данило; Испливање зуба; Истеривање пацова; Жижак*.
189. *Fare kovalamacasi*, Tan, Priština, 16. јул 1991, br. 749, 14.
Превод на турски приче *Истеривање пацова*.

1992.

190. *Доситејева кратка прича*, Прилози за КЛИФ, књ. LV и LVI, 1989–1990, Београд, 1992, 17–24.
191. *Србин из Јегре – као метафора*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 20/1, Београд, 1992, 87–93.
192. *Приповетка Љубена Каравелова „Бугари старога кова” као модел прозе омладинског покрета у XIX веку /зборник радова:/ Светозар Марковић и Љубен Каравелов у контексту словенске књижевности и културе*, Посебна издања Института за књижевност и уметност, књ. XV, Београд, 1992, 141–147.
193. *Житија устаника Симе Милутиновића Сарајлије према спеву „Србијанка” /у зборнику радова:/ Зборник у част Војислава Ђурића*, Београд, 1992, 195–201.
194. *Читање „Лагума” /приказ романа: Светлана Велмар–Јанковић, Лагум/*, Задужбина (Београд), V, 1992, бр. 17 (март), 10–11.
195. *„Лагум” – роман православни. Оглед о најчитанијој књизи /о Лагуму Светлане Велмар–Јанковић/*, Дневник, 1992, бр. (15. април), 18.
Приказ.

196. *Унутрашњи говор у романима „Травничка хроника” Иве Андрића, „Дервиш и смрт” Меше Селимовића и „Лагум” Светлане Велмар-Јанковић*, Дневник, 1992 (23. септембар), 15.
197. *Рефлексје у лирској одежди*, Политика, 3. октобар 1991, 14.
Приказ књиге Витомира Теофиловића „Сунце изнутра” („Алтера”, Београд, 1991).
198. *Златна јабука Васка Поне* /одломак из текста за зборник *Сто нај-знаменитијих Срба*/, НИН, 1992 (18. децембар), 41.
199. *Певач и песник. Његове песме о устанку многи сматрају зачетком епа*, Политика, 25. децембар 1992, 16.
О Филипу Вишњићу.
200. *Словенска антитеза као одгонетка Настасијевићевих лирских кругова*, Књижевна реч, XXI, 1992, бр. 407 (25. децембар), 9.
201. *Цветник српске народне поезије на плочи /приказ плоче Непресахли извори*, Вукова задужбина и Музиколошки институт САНУ/, Задужбина, V, 1992, бр. 18, 15.
202. *Библиотека усмене књижевности*, Задужбина, V, 1992, бр. 19, 10.
1993.
203. *Језик у језику слепих гуслара* /зборник:/ *Сима Милутиновић Сарајлија*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1993, 169–174.
204. *Лаза Костић у кругу песника грађанске лирике*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 21/1, Београд, 1993, 159–166.
205. *Biblioteka usmene književnosti*, Folklor Vojvodine, sv. 7. Novi Sad, 1993, 146–148.
206. *Прота Матија Ненадовић* /зборник:/ *Сто знаменитих Срба*, Београд – Нови Сад, 1993, 143–148.
207. *Васко Попа* /зборник:/ *Сто знаменитих Срба*, Београд – Нови Сад, 577–582.
208. *Жив језик јачи од правила и закона*, Експрес Политика, 1. децембар 1993, 6.
209. *Ново даворје Јована Стерије Поповића*, Књижевна историја, Београд, 1993, св. 2, 25–41.
210. *Ново даворје Јована Стерије Поповића; О овом издању; Коментари; Речник Даворја* /у књизи:/ Јован Стерија Поповић, *Даворје*. Вршац, КОВ, 1993.
211. *Откривање „матерње мелодије”. Жанровски синкретизам епске народне песме као подтекст модерног српског песништва*, Дневник, 1993 (10. новембар), 13.
212. *Карасевдах „Сеоба”*, Задужбина, VI, 1993, бр. 24 (децембар), 3.

213. *Повратак Светог Саве* /приказ књиге: Станоје Станојевић, *Свети Сава*, „Папирус”, Нови Сад, 1992/, Политика, 23. јануар 1993, 20.
214. *О српском интелектуалу*, Политика, 1993, Културни додатак „Политике”, XXXVII, бр. 18 (31. јул), 13–14.
215. *Из рецензије* (у књизи: Милан Гојков, *У земљи неона*, Београд, 1993, стр. 120).
216. *Једанаестерац*, Радио ТВ ревија, XXVII, 1993, бр. 1383 (26. август), 34–35.

Одломак романа *Иду Немци*.

1994.

217. *Нова „Даница”*, Даница, српски народни илустровани календар за 1994, Београд, 1994, 9–10.
218. *Вуков годишњак*, Даница, српски народни илустровани календар за 1994, Београд, 1994, 11–12.
219. *Српски Термопили*, Даница, српски народни илустровани календар за 1994, Београд, 1994, 252–256.
220. *Народне епске песме* /у књизи:/ *Књижевност*. Приредили Владимир Цветановић, Александар Јовановић и Вук Милатовић. Београд, Учитељски факултет Универзитета у Београду, 1994, 148–150.
221. *Бој на Делиграду*, Ковчежић, XXVIII–XXIX, 1991–1992. Београд, 1994, 19–27.
222. *Читанка српске духовности*, Задужбина, год. VII, Београд, 1994, бр. 26, 3.
223. *Наличје и лице избирачице* /зборник:/ *Јубилеј Косте Трифковића*, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад, 1994, 31–36.
224. *Унутрашњи говор у романима „Травничка хроника”, „Дервиш и смрт” и „Лагум”*, Научни састанак слависта у Вукове дане, 22/1, Београд, 1994, 27–32.
225. *„Даница” за 1995. годину*, Даница, српски народни илустровани календар за 1995, Београд, 1994, 11–12.
226. *Карађорђе у усменој народној историји*, Даница, српски народни илустровани календар за 1995, Београд, 1994, 315–325.
227. *Панчевац*, календар *Уједињене омладине српске (1872–1885)*, Све-ске, VI, Панчево, 1994, ванредни број (новембар), 115–127.
228. *Словенска антитеза као одгонетка Настасијевићевих лирских кругова*, /зборник:/ *Поетика Момчила Настасијевића*, Годишњак Института за књижевност и уметност, XVII, Серија Д: Поетика српске књижевности, 3. Београд, 1994, 45–57.

229. *Балада о уклетој невести као подтекст Настасијевићевих лирских кругова* /у зборнику:/ *Седам лирских кругова*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1994, стр. 25–32.
230. *Казивање историје*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XXXVII, Нови Сад, 1994, 369–379.
231. *Жанровски синкретизам епске народне песме као подтекст модерног српског песништва*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, XLII, Нови Сад, 1994, св. 1–3, 303–307.
232. *Карасевдах „Сеоба”*, Итака (Београд), 1994, нулти број, 105–106.
233. *Рајићева Историја и видовдански култ*, Дневник, LIII, 1994, бр. 17208 (21. децембар), 12.
234. *Заједничке источнице. Поводом Антологије грчке народне поезије* /Јована Ковачевића/, Политика, 1994. Културни додатак „Политике”, XXXVIII, 1994, бр. 86 (26. новембар), 1.
235. *Откривање ужичког духа*, Вести (Ужице), LIII, 1994, бр. 2414 (16. април), 10.
Приказ *Антологије ужичког духа* Миленка Мисаиловића.
236. *Анђео рата*, Књижевна реч, XXIII, 1994, бр. 448 (10. новембар), 9–10.
Прича.
237. *Педаљ изнад земље*, Вршачка кула, XIX, 1994, бр. 312 (мај), 13.
Прича: *Варош на бициклу*.
238. *Часови виолине*, Вршачка кула, XIX, 1994, бр. 313 (јун), 13.
Прича.
239. *Зелени кровови Петроварадина. Есеј о нестајању старих кућа* /у књизи:/ *Свеске за историју Новог Сада*, год. III, Нови Сад, св. 5 (фебруар), 1994, 52.
Прозни запис.

1995.

240. *Косовска епopeја* /у књизи:/ Стојан Новаковић, *Косово. Српске народне песме о боју на Косову (епски распоред)*, Вукова задужбина, Београд, 1995, 71–127.
241. *Рад Стојана Новаковића на састављању „систематичне збирке свију познатих народних песама”* /у зборнику радова:/ *Стојан Новаковић – личност и дело (1842–1991)*. Београд, САНУ, 1995, 415–420.
242. *Бечки календар „Вардар” (1879–1887)*, Књижевност и језик, XLIII, 1995, бр. 3–4, 115–120.
243. *Бој на Делиграду* /у зборнику радова:/ *Књижевност и историја I*, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Нишу – Сту-

- дијска група за српски језик и књижевност Филозофског факултета, Ниш, 1995, 141–150.
244. „Ефемерис” Дејана Медаковића, Научни састанак слависта у Вукове дане 23/1. 1995, 171–175.
 245. *Митске основе „оностраног” у модерној српској лирици*, Научни састанак слависта у Вукове дане 24/2. Београд, 1995, 23–32.
 246. *Банатски алманаси и календари XIX века /у зборнику радова:/ Банатска периодика XIX и XX века*. Уредиле: Весна Матовић и Марија Циндори. Београд, 1995, 19–42.
 247. *Казивање историје*, Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XXVII/1–2. Нови Сад, 1994 (Штампано: 1995), 359–369.
 248. *Народне песме у рукописним песмарицама*, Књижевна историја, XXVII, 1995, св. 97, 438–440.
 249. *Српска књижевна периодика у обновљеној Србији у првој половини деветнаестог века /у зборнику апстракта:/ Пола века науке и технике у обновљеној Србији 1804–1854*. Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, 1995, 49–50.
 250. *Карађорђе у усменој народној историји Првог српског устанка /у зборнику:/ Карађорђе у епу и историји*. Велика Плана, 1995, 31–37.
 251. *Ничија земља Десанке Максимовић /у зборнику радова:/ Десанка Максимовић у свом књижевном времену*, Задужбина „Десанка Максимовић”, Београд, 1995, 87–95.
 252. *Роман о успењу /приказ књиге: Светлана Велмар–Јанковић, Врачар*, Библиотека ЗНАК, Просвета, Београд, 1994/, Задужбина, год. VIII, Београд, 1995, бр. 29 (март), 8.
 253. *Ustuk kritike pred romanom*, *Savremenik*, 30–31–32, 1995.
Приказ књиге: Марица Јосимчевић, *Дно на врху света*. DBR publishing, Београд 1994.
 254. *Уклети циклуси зла /интервју са Оливијом Русовац/*, Наша борба, нова серија, год. LXXIII, Београд, 1995, бр. 179–180 (29–30 јул), VIII.
 255. *Перје као душа*, Политика експрес, 27. август 1995, 15.
Прича.
- 1996.
256. *Преглед српске књижевне периодике Павла Јосифа Шафарика /у зборнику:/ Павел Јозеф Шафарик. Живот и дело*, Матица српска – Филозофски факултет, Нови Сад, 1996, 171–177.
 257. *Српски народни календар*, Књижевна историја, XXVIII, 1996, св. 98, 17–28.

258. *Карађорђе у календарима Георгија Михаљевића* / у зборнику радова: / *Карађорђе у драми (и на филму)*. Уредио Ненад Љубинковић. Велика Плана, 1996, 9–12.
259. *Карађорђе у календарима Георгија Михаљевића*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, 1996, 344–349.
260. *Бечки календар „Вардар” (1879–1887)*, Књижевност и језик, 1995. (Штампано: 1996), бр. 3–4, 115–120.
261. *Српски народни календари у Хрватској*, Задужбина, IX, 1996, бр. 33 (март), 5.
262. *Књижевна периодика у Србији у првој половини деветнаестог века* / у зборнику радова: / *Пола века науке и технологије у обновљеној Србији 1804–1854*. Крагујевац, Крагујевачки универзитет, 1996, 284–300.
263. *Разглаголствије – разговор са мртвима*, Научни састанак слависта у Вукове дане 25/1, Београд, 1996, 35–46.
264. *Простонародна песма и „певање с народом”*. *Право и лажно народно песништво* / зборник радова: / *Дани српског преображења III*. Деспотовац, 1996, 116–121.
265. *Настанак епског историјског романа* / у зборнику радова: / *Историјски роман*. Београд, 1996, 101–114.
266. *Миљковићев неосимболизам „оностраног”* / у зборнику радова: / *Поезија и поетика Бранка Миљковића*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1996, 79–86.
267. *„Даница” за 1996. годину*, Даница, српски народни илустровани календар за 1996, Београд, 1996, 9–12.
268. *Звезда Даница*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, 1996, 109–121.
269. *Карађорђево вожде у лирским народним песмама*, Даница, српски народни илустровани календар Вукове задужбине за 1997, Београд, 1996, 378–393.
270. *Издање Вукове задужбине. Илустровани календар „Даница”*, Политика, 6. јануар 1996, 16.
271. *Усмена верзија историје. Косовски и устанички нуклеус епа као генератор традиције* / у зборнику радова: / *Књижевност и историја*. Ниш, Нишки универзитет, 1996, 111–118.
272. *Ничија земља Десанке Максимовић* / у зборнику радова: / *Десанка Максимовић у свом књижевном времену*. Београд, 1995. (Штампано 1996), 87–95.
273. *Карасевдах „Сеоба”* / у зборнику радова: / *Милош Црњански*, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1996, 177–180.

274. *Карађорђе у усменој народној историји Првог српског устанка* /у зборнику радова:/ *Карађорђе у епу и историји*. Уредио Ненад Љубинковић. Велика Плана, 1995 (штампан: 1996), 31–37.
 275. *Усмена верзија историје* /у зборнику радова:/ *Ка филозофији уметности*. У спомен Милана Дамјановића. Београд, 1996, 350–355.
 276. *Карађорђево веоде у лирским народним песмама*, Даница, српски народни илустровани календар Вукове задужбине за 1997, Београд, 1996, 378–393.
 277. *Поетски речник Десанке Максимовић. Мотиви словенске митологије*, Политика, 1996, Културни додатак, XL, бр. 5 (18. мај), 15.
 278. *Беседа о беседи Љубомира Симовића*, Повеља, Краљево, 1996, бр. 1, 104–106.
 279. „Фрушкогорка”. *Мали забавник за 1854. Ивана Марше Маршовског*, Књижевност и језик, XLIII, 1996, бр. 3–4, 91–95.
 280. *Годишњак Војводства Србије*, Црква. Календар Српске православне патријаршије за 1997, Београд, 1996, 92–95.
 281. *Академик о свом оцу учитељу* /у књизи:/ М. М. Ристић, *Милан Љ. Ристић учитељ*, Чачак, 1996, 39–41.
 282. *Шест векова од смрти Марка Краљевића. Легенда која траје* /поводом Антологије народних песама о Марку Краљевићу Милана Лукића и Ивана Златковића/, Политика, 9. март 1996, 18.
 283. „Браство” – као летопис српског народа. *Поводом избора радова у Браству Друштва Светог Саве, објављених од 1887. до 1941. године*, Београд, 1966, Задужбина, IX, 1996, бр. 36 (децембар), 11.
 284. *Истраживач књижевне историје* /некролог Димитрију Вученову/, Политика, 16. новембар 1996, 17.
 285. *Глас Вукове задужбине*, Новине (Торонто), 1996 (3. септембар), 14.
 286. *Изашао је календар „Даница” за 1996. годину*, Задужбина, IX, 1996, бр. 33 (март), 33.
 287. *Дописнице*, Летопис Матице српске, 1996, књ. 458, св. 3, 311–319.
Прозни записи: *Отац; Змај Јовина улица; Милош Бајић; Професоров осмех; Сенкина сенка; Свађа са глађу; Черешња; Дебели стражиловски хлад; Слепи и глуви; Жути птичар у очима; Време за преобуку; Последњи капут*.
- 1997.
288. *Источници српске прозе. Алманаси и календари од 1766. до 1860.* /у зборнику радова:/ *Из књижевности. Поетика – критика – историја*. Уредио М. Матицки. Београд, 1997, 115–139.
 289. „*Војвођанин*”, *србско-народни календар (1853–1859)*, Књижевност и језик, XLV, 1997, бр. 1, 105–115.

290. *Календар Вардар (1879–1887)* /у зборнику радова:/ *Књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата* 1. Београд, 1997, 153–158.
291. *Наша „Даница”*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, 1997, 9–12.
292. *Национални програм у „Годишњаку” Данила Медаковића*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, Вукова задужбина, 192–208.
293. *Карађорђеве војводе у лирским народним песмама*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, Вукова задужбина, 1997, 378–393.
294. *Глас Вукове задужбине*, Даница, српски народни илустровани календар за 1997, Београд, Вукова задужбина, 496–501.
295. *Змај од Ноћаја – стари сват крваве свадбе Првог српског устанка* /у зборнику радова:/ *Споменица војводе Стојана Чупића*. Салаш Ноћајски, 1997, 25–32.
296. *Повећани интерес за Први српски устанак. Бој на Мишару 190 година касније*, Књижевна историја, XXIX, 1997, св. 102, 252–255.
Приказ зборника: *Карађорђеве војводе у историји, епу и драми*. Велика Плана, 1997.
297. *Удео каталога Карађорђевих војвода у легенди о Устанку* /у зборнику радова:/ *Карађорђеве војводе у историји, епу и драми*. Уредио Ненад Љубинковић. Велика Плана, 1997, 109–116.
298. *Књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата*, Књижевност и језик, XLV, 1997, бр. 1, 144–146.
299. *Културни и национални програм 1807–1847–1997*, Књижевност и језик, XLV, 1997, бр. 2–3, 127–131.
300. *Књижевна топографија Панчева; Панчевачки алманаси и календари* /у књизи:/ *Књижевна топографија Панчева*. Панчево, Градска библиотека у Панчеву – Институт за књижевност и уметност, Панчево, 2001, 9–11, 496–501.
301. *Рајићева Историја и видовдански култ у српском песништву средином деветнаестог века* /у зборнику радова:/ *Јован Рајић – живот и дело*. Уредила Марта Фрајнд. Београд – Институт за књижевност и уметност, 1997, 105–108.
302. *Белешка о Јовану Рајићу Млађем* /у зборнику радова:/ *Јован Рајић – живот и дело*. Уредила Марта Фрајнд. Београд – Институт за књижевност и уметност, 1997, 209–210.
303. *Уводна реч* /у зборнику радова у част Предрага Палавестре:/ *Из књижевности. Поетика. Критика. Историја* (Уредио: Миодраг Матицки). Институт за књижевност и уметност, Београд, 1997, 5–9.

304. *Национални и културни узлет Српског народа 1847. године (1847–1997)*, Задужбина, год. X, Београд, 1997, бр. 37 (март), 1.
305. *Основе програма Вукове задужбине*, Задужбина, IX, 1997, бр. 40 (децембар), 4.
306. *Прва књига песничког барда Дружине младежи српске /Петар Протић, Песме и писма, приредио Станиша Војиновић, Шабац, 1997/*, Књижевна историја, XXIX, 1997, св. 101, 123–125.
Приказ књиге: Петар Протић Сокољанин, *Песме и писма*, Шабац, 1997.
307. *Карађорђева Србија основа националног програма 1847. године*, Српска вила (Бијељина), год. III, 1997, бр. 7 (децембар), 38–43.
Прештампано:
/У зборнику:/ *У славу Великог војска. Уредио Ненад Љубинковић. Велика Плана*, 1998, 23–28.
308. *Српски народни календар у Хрватској /у зборнику радова:/ Књижевна наслеђе Српске Крајине*. Нови Сад, Матица српска, 1997, 323–326.
Објављено и у „Зборнику Матице српске за књижевност и језик”, 1995 /штампано 1897/, књ. XLIII, св. 2–3, 23–28.
309. *Прво годиште нове серије Братства*, Књижевна историја, XXIX, Београд, 1997, бр. 103, 392–394.
310. *Показни број „Расковника” (јесен–зима 1996)*, Задужбина, год. X, Београд, 1997, бр. 38 (јун), 12.
311. *Упорност уродила плодом. Реч Миодрага Матицког на представљању зборника радова „Књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата”*, Јединство, 1997, бр. (4. март), 8.
312. *Хватање корака с Европом /приказ књиге: Бранка Булатовић, Летопис културног живота 1791–1849*, Матица српска и Институт за књижевност и уметност, Београд, 1997/, Политика, 31. мај 1997, 29.
313. *Најлепша српска кућа /о Дому Вукове задужбине/*, Политика, 1997, Култура–уметност–наука, XLI, бр. 37 (27. децембар), 21.
314. *Прва књига као живот*, Дневник, 9. новембар 1997, 10.
Интервју водила Нина Попов.
315. *Свакодневно хватање веверице*, Летопис Матице српске, CLXXIII, 1997, књ. 459, 1997, св. 5 (мај), 720–728.
Циклус прича: *Берзоји, Скуп је камен у Канади, Завејани врт културе и Свакодневно хватање веверице*.
316. *Нож Исидора Надлачког*, Летопис Матице српске, CLXXIII, 1997, књ. 400, св. 6 (јун), 845–848.
Прича.
317. *Формула живота*, Политика, 17. мај 1997, 29.
Прича.

1998.

318. *Чојство у Вишњићевом делу /у зборнику радова:/ Књижевна историја III. Жртвовање и саможртвовање у књижевности.* Ниш, 1998, 63–68.
319. *Модел усменог приповедања у раној приповеци Старе Србије /у зборнику радова:/ Књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата 2.* Београд, 1998, 41–45.
320. *Пето годиште „Данице”,* Даница, српски народни илустровани календар за 1998, Београд, 1998, 9–12.
321. *Загонетке Милована Глишића,* Даница, Српски народни илустровани календар за 1998, Београд, Вукова задужбина, 1998, 318–322.
322. *Народне умотворине Љубомира Ненадовића,* Књижевна историја, Београд, 1998, бр. 106, 273–284.
323. *Уводна реч /у зборнику радова:/ Књига за народ* (Уредио: Миодраг Матицки), Институт за књижевност и уметност – Градска библиотека – Панчево, Панчево 1998, 7–9.
324. *Књига за народ (координате појма) /у зборнику радова:/ Књига за народ.* Уредио М. Матицки. Панчево, Институт за књижевност и уметност, 1998, 35–39.
325. *Ваљевски календар,* Колубара, велики народни календар за 1998. Ваљево, 1998, 238–240.
Приказ.
326. *Прво годиште нове серије „Братства”,* Књижевна историја, XXIX, 1997, св. 103, 392–394.
Приказ.
327. *Аутобиографско у прози Симе Милутиновића Сарајлије,* Научни састанак слависта у Вукове дане 27/1. Београд, 1998, 121–127.
328. *Народна песма у усменој верзији историје Првог српског устанка /у зборнику радова:/ Народна епска поезија и историја.* Зборник Филолошког факултета Универзитета у Приштини, књ. 8, Приштина, 1998, 15–21.
329. *Пето годиште „Данице”,* Задужбина, X, 1998, бр. 41 (март), 16.
330. *Шеста књига „Данице”,* Даница, српски народни илустровани календар за 1999, Београд, 1998, 9–12.
331. *Даница Вукова књига за народ,* Даница, српски илустровани календар за 1999. Београд, 1998, 199–208.
332. *Књига за народ. Како ваљаном библиотеком вратити читалишту неспорне литерарне и научне вредности,* Политика, 6. август 1998, 26.
333. *Писци и рат. Књижевно довршавање историје,* Политика, 22. август 1998.

334. *Три фолклоризације у српском песништву. Јован Јовановић Змај – Растко Петровић – Васко Попа*, Књижевна реч, 1998, бр. 504 (октобар), 77.
335. *Периодика и књижевна историја. (Станиша Тутњевић, „Часопис као књижевни облик”. Прилог типологији књижевне периодике. Институт за књижевност и уметност, „Наука о књижевности – Историја српске књижевне периодике”, књ. 2, Београд, 1977), Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XLVI/3, Нови Сад, 1998, 234–237.*
Приказ.
336. *Карађорђева Србија основа националног програма 1847. године /зборник у славу великог вожда:/ Карађорђев устанак – настајање нове српске државе. Велика Плана, 1998, 23–28.*
337. *Вук Караџић и свети Сава*, Српска вила, Бијељина, децембар 1998, бр. 9, 34–38.
338. *Сведок живе традиције*, Књижевна историја, год. XXX, Београд, 1998, бр. 105, 261–263.
339. *Часопис и књижевна историја /приказ књиге: Станиша Тутњевић, Часопис као књижевни облик. Прилог типологији књижевне периодике, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1997/, Борба, 1998 (5. март). Свет књиге, 2.*
340. *Сказ о исконској тишини /приказ књиге: Дејан Медаковић, Повратак у Ракитје и друге приче, „Каирос”, Сремски Карловци, 1998/, Летопис Матице српске, 1998, 365–367.*
341. *Ракија је настала уз благослов светог Саве (народно веровање)*, Задужбина, бр. 44, децембар 1998, 16.
342. *Бел Вилиндар усред Горе Свете*, Књижевност и језик, год. XLV, Београд, 1998, бр. 2–4, 75–80.
Реситал.
343. *Анђео на бициклу*, Летопис Матице српске, CLXXIV, 1998, књ. 462, 1998, св. 6 (децембар), 775–778.
Прича.

1999.

344. *Први Вуков Споменик у Америци /у каталогу:/ Српски Народни Универзитет „Вук Стеф. Караџић” Кливленд, Охајо, открива први споменик Вуку Караџићу у Америци, априла 18, 1999. Кливленд, 1999, /9–10/.*
И на енглеском језику.
345. *Историја српске књижевне периодике*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XLVII/1. Нови Сад, 1999, 149–152.

346. *Још једна збирка народних песама Уједињене омладине српске. (Зорја Карановић, Народне песме у „Матици”, 1999),* Књижевна историја, XXXI, 1999, св. 109, 352–354.
Приказ.
347. *Вукова „Даница” као књига за народ, Ковчежић, прилози и грађа о Доситеју и Вуку, XXXII–XXXIV, 1995–1997, Београд, 1999, 9–16.*
348. *Календар „Смиљевац” – Тодоровићев модел књиге за народ /у зборнику радова:/ Пера Тодоровић (1907–1997) (уредила: Весна Матовић), Београд, 1999, 373–382.*
349. *О усменом стваралаштву у „Књижевном северу” /у зборнику радова:/ Књижевни север (1925–1935), Нови Сад, 1999, 33–39.*
350. *Вук Караџић и средњовековна прошлост, Рашка, XXIX, 1999, бр. 33, 11–14.*
351. *Животна радост у поезији Бранка Радичевића. Поводом издања сабраних песама Бранка Радичевића, Књижевност и језик, XLVI, 1999, бр. 1–3, 93–95.*
352. *Три фолклоризације у српском песништву. Јован Јовановић Змај – Растко Петровић – Васко Попа /у зборнику радова:/ Песник Растко Петровић, Поетичка истраживања, књ. 4, Београд, 1999, 95–112.*
353. *Севдалинка у српској књижевности на размеђи векова /у зборнику радова:/ Зборник радова у част академика Славка Леовца, Академија наука и уметности Републике Српске, Бања Лука – Српско Сарајево, 1999, 198–208.*
354. *Заснивање нове епохе српске књижевности /у зборнику радова:/ Година 1847. у српској књижевности и култури 150 година касније, САНУ, Научни скупови књ. ХСІ, Одељење језика и књижевности, књ. 13, Београд, 1999, 27–33.*
355. *Однос Вука Караџића према средњовековној српској прошлости, Научни састанак слависта у Вукове дане, 28/1, Београд, 1999, 209–216.*
356. *Писац и рат /у зборнику радова:/ Српски роман и рат (уредио: Миодраг Матицки), Деспотовац, 1999, 17–22.*
357. *Седмо годиште „Данице”, Задужбина, XI, 1999, бр. 47 (јун), 16.*
358. *Народне умотворине Љубомира Ненадовића /предговор у књизи:/ Народне умотворине у „Шумадинчету” и „Шумадинки” (приредио: Милорад Радевић), Нови Сад, 1999, 5–14.*
359. *Обрачун с провинцијом уз помоћ бајке /приказ књиге: Дејан Тадић, Петуније у снегу, Београд, 1997/, Летопис Матице српске, CLXXV, 1999, књ. 463, св. 1–2 (јануар–фебруар), 184–187.*
360. *Гроздана Комадинић: Књига о љубави у народној култури чачанског краја, /у књизи:/ Гроздана Комадинић, Књига о љубави. Из на-*

родне културе чачанског краја, Чачак, Огранак Вукове задужбине у Чачку, 1999, 137–138.

361. „Даница” за двехиљадиту, Даница, српски народни илустровани календар за 2000, Београд, 1999, 9–12.
362. *Епска вертикала и мит*, Даница, српски народни илустровани календар за 2000, Београд, 1999, 479–487.
363. *Са штампаријом у глави. Портрет Доситеја Обрадовића*, Политика, 28. фебруар 1999, 23.
364. *Вуков споменик у Америци*, Задужбина, бр. 46, март 1999, 2.
365. *Повратак: Ровињ, августа 1999; Познањ, септембра 1999; Говор без речи*, Даница, српски народни илустровани календар за 2000, Београд, 1999, 406–411.
Циклус прозних записа.
366. *Сајмијин сат*, Летопис Матице српске, CLXXV, 1999, књ. 464, св. 4 (октобар), 380–383.
Прича.
367. *Сат коме не истиче време*, Књижевне новине, бр. 996, 1. новембар 1999, 11.
Прича.

2000.

368. *Узор „позитивистичке” монографије /у књизи:/ Павле Поповић, Милован Видаковић. Сабрана дела, књ. VII. Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2000, 295–314.*
369. *Епски модели у историјској прози Стефана Митрова Љубише /у зборнику радова:/ Књижевно дело Стефана М. Љубише. Ново читање. Будва, 2000, 175–184.*
370. *Тема повратка (Јоханес Ванденхајм, Повратак у Марези, превод Томислава Бекића, издање Кровови, Сремски Карловци, 1999), Свеске (Панчево), X, 2000, бр. 53 (јуни), 202–204.*
Приказ.
371. *Историјско предање као приповедање*, Научни састанак слависта у Вукове дане 29/2. Београд, 2000, 177–182.
372. „Даница” на прагу новог века, Даница, српски народни илустровани календар за 2001, Београд, 2000, 11–14.
373. *Веровања о добру и злу*, Даница, српски народни илустровани календар за 2001, Београд, Вукова задужбина, 2000, 317–321.
374. *Почетак и крај историјског романа /у зборнику радова:/ Историјски роман код Словена. Књижевност и историја, књ. IV, Ниш, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Нишу, 2000, 29–34.*

375. *Морфолошка поетика усменог приповедања. (Нада Милошевић–Борђевић, „Од бајке до истине”. Обликовање и облици српске усмене прозе, Београд 2000)*, Књижевна историја, XXXII, 2000, св. 110, 123–126.
Приказ.
 376. *Библиотека усмене књижевности*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XLVIII/1, Нови Сад, 2000, 187–190.
 377. *Из поетике епске народне песме*, Књижевна историја, XXXII, 2000, св. 111–112, 252–257.
 378. *Српска народна песма у Русији*, Књижевна историја, XXXII, 2000, св. 111–112, 258–264.
 379. *Стеван Синђелић сунце у епском иконостасу Милована Витезовића /предговор у књизи:/ Милован Витезовић, Синђелић се са сунцем смирио*. Београд, 2000, 5–14.
 380. *„Даница” на прагу новог века*, Задужбина, год. XII, Београд, 2000, бр. 51 (јун), 16.
 381. *Slavjanstvo, nacionalno i mit*, Romanoslavica (Bucuresti), XXXVI, 2000, 261–264.
 382. *Основани огранци Вукове задужбине у Републици Српској. Поздравна реч Оснивачкој скупштини Огранка Вукове задужбине у Требињу*, Задужбина, год. XII, Београд, 2000, бр. 51 (јун), 1.
 383. *Весници нових времена*, Политика, 23. април 2000, 20.
 384. *Институт за културу из Приштине гост Вукове задужбине. Поздравна реч*, Задужбина, бр. 51, јун 2000, 2.
 385. *Живи лик „лудог” јунака. Роман „Хајдук Вељко” Милована Витезовића представља савремени модел историјског романа о Првом српском устанку*, Политика, 4. март 2000, 29.
 386. *Историја као предање. Моћ колективног памћења /интервју са Анђелком Цвијић/*, Политика, 26. март 2000, 22.
 387. *Из нас исијавају векови и ту смо најјачи*, Борба, 25–26. марта 2000, 7.
 388. *Покретање „Библиотеке Вукове задужбине”*, Задужбина, год. XII, Београд, 2000, бр. 53 (децембар), 4.
 389. *Мирослав Аћимовић (1937–2000) /некролог/*, Књижевне новине, год. LI, бр. 1005/1006, 1. фебруар и 15. фебруар 2000, 13.
- 2001.
390. *Славјанство у путопису Симе Милутиновића Сарајлије /у зборнику радова:/ Књига о путопису*. Уредила Слободанка Пековић. Београд, Институт за књижевност и уметност, 2001, 89–93.

391. *Путописи из Јужне и Старе Србије Рада Драинца* /у зборнику радова:/ *Књижевност Старе и Јужне Србије до Другог светског рата* – 3. Београд, Институт за књижевност и уметност, 2001, 209–216.
392. *Уводна реч* /у књизи:/ Вук Стеф. Карацић, *Неготинска крајина*. Приредили Владимир Ђуричић и М. Матицки. Неготин, Вукова задужбина–Установа „Мокрањчеви дани”, 2001, 5–10.
393. *Девета „Даница”*, Даница, српски народни илустровани календар за 2002, Београд, 2001, 9–12.
394. *Банат наш насушни* /антологија песама о Банату/, Даница, српски народни илустровани календар за 2002, Београд, 2001, 285–298.
395. *Књижевни листови Вуковог Тришића: Тришић 64; Вуков сабор*, Даница, српски народни илустровани календар за 2002, Београд, Вукова задужбина, 2001, 493–508.
396. *Вук у Крајини и Неготину*, Мокрањац, бр. 3, септембар 2001, 12–13.
397. *Панчевачки алманаси и календари* /у зборнику:/ *Књижевна топографија Панчева*. Панчево, 2001, 496–501.
398. *Откривалачка антологија. (Славица Гароња–Радованац, „Антологија српске народне лирско-епске поезије Војне крајине”, Београд, 2000)*, Гласник Етнографског музеја, 64. Београд, 2001, 237–239.
Приказ.
399. *Књижевна топографија Панчева*, Задужбина, XIII, 2001, бр. 57, 12.
400. *Земун Вуковог доба* /приказ књиге: Стеван Радовановић, *Василије Василијевић, Вуков пријатељ и сарадник*, Клуб матичне културе Земун и Вукова задужбина, Земун, 2001/, Задужбина, год. XIII, Београд, 2001, бр. 54 (март), 12.
401. *Четврти живот „Расковника”*, Књижевна историја, XXXIII, 2001, св. 113–115, 187–189.
402. *Зимзелено дрво посред трага немира* /у књизи:/ Светлана Вучковић, *Траг немира*, Чачак, 2001, 5–7.
403. *Вуков пут. Беседа на завршној свечаности 67. Вуковог сабора у Тришићу 16. септембра 2001. године*, Задужбина, XIII, 2001, бр. 56 (септембар), 1. и 3.
404. *Травка која отвара душу* /беседа одржана на 67. Вуковом сабору/, Политика, 15. септембар 2001.
405. *Песник народа свог. Реч на отварању 33. републичког такмичења рецитатора „Песнице народа мог”*, Задужбина, год. XIII, Београд, 2001, бр. 55 (јун), 3.
406. *Књига о злу. Цадик И. Данон, „Сасечено стабло Данонових – Сећање на Јасеновац”*. Издавач С. Мишић. Београд, 2000, II.
407. *Бир у главама*, Политика, 28. октобар 2001, 14.
Прича.

2002.

408. *Epska vertikala i mit* /у књизи:/ *Etnokulturowy kod literatury* III. Poznanj, 2002 (штампано 2001), 213–218.
409. *Српска књига у Бечу 1741–1900. Das serbische buch in Wien 1741–1900*. Каталог изложбе са библиографијом. Београд–Нови Сад, Беч, 2002, 5–8.
410. *Српска проза о савременим историјским догађајима – одјеци у Европи и код нас*, Научни састанак слависта у Вукове дане 30/2, Београд, 2002, 547–553.
411. *Периодика данас*, Свеске (Панчево), XIII, 2002, бр. 64 (јуни), 89–92.
412. *Алманах „Лицејка” као претходница часописа „Вила”*, Прилози за КЈИФ, 2002, књ. 67, св. 1–4, 347–355.
413. *Дисова стилизација два прастара стиха /у зборнику радова:/ Дисова поезија*, Београд, 2002, 311–323.
414. *Разна стихотворенија за другу част „Даворја” /у књизи:/ Јован Стерија Поповић, Даворје. Књига друга*, Вршац, КОВ, 2002, 71–85.
415. *Могући интервју са академиком Дејаном Медаковићем*, Задужбина, XIV, Београд, 2002, бр. 59 (јун), 1.
416. *Десето годиште „Данице”*, Даница, српски народни илустровани календар за 2003, Београд, 1002, 9–11.
417. *Јужни источници /избор народних лирских песама из Старе и Јужне Србије/*, Даница, српски народни илустровани календар за 2003, Београд, 2002, 234–236.
418. *Разређење укрштенице именослова: језик. (Велибор Лазаревић, „Српски именослов”, Београд, 2001)*, Задужбина, XIV, 2002, бр. 58 (март), 13.
Приказ.
419. *Вукова „Даница” међу Србима у Бечу*, Задужбина, XIV, 2002. бр. 59 (јун), 16.
Прештампано: Исток, Неготин, год. II, 2002, бр. 4 (април – мај), 6–9.
420. *Летопис града Вршца Милана Петка Павловића*, Ковине, год. II, Вршац, 2002, бр. 3, 47–49.
421. *Хомерска песма о Марку Краљевићу*, Свеске Матице српске (серија књижевност и језик), св. 10, Нови Сад, 2002, 9–13.
422. *Српска књижевност за децу у протекла два века (Тихомир Петровић, Историја српске књижевности за децу, Учитељски факултет Врање, 2001, стр. 575)*, Књижевна историја, XXXIV, Београд, 2002, бр. 118, 347–351.
Приказ.
423. *Story Telling as Yoga /review of M. Matarić's „Između sna i jave”/*, American Srbobran, 4. decembar, 2002, 27.

424. *Вир искреног песника* /предговор књизи песама:/ Светлана Вучковић, *Вир*, Чачак, 2000, 1–2.
425. *Два типа понашања* /прилог анкети: „Нестаје ли наше национално благо?“, Књижевни лист, I, 2002, бр. 1 (1. јул), 22.
426. *Књижевна топографија Панчева*, Библиотечки билтен Градске библиотеке у Вршцу, Вршац, 2002, бр. 1–2 (јануар – фебруар), 30–31.
427. *Голубови*, Политика, 11. мај 2002, III.
Прозни запис.

2003.

428. *Вукова задужбина*, Свет и реч, VII, Београд, 2003, бр. 15–16, 55.
429. *Трагом утврђивања српске књижевне традиције*. (Улога „Српског књижевног гласника“), /у зборнику радова:/ *Сто година СКГ. Аксиолошки аспект традиције у српској књижевној периодици*. Уредили: Станиша Тутњевић и Марко Недић. Београд, Институт за књижевност и уметност, 2003, 47–51.
430. *Хомерска песма о Марку Краљевићу*, Свеске Матице српске за књижевност и језик, св. 10, Нови Сад, 2002, 9–13.
431. *Академик и професор Мирослав Пантић* /у зборнику:/ *Зборник у част академику Мирославу Пантићу*, Београд, 2003, 7–11.
432. *Позне Стеријине песме* /у зборнику:/ *Зборник у част академику Мирославу Пантићу*, Београд, 2003, 269–277.
433. *Уводна реч* /у књизи:/ *Народне умотворине у „Летопису Матице српске“*, Институт за књижевност и уметност и Матица српска, Нови Сад, 2003, 5–7.
434. *Предговор* /у књизи:/ *Народне умотворине у „Летопису Матице српске“*, Институт за књижевност и уметност и Матица српска, Нови Сад, 2003, 75–79.
435. *Двоброј „Књижевне историје“ у част Александра Петрова*, Књижевна историја, год. XXXV, Београд, 2003, бр. 120–121, 173–182.
436. *Потврђен песнички глас Славомира Гвозденовића*, Књижевна историја, год. XXXV, Београд, 2003, бр. 120–121, 513–518.
437. *Десета Даница Вукове задужбине*, Алманах за 2003. и 2004. Сомбор, 2003, 78–80.
438. *Повратак и судбина. О литерарном и етничком идентитету*, Политика, 7. јун 2003, Културни додатак, V.
439. *Увод у нашу народну књижевност Јаше Продановића* /у зборнику радова:/ *Јаша Продановић – живот и дело*. Ниш, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Нишу, 2003, 43–49.

440. *Лековита рајска река*. (Дејан Медаковић, „Дунав река јединства Европе”, *Прометеј*, Нови Сад, 2002), Књижевни лист, II, 2003, бр. 14 (1. октобар), 13.
Приказ.
441. *Допринос Момчила Златановића изучавању пословица /у зборнику радова:/ Стваралаштво Момчила Златановића* (приредио: Тихомир Петровић). Врање, Учитељски факултет у Врању, 2003, 67–71.
442. *Недопеване песме Николе Лопичића*, Књижевна историја, XXXV, 2003, св. 119, 91–95.
443. *Фолклорне основе у спеву Јована Илића „Пастури” /у зборнику радова:/ Породица Јована Илића у српској књижевности и култури*. Уреднице: Марта Фрајнд и Весна Матовић. Београд, Институт за књижевност и уметност, 2003, 145–149.
444. *Смедерево и Бранковићи у историји и народном стваралаштву*, *Monis Augeus* (Смедерево), I, 2003, бр. 2, 157–159.
445. *Приближавање младима. Вукова задужбина почетком 21. века*, *Задужбина*, бр. 65, децембар 2003, 4.
446. *Вукова „Даница” и Први српски устанак*, *Даница*, српски народни илустровани календар за 2004, Београд, 2003, 9–12.
447. *На почетку беше прича (150 година „Српских народних приповиједака” Вука Стеф. Караџића)*, *Даница*, српски народни илустровани календар за 2004, Београд, 2003, 264–268.
448. *Востани, Србије! /избор песама о Првом српском устанку/, Даница*, српски народни илустровани календар за 2004, Београд, 2003, 300–323.
449. *Вукова задужбина почетком двадесет и првог века*, *Даница*, српски народни илустровани календар за 2004, Београд, 2003, 490–494.
450. *Свет и устаничка Србија*, *Задужбина*, бр. 65, децембар 2003, 13.
Приказ књиге: Никола Бура, *Србија и свет у време Првог српског устанка 1804–1813*.
451. *Mirjana Matarić, „Između sna i jave”. Monrovia, Californija. Zora, 2002. 78 pages, Slavic languages reviews, 2003, 77:3–4 (october–december), 137–138.*
Приказ.
452. *Сасуде панонских душа*, *Политика*, 15. март 2003.
Песма у прози.
453. *Бели смех*, *Политика*, 9. март 2003, 14.
Прича.
454. *Вучјак Аделе Аргени*, Књижевни магазин, III, 2003, бр. 29 (новембар), 30–31.
Прича.

2004.

455. *Нови Средњошколац (1937/1938 – 1939/1940)*, Књижевна историја, XXXV, 2003 (Штампано: 2004), св. 120–121, 319–341.
456. *Уводна реч /у зборнику радова:/ Књижевност на језицима мањина у Подунављу*. Институт за књижевност и уметност, Београд, 2004, 9–12.
457. *Стваралачки егзистенцијализам Бошка Петровића /у зборнику радова:/ Разговори о тајнама Бошка Петровића*. Нови Сад, Матица српска, 2004, 177–181.
458. *Улога архетипа у казивањима о Устанку*, Крајина (Бања Лука), III, 2003–2004, бр. 9–10 (зима 2003 – пролеће 2004), 55–60.
459. *Српски Термопили и Карађорђе у усменој народној историји /у књизи:/ Читанка Првог српског устанка*. Београд, 2004, 59–62, 214–221.
460. *Бојан Ђорђевић, „Летопис културног живота Србије под окупацијом 1941–1944”, Институт за књижевност и уметност и Матица српска, књ. 12. Београд, 2004, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 2002–2003 (Штампано: 2004), књ. LXVIII–LXIX, св. 1–4, 418–419.*

Приказ.

461. *Марија Циндори-Шинковић, Летопис културног живота 1908–1911*, Институт за књижевност и уметност и Матица српска, *Историја српске књижевне периодике*, књ. 13, Нови Сад, 2002, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 2002–2003 (Штампано: 2004), књ. LXVIII–LXIX, св. 1–4, 419–420.

Приказ.

462. *Устанак у лирским народним песмама /у зборнику радова:/ Први српски устанак у књигама 1804–1813*. Београд, 2004, 43–49.
463. *Књижевни портрет Славомира Гвозденовића*, Мокрањац (Неготин), 2004, бр. 6, (септембар), 46–48.
464. *Матицом духовности*, Мокрањац (Неготин), 2004, бр. 6 (септембар), 65–68.

Реч на отварању 39. Мокрањчевих дана.

465. *Фолклорно упориште Стоиљка Станишића*, Књижевна историја, год. XXXVI, Београд, 2004, бр. 122–123, 293–298.
466. *Простор и мит. Мука с туђином*, НИН, 2004, бр. 2788 (3. јун), 64–65.
467. *Радио поруке емитоване из душе /у зборнику:/ Књижевност и радио (Приредио Ђорђе Малавразић)*, Радио Београд, 2004, 189–191.
468. *Писмо председнику Филипу Вујановићу*, Задужбина, XVI, 2004, бр. 69 (децембар), 2.

Потписник са Дејаном Медаковићем.

469. *Плодотворна укритења*, Политика, 2004, Културни додатак: „Култура–уметност–наука”, XLVI, 2004, бр. 17 (11. септембар), 1–2.
Из беседе на отварању „Мокрањчевих дана” у Неготину, 2004.
470. *Стваралачки замах Задужбине*, Задужбина, бр. 69, децембар 2004, 1 и 3.
471. *Приближавање младима*, Задужбина, XVI, 2004, бр. 69 (децембар), 4.
Беседа.
472. „Даница” међу Србима у Бечу, Даница, српски народни илустровани календар за 2005, Београд, 2004, 9–12.
Прештампано:
Задужбина, XVI, 2004, бр. 69 (децембар), 16.
473. *Срби у Загребу. Нова књига Дејана Медаковића*, Задужбина, XVI, 2004, бр. 69 (децембар), 10.
474. *Србија надалеко*, Даница, српски народни илустровани календар за 2005, Београд, 2004, 232–259.
Антологија песама.
475. *Сапутник. Доситејев четврти век*, Даница, српски народни илустровани календар за 2005, Београд, 2004, 280–297.
Монодрама.
476. *Велтер*, Свеске (Панчево), IV, 2004, бр. 71 (март), 15–16.
Прича.
477. *Немири Меде Желимира*, Политика, 2004, Политика за децу, LXXV, бр. 3094 (18. март), III.
Одломак из истоименог романа.
478. *Опуштање иза кривине мола*, Мокрањец, Неготин, 2004, бр. 6 (септембар), 20.
Песма у прози.

2005.

479. *Binarna opozicija svoj–tuđ kao mitska osnova srpske književnosti*, Swoje i cudze. Kategorie przestrzeni w literaturach i kulturach slowianskich. Tom 3: Slowianszczyzna Poludniowa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Seria Filologia slowianska, nr. 18, Poznan 2005, 9–16.
480. *Споменар Симе Пандуровића /у зборнику радова:/ Поетика Симе Пандуровића*. Уредник Новица Петковић. Београд, Институт за књижевност и уметност, 2005, 303–313.
481. *Проза о Устанку Симе Милутиновића Сарајлије*, Књижевна историја, XXXVII, 2005, св. 125–126, 101–107.
482. *Народна песма југоисточне Србије о Устанку /у зборнику радова:/ Ресава (Горња и Доња) у историји, науци, књижевности и уметно-*

сти. II. Дани српског духовног преображења, књ. XII, Деспотовац, 2005, 39–45.

483. *Устанак у лирским народним песмама* /у зборнику радова:/ *Први српски устанак у књигама 1804–1813*. Београд, Народна библиотека Србије, 2004 (шт. 2005), 43–49.
484. *Света буна Десанке Максимовић* /у зборнику радова:/ *Историја као инспирација у делу Десанке Максимовић*. Београд, Задужбина „Десанка Максимовић”, 2005, 5–14.
485. *Песник Никола Лопчић* /у зборнику радова:/ *Дело Николе М. Лопчића*. Посебна издања, књ. 7. Приштина–Лепосавић, 2005, 82–88.
486. *Српски језик у контексту сецесије* /у зборнику радова:/ *Српски језик данас* (приредио: Славко Зорић), Синдикат образовања науке и културе, Београд, 2005, 42–45.
487. *Заштита културне баштине*, Књижевна историја, XXXVII, 2005, св. 127, 661–664.
488. *Memoirs as Peace of Mind* /prikaz: *Slatko-gorke uspomene* Mirjane Matarić/, American Srbobran, 17. avgust 2005, 29.
489. *Essay on the book „Seasons of love” by M. Matarić*, American Srbobran, 2. mart, 2005, 28.
490. *Заокружен рад на Српском књижевном гласнику. (Станиша Војиновић, „Српски књижевни гласник 1920–1941”. Библиографија нове серије, Београд, 2005)*, Књижевна историја, XXXVII, 2005, бр. 127, 715–716.

Приказ.

491. *Узорна књига „новог историзма”. (Предраг Палавестра, „Некрополе”. Биографски есеји, „Откровење”, Београд, 2004)*, Летопис Матице српске, CLXXXI, 2005, књ. 476, св. 1–2, (јули–август), 241–249.

Приказ.

492. *Српска народна песма над песмама. (Лука Шекара, „Од јабуке гра на”. Антологија српских народних љубавних песама, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево, 2004, стр. 415)*, Крајина (Бања Лука), IV, 2004–2005, бр. 13–14, 163–167.
493. *О настајању националне свести у књижевности Муслимана. (Станиша Тутњевић, „Национална свест и књижевност Муслимана”. О појму муслиманске/бошњачке књижевности, Београд, 2004)*, Летопис Матице српске, CLXXXI, 2005, књ. 476, св. 3 (септембар), 560–562.

Приказ.

494. *Вукове народне песме у српској периодици, хрестоматијама и уџбеницима до 1864. године*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. LIII, св. 1–3. Нови Сад, 2005, 59–72.

495. *Фолклорне основе поетског речника Милосава Тешића* /у зборнику радова:/ *Поезија Милосава Тешића*. Десанкини мајски разговори, књ. 21. Београд, Задужбина „Десанка Максимовић”, 2005, 5–14.
496. *Пагански однос Десанке Максимовић према природи* /у зборнику радова:/ *Хришћанско и паганско у поезији Десанке Максимовић*. Десанкини мајски разговори, књ. 22. Београд, Задужбина „Десанка Максимовић”, 2005, 13–19.
497. *Заштита културне баштине*, Књижевна историја, XXXVII, 2005, св. 127, 661–664.
498. *Европа баштини самосвојне. О сусрету култура, идеја и схватања у делу Доситеја Обрадовића*, Задужбина, XVII, 2005, бр. 71 (јун), 1 и 3.
499. *Самосвојно корак по корак. Путеви и странпутице препорода Српског народа данас*, Задужбина, XVII, 2005, бр. 72 (септембар), 2.
500. *Роман епске истине. Уз век „Хајдук Станка” Јанка Веселиновића*, Задужбина, XVII, 2005, бр. 72 (септембар), 16.
501. *Књига о Београду*, Даница, српски народни илустровани календар за 2006, Београд, 2005, 10–14.
502. *Србија надалеко* /антологија песама/, Даница, српски народни илустровани календар за 2006, Београд, 2005, 544–552.
503. *Мињан*, Летопис Матице српске, књ. 475, Нови Сад, 2005, св. 5 (мај), 689–693.

Прича.

2006.

504. *Сусрет култура у делу Доситеја Обрадовића* /у зборнику радова:/ *Сусрети култура*. Нови Сад, Филозофски факултет у Новом Саду, 2006, 501–504.
505. *Страно у усменој/народној историји (песма и предање)* /у зборнику радова:/ *Слика другог у балканским и средњоевропским књижевностима*. Београд, 2006, 159–164.
506. *Позне Стеријине песме*, Стерија наших дана. Округли сто. Зборник радова Градске библиотеке Вршац, 2006, стр. 43–53.
507. *Афоризми и графити према народним пословицама*, Научни саста-нак слависта у Вукове дане, 35/2. Београд, 2006, 489–492.
508. *Севдалинке народне бисер–песме за певање Јанка Веселиновића*, Књижевна историја, XXXVIII, 2006, св. 128–129, 11–22.
Прештампано у зборнику:
Јанко Веселиновић, Проза, периодика, позориште, Институт за књижев-ност и уметност, Београд, 2006, 11–22.
509. *Вуков пут*, Српски југ (Ниш), III, 2006, бр. 6, 27–29.

510. *Essay on the Book of Poetry „Times of Love”*, Quick Books Registration Card, 5/25/2006.
О књизи Мирјане Матарих–Радованов *Књига о љубави*.
511. *Растко Швалба и његово добро море*. /Поговор у књизи:/ Растко Швалба, *Кварнер добро море*, Београд, 2006, 145–148.
512. *Разабранице Петра Билића* /у књизи:/ Петар Билић, *Коктел од кукуте*. Београд, 2006, 5–9.
513. *Шаљива буквица Петра Билића* /у књизи:/ Петар Билић, *Буквар за велику децу*. Београд, 2006, 5–10.
514. *Распродата „Даница” за 2006. најтраженија књига на српском језику. Припрема се нова за 2007*, Задужбина, XVIII, 2006, бр. 74 (март), 16.
515. *Видовданска беседа* /у антологији беседа:/ Тихомир Петровић, *Реторика*, Сомбор, 2006, 286–290.
516. *Слово о Дунаву*, Књижевне новине, децембар 2006, 9.
517. *Српски национални програм и „Даница”*, Даница, српски народни илустровани календар за 2007, Београд, 2006, 9–12.
Прештампано:
Задужбина, XVIII, 2006, бр. (децембар), 16.
518. *Матицом духовности*, Даница, српски народни илустровани календар за 2007, Београд, 2006, 77–82.
519. *Енциклопедија устаничког Подриња* /приказ књиге: Добрило Аранитовић, *Подриње у устанцима 1804–1815*, Шабач, 2005/, 1804. Часопис Задужбине друштва „Први српски устанак” (Орашац), II, 2006, бр. 3 (јул), 45–46.
520. *Национална читанка* /интервју са Мирјаном Стефановић поводом изласка из штампе *Данице* за 2007/, Политика, 12. децембар 2006, 17.
521. *Сабрана дела Доситеја Обрадовића*, Књижевне новине, 2006, бр. (мај), 9–10.
522. *XXXIX Мокрањчеви дани (2004)*, Баштиник. Годишњак Историјског архива у Неготину, бр. 9, Неготин, 2006, 140–143.
523. *Сапутник. Доситејев четврти век* /у антологији:/ Радомир Путник, *Позоришне и ТВ монодраме*. Земун, 2006, 137–151.
524. *Стеријин споменик Књазу Михаилу*, Књижевни магазин, VI, 2006, бр. 60–61 (јул–август), 43–45.
Прича.
525. *Аганлија (Одломак прозе)*, 1804. Часопис Задужбине друштва „Први српски устанак” (Орашац), II, 2006, бр. 3 (јул), 24–25.
Одломак приче *Оршава*.
526. *Упокојење Ђорђа Марковића Кодера*, Књижевни магазин, год. VI, Београд, 2006, бр. 59 (мај), 6–10.
Прича.

527. *Посвета Васка Попе*, Политика, 7. мај 2006, 14.
Прича.
 528. *Последњи јуриш Првог руског кадетског корпуса*, Свеске (Панчево), XVII, 2006, бр. 78, 5–10.
Прича.
 529. *Дунав брата мог*, Глас Српске, 2006, бр. (14. и 15. октобар), 8.
Прича.
- 2007.
530. *Српска грађанска лирика у Срему /зборник радова:/ Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке Горе и Срема*. Институт за књижевност и уметност – Вукова задужбина, Београд, 2007, 441–449.
 531. *Бинарна опозиција свој-туђ као основа међународног културолошког пројекта*, Књижевност, LXII, 2007, књ. CXVII, бр. 1 (јануар), 100–102.
 532. *Други у српским изрекама и пословицама*, Митолошки зборник, 16. Рача–Београд, Центар за митолошке студије Србије, 2007, 75–81.
 533. *Кујунџилук Васка Попе, /у књизи:/ Зборник у част Радовану Вучковићу*. Бања Лука, 2007, 438–449.
 534. *Слика другог у Ракићевом делу (епистоларно–путописни контекст) /у зборнику радова:/ Милан Ракић и модерно песништво*. Београд, 2007, 331–342.
 535. *Из поетског речника Десанке Максимовић*, Свеске (Панчево), 2007, бр. 85 (септембар), 73–82.
 536. *Пословице као основа народне библије /у зборнику:/ Упоредна истраживања (4) – Српска књижевност између традиционалног и модерног*. Београд, 2007, 87–99.
 537. *Теби се обраћам. Година Доситеја*, Политика, 14. април 2007, 12.
 538. *Српска књижевност за децу у протекла два века (Историја српске књижевности за децу, Учитељски факултет Врање, 2001, 574 стр)*, Одјек речи о делу Тихомира Петровића. Лесковачки културни центар. Уредник Душан Јањић. Лесковац, 2007, стр. 62–71.
Из *Књижевне историје*, XXXIV, 2002, стр. 118.
 539. *Српска модерна у изучавањима Весне Матовић*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. LV/3. Нови Сад, 2007, 700–703.
 540. *Две деценије Вукове задужбине. Петнаест годишта „Данице“*, Даница, српски народни илустровани календар за 2008, Београд, 2007, 9–16.
 541. *Други у српским изрекама и пословицама*, Даница, српски народни илустровани календар за 2008, Београд, 2007, 264–273.

542. *Академик Медаковић у задужбини и у задужбинарству*, Задужбина, XIX, 2007, бр. 79–80 (јун – септембар), 1.
543. *И саборност и мудрост. Уз две деценије Вукове задужбине*, Задужбина, XIX, 2007, бр. 81 (децембар), 1 и 4.
544. *Даница за 2008*, Задужбина Вукова, XIX, 2007, бр. 81 (децембар), 16.
545. *Басне као утопија* /поговор у књизи:/ Рабија Шароњић, *Славуји гласници раја*. Басне, Пунта, Ниш, 2007, 95–96.
546. *Таласи нових изражајности*. /Поговор у књизи:/ Радомир Мићуновић, *Наслов. Песме*, Бонарт, Нова Пазова, 2007, 75–76.
547. *Вукова „Даница” као књига за народ* /у књизи:/ Вук Карацић, *Даница забавник*. Књига I–V. (Беч, 1826–1829; 1834). Фототипско издање. Београд, Вукова задужбина, 2007, 1–15.
548. *Фототипско издање Вукове „Данице”*, Политика, 2007. Културни додатак: „Култура–уметност–наука”, LI, 2007, бр. 34 (1. децембар), 2.
549. *Уводна реч: Живот и рад Слободана Ж. Марковића* /зборник радова:/ *Признање професору Слободану Ж. Марковићу*. Уредио М. Матицки. Београд, Институт за књижевност и уметност – Вукова задужбина – Задужбина „Десанка Максимовић”, 2007, 7–18.
550. *Народне песме у српској периодици до 1864* /у књизи:/ *Народне песме у српској периодици до 1864*, Нови Сад–Београд, Институт за књижевност – Матица српска, 2007, 7–64.
551. *Реплика животу Петра Билића* /предговор књизи:/ Петар Билић, *Реплика животу*. Београд, 2007, 5–7.
552. *Штеријина барока*, Политика, 12. август 2007, 18.
Прича.

2008.

553. *Значај пословица за фолклористику* /у зборнику:/ *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума*, Београд, Балканолошки институт САНУ, 2008, 315–322.
554. *Библиографија књижевне периодике* /у зборнику:/ *Српска библиографија данас*, Нови Сад, Матица српска, 2008, 65–69.
555. *Севдалинке као заједничка лирска форма балканских народа*, Летопис Матице српске, 2008, књ. 482, св. 4, 728–732.
556. *Исидорин проблем земље*, Теорија – естетика – поетика, Зборник у част проф. др Милослава Шутића, Београд, Институт за књижевност и уметност, 2008, 303–308.
Прештампано у: *Исидоријана*, књижевни зборник, 2003/2008, год. IX–XV, бр. 12–14, 46–54.

557. *Искорак у мит Вишњићеве епске хронике о Устанку: Лазар Мутан и Арапин*, Даница Вукове задужбине за 2009, Београд, Вукова задужбина, 449–460.
Прештампано: Читанка Мишарског боја, 3, Шабац, 2008, 35–39.
558. *Пристап српској књижевности 18. века*, Књижевна историја, XL, Београд, 2008, бр.134–135, 275–285.
559. *Вуков забавник Даница – симболика трајања*, Књижевна историја, XL, Београд, 2008, бр. 136, 455–462.
Прештампано у зборнику: *Актуелност Вукових порука*, Вукова задужбина, Београд, 2009, стр. 103–109.
560. *Књига банатских народних лирских песама из 1863. године*, Књижевна историја, XL, Београд, 2008, бр. 136, 629–638.
561. *Севдалинке као заједничка лирска форма балканских народа*, Летопис Матице српске, год. 184, окт. 2008, књ. 482, св. 4, 728–732.
562. *Актуелност Вукових порука /Уводно слово за округлим столом посвећеном истој теми/*, Задужбина, XX, септ. 2008, бр. 84, 8.
Прештампано у зборнику: *Актуелност Вукових порука*, Вукова задужбина, Београд, 2009, стр. 7–11.
563. *Даница за младе*, Задужбина, XX, март 2008, бр. 82, 16.
564. *Куле сагласних језика /беседа/*, Задужбина, XX, јун 2008, бр. 83, 15.
565. *Испуњен живот до краја. У вечну славу академику Дејану Медаковићу (1922–2008)*, Задужбина, XX, јун 2008, бр. 83, 1.
566. *Испуњен живот до краја. Уз одлазак академика Дејана Медаковића (1922–2008), тумача векова и сведока епохе*, Књижевне новине, LX, бр. 1155–1156, Београд, јул–август 2008, 1–3.
567. *Дугорочно за младе, српски језик и писмо. Говор Миодрага Матицког на 21. седници Скупштине Вукове задужбине*, Задужбина, год. XXI, бр. 85–86, децембар 2008 – март 2009, 5.
568. *Даница за 2009. Са додатком школског забавника – Даница за младе. Посвећена Косову и омладини*, Задужбина, XX, јун 2008, бр. 83, 16.
569. *Поуздани истраживач Вуковог дела /некролог Голубу Добрашиновићу/*, Књижевни лист, VII, бр. 76, 1. дец. 2008, 14.
570. *Сликари и неимари о делу др Борислава Шокчевића/*, Градишки зборник. Часопис за друштвена питања, год. X, Градишка, нов. 2008, бр. 10, 26–29.
571. */Беседа одржана на Вуковом сабору 2001/*, Вук, з–п. Тршић. Вукови сабори 1933–2008, Центар за културу „Вук Караџић” – Лозница, Београд, 2008, 224–228.
572. *О „Данима ћирилице”*, Дани ћирилице 2002–2008, зборник дејих радова Огранка Вукове задужбине у Баваништу, Баваниште, 2008, 92–95.
Беседа одржана 24. маја 2008. у Баваништу.

573. *Карађорђева звезда*, Политика, 30. нов. 2008, 18.
Прича.
574. *Господар Вељко и господар Вук*, 1804. Часопис Задужбинског друштва „Први српски устанак”, Орашац, год. IV, бр. 7, јул 2008, 22–31.
Драма.
- 2009.
575. *Кочићев поступак „превођења” усменог у писано*, Петар Кочић данас, зборник радова Академије наука и умјетности Републике Српске, Научни скупови, књ. XV, Одељење књижевности и умјетности, књ. 6, Бања Лука, 2009, 239–252.
576. *Почеци српске књижевне критике*, Књижевна историја, XLI, 2009, бр. 137–138, 105–111.
577. *Мање позната епска песма „Освојење Београда под Карађорђем 1806. године”*, Даница Вукове задужбине за 2010. годину, Вукова задужбина, Београд, 2009, 480–486.
578. *Канони српских песника двадесетог века*, Књижевна историја, XLI, 2009, бр. 137–138, 519–522.
Приказ: Александар Петров, *Канон. Српски песници XX века*, Београд, 2008.
579. *Антрополошки огледи о словенској антитези*, Књижевна историја, XLI, 2009, бр. 137–138, 523–526.
Приказ: Јован Јанићијевић, *Драж околишења. Антрополошки огледи о словенској антитези у фолклору*, Београд, 2009.
580. *Жанр житија у контексту романсирања историје Светлане Велмар-Јанковић – Дорћол*, Књижевност, 2009, бр. 2, 43–50.
581. *Скандинавка Драшка Ређеп*, Свеске, год. 19, бр. 94, децембар 2009, 81–83.
Приказ: Драшко Ређеп, *Српски север, есеји*, Београд, 2009.
582. *Дугорочни пројекат Вукове задужбине „Култура језика”*, Задужбина, год. XXI, бр. 87–88, септембар 2009. 11.
583. *Дугорочно за младе, српски језик и писмо. Говор Миодрага Матицког на 21. седници скупштине Вукове задужбине*, Задужбина, децембар 2008 – март 2009, бр. 85–86, 2009, 5.
584. *Даница 2010*, Задужбина, год. XXI, бр. 87–88, септембар 2009, 16.
585. *Сабрана дела*, Свеске, год. 19, Панчево, 2009, бр. 92 (јун), 5–8.
Песме: Два рибара; Сабрана дела; Београдске кује; Молитва; Уиће; Зимзелене птице; Ана с нама.
586. *Село за крај*, Политика, 30. август 2009, 16.
Прича.

587. *Прича на песку*, Летопис Матице српске, год. 185, књ. 484, св. 3, септембар 2009, 228–231.
Прича.
588. *The Watchmaker's Watch*, American Srbobran, wednesday, december 2, 2009, 28.
Превод приче: *Сајмијин сат*.
589. *Dedicația lui Vasko Popa*, Lumina revistă de literatură, artă și cultură transfrontalieră, Anul LXII, Seria nouă, Nr. 7–8, 2009, 42–48. In românește de Cornel Mata.
Превод приче: *Посвета Васка Попе*. Са белешком о аутору на румунском.

II. ЛИТЕРАТУРА

1. /Аноним/, „Српскохрватска граничарска епика”. *Студија Миодрага Матицког*. – Издање: Института за књижевност и уметност, Београд, 1974, Политика. Култура–уметност, 1974, број од 1. јуна, 14.
2. /Аноним/, *Књиге. Миодраг Матицки: „Епика устанка.”* – „Рад”, Београд, 1982, стр. 173, цена 200, НИН, 1982, број од 17. октобра.
3. /Аноним/, *Романи. „Глува лађа.”* Аутор: Миодраг Матицки; издавач: „Дечје новине”, Горњи Милановац 1987, Политика, 1988, број од 9. јануара, 14.
4. /Аноним/, *Миодраг Матицки*, Политика, 1988, број од 29. фебруара, 10.
5. /Аноним/, Вишњић, Филип: *Кад се шћаше по земљи Србији. Сабране песме*, Новине Београдског читалишта, 1991, год. I, 1–2, стр. 19.
6. /Аноним/, *Песме о војевању за слободу. Аутор текста: Миодраг Матицки. Редитељ Петар М. Теслић*, Политика, 1993, број од 7. маја.
Радио драма.
7. /Аноним/, *Матицки, Миодраг: „Иду Немци.”* – Београд: DBR International Publishing. Београд, 1994. 279 стр. Цена 25 динара, Новине београдског читалишта, V, 1995, бр. 18–19 (11. мај), 27.
8. /Аноним/, *Драгоцен зборник. „Историјски роман”*, Вечерње новости, 1996, број од 20. октобра.
9. /Аноним/, *Гостовање професора Миодрага Матицког /у Канади/*. Глас Вукове задужбине, Новине /Торонто/, 1996, 3. септембар, стр. 14.
10. /Аноним/, *Летопис српског народа*, Вести, гласило Библиотеке Матице српске, VI, 1997, бр. 22 (октобар), 6–7
11. /Аноним/, „Даница” посвећена јубилеју Хиландара. Представљен пети број годишњака Вукове задужбине, Политика, 1998, број од 18. марта.

12. /Аноним/, *Miodrag Maticki*, „*Svakodnevno hvatanje veverice*”, *Danas*, 1998, број од 27. јула, 14.
13. /Аноним/, „Уз музику коју волите.” У *Заједници писаца Панчева, на врло посећеној конференцији за новинаре представљена књига Миодрага Матицког*, *Старт* 013, 2000, број од 29. јуна, 8.
14. /Аноним/, *Antologija „Svetosavska čitanka” Miodraga Matickog*, *Nacional*, 2003, број од 10. фебруара, 18.
15. /Аноним/, *Нова антологија. „Светосавска читанка” Миодрага Матицког*, *Политика*, 2003, број од 10. фебруара, 11.
16. /Аноним/, „*Иду Немци*”, *Глас*, 2003, број од 1. јуна, 22.
17. /Аноним/, *Народни календар за годину 2006. „Даница” посвећен Београду*, *Политика*, 2005, број од 9. априла, 9.
18. /Аноним/, *Miodrag Maticki*, „*Deseti za molitvu/Tenth for the Prayer.*” *Beograd. Stubovi kulture. 2006. 167 str. Biblioteka Peščanik, knj. 92*, *American Srbobran*, 2007, број од 4. априла, 27.
19. Б. Ћ., *Сеновите приче. Приповетке Миодрага Матицког*, *Вечерње новости*, 2008, број од 24. новембра.
20. В. Д. Ј., *Књижевни зборници. У част Предрага Палавестре*, *Политика*, 1998, број од 6. марта, 26.
21. В. Р., *Излог књига. „Глува лађа”*, *Глас*, 1988, број од 29. новембра, 13.
22. Д. Бт., *Председник Скупштине Вукове задужбине. Матицки на челу*, *Новости*, 2008, број од 8. новембра, 37.
23. Д. И., *Зборник у част Предрага Палавестре*, *Демократија*, 1998, број од 6. марта, 9.
24. Д. М., „*Davorje*”. *Poezija Jovana Sterije Popovića, priredio Miodrag Maticki, KOV, Vršac*, 1993, *Borba*, 1995, број од 30. септембра, 15.
25. Д. Н., „*Даница*” *Вукове задужбине за 1999. годину*, *Просвјетни рад (Подгорица)*, 18. 3, 1999.
26. Д. О., *Ново у књижарама. Роман Миодрага Матицког „Глува лађа”*, *Политика експрес*, 1988. број од 8. фебруара, 8.
27. Д. С., *Језик српске поезије. (Студија „Језик српског песништва” Миодрага Матицког, у издању „Прометеја”)*, *Вечерње новости*, 2003, број од 24. марта.
28. Д. С., *Два века на длану. Есеји Миодрага Матицког о српској прози*, *Вечерње новости*, 2001, број од 26. јануара.
29. Д. Т., *Проза. „Трећи коњ.” Аутор: Миодраг Матицки; издавач: Књижевна општина Вршац, Вршац 1979, стр. 97*, *Политика*, 1980, број од 9. фебруара, 14.
30. Д. Т., *Зборници. „Епске народне песме у Летопису”. Приређивач: др Миодраг Матицки; издавач: Матица српска, Нови Сад 1983, стр. 179*, *Политика*, 1984, број од 19. маја, 12.

31. З. К., *Ћирилица је основно српско писмо* /интервју/, Политика експрес, 5. мај 2001.
32. З. Р., *Српска проза. Књига огледа Миодрага Матицког о српској прози*, Политика, 2001, број од 26. јануара, 18.
О књизи *О српској прози*.
33. З. Р., *Са Стеријом подруку*, Политика, Култура, 2008, број од 27. новембра, 16.
34. Ј. В., *Дани Доситеја* /интервју/, НИН, 2004, 23. септембар, стр. 7.
35. Ј. Н., *Представљена књига Миодрага Матицког. Записи уз музику*, Панчевац, 2000, број од 23. јуна, 11.
О књизи *Уз музику коју волите*.
36. К. Р., *„Даница” Вукове задужбине*, Политика, Култура, 2009, број од 26. јануара, 14.
37. Л. Л. М., *Не само Матицки. („Иду немци”)*, Вршачке вести, II, 1995, бр. 39 (21. март).
38. М. В., *Фототипско издање „Данице”. Живот једног народа*, Политика, 2. јул 2005, 16.
39. М. В., *Брига о култури језика* /интервју са М. Матицким/, Политика 8. новембар 2008, 17.
40. М. С., *„Даница” о Косову*, Политика, Култура, 2009, број од 3. јануара, 12.
41. М. Ш., *Из панчевачких салона. Књижевна топографија*, Политика, 2000, број од 28. августа, 20.
О зборнику *Књига за народ*.
42. Н. К., *Народни илустровани календар „Даница”*, Политика, 2009, број од 27. јануара, 40.
О књизи приповедака *Сеновите приче*.
43. С. В., *Вук два века после. „Актуелност Вукових порука”. Зборник, уредник Миодраг Матицки, Вукова задужбина, Београд, 2009, 118 стр.*, Задужбина, год. XXI, бр. 85–86, децембар 2008 – март 2009, 9.
44. S. D., *Sterija kod Sterije. (Sterijina stihotvorenija prvi put)*, Danas, 2002, broj od 3. aprila.
45. С. К., *Биографија овога доба, Борба*, 1998, број од 17. јула, 7.
О збирци кратких прича *Свакодневно хватање веверице* М. Матицког.
46. С. К. С., *О српској прози. (Огледи Миодрага Матицког у београдској „Просвети”)*, Борба, 2001, број од 24. јануара.
47. Тања, *Miodrag Maticki: „Istorija kao predanje” (Rad–KPZ, 1999)*, Beograms, VI (nova serija), 1999, br. 104–105 (juli–avgust), 41.
48. Анђелковић Мирјана, *Трагање за коренима. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”; Дечје новине, Горњи Милановац, 1987)*, Домети, XVI, 1989, број 56 (пролеће), 116–120.

49. Antonijević Dragoslav, *Miodrag Maticki, Srpskohrvatska graničarska epika (na engleskom)*, Godišnjak Balkanološkog instituta BALCANICA, V, 1974, 473.
50. Баковић Милица, *Библиографија српских алманаха и календара I /у књизи:/ Српски народни календар за просту 1999*. Приредили: Александар Јовановић и Слободан Чворовић. Чачак, 1998, 185–186.
51. Божовић Гојко, *Границе приповедања*, Књижевни магазин, VII, 2007, бр. 70, 20–24.
Разговор водио Гојко Божовић.
52. Vesković Mladen, *Kvalitet uprkos svega. Srpska pripovetka u 2004. godini. Miodrag Maticki: „Vučjak Adele Argeni”*, Godišnjak srpske književnosti za 2004. Beograd, Srpski PEN Centar, 15–16.
Упоредо на енглеском језику.
53. Višnjić Čedomir, *Kalendar srpskih kalendara. (Miodrag Maticki: „Leptopis srpskog naroda – tri veka almanaha i kalendara”*, Beograd, 1997, Identitet (Zagreb). II, 1997, broj od 14. oktobra/listopada, 43.
54. Влајчић Милан (М. В./, *Округли сто Вукове задужбине*, Политика, Култура, 2008, број од 13. септембра, 17.
55. Влајчић Милан (М. В.), *Брига о култури језика*, Политика, Култура, 2008, број од 8. новембра, 17.
56. Вујић Мића, *Moljci ne mogu da pojedju uspomene. (Miodrag Maticki, „Vučjak Adele Argeni”*, Stubovi kulture, Beograd, 2004), Danas, 2005, broj od 19–20. marta, XII.
57. Вуксановић Миро, *Издање са пет звездица. Фототипско издање „Данице”*, Вести Библиотеке Матице српске, XVII, 2008, бр. 64 (јануар), 16–17.
58. В. (Вулићевић) М., *Фототипско издање „Данице”. Живот једног народа. Објављивањем „Данице” покренута је библиотека фототипских издања*, Политика, 2005, 2. јул, 16.
59. Вулићевић М., *Ускоро нова Вукова „Даница”*. Мириси и боје града. Повод да се начини књига о Београду је обележавање два века од када је ослобођен у Првом српском устанку, Политика, 2005, 2. новембар, 17.
60. Гароња Славица, *Нова издања из народне књижевности. Миодраг Матицки: „Поновнице: Типови односа усмене и писмене књижевности.”* Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1989; стр. 210, Књижевна историја, XXII, 1990, св. 83–84, 122.
61. Gauss Karl–Markus, *Mythische Tiefe. Ein historischer Roman aus Serbien. Miodrag Maticki: „Das stumme Schiff”*, Neue Zürcher Zeitung, 1994, Nr. 287 (9. dezember), 35.

62. Гикић–Петровић Радмила, *Весела, раздрагана књига. (Милица и Миодраг Матицки: „Пљускофон”, Матица српска, едиција „Плавви зец”, Нови Сад, 1994), Детињство – Childhood, XXII, 1991, бр. 1 (пролеће), 169–170.*
63. Гојков–Рајић Александра, *Повратак у завичај у савременој српској и немачкој књижевности. Компаративна анализа романа Јоханеса Ванденхајма „Повратак и Марези” и Миодрага Матицког „Иду Немци”, Вршац, 2002.*
64. Гордић Славко, *Двадесет и три бекства у слободу, Летопис Матице српске, CLVIV, 1988, књ. 441, св. 6 (јуни), 974–975.*
О роману *Глува лађа*.
65. Гордић Славко, *Савремени роман: тематски и типолошки обриси, Летопис Матице српске, 1990, св. 11 (новембар), 636–657.*
Поред осталих књига и о роману *Глува лађа* М. Матицког (636–637).
66. Данојлић Милутин Лујо, *Пређутана прошлост. (Миодраг Матицки: „Иду Немци”, DBR Internacional Publishing, Београд, 1994, Борба, 1995, Свет књига, број од 16. марта, III.*
67. Данојлић Милутин Лујо, *„Сетно сећање. (Милица и Миодраг Матицки: „Пљускофон”, Матица српска, Нови Сад, 1995), Борба, 1996, број од 22. фебруара.*
68. Данојлић Милутин Лујо, *„Историјски роман. Зборник радова Института за књижевност и уметност Београд и Института за књижевност Сарајево, 1992–1996”, Борба. Свет књига, 1996, број од 31. октобра.*
69. Данојлић Милутин Лујо, *Хоризонт бицикла. (Миодраг Матицки: „Свакодневно хватање веверице”, Нолит, Београд, 1998), Књижевне новине, 1999, број од 15. јула.*
70. Дрндарски Мирјана, *Седам годишта обновљеног српског народног илустрованог календара „Данице” (1994–2000), Расковник, XXV, 1999, бр. 95–98 (пролеће–зима), 158–160.*
71. Ђорђевић Смиљана, *Нова стара „Даница”. („Даница”, Српски народни илустровани календар за годину 2007, уредници Миодраг Матицки и Нада Милошевић–Ђорђевић, Вукова задужбина, Београд, 2006), 1804 (Орашје), II, 2007, бр. 4, 64.*
72. Ђорђевић Стојан, *Поетска аналогија. (Миодраг Матицки: „Језик српског песништва”; издавач „Прометеј”, Нови Сад, 2003), Политика, 2003. Додатак: Култура–Уметност–Наука, број од 22. новембра, В5.*
73. Ераковић Радослав, *Нова тумачења статуса мањинских књижевности (Књижевност на језицима мањина у Подунављу, зборник радова, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2004), Летопис Матице српске, октобар, 2005, књ. 476, бр. 4, 780–784.*

74. Живанов Љубомир, *Трагом носталгије Матицког. Успомене на Моле-рове из Великог Средишта*, Вршачке вести, 1998, бр. 214 (28. јули).
75. Живковић Љубинка, *Иду Немци. Роман Миодрага Матицког у издању „Паблицинг ДБР” из Београда*, Забавник, 1994, 9.
76. Жикић С., *Дани српског духовног преображења. Српски роман и рат*, Политика, 1999, број од 29. августа.
77. Златковић Бранко, *У почасти академику Мирославу Пантићу. (Зборник у част академику Мирославу Пантићу, уредници: академик Радомир Ивановић и др Миодраг Матицки, Институт за књижевност и уметност, Филозофски факултет у Новом Саду, Београд, 2003)*, Задужбина, XV, 2003, бр. 63 (јуни), 13.
78. Ивановић Јован Н., *Проза Миодрага Матицког*, Књижевне новине, LIV, 2002, број од 15. октобра–15. децембра, стр. 23 и 29; LIV–LV, 2002–2003, број од 15. децембра – 15. јануара 2003, 18.
79. Јанић Ђорђе Ј., *Od zemlje isplakane do Todorove kruške. (Povodom knjige „Gluva lađa” Miodraga Matickog – „Dečje novine”, Gornji Milanovac)*, Borba, LXVIII, 1989, br. 94 (6. april), 10.
80. Јањић Јован, *Нова адреса, нова понуда*, НИН, 2002, бр. 2712 (19. децембар), 40–41.
- Интервју са Миодрагом Матицким.
81. Јовановић Рашко В., *Дунавски ламент. Емисија Миодрага Матицког „Дунав брата мога”, у серији „Гости из прошлости”*, Политика, 2004, број од 8. марта.
82. Јовановић Рашко В., *Са радио-таласа. У славу Доситеја*, Политика, 1905, број од 2. фебруара.
- О радио-драми *Сапутник М. Матицког*.
83. Јовановић Томислав, *Светосавска читанка Миодрага Матицког (Миодраг Матицки, „Светосавска читанка”, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2003, 226 стр.)*, Задужбина, XV, 2003, бр. 62 (март), 12.
84. Joka Mile, *Istinska narodna knjiga. Nikola Begović: „Život Srba graničara”, „Prosveta”, Beograd, 1986, Vjesnik, broj od 12. juna.*
85. Karanović Zoja, *Miodrag Maticki: „Narodne pesme u Vili”, Matica srpska – Institut za književnost i umetnost, Novi Sad – Beograd, 1985, Polja, XXXIII, 1987, br. 341 (juli), 325.*
86. Kleut Marija, *Miodrag Maticki, „Narodne pesme u Vili”, Matica srpska, Novi Sad; Institut za književnost i umetnost, Beograd, 1985, 306 str., Narodna umjetnost (Zagreb), 1988, br. 25, 244–245.*
87. Kostić Đorđe S., *Maticki, Miodrag, Leksikon pisaca Jugoslavije. IV. M–Nj. Novi Sad, 1997, 229.*

88. Kovač Teodor, *Miodrag Maticki: „Idu Nemci” (DBR International Publishing, Beograd, 1994, str. 279)*, Билтен Савеза Јеврејских општина Југославије – Јеврејски билтен (1994–1996), 26284, 18–19.
89. Ковачевић Божидар (Д. Б.), *Наши календари. Миодраг Матицки: „Библиографија српских алманаха и календара”*, Весник, XXXIX, 1987, бр. 761 (јануар), 5.
90. Ковачевић Иванка, *Далеко од модерног укуса. Српски историјски роман до 1918. године*, Политика, 1997, број од 15. фебруара, 28.
О зборнику радова *Историјски роман* (1996).
91. Ковачевић Милан, *Лековито осветљавање. (Миодраг Матицки: „Иду Немци”, Београд, 1995)*, Између (Вршац), I, 1995, бр. 1 (лето), 42–43.
92. Константиновић Зоран, *Две слике о једном егзодусу: Јоханес Ванден-хајм и Миодраг Матицки. Српски роман и рат*, зборник радова Дани српског духовног преображења, VI, уредник Мирослав Пантић, Деспотовац, 1998, 181–190.
93. Крстановић Здравко, *Штивом против заборава: шесто годишње календара „Данице”*. *Сјај националне читанке*, Политика експрес, 1999, број од 14. јануара, 10.
94. Крстановић З., *„Даница” – чувар духовне ризнице*, Политика експрес, 1999, 25. децембар, 8.
95. Крстановић З., *Кад доктори књиге пишу. Разговор са др Миодрагом Матицким, директором Института за књижевност и уметност /интервју/*, Политика експрес, 12. март 1999, 10.
96. К./рстановић/ З./дравко/, *Миодраг Матицки, председник Управног одбора Вукове задужбине. Тирилица је основно српско писмо*, Политика експрес, 2001, 5. мај.
97. Крстановић Здравко, *Вукова задужбина имаће огранак у Бечу. Промоција Данице у родном месту*, Политика експрес, 2002, 14. јануар, 10.
98. Лалевић М./иодраг/ С., *Један ток наше епике. (Миодраг Матицки, „Српскохрватска граничарска епика”, Институт за књижевност и уметност, Београд 1974)*, Политика. Културни додатак, 1974, број од 2. новембра, 2.
99. Лалевић Миодраг С., *Двори самотвори. Тужбалице*, Политика, 1980, број од 30. августа, 14.
100. Лалевић Миодраг С. (М. С. Л.), *Епика устанка. (Аутор: Миодраг Матицки; издавач: Рад, Београд 1982, стр. 175)*, Политика, 1982, број од 27. новембра, 14.
101. Ломовић Бошко, *Алузија на ововремена неспокојства. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”; „Дече новине”, Горњи Милановац, 1987)*, Летопис Матице српске, 1988, децембар, 859–861.

102. Ломовић Бошко, *Губљење и проналажење. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”, Дечје новине, Горњи Милановац, 1987), Ослобођење, 1988, број од 3. септембра, 8.*
103. Лучић Милка, *Сукоб јединке са светом, Политика, 1998, број од 17. јула.*
О књизи прича *Свакодневно хватање веверице.*
104. Ljubinković Nenad, *Vladan Arsenijević kao folklorista*, Narodno stvaralaštvo, Beograd, 1967, sv. 2, 41–46.
105. Љубинковић Ненад, *Миодраг Матицки: „Српскохрватска граничарска епика”, Књижевна историја, 1976, III, св. 31, 442–446.*
106. Љубинковић Ненад, *Роман о сеобама. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”; издавач: „Дечје новине”, Горњи Милановац, 1987), Народне новине, 1988, број од 28–29. маја, 11.*
107. Ljubinković Nenad, *Bibliografija srpskih almanaha i kalendara. (Povodom knjige Miodraga Matickog: „Bibliografija srpskih almanaha i kalendara, I”, и ediciji „Bibliografije” Odeljenja jezika i književnosti Srpske akademije nauka i umetnosti, Beograd, 1986, str. (8+1144), Rad XXXIV kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. Tuzla, 22. do 26. IX 1987. Tuzla, 1988, 63–64.*
108. Љубинковић Ненад, *Роман о сеобама. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”; издавач: „Дечје новине”, Горњи Милановац), Политика, Културни додатак, 1988, број од 13. августа, 18.*
109. Љубинковић Ненад, *Сведоци добра, сведоци зла – оживљена баштина. (Поводом књиге Миодрага Матицког „Библиографија српских алманаха и календара, I, Посебна издања САНУ, едиција „Библиографије”, књига I, Одељење језика и књижевности, књига I, Београд 1986, стр. 1144), Задужбина, V, 1992, бр. 19, 10.*
110. Љубинковић Ненад, *Косовски еп Стојана Новаковића, Задужбина, VIII, 1995, бр. 30, 14.*
О књизи *Косово – Српске народне песме о боју на Косову (епски распоред) Стојана Новаковића, приредио и поговором пропратио М. Матицки.*
111. Љубинковић Ненад, *Миодраг Матицки, „Српски алманаси и календари”, Београд, 1997, Језик и књижевност, XLV, 1997, бр. 4, 75–77.*
112. Љубинковић Ненад, *Историја – усмена епска народна хроника – предање. (Поводом књиге др Миодрага Матицког „Историја као предање”, библиотека „Вуков сабор”, уредник Љиљана Симић, Београд, Рад, 1999), Задужбина, XII, 2000, бр. 50 (март), 12.*
113. Maglajlić Munib, *Miodrag Maticki, „Srpskohrvatska graničarska epika”, Institut za književnost i umetnost, Beograd 1974, 331 str., Narodna umjetnost (Zagreb), 1974/75, knj. 11–12, 578–580.*

114. Maglajlić Munib, *Epika darovitih pojedinaca*. (Miodrag Maticki: „*Epika ustanka*”, *Vukov sabor*, Tršić – Rad, Beograd, 1982), Oslobođenje, 1983, broj od 2. februara, 12.
115. Maglajlić Munib, Miodrag Maticki, „*Epske narodne pesme u Letopisu Matice srpske*”, *Matica srpska*, Odeljenje za književnost i jezik, Novi Sad 1983, 179 str., Godišnjak Instituta za jezik i književnost. Knj. XIV, Sarajevo, 1985, 343–344.
116. Maglajlić Munib, *Usmena književnost. Epika darovitih pojedinaca*. (Miodrag Maticki: „*Epika ustanka*”, *Vukov sabor*, Tršić – Rad, Beograd, 1982), Oslobođenje, XL, 1983, br. 12431 (2. februar).
117. Maglajlić Munib, Miodrag Maticki, „*Ponovnice*”. *Tipovi odnosa usmene i pisane književnosti*, *Književna zajednica Novog Sada*, Novi Sad, 1989, Књижевност и језик, XXXVII, 1990, бр. 3, 278–280.
118. Малешев Светозар, Матицки, Миодраг /у књизи:/ *Азбучник благогласности*. (Писаца за децу – од Захарија Орфелина до наших дана). Приредио Светозар Малешев. Змајеве дечје игре. Нови Сад, 1997, 46.
119. Марицки Душица, *Наша књижевност у свету*. „Глува лађа” на немачком. Немачка штампа о роману Миодрага Матицког, Политика, 1995. Култура – уметност – наука. Културни додатак Политике, XXXVIII, 1995, бр. 5 (4. фебруар), 15.
120. Марјановић Воја, *Нове књиге за децу*. *Светосавске беседе*. (Миодраг Матицки: „*Светосавска читанка*”, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003), Политика 2003. Политика за децу, LXXIV, бр. 3047 (24. април), II.
121. Марјановић Воја, *Светосавске беседе*. *Светосавска читанка Миодрага Матицког* /у књизи:/ *Да или не. Књижевни огледи и критике*, Књижевно друштво „Свети Сава”, Београд, 2005, 94–96.
122. Марков Ивана, *Интервју са Миодрагом Матицким*. *Само да точак крене, ићи ће!*, Банатске новости, год. I, бр. 43, 28. 12. 1998, 6.
123. Marković Ilija, *Aforizam je priča za sebe*. *Dnevnik danas*, Danas, 2002, broj od 19–20. januara, XI.
124. Мартинов Златоје, *Нису гусле за свачије руке*. *Интервју са Миодрагом Матицким, књижевником*, Нови Панчевац, год. III, бр. 76, 21. октобар 1994, 10–11.
125. Matarić Mira N., Miodrag Maticki: „*Vučjak Adele Argenti*.” *Belgrade. Stubovi Kulture*. 2004. 139 pages, American Srbobran, 2. novembar, 2005, 23.
126. Matarić Mirjana, Miodrag Maticki: *The Tenth for the Prayer* (review by M. Matarić), American Srbobran, 4. april, 2007, 27.
127. Матић С./ветозар/, Миодраг Матицки, „*Српскохрватска граничарска епика*”, *Институт за књижевност и уметност*, Београд, 1974,

- стр. 310, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XXII, св. 2. Нови Сад, 1974, 382–383.
128. Медаковић Дејан, *Традиција и модерно* /приказ Данице за 1996/, Задужбина, год. IX, бр. 34 од јуна 1996, 16.
 129. Мешеряков, С. Н., *Новое исследование сербского романа о войне*, Вестник московского университета, 2001, сер. 9. No 3, 187–191.
О зборнику радова *Српски роман и рат*.
 130. Milosavljević Mila, *Miodrag Maticki „Istorija kao predanje”* (Rad), Blic, 2000, broj od 14. januara.
 131. Milošević–Đorđević Nada, *Maticki Miodrag* /у књизи:/ Radmila Pešić – Nada Milošević–Đorđević, *Narodna književnost*. Beograd, 1984, 153.
 132. Миљановић Марица, *Милица и Миодраг Матицки*, „Пљускофон”. Роман за мали распуст, Мала комуна, II, 1995, бр. 27 (6. јун), 4.
 133. Мирковић Чедомир, *Из ноћи у ноћ, критичарска бдења*, Летопис Матице српске, 1988, јуни, 1033.
Говорио је 18. марта на Трибини Удружења књижевника Србије о „Глувој лађи” М. Матицког.
 134. Mihailovich Vasa D., *Miodrag Maticki, ed. „Istorijski roman.” Zbornik radova. Belgrade/Sarajevo: Institut za književnost i umetnost/Institut za književnost, 1992–1996, 500 pages, Serbian Studies, vol. 10, No. 2. 1996, 211–212.*
 135. Mihailovich Vasa D., *„Istorijski roman.” Zbornik radova. Miodrag Maticki, ed. Belgrade/Sarajevo: Institut za književnost i umetnost/Institut za književnost. 1996, 500 pages, World Literature Today, 1997, 417.*
 136. Младеновић Добривоје, *На Вуковом путу* (Миодраг Матицки, „Народне песме у Вили”), Политика експрес, 8. фебруар 1986, 7.
 137. Младеновић Добривоје, *Ново у књижарама и библиотекама. Препоручујемо „Глува лађа”*, Политика експрес, 1988, број од 4. јуна, 11.
 138. Mladenović Dobrivoje, *Književni izlog. „Davorje”. Poezija Jovana Sterije Popovića. Priredio: Miodrag Maticki, KOV, Vršac, 1993, Borba, 1993, broj od 30. septembra, 15.*
 139. Moser Maria, *„Idu Nemci” – Die Deutschen gehen Herr Maticki, sein Buch und Gros-Sredischte*, Werschetzer Ceitung, Nr. 40, dezember 2002, 7–8.
 140. Мушицки Максимилијан, *Студиозан преглед. (Миодраг Матицки: „О српској прози”; Просвета. Београд, 2000)*, Борба, 2001, број од 22. фебруара, IV.
 141. Недић Марко, *Семантичке паралеле у роману Миодрага Матицког. (Миодраг Матицки, „Иду Немци”, DBR International Publishing, Београд 1994)*, Летопис Матице српске, CLXXII, 1996, књ. 457, св. 4 (април), 585–590.

142. Недић Марко, *Варошке приче Миодрага Матицког. (Миодраг Матицки: „Свакодневно хватање веверице”, приче, Нолит, Београд, 1998)*, Свеске (Панчево), X, 1999, бр. 47 (јун), 152–157.
143. Недић Марко, *Рецензија – Уместо поговора /у књизи:/ Миодраг Матицки, Предности гипса. Роман, 252–256.*
144. Недић Марко, *Приповетке Миодрага Матицког /у књизи:/ Миодраг Матицки, Сеновите приче. Књига приповедака, 251–259.*
145. Нешић Тихомир, „Дечје новине” у Нишу. *Ниш 12. маја*, Политика, 1988, број од 13. маја.
146. Нистор В., *Петком код Стерије. „Иду Немци” М. Матицког.* (О овом делу говорили су критичари Зоран Глушчевић и Дејан Тадић, а одломке из романа читала је Јулијана Рудић), *Дневник*, 1995, број од 4. марта, 12.
147. Нишкановић Светлана и Милена Стојановић, *Глас свог времена.* Интервју, Свеске (Панчево), X, 2000, бр. 51–52 (март), 227–231.
148. Павковић Васа, *Савремени роман. Трагом прошлости. (Миодраг Матицки: „Иду Немци”; издавач: DBR International Publishing, Београд, 1994)*, Политика, 1995. Културни додатак, број од 18. фебруара, 20.
149. Павковић Васа, *Сви писци Панчева. („Књижевна топографија Панчева”; издавачи: Градска библиотека Панчево и Институт за књижевност и уметност, Београд, 2001)*, Политика, 2002, Култура–уметност–наука, XLIV, 2002, бр. 43 (2. фебруар), II.
150. Пејчић Јован, *Нова стара „одећа” песника Стерије. (Јован Стерија Поповић: „Даворје.” Приредио Миодраг Матицки. – Књижевна општина Вршац, 1993)*, Задужбина, VII, 1994, бр. 25 (март), 12.
151. Пејчић Јован, *Тамо. (Миодраг Матицки: „Иду Немци” – Београд: DBR International Publishing, 1994)*, Књижевна реч, XXIII, 1995, бр. 460 (10. мај), 12–13.
152. Петров Александар, *Рецензија – Уместо поговора /у књизи:/ Миодраг Матицки, Предности гипса. Роман, 249–251.*
153. Петровић Миодраг, *Начела од Сеобе. (Миодраг Матицки, „Глува лађа”; „Дечје новине”, Горњи Милановац, 1987)*, Летопис Матице српске, 1988, децембар, 861–867.
154. Петровић Соња, *Даница, српски народни илустровани календар за годину 1994. (Уредници: Миодраг Матицки, Нада Милошевић–Ђорђевић, Миле Недељковић. Прва година. Вукова задужбина, Београд, 1994, 326 стр.)*, Књижевност и језик, XLI, 1994, бр. 3–4, 117–120.
155. Петровић Соња, *Даница – Српски народни илустровани календар за 1995*, Књижевност и језик, 1995. год. XLII, св. 1–2, 158–163.

156. Петровић Соња, Даница. *Српски народни илустровани календар за годину 2000. Уредници Миодраг Матицки, Нада Милошевић–Ђорђевић. Седма година. Вукова задужбина, Београд 1999, 631 стр., Књижевност и језик, год. XLVII, св. 1–2, 63–66.*
157. Петровић Тихомир, *Огледи и критика о српској књижевности. (Миодраг Матицки, „О српској прози”, Просвета, Београд, 2000), Помак, VII, 2002, бр. 23–24 (април), 12.*
Прештампано у књизи:
Тихомир Петровић, *Књижевни записи 2*. Лесковац, 2003, 52–53.
158. Писарев Ђорђе, *Важно је само сећање. Интервју: Миодраг Матицки, романсијер, Дневник, 5. март 1995, 12–13.*
159. Попов Н., *Летопис српског народа. У књизи Миодрага Матицког представљена три века дуга историја алманаха и календара, претходника и утемељивача српске књижевне периодике, Дневник, 1997, број од 20. септембра.*
160. Поповић Bogdan A., *Đišićeva poetska simfonija, Savremenik, 1969, br. 8–9 (avgust–septembar), 190.*
161. Поповић Радован, *Библиографија српских алманаха и календара. (Српска академија наука и уметности покренула је нову едицију „Библиографије”), Политика. Додатак: Култура–уметност, 1986, број од 25. октобра, 10.*
162. Поповић Радован, *Миодраг Матицки /у књизи:/ Радован Поповић, Књижевна топографија Београда XX века. Београд, Удружење издавача и књижара Југославије, 1995, 496–497.*
163. Поповић Радован, *Летопис српског народа. Тако је своју студију о алманасима и календарима назвао др Миодраг Матицки, Политика, 1997, број од 13. октобра, 22.*
164. Поповић Радован (Р. П.), *Зборник академику. У част Палавестре, Политика, 1997, број од 15. новембра, 28.*
165. Поповић Радован, *Културна историја Панчева. (Зборник радова са научног скупа), Просвета, 2002, број од 4. марта.*
166. Поповић Радован, *Мирославу Пантићу у част, Политика, 2003, број од 7. јула, Б 5.*
О Зборнику у почасти академику Мирославу Пантићу.
167. Пор Валерија, *За едицију 10 година рада. Разговор са др Миодрагом Матицким директором Института за књижевност и уметност, Политика експрес, 1983, 9. октобар, 8.*
168. Поточан Будимир, *Див–јунаци уз звезду Даницу. Највиши узор српске традиције садржани су у народном епосу и етносу као усменој народној историји. О томе ко су њени главни јунаци и зашто су*

- баи они стожер народне епске вертикале говори др Миодраг Матицки, *Магазин Политикин*, 2000, бр. 119 (9. јануар), 25–27.
169. Пријовић З., *Специјално издање часописа „Свеске“*. Књиге за народ, *Глас јавности*, 1998, број од 9. септембра, 13.
 170. Протић /Цвијић/ Анђелка, *Светлија будућност. Планови Института за књижевност и уметност у Београду у овој години*, *Политика експрес*, 3. март 1979, 12.
 171. Протић Предраг, Миодраг Матицки: „Српскохрватска граничарска епика”, *Институт за књижевност и уметност, Београд 1974*, *Књижевност*, XXX, 1975, књ. LX, св. 1 (јануар), 233–234.
 172. Путник Радомир, *Са сетом о завичају*. (Миодраг Матицки: „Трећи коњ.”, *Књижевна општина Вршац*, 1979), *Дневник. Култура–наука–уметност*, II, 1980, бр. 7 (31. јануар), VIII.
 173. Радисављевић З./оран/, *Књига за народ. Илустровани календар „Даница”*, *Политика*, 1998, број од 26. децембра.
 174. Радисављевић Зоран, *Страх од велике реке*. Интервју, *Политика*, 2008, број од 24. децембра, 16.
 175. Рошуљ Жарко, *Каталог каталога српских годишњака: (Миодраг Матицки, Библиографија српских алманаха и календара, САНУ, Београд, 1986)*, *Дело, Београд*, 1986, бр. 4, 141–144.
 176. Рошуљ Жарко, *Глува пловидба по рајској реци*. („Глува лађа” – *Дејче новине, Горњи Милановац* 1987), *Књижевна реч*, 1988, број 327 (10. септембар), 21.
 177. Rošulj Žarko, Miodrag Maticki: „Ponovnice. Tipovi odnosa usmene i pisane književnosti.” (*Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad*, 1989), *Književna kritika*, 1990, br. 3–4 (maj–avgust), 220–221.
 178. Рошуљ Жарко, *Кућа на златној греди*. (Миодраг Матицки, *Луду песак, СКЗ, Београд* 1992), *Борба*, 28. јануар 1993, 17.
 179. Rošulj Žarko, *The Unchained past (Okovana prošlost)*. (Miodrag Maticki, „Idu Nemci” (*The Germans Are Coming*), Publisher: DBR JP, Beograd, 1994), *Serbian Literary Magazine*, no. 3–6 may / december 1996, New series, 93–96. Translated by Vesna Randelović.
 180. Рошуљ Жарко, *Историја српских годишњака*. (Миодраг Матицки, „*Летопис српског народа*”. *Три века алманаха и календара, Институт за књижевност и уметност, Београд*, 1997), *Демократија*, 1998. број од 7–8. фебруара, 14.
 181. Рошуљ Жарко, „Вршачке” и „Врштанске” приче. (Миодраг Матицки, „*Свакодневно хватање веверице*”, *Нолит, Београд* 1998), *Демократија*, 1998, број од 8–9. августа, 1.
 182. Рошуљ Жарко, *Зборник о најчитанијим књигама*, *Демократија*, 1998, број од 29–30. августа.

О зборнику *Књига за народ*.

183. Русовац Оливија, *Уклети циклуси зла. Књижевник Миодраг Матицки о последицама свих „нових поредака” на мале народе*, Наша борба, 29–30. јула 1995, нова серија бр. 179–180, VIII–IX.
184. Савић Станислава, *Нова свеска „Данице”*. (ДАНИЦА, српски народни илустровани календар за годину 1999, Вукова задужбина, Београд 1998), Расковник, XXV, 1999, бр. 95–98 (пролеће–зима), 161–164.
185. Самарџија Рајна, *Странице за забаву и поуку*. („Библиографија српских алманаха и календара”), Политика, 1992, број од 9. марта, 13.
186. Сретеновић Мирјана, *Национална читанка. Објављена „Даница” Вукове задужбине за 2007*, Политика, 12. децембар 2006, 17.
187. Stanesku Nikita, *Miodragu Matickom iz Književne opštine Vršac*. S rumunskog preveo Petru Krdu, Polja, 1982, br. 282–283 (avgust–septembar), 326.
Песма.
188. Степановић Предраг, *Роман о Сентандрејцу*. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”. Дечје новине, Горњи Милановац, 1987), Narodne novine (Budimpešta), 1988, broj od 8. septembra, 12.
189. Стефановић Драгољуб, *Позне риме. Ново читање „Даворја” Ј. С. Поповића*, Експрес политика, 1993, број од 26. септембра, 7.
190. Стефановић Д./рагољуб/, „Косово” Стојана Новаковића у издању Вукове задужбине. Неоправдани заборав, Експрес Политика, 1995.
191. Стефановић Д./рагољуб/, „Даница” – књига за свакога, Политика експрес, 1996, број од 4. марта.
192. Стефановић Д./рагољуб/, *Издавачки подухвати Института за књижевност и уметност. Још три вредна зборника*, Експрес Политика, 1996, број од 12. децембра, 11.
Историјски роман, Српска авангарда у периодици и Милош Црњански.
193. С/тефановић/ М/ирјана/ Д., „Поновнице.” Аутор: Миодраг Матицки: (Типови односа усмене и писане књижевности); издавач: Кањижевна заједница Новог Сада, 1989, Политика, Култура, 1990, број од 31. марта, 17.
194. Стефановић Ненад, *Критик савремене културе. Миодраг Матицки о делу Вука Стефановића Караџића*, Политика. Вуков сабор, 13. септембар 2004, 2.
195. Сувајџић Бошко, *Књиге, зборници. Зборник „Признање професору Слободану Ж. Марковићу”*, Политика, 2007, број од 6. децембра, 18.
196. Сувајџић Бошко, *Народне песме у српској периодици до 1864*. Књижевна историја, XI, Београд, 2008, бр. 134–135, 301–305.
197. Tadić Dejan, *Odsjaji Kirvaja*. (Miodrag Maticki: „Kirvaj”, pesme, Književna opština Vršac, 1979), Književna kritika, XI, 1981, br. 5, 125–126.

198. Тадић Дејан, *Зов далеких предака*. (Миодраг Матицки: „Глува лађа”, роман, „Дечје новине” – Горњи Милановац, 1987), Дневник, 1988, број од 10. априла, 16.
199. Тадић Дејан, *Нове књиге. Хроника сеоба*. (Миодраг Матицки: „Иду Немци”, роман, „ДБР” – Београд, 1994, стр. 278, Дневник, 1995, број од 24. априла, 8.
200. Тадић Дејан, *Матицки и Тадић*, Борба, 2000, број од 22. марта, 7.
О књизи *Историја као предање*.
201. Тадић Дејан, *Језгровите слике. Књига кратких записа проф. др Миодрага Матицког*, „Уз музику коју волите”, издање Заједнице књижевника Панчева, Борба. Додатак „Свет књига”, 2000, број од 22. јуна.
202. Тимченко Николај, *Творци народног епа*. (Миодраг Матицки, „Епика устанка”, Вуков сабор, Рад, Београд, 1982), Багдала, XXVI, 1984, бр. 301 (април), 27–28.
203. Тимченко Николај (Н. Т.), *Лепи дани за Миодрага Матицког. Кад Немци хвале. Похвалан приказ књиге „Глува лађа” написао у „Ноје Цирише Цајтунг” угледни критичар Карл–Маркус Гаус, док роман „Иду Немци” тек почиње да „осваја” читаоце*, Вечерње новости, 1995, број од 20. фебруара, 20.
204. Tomašević Boško, *Prezent prošlosti i subjekt diskursa*. (Miodrag Matićki: „Gluva lađa”; „Dečje novine”, Gornji Milanovac, 1987), Око, Zagreb, 1998, br. 433 (20. 10 do 3. 11), 20.
205. Т/омић/ Н/ово/, *Кад Немци хвале. Похвалан приказ књиге „Глува лађа” написао у „Ноје Цирише Цајтунг” угледни критичар Карл–Маркус Гаус, док роман „Иду Немци” тек почиње да „осваја” читаоце*, Вечерње новости, 20. фебруар, 1995, 20.
206. Томић Н./ово/, *Вукова задужбина обновила једну од најзначајнијих српских публикација из прошлог века. „Даница” опет сија*, Вечерње новости, 1995, 16. јануар, 18.
207. Томић Н./ово/, *„Даница” кружи светом*, Вечерње новости, 1999, 8. новембар.
208. Требјешанин Жарко, *Етнологија. Драгоцена књига о народу*. (Никола Беговић: „Живот Срба граничара”, – Издавач: „Просвета”, Београд 1986, Политика. Додатак Култура – Уметност, 1987, број од 7. новембра, 14.
209. Тутњевић Станиша, *Нова проза. Савремени историјски роман* (Миодраг Матицки: „Луди песак”; издавач: СКЗ, Београд, 1992), Политика, 1992, број од 12. децембра, 18.
210. Тутњевић Станиша, *Однос историје и књижевности. Сведочења романописца. Како је настала књига „Историјски роман” на релацији Београд–Сарајево*, Политика, 1996, број од 28. септембра, 24.

211. Тутњевић Станиша, *Амаркорд проза. (Миодраг Матицки: „Свакодневно хватање веверице”, Нолит, Београд, 1998)*, Борба, 1999, број од 22. фебруара.
212. Цвијетић Мићо, *Национална читанка, „Даница”. Српски народни илустровани календар за годину 1999, Вукова задужбина, Београд, 1990*, Борба, 1999, број од 14. јануара.
213. **Цвијетић Мићо**, *Radoznali i inventivni pisac. Stare i nove priče Miodraga Matickog u SKZ, Novosti*, 2008, број од 22–23. новембра, 7.
214. Цвијић Анђелка (А. Ц.), *Историја као предање. Вишеслојност мита. Књига Миодрага Матицког о вредностима митског виђења историје*, Политика, 2000, бр. 31013 од 27. фебруара, 22.
215. Цвијић Анђелка, *Моћ колективног памћења /интервју/*. Политика, 2000, број од 26. марта, 22.
216. Ц./вијић/ А./нђелка/, *Објављен календар „Даница 2002”. Понос Вукове задужбине*, Политика, 2001, 29. децембар, 8.
217. Ц./вијић/ А./нђелка/, *Нови број „Данице”*, Политика, 2003, 18. јануар, Б 6.
218. Цвијић Анђелка, *Роман о Карађорђу /интервју/*, Политика, 17. август 2003, 12.
219. Ц./вијић/ А., *У Заводу за издавање уџбеника представљена илустрована Светосавска читанка*, Политика, 2004, 23. јануар, А 10.
- Интервју водила Анђелка Цвијић.
220. Ц./вијић/ А., *Нови број „Данице”. Годишњак за 2005. годину посвећен српској дијаспори*, Политика, 2005, 1. фебруара.
221. Цвијић А./нђелка/, *„Десети за молитву” М. Матицког*, Политика, 2007, број од 5. децембра, 19.
222. Scherer Anton, *Geschichte der donauschwäbischen Literatur von 1848 bis 2000*. München, 2003, 75–76.
- О роману *Иду Немци*.
223. Šop Ivan, *Geneza epske pesme. (Miodrag Maticki, „Srpskohrvatska graničarska epika”, Institut za književnost i umetnost. Beograd 1974)*, Savremenik, 1974, br. 8–9 (avgust–septembar), 815–817.
224. Šop Ivan, *Geneza ustaničke epike. (Miodrag Maticki: „Epika ustanka”, „Rad”, Beograd i Vukov sabor, Tršić 1982)*, Ulaznica (Zrenjanin), 1983, br. 89 (oktobar), 34–37.

ИНДЕКС ИМЕНА

А

- Абдурахман, арапски војсковођа 285
Абрамовић, Велимир 508
Абуказем, И. О., в. Огњановић Илија
Аверинцев, Сергеј С. (Сергей Аверинцев) 583, 634
Аврамовић, Димитрије Мита 466
Аврамовић, Зоран 508
Аганли-Барјактар 346
Аганлија 345, 347-367
Аганлија Хусеин (види Аганлија)
Адамов, Артур (Arthur Adamov) 711
Адамовић, Јован 446-447
Ајзингер, Франц (Franz Eisinger) 749, 751, 757
Ајнштајн, Алберт (Albert Einstein) 454
Алавантић, Арса 466
Алексијевић, Димитрије 54
Алексијевић, Јован 411
Ален, Вуди (Woody Allen) 533
Алексић, Драган 454
Алечковић, Мира 701
Алија, од Скадра 230
Алкалај Грос, Марија Мика де 298-302, 309, 313-314
Алкалај, Давид А. 299
Алкалај, Исак 299
Алкалај, Јаков 299
Алкалај, Ј. Ефенди 298-299
Алкалај, Соломон 299
Алкалај, Хаци Леон 298-299
Алтарац, Аврам 300
Алтенберг, Петер (Peter Altenberg) 441
Амза-бег, Арапин 230
Ана, жена великог челника Радича 232
Ангис, Жак д' (Jacques d'Angusse) 745
Андрић, Александар 46
Андрић, Иво 79, 81, 87, 90, 136, 160, 445, 616, 684, 719, 728-729, 731
Анђелковић, Коча 597, 600
Анђелковић, Мирјана 31
Анри II (Henri II) 735
Анри III (Henri III) 736
Анри IV (Henri IV) 742
Антонијевић, Драгослав 204, 207, 335, 343
Антун (Сењанин) 339
Аполинер, Гијом (Guillaume Apollinaire) 441
Апостолос, Стерјопулу Елени 584, 588
Арамон, Габријел д' (Gabriel d'Aramon) 737
Аранитовић, Добрило 243, 342
Аретеј 115
Аристотел 209-210, 212, 225, 571, 714
Аристофан 533
Армистед, Самуел Г. (Samuel G. Armistead) 301-302, 314
Арнаутов, Михаил 278
Арне, Анти (Antti Arne) 286
Арне – Томсон (A. Arne – S. Thompson) 286, 390
Арно, Селин (Céline Arnaud) 454
Аронсон, Михаил 568
Арсеније патриар 401
Арсенијевић Баталака, Лазар 357, 361-362
Арсенијевић, Владан 18
Арсенијевић, Коста 466

- Арто, Антонен (Antonin Artaud) 157
 Архиепископ Александар 290
 Архипенко, Александар (Олександр Архипенко) 454
 Асман, Јан (Jan Assmann) 380, 390
 Атанасије прота из Буковика 360
 Атанацковић, Богобој 85
 Атијас, Зеки ефендија 301
 Ауербах, Бертолд 596
 Ауфхаузер, Ј. Б. (Aufhauser, J. B.) 289
- Б**
- Бабелъ, Исак (Исааќ Бабелъ) 649
 Баврић, Миле С. 278
 Бадњаревић, Александар 650
 Баковић, Милица 20
 Балаћ, Гајо 688
 Балзак, Оноре де (Honoré de Balzac) 443, 596
 Балотић, Радоња 231
 Бангертер, А. (Adrian Bangerter) 382, 390
 Бановић Секула, види: Секељи, Јанош 317-321, 323-328, 330, 332, 339
 Бановић, Страхинја 197, 240
 Бањанин, Јован 621, 632
 Бараковић, Јурај 273, 276
 Бараћ, Станислава 637, 652
 Баро, Жан (Jean Baro) 745
 барон Генеј 363
 Барон, Дејвид види: Пинтер, Харолд 710
 Барт, Ролан (Roland Barthes) 210, 225
 Барт, Стефан (Stefan Barth) 99
 Баста, Данило 508
 Батиста, Жан (Jean Baptiste) 738
 Баткин, Леонид (Леонид Баткин) 224
 Бауер, Лудвиг (Људевит) [Ludvig (Ljudevit) Bauer] 104
 Бах, Александар (Bach) 46
 Бахтин, Михаил (Михаил Бахтин) 215, 225, 535, 638, 640, 644-645, 650
 Бегзатић, Смаил-бег 228
 Беговић, Никола 18, 76
- Бекет, Семјуел (Samuel Beckett) 673, 707-708, 711-713, 718
 Бекић, Томислав 409
 Беклин, Арнолд (Arnold Böcklin) 446
 Беланчић, Милорад 508
 Бели, Андреј (Борис Бугаев) 648-650
 Белимарковић, Јован 466
 Белкић, Коста 468
 Белон, Пјер (Pierre Belon) 737
 Бељковић, Симо 360
 Бендер, Петер (Peter Bender) 535
 Бенешић, Шимун 735
 Бенињи, Роберто (Roberto Benigni) 533
 Бергсон, Анри (Henri Bergson) 495, 537, 541
 Беренс, Франц Рихард (Franz Richard Behrens) 441, 454
 Беркли, 491
 Берковић, Ева 508
 Берсир, Пјер (Pierre Bersure) 742
 Бертран Гал (Bertrandus Gallicus) 739
 Бесонов, Петар (Петр Безсонов) 276
 Бећир-паша 365
 Бећковић, Матија 498, 508
 Бехтолд-Штојли, Ханс 286
 Бие, Оскар (Oskar Bie) 451
 Бијелић, војвода деспота Ђурђа 231, 233
 Бијелић, Јован 454
 Бикфорд, Џон Алберт (John A. Bickford) 303
 Биргермајер, Андреас (Andreas Bürgermeier) 101
 Бирчанин, Илија 355
 Бисмарк, Ото (Otto von Bismarck) 603
 Благојевић, Милош 203-205, 207
 Блазнавац, Миливоје 460-461, 463
 Блај, Франц (Franz Blei) 437
 Бланш, Жак-Емил (Jacques – Emile Blanche) 438
 Блок, Александар (Александр Блок) 454, 588
 Блумнер, Рудолф (Rudolf Blumner) 441
 Богатирјов, Пјотр (Пётр Богатырёв) 267-268, 276
 Богдановић, Милан 582

- Богдановић, Нана 153
 Богишић, Бартол 734
 Богишић, Валтазар 230, 240-241, 243, 273, 275-276, 317, 320, 322-328, 330, 342
 Бодкин, М. 119
 Бодлер, Шарл (Charles Baudelaire) 431, 447, 495, 583, 587
 Божовић, Гојко 34, 37
 Божовић, Григорије 155, 432
 Божовић, Раде 284-285, 290, 292
 Бојацијева, Стојанка (Стојанка Бояджиева) 377, 389
 Бојић, Марина 558, 650
 Бојић, Милутин 727
 Бојовић, Злата 155, 247, 257, 742, 747
 Бојовић, Љуба 474
 Бонту, Емануел 468
 Бордије, путописац (Bordier) 745
 Борђани, Бартоломео 738
 Борније, Гаспар (Gaspard Bornier) 745
 Борхес, Хорхе Луис (Jorge Luis Borges) 576
 Бос, Хуго Фердинанд (Hugo Ferdinand Boss) 104
 Боутрајт, Мод (Mody D. Boatright) 371
 Бошковић, Стули, Маја (Maја Bošković Stulli) 372, 390
 Бошковић, Драган 508
 Бошковић, Душан 497, 499, 507-508, 512-513
 Бошковић, Лидија, види: Делић, Лидија
 Бошковић, Стеван 12, 18
 Брајковић, Драгомир 38
 Брам, Ото (Otto Brahm) 435
 Бранковић (деспот) Ђурађ, Ђурђе, Ђорђе 229, 231, 233, 238, 319, 321-322, 335, 401, 631
 Бранковић Анђелија 403
 Бранковић Јерина, види: Јерина
 Бранковић, Вук 229
 Бранковић, Гргур 403
 Бранковић, Јован 403
 Бранковић, Максим (владика) 401, 403
 Бранковић, Мара 403
 Бранковић, Стефан 403
 Бранковићи, породица 65, 232, 403
 Браћа Грим, в. Грим Јакоб, Филхелм (Jakob Wilhelm Grimm)
 Браун, Алек (Alec Brown) 454
 Браун, Максимилијан (Maximilian Braun) 71, 75, 333, 339, 343
 Браунинг, Гари Л. (Gary L. Browning) 649-650
 Брђанин, Бранко 165, 175
 Брешан, Иво 508
 Брзак, Драгомир 561
 Брида, Марија 508
 Брјусов Валериј (Валерий Брюсов) 588
 Брлић-Мажуранић, Ивана 146
 Бродски, Јосиф (Йосиф Бродский) 521, 528
 Броз, Јосип Тито 98, 499, 511-513, 692
 Броћић, Манојло 509
 Броћић, Миодраг 508
 Бугарчић, Драги 100-102, 105-108
 Будмани, Перо 736
 Булатовић, Бранка 460
 Булатовић, Миодраг 663-675, 729
 Булгаков, Михаил (Миххаил Булгаков) 569
 Бундић, Андрија 735
 Буњевац, Милан 157
 Бура, Никола 363, 365
 Бурден, Никола (Nicolas Bourdaine) 745
 Буркхарт, Дагмар (Dagmar Burkhart) 283, 285
 Буци, Паоло (Paolo Buzzi) 454
 В
 Вазари, Руђеро (Ruggero Vasari) 454
 Вајлд, Оскар (Wilde Oscar) 710
 Вајх-Шахак, Сусана (S. Weich-Shahak) 303
 Валден, Херварт (Herwarth Walden) 440-441, 453-454
 Валерије, Марко поп 720
 Варађанин, Аркадије 52

- Васиљевић, Жарко 113-114
 Васиљевић, Љубо 589
 Васић, Милош 508
 Васојевић, Мојсије игуман 238
 Вацуро, Валентин (В. Э. Вацуро) 567
 Вебер, Макс (Max Weber) 756
 Вега, Лопе де (Lope de Vega) 304, 311
 Ведекинд, Франк (Frank Wedekind) 438
 Веис, Весна (Vesna Weiss) 99
 Велијанитис, Теодорос (Theodoros Velianitis) 719, 726
 Велмар-Јанковић, Светлана 23, 81, 87
 Велс **Њуел, Вилијам (William Wells Newell)** 312
 Вељак, Лино 508
 Венезис, Илијас 729-730
 Верлен, Пол (Paul Verleine) 430, 447
 Верхарен, Емил (Emil Verhaeren) 429-430
 Веселиновић, Јанко 19, 53, 161, 451, 489, 599, 604, 640
 Веселовски, Александар (Александр Веселовский) 239, 244, 260
 Ветрановић, Мавро 741
 Вечански, Љубиша 412
 Видаковић, Кринка 157, 295, 306-307, 313, 315
 Видаковић, Милован 25, 158
 Видаковић, Михаило 537
 Видовић, Жарко 156
 Визер, Арам Х. (Aram H. Veaser) 558
 Вијет, Франсоа де (François de Viète) 741
 Вико, Ђан Батиста (Giovanni Battista Vico) 198
 Вилрајт, Ф. 119
 Вилсон, Вилијам (William A. Wilson) 370, 378, 390
 Винавер, Вук 745
 Винавер, Станислав 12, 81, 89, 160-161, 431, 445, 451, 454, 456, 569, 577, 581
 Виноградов Виктор (Виктор Виноградов) 638, 649
 Вираг, Венедикт 30, 132
 Витгенштајн, Лудвиг (Ludwig Wittgenstein) 519, 526
 Витез, Григор 701
 Витезица, Винко 540
 Витковић, Михаило 12, 30, 48, 81, 123, 125, 132-133
 Витмен, Волт (Walt Whitman) 583, 590, 593
 Витошевић, Драгиша 157, 449, 456, 486-487
 Виховер, Вера (Vera Vichover) 456
 Вишић, М. 209
 Вишњић, Филип 10-13, 61, 81, 91, 169, 228, 346, 354, 356, 689
 Вишњић, Чедомир 22
 Владислав III Јагелонац 327
 Влаисављевић, Михаило 696
 Влаовић, Лука 395
 Влатковић, Иван 195
 Воатир, Винсен (Vincent Voiture) 562
 Возаревић, Глигорије 49
 Војвода Кајица 232, 238, 335, 339
 Војвода Момчило 13, 15, 60, 61, 74, 227, 231, 689
 Војиновић, Милош 228, 240, 334
 Војиновић, Станиша 409, 425
 Вокер, Тим (Tim Walker) 707-709
 Волконска, Зинаида (Зинаида Волконская) 563-565
 Волтер (Voltaire) 578
 Врчевић, Вук 396
 Вујичић, Мића 36
 Вујовић, Сретен 509
 Вукаловић, Лука 52
 Вукашин, краљ Вукашин Мрњавчевић 228, 401, 689
 Вукићевић, Драгана 640-641, 650
 Вукићевић, Илија 53
 Вукићевић, Миленко 346, 354-355, 361, 365
 Вуковић, Ђорђије 80, 157, 508
 Вуковић, Чедо 150
 Вуловић, Светислав 605
 Вулф, Ана (Анна Вульф) 573
 Вулф, Јевпраксија (Евпраксија Вульф) 567, 573-574
 Вучић Перишић, Миле 465
 Вучићевић, Бранко 508

Вучковић, Јован 589
 Вучковић, Радован 161, 444, 485
 Вучковић, Тихомир 155
 Вучо, Александар 701

Г

Гирбратн, Алан (Alain Gheerbrant) 245, 169
 Гавриловић, Андра 445-446
 Гавриловић, Зоран 497-499, 507-508, 512-513
 Гавриловић, Јован 460
 Гавриловић, Славко 99
 Гадамер, Ханс Георг (Hans-Georg Gadamer) 546
 Гајгер, Владимир (Vladimir Geiger) 104
 Гајинов, Глиша 395
 Галагер, Кетрин (Catherine Gallagher) 558
 Гамс, Андрија 508
 Гарашанин, Милутин 465
 Гароња, Славица 12, 80, 609-610, 618
 Гаћеша, Никола 99
 Гаћиновић, Владимир 445
 Гаус, Карл – Маркус (Karl – Markus, Gauss) 31
 Гацинига, Ђузепе (Giuseppe Gazzaniga) 565
 Гебауер, Јан 260
 Гедоен, Робер (Robert Gedoyn) 734
 Геземан, Герхард (Gerhard Gesemann) 216, 243, 271-273, 275, 277, 330, 337, 342-343
 Гејтс, Бил (Bill Gates) 535
 Георге, Штефан (Stefan George) 431, 436-437, 458
 Геров, Никола (Никола Геров) 276-277
 Геталдић, Марин 741, 747-748
 Гете, Јохан Волфганг (Johann Wolfgang Goethe) 197, 260, 428, 516-517, 520, 523-524, 527, 589, 749, 751-752, 757
 Гецан, Винко 454
 Гикић-Петровић, Радмила 38
 Главаш, Станоје 352, 358-360
 Главичић, Бранимир 265, 267, 277
 Глигорић, Велибор 46
 Глишић, Милован 464-465, 598-599, 605, 640
 Глишовић, Душан 751
 Глушевић, Мишел (Michel Glushevic) 729
 Глушчевић, Зоран 498
 Гнедич, Николај (Николай Гнедич) 260
 Гогољ, Николај Васиљевич (Николай Гоголь) 574, 637-638, 645, 648-649
 Гојковић, Дринка 558
 Гол, Иван (Ivan Goll) 453-454
 Голубовић, Видосава 59, 62, 157, 454, 456, 569
 Голубовић, Загорка 498-499, 508
 Гонто Бирон, Жан де (Jean de Gontaut Byron) 745
 Горгија 210
 Гордић, Славко 31
 Горки, Максим (Алексеј Максимович Пешков) 454
 Госман, Лајонел (Lionel Gossman) 379, 390
 Гостушки, Драгутин 156
 Готовина, Анте 181
 Грабовачки, Милош 467
 Градић, Стијепо 743-744, 747-748
 Градојевић, Јаков 348-349
 Градојевић, Павле 348-350
 Грбић, Драгана 543, 555
 Грдинић, Никола 80, 545
 Грибоједов, Александар С. 574
 Грилпарцер, Франц (Franz Grillparzer) 751, 754
 Грим, Јакоб Вилхелм (Jakob Willhelm Grimm) 197, 260, 277
 Гринблат, Стивен (Stephen Greenblatt) 558, 562
 Гриндберг 692
 Грозданић, Миле 507
 Грол, Милан 446, 449, 451
 Гропијус, Валтер (Walter Gropius) 454
 Грос, Георг (George Grosz) 454
 Гросман, Леонид (Leonid Grossman) 563

- Гроте, Фриц (Fritz Grothe) 456
 Гроф Ђорђе Бранковић, види: Бранковић, Ђорђе 545
 Грубачић, Слободан 456, 749, 757
 Грујић, Јован 462
 Грујић, Марија 653, 661
 Грујић, Сава 475
 Грчевић, Фрањо 428, 457
 Грчић, Јован Миленко 53, 637-645, 647-650, 652
 Грчић, Манојло 401
 Гузина, Алекса 690
 Гуревич, Арон (Арон Гуревич) 166
 Гуцу, Аурел 34, 92-93, 95
 Гучетић, Арканђел 740
 Гучетић, Марин 740-741
 Гучетић, Никола 741
 Гучетић, Петар 740
 Гучетић, Сапо 739
 Гучетић, Џоре 736
 Гушанац, Халил 363, 365-366
- Д
- Д. Б. (Божидар Ковачевић) 21
 Да Винчи види: Леонардо да Винчи
 Давид, Хајим С. 295
 Давидовић, Димитрије 44, 47-49, 51, 57, 597
 Давичо, Самуило 295
 Давичо, Х. С. 295-298, 313-314
 Даковић, Јаков 215, 224
 Дамјанов, Сава 80, 409
 Дамјановић, Миле 464
 Дамњановић, Слободан 535
 Дангубић, Ратко 103-105
 Дандре, Д. (D'Andrée, D.) 589
 Даниловац, Јосип 479
 Даничић, Ђуро 128, 336, 724
 Данојлић, Милутин Лујо 35, 38
 Данте, Алигијери (Alighieri Dante) 198
 Даскал, Атанасије Србин 544
 Даутендеј, Максимилијан (Maximilian Dauthendey) 440
- Деановић, Мирко 733-740, 742-747
 Дебељковић, Дена 182
 Декарт, Рене (René Descartes) 741
 Делић, Јован 639-640, 648, 650, 677, 681
 Делић, Лидија 237, 244, 317, 325, 330, 332, 336, 343
 Делић, Расим 181
 Делоне, Робер (Robert Delonay) 454,
 Демел, Рихард (Richard Dehmel) 429, 440
 Демовић, Михо 739
 Дендрин, Јеротеј 720
 Дендрину, Ирини 719, 726
 Депорт, Филип (Philippe Desportes) 742
 Деретић, Јован 71, 75, 240, 244, 284-285, 340, 343, 543-545, 548, 579, 596, 609
 Десанчић, Гојко 401, 403
 Десница, Гојко 347
 Деспотовић, Гргур 401
 Деспотовић, Стефан 401
 Детелић, Мирјана 232, 234, 240, 244, 264, 277, 334, 343
 Дига, Жак (Jacques Dugast) 429-431, 437-438, 448, 456
 Дидрик, П. (P. Diedrick) 390
 Диздаревић-Крњевић, Хатица 155-156, 235, 244
 Диктеос, Арис 729
 Дилтај, Вилхелм (Wilhelm Dilthey) 532, 557
 Димезил, Жорж (George Duménil) 334
 Димитријевић, Наум Скломерија 475
 Димитријевић, Иван Р. 493
 Димитријевић, М. П. 484, 486
 Димитријевић, Радмило 156, 596-597
 Димитријевић, Радоје 347, 349, 362, 367
 Димитријевић, Станија 367
 Димић, Иван 156
 Динић, Михајло 232, 244
 Дионисије, епископ 630, 634
 Добрашиновић, Голуб 243
 Добрић, Лазо 352
 Добровски, Јозеф 247
 Доде, Алфонс (Alphonse Daudet) 443, 604
 Дојл, Артур Конан (Arthur Ignatius Conan Doyle) 576

Доланц, Стане 509
 Домановић, Радоје 150
 Доментијан, 172
 Достојевски, Фјодор (Фёдор Достоевский) 432, 443, 522, 529
 Драгаш Дејановић, Константин 173
 Драгашевић, Јован 52
 Драгић, Л. 674
 Драгоманов, П. 282
 Драгосављевић, Адам 65
 Драинац, Раде 81, 89, 454, 578, 580
 Дракулић, Слободан 508
 Драшкоци, Слободанка 157
 Дрколица, Бонифације де Стефанис 740
 Дрндарски, Мирјана 41, 155
 Дрозда, Мирослав 637-638, 640, 644, 648, 650
 Дунђерска, Ленка 575
 Дучић, Јован 81, 89, 444, 452, 455, 484-486, 489-490, 492-493, 581, 583, 588-589, 619-622, 625-635, 719, 722-723
 Душан, цар Стефан Душан Немањић 71, 173, 228, 399, 401

Ћ

Ћаковић, Властимир 155
 Ћауровић (Ћавуровић), Јован 358-360
 Ћемо Брђанин 281
 Ћерзелез, Алија 230, 236
 Ћиганти, Лоренцо (Laurenzo Giganti) 735
 Ћинђић, Зоран 497, 499, 512-513
 Ћокић, И. 584
 Ћорђе Петровић (Карађорђе) 283
 Ћорђевић, Бојан 80, 733, 740, 742, 748
 Ћорђевић, Владан 479, 595-607
 Ћорђевић, Владимир 205, 207
 Ћорђевић, Јован 569-570
 Ћорђевић-Јовановић, Јованка 346
 Ћорђевић, Милош 156
 Ћорђевић, Смиљана 369, 389, 391
 Ћорђевић, Тихомир 334, 343, 346
 Ћорђић, Стојан 24-25
 Ћујовић, Зоран 509

Ћулијани, Жорж (Georges Giulliani) 745
 Ћурђе из Вранића 362
 Ћурђевић, Сабо 743
 Ћуретић, Веселин 508
 Ћурић, Војислав 153-154
 Ћурић, Јанићије 357, 359, 361
 Ћурић, Михајло 509
 Ћурић-Клајн, Стана 156
 Ћуричић, Владимир 18
 Ћуричић, Милорад 155

Е

Еванс-Причард, Едвард (Edward Evans-Pritchard) 379
 Евгеновић, Максим 85
 Еврипид 717
 Егерић, Мирослав 498, 508
 Едисон, Џозеф (Joseph Addison) 553
 Еј, Луј де (Louis de Ey) 745
 Ејмер, Хелмут (Helmut Eimer) 283
 Ејхенбаум, Борис (Борис Эйхенбаум) 558-559, 567, 639, 648, 650
 Еко, Умберто (Umberto Eco) 111, 533
 Елијаде, Мирча (Mircea Eliade) 320, 330, 339
 Елијас, Норберт (Norbert Elias) 756
 Елинг, Франц (Franc Ehling) 749, 751-755, 757
 Елитис, Одисеј (Odysseus Elytis) 719, 731
 Епстен/Епштајн, Жан (Jean Epstein) 454
 Еренбург, Иља (Илья Эренбург) 454
 Ерић, Добрица 705
 Ероп, Гвозден 157
 Ерцег, Стеван 400
 Ерчић, Живорад 154
 Естерен, Корнелис ван (Cornelius van Esten) 454
 Еткинсон, Роуен (Rowan Atkinson) 533
 Еуген, Савојски 749, 753, 755, 757

Ж

Јакоб, Макс (Max Jacob) 454
 Жегарчић Јанко 401
 Женет, Жан (Jean Genet) 711
 Женет, Жерар (Gérard Genette) 538, 541
 Жермол, Жермињи де (Germiny de Ger-
 mole) 736
 Жефаровић, Христифор 544
 Живадиновић, Драгутин 589
 Живаљевић, Данило 429, 451
 Живана, слепа певачица, види: слепа Жи-
 вана
 Живановић, Живан 476-477, 481
 Живановић, Стеван 454,
 Живковић, Драгиша 639-640, 650-651
 Живковић, Љубица 366
 Живковић, Синиша 446
 Живковић, Стефан 366
 Живковић, Теодор 394
 Живојиново, Милорад 104
 Живојиновић, Бранимир 153-154
 Живојиновић, Момчило 508
 Животић, Миладин 499, 508
 Жид, Андре Пол Гијом (André Paul Guil-
 laume Gide) 117
 Жил, Пјер (Pierre Gilles) 737
 Жилетић, Зоран 101
 Жирен, Бенедикт (Benedicte Giréne) 744
 Жирен, Жан (Jean Giréne) 744
 Жирмунски, Виктор (Виктор Жирмун-
 ски) 649
 Жицина, Милка 609-614, 616-618
 Жмегач, Виктор (Виктор Жирмунски)
 434, 456
 Жуковски, 491
 Жунец, Озрен 508

З

З. Р. види: Радисављевић Зоран 38
 Залокостас, Георгије 722
 Замјатин, Јевгениј (Евгений Замјатин)
 648-650

Зец, Божидар 541
 Зечевић, Слободан 234, 244
 Зима, Лука 259, 277
 Златарић, Динко 736
 Златковић, Бранко 345, 367, 376, 389
 Златковић, Иван 165,
 Златокосић, Павле 231, 233,
 Зојић, племство деспота Ђурђа
 Зола, Емил (Émile Zola) 435, 442-443, 599
 Золотарјов, А. М. 283
 Зоранић, Петар 276
 Зошченко, Михаил (Михајл Зошченко)
 648
 Зукан-барјактар
 Зуковић, Љубомир 683, 692

И

Ибзен, Хенрик (Henrik Ibsen) 432, 435,
 707, 713, 716, 718
 Ибиш-ага 349, 352-353, 357
 Ибровац, Миодраг 156, 729, 730
 Иванић, Душан 80, 157, 356, 459, 469,
 561, 575, 589, 595, 607, 609-610, 639-
 640, 651
 Иванов, В. В. 282
 Ивановна, Александра 73
 Иванчић Кутин, Барбара 382, 390
 Ивањи, Иван 101, 103
 Ивић, Алекса 48
 Ивић, Павле 508
 Ивковић, Божидар 99
 Иво Сенковић види: Сенковић, Иво
 Игњатовић, Драгољуб С. 157
 Игњатовић, Јаков 23, 71, 81, 85, 87, 605
 Иго, Виктор (Victor Hugo) 431, 589
 Изетбеговић, Алија 181
 Илић Чешљар, Теодор 545
 Илић, Александар 508, 674
 Илић, Војислав Ј. 466, 484, 605, 700, 723,
 725
 Илић, Драгутин 411, 443-444
 Илић, Јован 50, 81, 86, 725
 Илић, Марија 376, 381, 389

- Илић, Тимотије 696
 Имшировић, Павлушко 509
 Ингарден, Роман Витолд (Roman Witold Ingarden) 584
 Инђић, Триво 498, 508
 Ирић, Павле 318-319, 321, 323
 Исаковић, Антоније 23, 81, 87, 498, 508
 Исус Христ, види: Христос, Исус
 Иштванић, Живан 104
- J**
- Јагић, Ватрослав 259-260, 741
 Јакоб Гал (Jacobus Gallicus) 738
 Јакобов, Новица 155
 Јакобсон, Роман (Роман Јакобсон) 558, 565, 571
 Јакшић, Дмитар 401
 Јакшић, Стеван 401
 Јакшић, Божидар 508
 Јакшић, Ђура 12, 25, 51, 53, 81, 85, 465, 561, 599-600, 605
 Јакшић, Милета 53, 81, 493
 Јандл, Ернст (Ernst Jandl) 756
 Јанић, Ђорђе Ј. 31, 80
 Јанићијевић, Јован 234, 244
 Јанко, војвода (војевода), види Сибињанин Јанко
 Јанко кнез од Коњске 347-348, 350, 355, 363-364
 Јанковић, Владета 154
 Јанковић, Ђура 466
 Јанковић, Милица 492
 Јанковић, Паун 364
 Јанковић, Стојан 229, 401, 404
 Јањетовић, Зоран 98-99, 101
 Јастребов, Иван (Иван Јастребов) 182, 268-270, 274, 277
 Јаус, Ханс Роберт (Hans Robert Jauß) 546, 558
 Јевић, Јанко 360
 Јевремовић, Милка 601
 Јевтић, Боривоје 445
 Јелавић, Вјеслав 744-746
 Јеловшек, Владимир 447
 Јеремић, Љубиша 154, 645, 651
 Јеремић, Ристо 739
 Јерина, деспотица Ирина Бранковић, 231, 233-235, 400-401
 Јеротић, Владета 121, 127
 Јерофејев, Вењамин 521, 528
 Јесењин, Сергеј (Сергей Есенин) 454
 Јефимија 685
 Јиречек, Константин Јозеф (Konstantin Josef Jireček) 740
 Јован деспот 401
 Јован из Стојника 360
 Јовановић, Војислав Марамбо 606-607
 Јовановић, Ђорђе 446
 Јовановић, Ивана 260-262, 265-266, 277
 Јовановић, Јован Змај 20, 22, 25, 44, 51-54, 86, 89, 145, 445, 462-463, 467, 469-470, 472-473, 572, 589, 695, 697-702
 Јовановић, Љубомир 451
 Јовановић, Миливоје 652
 Јовановић, Мирјана 533
 Јовановић, Михаило Микл 60, 227
 Јовановић, Паја 479
 Јовановић, Рашко В. 156
 Јовановић, Слободан 451, 460-461, 468-469, 476, 596, 602-603, 605, 607, 621
 Јовић, Бојан 583, 593
 Јовићевић, Татјана 596
 Јовичић, Владимир 596, 607
 Јовичић, Љиљана 508
 Јовичић, Љубомир 508
 Јојић, Бранислава 508
 Јојић, Радомир 335, 343
 Јокић, Вујадин 508
 Јокић, Петар 359, 361
 Јоком, Маргарет Роуз (Margaret Rose Yosom) 370, 372, 390
 Јонеско, Ежен (Eugène Ionesco) 711
 Јорданов, В. 285
 Јосимовић, Радослав 153
 Јосић Вишњић, Мирослав 498, 508
 Јосић, Димитрије 700
 Југовић, Бошко 50
 Југовић, Дамјан 688

- Југовићи 401
 Јунг, Карл Густав (Carl Gustav Jung) 119-120, 221
 Јунгман, Јозеф (Josef Jungmann) 247
 Јуриша војвода 401
 Јустинијан II цар 285
- К**
- Курц, Герхард (Gerhard Kurz) 546
 Кабиљо-Шутић, Симха 155
 Кабожић, Марин 744
 Кавафи, Константин (Konstantin Kavafy) 585
 Кавга, Радосав 401
 Казанцакис, Никос (Nikos Kazantzakis) 730
 Казначић, Иван Аугуст 741
 Кајзерлинг, Мајер (Mayer Kayserling) 297-298
 Кајица, војвода, види: војвода Кајица
 Кајица, Радоња 339
 Кајмаковић, Радмила 334, 343
 Калајић, Глиша 395
 Калиф, Мамун 285
 Каљевић, Љубомир 465
 Ками, Албер (Albert Camus) 711
 Кангрга, Милан 508
 Кандински, Василиј (Васи́лий Кан-динский) 441, 454
 Каниц, Феликс Филип (Felix Philipp Kanitz) 365
 Кант, Имануел (Immanuel Kant) 580
 Кантакузин, Димитрије 285
 Кантакузин, Теодора 285
 Кантакузини, 285
 Капор, Владимир 538
 Карађорђе, Ђорђе Петровић Карађорђе 14, 30-31, 48, 60-61, 132, 227, 229, 352, 355, 357-358-364, 459, 600
 Карађорђевић, Александар 459, 723
 Карађорђевић Петар II 621
 Карађорђевићи, династија 53, 283, 479, 722
- Карановић, Зоја 17, 64, 66-67, 75, 171-172, 242, 244, 339, 343, 409
 Карацић, Вилхелмина Мина 575
 Карацић, Вук Стефановић 9-11, 13-14, 16-18, 22-23, 25, 40-41, 44-45, 47-48, 51, 56-57, 59-60, 63, 65-73, 79, 81-86, 90-91, 128, 162, 178-180, 182-183, 189, 194, 197-198, 203, 206-209, 212-214, 216-217, 223-225, 228-231, 233-243, 245, 247-250, 255-257, 260, 265-266, 268, 273-274, 277, 281-282, 290-291, 317, 320-324, 326, 330-331, 333-334, 342-343, 345-347, 355-357, 359, 362-363, 393-397, 400-401, 403-407, 412, 561, 597, 606, 684, 689, 723-724
 Карацић, Јеремија 47
 Карацић, Радован 181
 Карденас, Антони (Anthony Cardenas) 304
 Карловић, Иван 329
 Картен, Гијом (Guillaume Cartine) 745
 Касандрић, Петар 726
 Катић, Јанко 355, 358, 360, 364
 Катић, Марко 360
 Каћански, Стеван Владислав 53, 721
 Кауард, Ноел (Noel Coward) 708, 710
 Каулицј, Константин 49
 Кафка, Франц (Franz Kafka) 711
 Качавенда, Петар 99
 Качановскиј, В. 282, 284
 Кашак, Лајош (Lajos Kassák) 454
 Кашанин, Милан 644, 650
 Кватерник, Еуген 632
 Квилијан, Морин (Maureen Quilligan) 547
 Квинтилијан, Марко Фабије (Marcus Fabius Quintilianus) 539-540, 554
 Кебина, Теја 395
 Кекановић, Драго 610
 Кер, Алфред (Alfred Kerr) 441
 Керблер, Ђуро 734-735
 Керн, Ана П. (Anna P. Kern) 567, 573
 Кетиг, Томислав 101
 Киђи, Флавио (Flavio Chiggi) 747
 Кикле, путописац (Quiclet) 746

- Килибарда, Новак 244
 Киплинг, Радјард (Kipling Rudyard) 491
 Кисић, Милица 460
 Китс, Џон (John Keats) 717
 Киш, Данило 154, 508
 Клашић, Марин 736, 738
 Клек, Јо(сиф) 454
 Клеут, Марија 17, 49, 63-66, 72, 75, 77, 335-336, 343, 393, 407, 409-410
 Климт, Густав (Gustav Klimt) 446
 Клич, Карло 463
 Клодел, Пол (Paul Claudel) 437
 Клункер, Карлханс (Karlhans Kluncker) 456
 Кљајић, Јејка 508
 Кљакић, Слободан 101
 Кнежевић, 633
 Кнез Лазар 166, 229, 239, 273, 400-401, 631
 Књажев-Адамовић, Светлана 99
 Ковач, Мирко 674
 Ковач, Никола 532
 Ковач, Теодор 33
 Ковачевић, Божидар 21, 48, 570
 Ковачевић, Гаврило 346, 357, 359, 361, 363, 365
 Ковачевић, Милан 508
 Ковачевић, Стојан 378
 Ковачић Медарић, Маша 650
 Кодер Марковић, Ђорђе 37, 114
 Кожевникова, К. 650,
 Козачински, Емануил (Мануйло Козачин-
 ський) 547
 Козомара, Младен 533
 Којен, Леон 446
 Кокос, Димитрије 719, 722
 Кокошка, Оскар (Oskar Kokoschka) 441
 Колаковић, Медиса 72-73, 75
 Колендић, Петар 740
 Кољевић, Никола 508
 Кољевић, Светозар 91, 161, 276-277
 Комбол, Миховил 742
 Комнен-барјактар
 Конрад, Михаел Георг (Michael Georg
 Conrad) 434
 Константин цар 284
 Константиновић, Зоран 31, 154, 156, 159
 Константин Филозоф 166-167, 232
 Копитар, Јернеј 51, 197
 Копола, Френсис Форд (Francis Ford Cop-
 pola) 533
 Кораћ, Станко 609
 Кореис, Бартоломео 738, 742
 Корнеј, Пјер (Pierre Corneille) 562
 Косановић, Богдан 535, 540
 Косановић, Сава 632
 Косанчић, Иван 327
 Косерт, Андреас (Andreas Kossert) 108
 Костић, Александра 539
 Костић, Веселин 735, 741
 Костић, Звонимир 165
 Костић, Лаза 25, 81, 86, 160, 451, 561,
 569, 575, 600, 680
 Костић, Марина 105
 Костић, Петар 334, 343
 Котерел, Артур (Arthur Cotterell) 241,
 244
 Кочић, Петар 87, 432, 443, 447
 Кошар, барон (Cochart) 735
 Коштуница, Војислав 508
 Краков, Станислав 454
 Краљевић Марко, краљ Марко Мрњав-
 чевић 12, 14, 60-61, 165-176, 187,
 195, 197, 201, 227, 229-230, 237, 275,
 281-292, 320, 334, 337, 339, 401, 403,
 452
 Кратовац, Ђорђе 167
 Краус, Карл (Karl Kraus) 439, 441
 Крачун, Теодор 545
 Крестић, Василије Ђ. 462, 508
 Крижанић, Јурај 115
 Крклец, Густав 569
 Крлежа, Мирослав 115, 160
 Крњевић, Јурај 621, 632
 Крњевић, Хатица, види: Диздаревић Кр-
 њевић, Хатица
 Кроче, Бенедето (Benedetto Croce) 540-
 541
 Крстић, Бранислав 244, 317, 330
 Кругер-Хикман, Кетрин (K. Kruger-Hick-
 man) 303

- Кружићева Јела 401
 Крумбахер, К. (K. Krumbacher) 289
 Кујунџић Абердар, Милан 462
 Кулиџан, Драган 146
 Кулишић, Шпиро 282
 Кулка, Георг (Georg Kulka) 454
 Кумануди, Коста 589
 Куроњ 499
 Куросава, Акира (Akira Kurosawa) 533
 Куртоа, Пјер Ламбер (Pierre Lambère Courtois) 739
 Курциус, Ернст Р. (Ernst R. Curtius) 170
 Кучук Алија (Ћеврљић) 346, 352, 355-357, 362-365
- Л
- Лагерлеф, Селма (Selma Lagerlöf) 146
 Лазар писар 360
 Лазаревић, Лаза К. 489, 519, 526, 596, 605
 Лазаревић, Лука 14, 85
 Лазаревић, Стефан 167, 232
 Лазих, Сима Лукин 473-474, 478
 Лазих, Младен 508
 Лакан, Жак (Jacques Lacan) 484
 Лакићевић, Драган 145
 Лалевић, Миодраг С. 9-10
 Ламбер, Мадам де (Anne-Thérèse de Marguenat de Courcelles, marquise de Lambert) 562
 Ланг, Андрју 121
 Ландос, Михаило В. 725
 Лареа Паласин, Аркадио (A. Larrea Palacín) 302
 Ласкер-Шилер, Елза (Else Laske-Schüller) 434
 Лауб, Габријел (Gabriel Laub) 539-540
 Леви, Мориц 301
 Леви, Рахела 301
 Легран, Еуген (Eugène Legrand) 438
 Лека, капетан 230
 Лемке-Матвеј, Кристине (Christine Lemke-Matwey) 108
- Леовац, Славко 161
 Леонардо да Винчи (Leonardo da Vinci) 218-219
 Леонов, Леонид (Леонид Леонов) 649
 Леонтије, митрополит 356, 363
 Леополд II (Leopold II) 550
 Лесинг, Готхолд Ефраим 428
 Лесковац, Младен 409-410
 Леспен, Жан де (Jean de Lespene) 739
 Летић, Бранко 165, 176
 Либман, Курт (Kurt Liebmann) 454
 Лиотар, Жан-Франсоа (Jean-François Lyotard) 647
 Лисијани, Жорж (Georges Luciani) 729
 Лисицки, Ел (Эль Лисицкий) 454
 Лихт, Соња 99
 Лома, А.Б. 283
 Лома, Александар 170, 334, 343
 Ломовић, Бошко 31
 Ломпар, Мило 80, 552
 Лончар, Мато 155
 Лорд, Алберт Бејтс (Albert Bates Lord) 181, 212
 Лосано, Томас (Tomás Lozano) 304-305
 Лоти, Пјер (Pierre Loti, право име Julien Viaud) 447
 Лотић, Љубомир 52
 Луј XII (Louis XII) 734
 Луј XIV (Louis XIV) 738, 743
 Лукаревић, Јаков (Luccari) 232
 Лукаревић, Петар 734, 739, 745
 Лукаревић, Франо 739
 Лукић, Драган 695, 703-705
 Лукић, Света 498
 Луковић, Стеван 489-490, 492
 Луначарски, Анатолиј (Анатолій Луначарский) 454
- Љ
- Љермонтов, Михаил (Михаил Лермонтов) 50, 561
 Љесков, Николај (Николай Лесков) 648-650

- Љубинковић, Ненад 14, 20, 22, 30, 155, 177, 202, 346
 Љубић, Шиме 744
 Љубичић, Вук 401
 Љубиша, Стефан Митров 14, 62, 81, 86, 605
 Љушић, Радош 347, 352, 355, 365, 482
- М**
- Маргаретен, Селма (Margaretten Selma) 301
 Миладиновци, Димитрије и Константин 229, 275, 277
 Милићевић, Вељко 443, 492
 Маглајлић, Муниб, 8-9, 11, 13, 16
 Мажибрадић, Хорације 739
 Мајаковски, Владимир (Владимир Маяковский) 454
 Мајка Југовића 688
 Маканин, Владимир (Владимир Маканин) 522, 529
 Макарије, старешина манастира Грабовца 30, 122, 132, 134-135
 Максим, владица, види: Бранковић, Максимум
 Максим кнез из Губереваца 359
 Максимовић, Војислав 54, 80
 Максимовић, Горан 80
 Максимовић, Десанка 25, 79, 81, 89-90, 695, 701-702
 Максимовић, Иван 508
 Маларме, Стефан (Stéphane Mallarmé) 431, 436, 447
 Малерб, Франсоа де (François de Malherbe) 562
 Малетић, Михаило 346
 Маљевич, Казимир (Казимир Малевич) 454
 Ман, Томас (Thomas Mann) 438, 756
 Ман, Хајнрих (Heinrich Mann) 438, 440
 Мандельштам, Јосип (Осип Мандельштам) 521, 528
 Мандушић, Вук 231
 Манојловић, Коста П. 206-207
 Манојловић, Тодор 451
 Манрике де Лара, Мануел (М. Manrique de Lara) 301-302
 Мара (деспотова, царица Марица) 401
 Маретић, Гедеон Ернест 346
 Маретић, Томо 232, 238, 244, 262, 273, 324, 330
 Маринети, Томазо 454
 Маринковић, Боровоје 48, 409-411
 Маринковић, Војислав 589
 Марић, Сретен 532, 540
 Марицки, Душанка 155
 Марјановић-Душанић, Смиља 70, 75
 Марјановић, Никола 492
 Марковић, Божо 589
 Марковић, Даница 483-484, 487, 489, 492, 583, 589-591
 Марковић, Ђорђе Кодер, в. Кодер, Марковић, Ђорђе
 Марковић, Илка 469, 601
 Марковић, Јеврем 601
 Марковић, Михајло 156, 498, 508
 Марковић, Светозар 44, 52, 160, 443, 465, 501, 597, 599
 Марковић, Сима кнез 355, 362, 366
 Марковић, Слободан Ж. 40, 154, 695, 705
 Марковић, Фрањо 752
 Маројевић, Игор 104-105
 Мартин, Питер (Peter Martin) 371, 390
 Мартинес Руис, Х. (J. Martínez Ruiz) 303
 Мартинов, Златоје 100
 Марунчић, Тонко 738
 Маршовски, Иван Марша 53
 Матавуљ, Симо 443, 561, 589, 604
 Матарих Радованов, Мирјана 36
 Матић, Душан 116, 454, 729
 Матић, Светозар 8, 292
 Матицки, Лара 38, 146
 Матицки, Миленко 151
 Матицки, Милица 149
 Матицки, Миодраг 7-92, 96, 102, 105, 106, 111-129, 131-138, 141, 143, 145-149,

- 151, 153, 155-162, 165, 227-231, 237, 239-241, 243-244, 259, 262-264, 267, 336, 343, 366, 393, 401, 405-406, 409, 412, 460, 567, 569, 646-647, 651, 749, 757
- Матковић, Петар 737
- Мато калуђер 363
- Матовић, Весна 77, 427, 446, 452, 457-458, 483
- Матош, Антун Густав 116, 487, 491, 494
- Машин, Драга 481
- Маширевић Јован (Јоан) 395
- Маширевић Љубомир 395
- Медаковић, Данило 46, 53
- Медаковић, Дејан 23, 81, 87, 117
- Меденица, Владимир 652
- Мејерхолд, Всеволод (Всеволод Мейер-холд) 454
- Меклуан, Маршал (McLuhan, Marshall) 181
- Мелетински, Елеазар (Елеазар Мелетинский) 237, 239, 335, 343
- Менделсон, Ерих (Erich Mendelsohn) 454
- Менендес Пидал, Рамон (R. Menéndez Pidal) 301
- Менчетић, Паскоје 738
- Мериме, Проспер (Prosper Mérimée) 197-198
- Мерси, генерал (Mercy) 755
- Метерлинк, Морис (Maurice Maeterlinck) 430
- Метличкић, Јован 472
- Мехмед-ага Фочић, види: Фочић, Мехмед-ага
- Мечанин, Радмила 331
- Мештровић, Иван 428, 723
- Микац, Марјан 454
- Милановић, Бранко 161
- Милев, Гео 454
- Миленковић, Таса 481
- Милетић, Аврам 74
- Милетић, Антун 99
- Милетић, Светозар 462-463, 569-570
- Милијић, Бранислава 155
- Милинчевић, Васо 43, 58
- Милић, барјактар 231
- Милић, Мића 508
- Милићевић, Милан Ћ. 53, 232, 334, 343, 347-348, 350-351, 596, 640
- Миличевић, Давор 707, 718
- Миличић, Јосип Сибе 569
- Миловановић, Милан 446
- Милојковић, Радивој 461
- Милосављевић, Мила 105
- Милош, Чеслав 521, 528
- Милошевић, Слободан 512
- Милошевић-Ђорђевић, Нада 13, 15, 40, 64, 203, 208, 232, 244-245, 259, 278, 285
- Милутин краљ 204
- Милутиновић, Сима Сарајлија 14, 23, 60, 62, 74, 81-83, 85, 161, 180, 182, 229-231, 237-238, 243, 245, 284, 338, 342, 356, 359, 365, 394
- Миљковић, Бранко 24, 81, 88-89, 161
- Миочиновић-Киш, Мирјана 155, 157
- Мирер, Годен (Gaudins Mireur) 739
- Мирер, Елизабет (Elisabette Mireur) 739
- Мирко писар 351, 362
- Мирковић, Матија 362
- Мирковић, Чедомир 31
- Мирнић, Јосип 99
- Мирски, Д. С. 649
- Митезер, мајор 354, 356
- Митриновић, Димитрије 428-429, 433, 442, 444-445, 457
- Митровић, Милорад Ј. 475, 589
- Мићуновић, Драгољуб 498, 508
- Михаиловић, Васа (Vasa D. Mihailovich) 619, 622, 635
- Михаиловић, Драгослав 498, 508, 519, 526, 596, 600
- Михаиловић, Коста 508
- Михаиловић, Радмила 545
- Михајлов, Николај (Николай Михайлов) 561
- Михајловић, Борислав 498, 508
- Михајловић, Драгољуб Дража 155, 632
- Михаљевић, Георгије 20, 32, 48, 132-135
- Михаљевић, Никола 132

- Михаљевић, Радослав 232
 Михњик 499
 Мицић, Љубомир 454-455
 Мицкјевич, Адам (Adam Bernard Mickiewicz) 222
 Мишковић, Јован 68
 Мјуир, Френк (Frank Muir) 534, 540
 Младеновић, Живомир 282, 331, 342, 393, 406-407
 Младић, Ратко 181
 Модилјани, Амедео (Amedeo Modigliani) 454
 Мојсије 219
 Молер, Петар 142, 356
 Молијер, Жан Баптист Поклен (Jean-Baptiste Poquelin Molière) 564-565, 596
 Момберт, Алфред (Alfred Mombert) 429, 440-441
 Момчило, војвода, види: Војвода Момчило
 Монлик, Жан де (Jean de Monlicque) 737
 Монтеро, Палома (Montero Paloma) 301
 Монтоја, Рима (R. Montoya) 304
 Монтроз, Луис Адријан (Louis Adrian Montrose) 558
 Мопасан, Ги де (Guy de Maupassant) 435, 443
 Морил, Џон (John Morreal) 536
 Мохољ-Нађ, Ласло (László Moholy-Nagy) 454
 Моцарт, Волфганг Амадеус (Wolfgang Amadeus Mozart) 565
 Мраз, Драгутин 445
 Мркојевић, Теодосија 212
 Мрконић, Перо 401
 Мужијевић, Перо 154
 Мула Јусуф 346, 355, 357, 365
 Мулина, Трипо 508
 Мун, Ненси (Nancy D. Munn) 379-380, 390
 Муравјов, А. Н. (Александр Муравев) 564
 Мурат, Марко 446
 Мурат, цар 238, 401
 Мурко, Матија 71
 Муса певач 684
 Мус-ага 346
 Муха, Алфонс (Alfons Mucha) 446
 Мухамед II 631
 Мушицки, Лукијан 12, 24, 49, 81, 405
 Мушицки, Максимилијан 24
 Мушкатиrowић, Јован 72, 544-545, 552
- Н
- Навара, Маргарита де (Margarita de Angulema/Margarita de Navarra) 563
 Наљешковић, Никола 740, 748
 Нанчић, Лаза 52
 Наполеон, Бонапарте (Napoléon Bonaparte) 464, 655, 658, 733
 Настасијевић, Момчило 25, 79, 81, 86, 88-90, 161, 637-642, 645-652
 Натошевић, Ђорђе 45
 Недељковић, Миле 40
 Недић, Владан 16, 67, 71, 77, 157, 213, 219, 242-243, 273, 277, 282, 330-331, 342, 346, 393, 402, 406-407
 Недић, Љубомир 444, 449, 485-487, 490
 Недић, Марко 29, 34, 36, 38, 79, 90, 123, 157
 Незировић, Мухамед 260-261, 268, 270, 278
 Немања, Симеон 168, 172
 Немањић, Марко 233
 Немањић, Растко 169, 700
 Немањићи 166, 194, 284, 403, 464
 Ненадовић, Алекса 353-355
 Ненадовић, Александар 509
 Ненадовић, Јаков 365
 Ненадовић, Љубомир 47, 50-51, 53, 70, 145
 Ненадовић, Прота Матија 14, 50-51, 62, 81, 85, 87, 353-354, 356, 364
 Ненадовић, Павле 544
 Ненин, Миливој 80, 590

- Несторовић, Зорица 552
 Нестрој, Јохан Непомук (Johann Nepomuk, Nestroy) 750
 Нешић, Петар 492
 Никетић, Петар М. 700
 Николић, Атанасије 47
 Николић, Добрило 22
 Николић, Милан 508
 Николић, Н. Ђ. 589
 Николиш, Гојко 508, 610
 Ниче, Фридрих (Friedrich Nietzsche) 212, 493
 Ничев, Бојан 651
 Ноај, Франсоа де (François de Noaye) 737
 Ноантел, гроф (Nointel) 744
 Новак Просперов, Слободан 742
 Новаковић, Бошко 28, 486
 Новаковић, Јелена 645
 Новаковић, Стојан 13, 16, 18, 44-46, 59-60, 63-64, 66-69, 204-205, 207, 231-232, 233, 238, 244, 285, 346, 354, 356, 361, 597
 Новић Оточанин, Јоксим 47
 Нодило, Натко 232, 245
 Нојман, Ерих 121-122
 Норик, Нил (Neal R. Norrick) 382, 390
 Нушић, Бранислав 23, 81, 451, 531, 593
- Обреновић, Милош 295, 459
 Обреновић, Михаило 350, 461-462, 464, 474, 477-478
 Обреновић, Наталија 470-471, 474-476, 479
 Обреновићи 52, 460, 464, 478-479, 596, 601
 Овидије (Ovidius Publius Naso) 91, 115
 Огњановић, Илија Абуказем 394, 406, 409
 Огњеновић, Вида 498, 508
 Одавић, Риста 409-411, 425, 446, 475
 Одибер, Стефан (Stephan Odibère) 745
 Оклобџија, Мира 508
 Олеша, Јуриј (Юрий Олеша) 649
 Орвији, Барбе д' (Barbey d'Aurevilly)
 Орешковић-Ребрић, Руџица 411
 Орић, Насер 181
 Орфелин, Захарија 44, 57, 81, 543-545, 547, 695-697
 Орфелин, Јаков 545
 Орхан, турски емир 285
 Осипова, Прасковја А. (Прасковья А. Осипова) 573
 Осман Пасван-Оглу (Пасванџија, Пасмаџија) 345, 363
 Осман-ага 346
 Остојић, Тихомир 44, 46, 409

О

- Обилић, Милош (Обиловић, Кобиловић, Кобилић, Ковилић, Копилић, Драгиловић) 50, 60, 227, 229, 338, 401
 Облак, Радосав (Облачић Раде) 231, 234-240, 245, 401
 Обрадовић, Доситеј 19, 23, 25, 37, 39, 51, 57, 81-84, 115-116, 459, 543, 545, 552-553, 555, 577-579, 581, 596, 719-721, 730-731
 Обреновић, Александар краљ 470, 474-479, 481, 605
 Обреновић, Анка 51
 Обреновић, Милан краљ 364, 459-464, 466-482, 596, 601-605

П

- Павелић, Анте 621
 Павић, Милорад 115, 345, 566, 573
 Павишевић, Сава 53
 Павковић, Васа 34, 296
 Павле апостол 166, 174
 Павловић, Драгољуб 168, 170, 172, 741
 Павловић, Иванка 470
 Павловић, Милан Петко 52
 Павловић, Миле 589
 Павловић, Миле Крпа 475
 Павловић, Миодраг 81, 88-89, 122-123, 168, 484, 491, 509
 Павловић, Михаило Б. 262, 267, 278

- Палавестра, Предраг 40, 153, 444, 452, 493-494, 498
- Палмотић, Џоно 745
- Памук, Орхан 569
- Панвиц, Рудолф (Rudolf Pannwitz) 454
- Пандуровић, Сима 81, 161, 431, 444, 457, 483-495, 589
- Панић, Ћ. 589
- Панонијус, Јанус 116
- Панта из Мецинца 359
- Пантелић Воденичаревић, Гајо 359
- Пантелић, Никола 282
- Пантић, Мирослав 40, 64, 154, 157, 159, 207, 228, 243-244, 399, 406, 740, 743-744
- Пантић, Михајло 581, 651
- Парапуља, Антун 735
- Пасајанис, Коста 719, 723-726
- Пасванција, Пасмаџија, в. Осман Пасван-Оглу
- Пастернак, Борис (Борис Пастернак) 454
- Пашић, Никола 479
- Пејић, Михаило прота 360-361
- Пејовић, Лука М. 620, 635
- Пејчиновић, Петар 539
- Пејчић, Јован 34, 80
- Пекић, Борислав 92
- Пековић, Слободанка 155, 446, 452, 457
- Пелегрин, Ана (A. Pelegrin) 303
- Пери, Милман (Perry Milman) 181, 212
- Перић, Драгољуб 317-319, 330
- Перић, Ђорђе 411
- Перишић, Игор 531, 542
- Перовић, Невесињски Радован 432
- Перовић, Радослав 347, 356
- Петар Велики (Пётр I Алексеевич; Пётр Великий) 550
- Петковић, Дис Владислав 81, 89, 161, 444-445, 451, 483, 486-487, 490-495
- Петковић, Данијела 231, 245, 333-334, 338, 344
- Петковић, Зденка 157
- Петковић, Новица 76-77, 159, 161, 485, 639, 642-643, 650-652
- Петњиков, Григориј (Григорий Петников) 454
- Петрановић, Богољуб 182, 229-230, 236, 244-245
- Петрицопол, Андреј 721
- Петриконис 752
- Петров, Александар 30, 155-156, 558, 619, 635, 639, 650-651
- Петров, Михајло С. 454
- Петровић, Вељко 114, 493, 690
- Петровић, Гајо 508
- Петровић, Ђорђе, в. Карађорђе
- Петровић Марија кнегињица 575
- Петровић Милица кнегињица 575
- Петровић, Милоје 157
- Петровић, Миодраг 31
- Петровић, Надежда 446
- Петровић, П. Ж. 282
- Петровић, Петар 610
- Петровић, Петар II Његош 12-13, 61, 81, 147, 179, 182, 212, 686, 689-690, 723-724
- Петровић, Растко 12, 25, 79, 81, 86, 88-90, 112, 161, 454, 577, 581, 648, 681
- Петровић, Светозар 76, 509
- Петровић, Соња 229, 244, 274, 278, 326, 331
- Петровић Стана (Романов) кнегињица 575
- Петровић, Тихомир 24
- Петронијевић, Брана 486, 495
- Пешикан-Љуштановић, Љиљана 63, 78, 319, 324, 331, 402, 406
- Пешић, Весна 99, 508
- Пешић, Радмила 78, 157, 232, 243, 245, 277-278, 317, 331, 342, 406
- Пијановић, Петар 663, 675
- Пикасо, Пабло (Pablo Picasso) 454
- Пилар, Иво 447
- Пилњак, Борис (Борис Пилњак) 649-650
- Пинтер, аустријски аташе 471
- Пинтер, Харолд (Harold Pinter) 707-713, 716, 718
- Пио, Ђовани Марино (Giovanni Marino Pìo) 740

- Пирандело, Луиђи (Luigi Pirandello) 534, 538, 540-541
 Пириш, Волкер (Volker Pirisch) 457
 Пироћанац, Милан 473
 Питулић, Валентина 119, 129
 Пјер из Тулуза (Pietro de Tolosa) 738
 Плат, Силвија (Sylvia Plath) 585
 Платон, 124, 210, 515-517, 520, 523-525, 528, 539
 Платонов Андреј (Андрей Платонов) 521-522, 528-529
 Плеснер, Хелмут (Helmuth Plessner) 539
 Подруговић, Тешан 237, 240, 281, 687, 689
 Пожарник, Х. 508
 Помпилије, Нуме 722
 Попа, Васко 12, 24-25, 27, 37, 79, 81, 86, 88-90, 115, 143, 161, 498
 Попвасилева, Александра 375, 389
 Попов, Небојша 497-499, 507-508, 512-513
 Попов, Чедомир 465
 Поповић, Атанасије – Тацко 351
 Поповић, Богдан 427-430, 433, 442, 448-449, 451-452, 454-455, 457, 483-484, 486-487, 490, 578, 589
 Поповић Даничар, Ђорђе 44, 52, 54
 Поповић Зубо, А. 53
 Поповић Ришњанин, Вук 214
 Поповић, Даница 70
 Поповић, Димитрије 351, 355, 358
 Поповић, Јован – Јосо 350
 Поповић, Јован Стерија 12, 25, 44, 52-53, 55, 81, 85-86, 114-115, 143, 158, 347-348, 350, 355, 364, 459, 531
 Поповић, Коста 597
 Поповић, Лазар 347, 349-350, 358, 360, 362, 365-366
 Поповић, Милорад Шапчанин 599, 649, 700
 Поповић, Миодраг 509
 Поповић, Павле (кнез из Вранића) 347, 350-353, 355-358, 362, 366
 Поповић, Павле 25, 158, 451, 553, 596, 747
 Поповић, Павле Шапчанин 569
 Поповић, Срђа 508
 Поповић, Сретен Ј. 350, 366
 Поповић, Стеван В. 54, 445
 Поповић, Стојан 401
 Поповић, Тања 80, 557, 561, 569, 576
 Поповић, Тома 736, 738
 Породица Илић (Јован, Војислав, Драгутин, Милутин, Жарко) 563, 605
 Породица Настасијевић (Момчило, Светислав, Живорад, Славомир) 563
 Породица Петровић (Надежда, Зора, Љубица, Растко) 563
 Поступовић, Радич 232
 Прево, Рене Франсоа (René François Prévos) 744
 Предић, Милан 534
 Примовић, Антун 743-744, 747
 Приморац, Игор 508
 Приморац, Милена 508
 Принцип, Гаврило 439, 493, 690
 Продановић, Јаша М. 464
 Проп, Владимир (Владимир Пропп) 288, 339, 535, 537, 540
 Протић, Анђелка, в. Цвијић, Анђелка
 Протић, Предраг 9, 428, 457, 486, 596
 Пуле, путописац (Poulet) 746
 Пулидо Фернандес, Анхел (А. Pulido Fernández) 298-300
 Путилов, Борис (Борис Путилов) 334, 336, 343, 338
 Путник, Радомир војвода 723
 Путник, Радомир 29, 39
 Пухало, Душан 154
 Пуцић, Михо 747
 Пушкин, Александар 529, 561, 563-566, 573-574
 Пфемферт, Франц (Franz Pfemfert) 441, 452, 454
 Шибишевски, Станислав (Stanislaw Przybyszewski) 441

P

- Рабе, Паул (Paul Raabe) 441, 457
 Рабле, Франсоа (François Rabelais) 533
 Радак, Ђорђе 52
 Раде од Кратора 339
 Радевић, Милорад 15, 17, 63-64, 69-70, 72, 77-78, 229, 231, 244, 239, 347, 365, 412
 Радевић, Миодраг 508
 Раденковић, Љубинко 245, 282, 283, 396, 407
 Радисављевић, Зоран 23, 38
 Радић, Вукојевић 274
 Радић, Стјепан 71
 Радич, велики челник 227, 231-232, 241
 Радичевић, Бранко 25, 52, 81, 86, 570-571, 575, 723-724
 Радишчев, Александар Николајевич 521, 528
 Радовић, Душан 498
 Радовић, Миодраг 647, 651
 Радовић (Ћетковић), Надежда 99-100, 104, 106
 Радонић, Јован 734-735, 742-744
 Радуловић, Милан 80, 131
 Радуловић, Немања 318, 331
 Радуловић, Франо 739
 Радуловић-Стипчевић, Светлана 157
 Раичковић, Стеван 114, 678
 Рајачић, Јосиф патријарх 50
 Рајић, Велимир 484, 493
 Рајић, Јован 52, 161, 543, 545, 547, 551, 553-554
 Рајко од Срема 229
 Рајковић, Ђорђе 462, 575
 Рајчетић, Бошко 231
 Ракић, Милан 81, 89, 115, 140, 161, 452, 484, 486, 489, 492-493, 581, 583, 588-591, 626
 Рамбује, Мадам де (Catherine de Vivonne, marquise de Rambouillet) 562
 Ранковић, Светолик 443
 Рањина, Динко 742
 Раскин, Џон (John Ruskin) 447-448
 Ратковић, Ристо 454
 Рачанин, Јеротеј 544
 Рачанин, Кипријан 544
 Рашајски, Јавор 141
 Рашић, Војислав В. 719, 721, 724-726
 Рашић, Милад Давид 53
 Ређеп, Драшко 111, 118
 Ређеп, Јелка 409
 Рејсер, Сергеј (Сергей Рейсер) 568
 Реља Крилатица 334
 Реља Крилатица, Реља од Пазара
 Ремизов, Алексеј (Алексей Ремизов) 648-650
 Рензи, Балтазар (Balthazar Rensus) 738
 Рензи, Мишел (Michel Rensus) 738
 Ренон, Антоан (Antoine Renon) 737
 Ретиган, Теренс (Terence Rattigan) 708
 Рига од Фере 719, 721-722, 725, 728, 731
 Рикардо, Јакоб (Jacobe Ricardo) 739
 Рилке, Рајнер Марија (Reiner/René/Maria Rilke) 431, 437-438
 Рипо, Жан (Jean Ripo) 744
 Рисмондо, Владимир 534
 Ристић, Јован 50, 460-461
 Ристовић, Ненад 554
 Ричардсон, Семјуел (Samuel Richardson) 752
 Ришеље, Кардинал (Armand Jean du Plessis de Richelieu) 562, 742
 Родас, Михаил 722
 Роден, Огист (Auguste Rodin) 438
 Роденберг, Јулиус (Julius Rodenberg) 449
 Родригес Марин, Ф. (F. Rodríguez Marín) 304
 Родченко, Александар (Алекса́ндр Ро́дченко) 454
 Рожанц, Марјан 508
 Роић, Сања 538
 Роман, монах 232
 Рос, Брус (Bruce M. Ross) 372, 390
 Росети, Данте Габријел (Dante Gabriel Rosseti) 446
 Рот, Никола 508
 Ротар, Немања 104

- Ротердамски, Еразмо 252
 Рошуљ, Жарко 12, 22, 31, 80, 459, 482
 Руварац, Иларион 59, 227, 237, 244, 409
 Руварац, Димитрије 409
 Русо, Жан Жак (Jean-Jacques Rousseau) 198
 Ршумовић, Љубивоје 695, 703-705
- С**
- С(тефановић) М(ирјана) Д. 11, 80, 409, 411, 577, 582
 Савић Ребац, Аница 125-126
 Савић, Велибор Берко 590
 Савић, Обрад 509
 Сагастер, Клаус 283
 Сајферт, Ярослав (Jaroslav Seifert) 521, 528
 Салешки, Фрања 747
 Салијери, Антонио (Antonio Salieri) 565
 Самарџија, Снежана 64, 77-78, 227, 245, 320, 327, 331, 338-339, 343, 374, 376, 380
 Самарџић, Драгана 346
 Самарџић, Радован 60, 277, 342, 406, 742-744
 Сандић, Александар 46, 52
 Сандрап, Блез (Blaise Cendrare) 441
 Сартр, Жан Пол (Jean Paul Sartre) 711
 Свети Георгије 286, 290, 292
 Свети Ђорђе 167, 195, 282, 285, 289, 311, 402, 690
 Свети Јован (Крститељ) 287, 291
 Свети Сава 13, 168, 172, 401, 597, 627, 692
 Светић Милош (Јован Хаџић) 49, 85
 Свилојевић, Михајло 326-327
 Сегантини, Ђовани (Giovanni Segantini) 446
 Седмак Христина 395
 Секелџи, Јанош (Szekely János) 317-321, 323-330, 332-339
 Секула, сестрић Сибињанин Јанка 401
 Секулић, Исидора 81, 116-117, 137, 445, 492
 Селенић, Слободан 102, 498, 508
 Селимовић, Меша 23, 79, 81, 87, 90, 136
 Сенковић, Дука 401
 Сењанин, Иван 195-196
 Сењанин, Иво 229, 401
 Сепел, 479
 Сеферис, Јоргос 719, 730-731
 Сибињанин, Јанко (Јанош Хуњади) 230, 237, 317, 322-326, 328, 332
 Сикимић, Биљана 310, 381, 389
 Сикимић, Љубица 297
 Симеон монах 168
 Симеон цар 551
 Симић, Милан 487, 492
 Симић, Светислав 451
 Симић, Чарлс 685
 Симовић, Љубомир 81, 88, 509, 677-678, 680-682
 Симоновић, Нада 406
 Синђелић-Ибрајтер, Добрила 99
 Сјенкјевич, Хенрик 491
 Скерлић, Јован 50, 160, 430, 443-445, 447, 449, 451-452, 457, 475, 487, 490, 493-495, 570, 582, 595, 598, 607
 Сладоје, Ђорђе 683-693
 Слепа Живана 10, 231
 Слепа из Гргуреваца 327
 Слијепчевић, Перо 589
 Смиљанић, Илија 401
 Соваж, Марсел (Marcel Sauvage) 454
 Соколовић, Мехмед-паша 736
 Сократ 210, 515-517, 520-521, 523-524, 527-528
 Солжењин 521, 528
 Сологуб, Федор (Федор Сологуб) 652
 Соломос, Дионисије 722
 Соркочевић, Лука 739, 745
 Софокле 714
 Срезејевић, Душан 451
 Сремац, Стеван 531
 Срећковић, Панта 85, 721
 Стајић, Васа 45-46

- Стаљин, Јосиф Висарионович (Иосиф Виссарионович Сталин) 441
 Стаматовић, Никола 30, 132
 Стамболић, Милош 156
 Станисављевић, Миодраг 263, 266, 278
 Станишић, С. 700
 Станковић, Борисав 81, 432, 443, 447, 492
 Станковић, Корнелије 411
 Старац Милија 10, 240, 689
 Старац Рашко 10
 Старина Новак 337
 Стевановић, Видосав 674
 Стевановић, Драгош 509
 Стевић, Александар 568
 Стела, Жан (Jean Stella) 738
 Стендал (Stendhal – Henri Beyle) 111, 534
 Степанија слепа певач 240, 400
 Степановић, Предраг 31
 Степинац, Алојз 633
 Стерија, Јован Поповић, види: Поповић, Јован Стерија
 Стефан Дечански 166
 Стефан Првовенчани 169
 Стефан, деспот Лазаревић 54
 Стефановић Венцловић, Гаврил 543, 552
 Стефановић Којанов, Ђорђе (Георгије) 238, 240, 293, 407
 Стефановић, Мирјана 410
 Стефановић, Ненад Д. 117
 Стефановић Новак, Ненад 100-101, 106
 Стефановић, Светислав 155, 445, 451, 455, 484, 489-490, 492
 Стипанић, Ернест 741
 Стипчевић, Никша 153, 159
 Стјепан, српски цар, види: Душан цар Стефан 228
 Стојадиновић, Милица Српкиња 51, 53, 65
 Стојановић Фрешет, Олга (Olga Stojanović Fréchette) 529
 Стојановић, Војислав 497, 499, 508, 512
 Стојановић, Зоран 330
 Стојановић, Лазар 508
 Стојановић, Љубомир 243, 342, 406, 451
 Стојановић, Милена 137
 Стојановић, Миодраг 719, 730-731
 Стојановић, Светозар 497, 499, 508, 512-513
 Стојановић-Пантовић, Бојана 484
 Стојанчевић, Владимир 365
 Стојачковић, Александар 394
 Стојић, Љуба 509
 Стојковић, Атанасије 544-545
 Стојковић, Данило 509
 Стојковић, Миленко 365
 Стошић, Душан 508
 Стошић, Љиљана 285
 Стошић, Олгица 581
 Стратимировић, Стеван 30, 132
 Стриндберг, Аугуст (August Strindberg) 432, 435
 Строс, Клод Леви (Claude Lévi-Strauss) 569
 Ступаревић, Олга 155
 Суботин, Стојан 153
 Суботић, Ирина 454, 456
 Суботић, Јован 52, 72, 697
 Сувајџић, Бошко 227, 230, 232, 237, 240, 245, 259, 279, 325, 331, 334, 337, 344
 Сулејман II 736
 Сундечић, Јован 46, 695-696
 Сурио, Етјен (Étienne Souriau) 537-538
 Сфондрати, Марин 735
- Т
 Т. Д. 28
 Т(елечки), П(авле) 412
 Тадић, Дејан 14, 16, 31, 36
 Тадић, Јорјо 734-737, 739, 745
 Тадић, Љубомир 497-499, 507-509, 511-513
 Тамаш, Јулијан 100
 Таминџић, Владимир 101
 Тарановски, Теодор 204, 207
 Тарасјев, Андреј 650
 Таргала, Гвидо 701

- Тартаља, Иво 153
 Татлин, Владимир Јевграфович (Вла-
 мир Евграфович Татлин) 454
 Теве, Андре (André Thévet) 737
 Тејлор, Едуард 121
 Тен, Иполит (Hippolyte Taine) 534
 Теодосије 166
 Теотокис, Константин 726
 Тешић, Гојко 451, 578, 580-581
 Тимченко, Николај 10, 508
 Тињанов, Јуриј (Юрий Н. Тынянов) 557-
 559, 562, 567, 571, 638
 Тирол, Димитрије 49, 51
 Тито, види: Броз, Јосип
 Тиханов, Галин 518
 Тишма, Александар 102-103, 105
 Тодоров, Цветан (Tzvetan Todorov) 647
 Тодорова, Марија (Maria N. Todorova)
 371, 390, 433
 Тодоровић, Пера 161, 445, 465, 469, 473-
 474, 479-480, 604
 Токин, Бошко 454
 Толстој, Лав (Лев Толстой) 282, 432, 435,
 516, 521, 528, 574, 596
 Толстој, Никита И. 282-283
 Толстој, Светлана М. 245, 396, 407
 Тома Словен 285
 Томасовић, Мирко 742
 Томашевић, Бошко 31
 Томашевски, Борис 519, 526, 638
 Томин, Светлана 403, 407
 Томић, Јаша 52
 Томић, Миодраг 508,
 Томић-Ковач, Љубица 449
 Томсон, Стит (Stith Thompson) 286
 Топоров, В. Н. 282
 Торе, Гиљермо де (Guillermo de Torre)
 454
 Торела, Петар 745
 Трговчевић, Љубинка 470
 Тревулзио, Филип 734, 736
 Триандафило, Дука 346, 361
 Трифковић, Коста 81
 Трифуновић, Ђорђе 166, 169, 172, 175,
 551
 Трифуновић, Лазар 497, 499, 507-508,
 512-513
 Трифуноски, Јован Ф. 204, 207
 Трухелка, Ђиро 746
 Тургенев, Иван (Иван Тургенев) 443
 Туроман, Јован 721
 Тутњевић, Станиша 7, 42, 80, 161, 457,
 485-486, 569
- Ћ**
 Ћелешевић, Михаило 464
 Ћетковић, Надежда, види: Радовић, На-
 дежда
 Ћипико, Иво 489
 Ћирић, Ђорђе 492
 Ћирковић, Сима 203-204, 207, 232, 245
 Ћопић, Бранко 104, 146, 695, 701-702
 Ћоровић, Владимир 46, 233, 245, 238,
 409, 597, 607
 Ћоровић, Светозар 53, 485, 492
 Ћосић Вукић, Ана 497, 513
 Ћосић, Бора 535-536
 Ћосић, Добрица 81, 136, 497-499, 507-
 509, 511-513
 Ћурчин, Милан 445, 483, 491, 589
- У**
 Удовички, Иванка 153, 155
 Ујевић, Аугустин Тин 111, 569
 Улмански, Рената 713
 Унгарн, Карл фон (Karl von Ungarn) 753
 Урош цар 401
 Ускоковић, Милутин 492
 Уступчић, Павле 174
- Ф**
 Фајгел, Андреј 259, 261, 278
 Фанцев, Фрањо 747
 Фаруз паша

- Фед, Николај (Федь Николай) 652
 Фидлер, Л. 119
 Филдинг, Хенри (Henry Fielding) 752
 Филиповић, Матија 395
 Филиповић, Драгољуб 727
 Филиповић, Живота 540
 Филиповић, Јован 50
 Филиповић, Миленко С. 204, 207, 243
 Фисковић, Игор 739
 Фишер, Самуел (Samuel Fischer) 449, 451
 Флашар, Хелмут (Hellmut Flashar) 516-517, 524
 Флечер, Ангус (Angus Fletcher) 543
 Флобер, Гистав (Gustave Flaubert) 443
 Фок, Нићифор 173
 Форетић, Винко 734-736
 Форман, Милош (Miloš Forman) 565
 Фотић, Константин 621
 Фохи, И. (I. Fochi) 283
 Фочић, Мехмед-ага 346, 352-357, 362-365
 Фочо Ефендија Херцеговац 346, 357
 Фрај, Нортроп (Frye Northrop) 119
 Фрајденберг, Олга (Olga Friedenberg) 327, 331
 Фрајнд, Марта 155, 157
 Франичевић, Андра 145, 148
 Франс, Анатол 115
 Франсоа I (François I) 734, 739
 Франц, Јосиф цар (Kaisers Franz Joseph) 750
 Франц Фердинанд цар (Franz Ferdinand) 493, 690
 Френ Канај, Филип ди (Philippe du Fresne Canaye) 737
 Френк Алаторе, Маргит (M. Frenk Alatore) 303
 Фриш, Ервин 34, 92-95
 Фројд, Сигмунд (Sigmund Freud) 126, 537
 Фртунић, Димитрије 492
 Фуко, Мишел (Michel Foucault) 532-533, 536, 559, 571
- Х
 Хабермас, Јирген (Jürgen Habermas) 535
 Хагестада, Г.О. (G.O. Hagestad) 390
 Хајзе, Паул (Paul Heyse) 434
 Хајне, Хајнрих (Heinrich Heine) 428
 Хајнике, Курт (Kurt Heynicke) 441 454
 Халански, Михаил 165
 Хамсун, Кнут (Knut Hamsun) 438
 Ханка, Вацлав 247
 Харден, Максимилијан (poљ. Felix Ernst Witkowski) 441
 Харкин, Михаил (Michael Harkin) 390
 Харман, Харалд (Harald Haarmann) 283
 Хармс, Данил Иванович 652
 Харт, браћа (Brüder Hart) 434, 458
 Хасан-ага 353-354
 Хасан-паша 345, 363-364
 Хауптман, Герхард (Gerhart Hauptmann) 434
 Хаусман, Раул (Raoul Hausmann) 454
 Хачион, Линда (Linda Hutcheon) 656-657
 Хаци Мустафа-паша 345, 349, 353-354
 Хаци Поповић, Ивана 475
 Хаци Рувим Нешковић 351, 356
 Хаци Сали-бег 353-354
 Хацић, Алија 508
 Хацић, Зорица 590
 Хејд, Дејвид (David Heyd) 537
 Хелдерлин, Фридрих (Friedrich Hölderlin) 580
 Хемолд 283
 Хердер, Јохан Готфрид фон (Johann Gottfried von Herder) 557
 Херман, Коста (Kosta Hörmann) 182
 Херцл, Теодор (Theodor Herzl) 299
 Хил, Бени (Benny Hill) 533-534
 Химстедт-Ваид, Петра (Petra Himstedt-Vaid)
 Хинг, Андреј 508
 Хировоск, Георгије 551
 Хирт, Георг (Georg Hirt) 437
 Хитлер, Адолф (Adolf Hitler) 97, 105, 630

Хјуз, Тед 585

Хлебњиков, Велимир (Виктор Хлебников) 454

Хобз, Томас (Thomas Hobbes) 537

Хобсон, Харолд (Harold Hobson) 708

Ходел, Роберт (Robert Hodel) 515, 523

Холц, Арно (Arno Holtz) 429

Хомер 212, 261, 267, 515-517, 521, 523-524, 528

Хорти, Миклош (Vitéz Nagybányai Horty Miklós) 102

Хофман-Крајер Едвард (Eduard Hoffmann-Krajer) 286

Хофманстал, Хуго фон (Hugo von Hofmannstahl) 431, 436, 458

Хребеляновић, Лазар, в. кнез Лазар

Христос, Исус 552-553, 555, 627

Христић, Артемиза 47

Христић, Јован 729

Хулуси, Мехмед 299

Хуњади, Јанош (Hunyadi János) 323-324, 328-329, 332

Хуњак, Ђурђица 262, 266, 278

Хусејин – Хусо (Бошњак) 352

Ц

Цајтлин, Стивен (Steven J. Zeitlin) 390

Цамблак, Григорије 166

Цветковић 632

Цветковић, Брана 145

Цви, Шабетај (S. Cevi) 295

Цвијановић, Светислав Б. 589

Цвијић, Анђелка 14-15, 36-37

Цвијић, Јован 430-431, 457

Ценић, Ђорђе 459

Цивјан, Татјана 283

Цидилко, Весна 97, 109

Циндори Шинковић, Марија 77

Цмелић, Стојан 539

Цријевић, Стијепо 736

Црњански, Милош 23, 81, 87, 91-92, 115-116, 136, 160, 454, 519, 526, 569, 653-654-655, 658, 660, 661

Ч

Чавошки, Коста 508

Чајкановић Веселин 234, 242, 245, 282, 402, 407

Чамџија, Милисав 355-356

Чапек, Карел 46

Чаплин, Чарли (Charlie Chaplin) 533

Чарапић, Васа 364-365

Чарнојевић, Иван (Иве) 400-401

Чарнојевић, Арсеније III 91, 544

Чарнојевић, Ђурђе 401

Чарнојевић, Милица 400

Чекић, 492

Челаковски, Франтишек Ладислав 247-253, 255-257

Ченгијћ, Смаил-ага 214, 224

Чехов, Антон Павлович (Антон Павлович Чехов) 432, 491, 519, 526, 707, 713, 716, 718

Чимароза, Доменико (Domenico Cimarosa) 564-565

Чиплић, Богдан 113

Чоке, Хајнрих 50

Чоловић, Јелена 155

Чубелић, Твртко 265

Чупић, Стојан 229

Чурчић, Лазар 63

Џ

Џидовић, Дедо 230

Џојс, Џејмс (James Joyce) 569

Ш

Шајтинац, Угљеша 104

Шантић, Алекса 53, 445, 484-485, 589, 605

Шантић, Јелена 99

Шапкарев, Кузман А. 282

Шаплен, Жан (Jean Chapelain) 562

Шапчанин, Милорад П., види: Поповић, Милорад Шапчанин

- Шарл IX (Charles IX) 735-736
 Шарл VIII (Charles VIII) 734
 Шафарик, Павле Јосиф (Јозеф) 21, 45, 49
 Шафер, Питер (Peter Shaffer) 565
 Швелец, Фрањо 276
 Шеатовић-Димитријевић, Светлана 483, 495
 Шеваље, Ж. (J. Chevalier) 245, 169
 Шевић, Милан 700
 Шекспир, Вилем (William Shakespeare) 486, 707, 714-717
 Шесно, Жан (Jean Chésneau) 737
 Шилер, Фридрих (Friedrich Schiller) 218, 428, 749, 752-756, 757
 Шкловски, Виктор (Виктор Шкловский) 519, 526, 558, 649
 Шлаве, Фриц (Fritz Schlawe) 436, 440, 457
 Шмаус, Алојз (Alois Schmaus) 237
 Шнеделбах, Х. (H. Schnädelbach) 581
 Шницлер, Артур (Arthur Schnizler) 438
 Шокчић, Филип 401
 Шола, Атанасије 485
 Шоп, Иван 9, 11, 156
 Шопенхауер, Артур (Arthur Schopenhauer) 491, 493, 495, 537, 541
 Шројер, Лотар (Lothar Schreyer) 441
 Штрам, Аугуст (August Stramm) 441
 Шћавун, Антоније 720,
 Шубашић, Иван 632
 Шуберт Габријела (Gabriella Schubert) 281, 283, 289, 292-293
 Шупљикац, Стеван 60, 227
 Шутеј, Мирослав 632
 Шутић, Милослав 120, 128, 155, 209, 222, 225
 Шушњић, Ђорђе 508
 W
 Видингер, Ерих (Erich Wiedinger) 292

Индекс израдио
Милан Миљковић

УЗ ОВАЈ ЗБОРНИК

Миодраг Матицки (1940) ускоро навршава седамдесет година живота и четрдесетпет година активног дјеловања у српској науци, култури и књижевности. Имајући на уму значај његовог укупног стваралачког рада, Научно веће Института за књижевност и уметност донијело је одлуку да се припреми зборник радова посвећен колеги Матицком.

Обиман зборник који је пред нама садржи педесет један рад. Тако велики одзив научних радника, између осталог, свједочи и о мјесту, угледу и повјерењу које Матицки има у нашем научном, књижевном и културном животу. У зборнику су представљени сви видови активности Миодрага Матицког, а на крају је дата и потпуна библиографија његових радова и литература о њему коју је урадио Станиша Војиновић.

По уобичајеном обрасцу зборника ове врсте, на првом мјесту су радови аутора који се односе на допринос Миодрага Матицког српској науци, књижевности и култури, а на другом су радови аутора који се ближе или даље односе на области и дисциплине којима се Матицки бавио.

Радови у којима се пише о стваралаштву М. Матицког подијељени су у двије цјелине: у првој су они који се односе на допринос М. Матицког науци о књижевности, а у другој они који се тичу његовог белетристичког опуса.

Други, већи дио зборника сачињавају радови у којима се аутори баве питањима која су у ближој или даљој вези са областима и дисциплинама које су интересовале и самог Матицког. Ту се уочавају три групе радова: у првој и другој групи налазе се радови везани за научне области којима се Матицки првенствено бавио (усмена књижевност и периодика), а у трећој су радови који више или мање кореспондирају са широким распоним интересовања М. Матицког за све жанрове новије српске књижевности од 18. вијека до данас.

Ур.

САДРЖАЈ

I

<i>Станиша Тутњевић</i> РАЗНОВРСНОСТ СТВАРАЛАЧКОГ ОПУСА МИОДРАГА МАТИЦКОГ	7
<i>Васо Милинчевић</i> Миодраг Матицки: ЛЕТОПИС СРПСКОГ НАРОДА (Три века алманаха и календара)	43
<i>Видосава Голубовић</i> ФАКТ И ФОЛКЛОР Миодраг Матицки. Историја као предање	59
<i>Љиљана Пешикан-Љуштановић</i> МИОДРАГ МАТИЦКИ КАО АУТОР БИБЛИОТЕКЕ УСМЕНЕ КЊИЖЕВНОСТИ	63
<i>Марко Недић</i> МИОДРАГ МАТИЦКИ О СРПСКОЈ ПРОЗИ И ПОЕЗИЈИ	79
<i>Светозар Кољевић</i> ОД ПРОГОНСТВА ДО ИЗБЕГЛИШТВА – О РОМАНУ <i>ИДУ НЕМЦИ</i> МИОДРАГА МАТИЦКОГ	91
<i>Весна Цидилко</i> СУДБИНА НЕМАЦА У ВОЈВОДИНИ КАО ТЕМА НОВИЈЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ	97
<i>Драшко Ређеп</i> ДАТУМИ РАТНИ, ПОДНЕБЉА СЕВЕРНА Варијација на тему историјског и неисторијског времена у прози Миодрага Матицког	111
<i>Валентина Питулић</i> АРХЕТИПСКО ЗНАЧЕЊЕ КЊИЖЕВНОГ СТВАРАЛАШТВА МИОДРАГА МАТИЦКОГ	119
<i>Милан Радуловић</i> ЈЕДАН МОДЕРАН ИСТОРИЈСКИ РОМАН	131

<i>Милена Стојановић</i> ПОГЛЕД КРОЗ РАЗБИЈЕНИ КАЛЕИДОСКОП (поетски свет Миодрага Матицког)	137
<i>Драган Лакићевић</i> МИОДРАГ МАТИЦКИ ЗА ДЕЦУ	145
<i>Предраг Палавестра</i> ИЗ ИСТОРИЈЕ ИНСТИТУТА ЗА КЊИЖЕВНОСТ	153

II

<i>Бранко Летић</i> ЕПСКО ЖИТИЈЕ МАРКА КРАЉЕВИЋА	165
<i>Ненад Љубинковић</i> ТРАНСФОРМАЦИЈЕ УСМЕНОГ (СРПСКОГ) ЕПСКОГ ИСКАЗА И ГУСЛАЊА НА СРПСКИМ И БАЛКАНСКИМ ПРОСТОРИМА НА РАЗМЕЋИ МИЛЕНИЈУМА	177
<i>Нада Милошевић-Ђорђевић</i> ОВЧАР ЈЕ ТУГА ГОЛЕМА	203
<i>Милослав Шутић</i> ПЕСНИЧКА СЛИКА И РЕТОРИЧКА АКТИВНОСТ (Прилог тумачењу српске народне поезије)	209
<i>Снежана Самарџија</i> ЈОШ ЈЕДНОМ О ОБЛАКУ РАДОСАВУ	227
<i>Злата Бојовић</i> ПАРЕМИОГРАФСКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ	247
<i>Бошко Сувајић</i> СЛОВЕНСКА АНТИТЕЗА: ФОРМУЛА И ЖАНР	259
<i>Габријела Шуберт</i> ЕПСКИ ЦРНИ АРАПИН И ЖЕНЕ	281
<i>Кринка Видаковић Петров</i> МОТИВ БИРАЊА НЕВЕСТЕ У УСМЕНОЈ ПОЕЗИЈИ ХИСПАНСКОГ КРУГА	295
<i>Лидија Делић</i> „СЕКУЛА СЕ У ЗМИЈУ ПРЕТВОРИО” – Символички слојеви и епска дијакхронија –	317
<i>Данијела Петковић</i> ВИТЕШКЕ ИГРЕ И НАДМЕТАЊА У ЈУНАЧКИМ ПЕСМАМА (У старијим записима, Вуковим збиркама и „Пјеванији црногорској и херцеговачкој”)	333

<i>Бранко Златковић</i> ДАХИЈА АГАНЛИЈА У ТРАДИЦИЈСКОМ ПАМЋЕЊУ	345
<i>Смиљана Ђорђевић</i> ОД БИОГРАФИЈЕ ДО ФОЛКЛОРА – ПОРОДИЧНО ПРЕДАЊЕ.....	369
<i>Марија Клеут</i> ЗБИРКА НАРОДНИХ ПЕСАМА ГЕОРГИЈА СТЕФАНОВИЋА КОЈАНОВОГ	393
<i>Станиша Војиновић</i> ЈЕДНА СТАРА ПЕСМАРИЦА У ПРЕПИСУ РИСТЕ ОДАВИЋА.....	409
<i>Весна Матовић</i> СРПСКА И НЕМАЧКА ПЕРИОДИКА МОДЕРНЕ – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ	427
<i>Жарко Рошуљ</i> САТИРИЧНА ШТАМПА О КРАЉУ МИЛАНУ	459
<i>Светлана Шеатовић-Димитријевић</i> ОТПОРИ И ИЛУЗИЈЕ ЈЕДНЕ КЊИЖЕВНЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ	483
<i>Ана Ђосић-Вукић</i> ПИСМО САРАДНИЦИМА – ПРОГРАМ ЗАБРАЊЕНОГ ЧАСОПИСА <i>ЈАВНОСТ</i> (1980).....	497
<i>Robert Hodel</i> ION UND DIE LITERATURWISSENSCHAFT HEUTE (ESSAY).....	515
<i>Игор Перишић</i> ОПРАВДАЊЕ КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКОГ ПРИСТУПА ПРОБЛЕМУ СМЕХА	531
<i>Драгана Грбић</i> АЛЕГОРИЈА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 18. ВЕКА.....	543
<i>Тања Поповић</i> КЊИЖЕВНА ГРАЂА И КЊИЖЕВНА ИСТОРИЈА.....	557
<i>Мирјана Д. Стефановић</i> ПРОСВЕТИТЕЉСТВО – ДИСКУРС ЕПОХЕ И ПРОЈЕКАТ АВАНГАРДЕ (Облик једне изостале дебате).....	577
<i>Бојан Јовић</i> ПЕСНИЧКА ЗБИРКА (Одређење и кратак књижевнотеоријски и књижевноисторијски опис) ...	583
<i>Душан Иванић</i> ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ.....	595
<i>Славица Гароња Радованац</i> КЊИЖЕВНО ДЕЛО МИЛКЕ ЖИЦИНЕ – ИЗМЕЂУ ФИКЦИОНАЛНОГ И АУТОБИОГРАФСКОГ	609

<i>Александар Петров</i> НЕПОЗНАТИ У СРБИЈИ ДУЧИЋ (Плаве легенде, трећи део, и текст „Црна годишњица”).....	619
<i>Станислава Бараћ</i> ГРБАВИ И ШАНТАВИ ГРОЗНО ЛАЖУ Типолошка сродност као нит континуитета	637
<i>Марија Грујић</i> МИТ О БАНАЛНОМ И РОДНА КАРАКТЕРИЗАЦИЈА У РОМАНУ О ЛОНДОНУ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ	653
<i>Петар Пијановић</i> ПРОЗА МИОДРАГА БУЛАТОВИЋА	663
<i>Јован Делић</i> ДРАМАТИЧНО ТРАЖЕЊЕ ПЈЕСМЕ – Четири аутопоетичке пјесме Љубомира Симовића –.....	677
<i>Љубомир Зуковић</i> О ПОЕЗИЈИ ЂОРЂА СЛАДОЈА	683
<i>Слободан Ж. Марковић</i> РОДОЉУБЉЕ У СРПСКОЈ ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ	695
<i>Давор Миличевић</i> ХАРОЛД ПИНТЕР или КРАЈ ЕВРОПСКЕ ДРАМСКЕ ТРАДИЦИЈЕ (Прилог могућем новом читању историје драме и позоришта).....	707
<i>Миодраг Стојановић</i> КЊИЖЕВНЕ УСПОМЕНЕ СА КРФА И СРПСКО-ГРЧКЕ УЗАЈАМНОСТИ.....	719
<i>Бојан Ђорђевић</i> ОДНОСИ ДУБРОВНИКА И ФРАНЦУСКЕ У XVI И XVII ВЕКУ	733
<i>Слободан Грубачић</i> ЦВЕТА ИЗ ВРШЦА – FRANZ ENLINGS FLORA VON WERSCHETZ.....	749
<i>Станиша Војиновић</i> БИОБИБЛИОГРАФИЈА МИОДРАГА МАТИЦКОГ	759
<i>Милан Миљковић</i> ИНДЕКС ИМЕНА	821
УЗ ОВАЈ ЗБОРНИК.....	847

ФОЛКЛОР • ПОЕТИКА • КЊИЖЕВНА ПЕРИОДИКА
Зборник радова посвећен Миодрагу Матицком

Издавач

Институт за књижевност и уметност
Београд, Краља Милана 2
e-mail: ikum@ikum.org.rs

За издавача

Др Весна Матовић
директор Института

Припрема за штампу и коректура
„Чигоја штампа”

Тираж

300 примерака

Штампа

Чигоја
ШТАМПА

office@cigoja.com
www.chigoja.co.rs